

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม ๑๐

ปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔

ขออนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

สาร์म्मณทุกะ

ปฏิจจวาร

[๑] สาร์म्मณธรรม อาคัยสาร์म्मณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์म्मณธรรม เกิดขึ้น ชันธ ๒ ฯลฯ ใน

ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อนารัมมณธรรม อาคัยสาร์म्मณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์म्मณธรรม เกิดขึ้น ใน

ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สาร์म्मณธรรม และอนารัมมณธรรม อาคัยอารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์म्मณธรรม เกิดขึ้น

ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อนารัมมณธรรม อาคัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ภูฏิตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาคัยมหาภูตรูป

ทั้งหลาย เกิดขึ้น

สาร์म्मณธรรม อาคัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์म्मณธรรม อาคัยหทัยวัตถุ

สาร์म्मณธรรม และอนารัมมณธรรม อาคัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์म्मณธรรม อาคัยหทัยวัตถุ ภูฏิตตารูป

อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

สาร์म्मณธรรม อาคัยสาร์म्मณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์म्मณธรรมและหทัยวัตถุ

ชันธ ๒ ฯลฯ

อนารัมมณธรรม อาคัยสาร์म्मณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์म्मณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สาร์म्मณธรรม และอนารัมมณธรรม อาคัยสาร์म्मณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์म्मณธรรม และหทัยวัตถุ

ชันธ ๒ ฯลฯ ภูฏิตตารูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์म्मณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย

[๒] สาร์म्मณธรรม อาคัยสาร์म्मณธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจย

คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์म्मณธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ฯลฯ .

สาร์म्मณธรรม อาคัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์म्मณธรรม อาคัยหทัยวัตถุ .

สาร์म्मณธรรม อาคัยสาร์म्मณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์म्मณธรรม และหทัยวัตถุ

ชันธ ๒ ฯลฯ .

[๓] ในเหตุปัจจย มีวาระ ๑- ๙

ในอารัมมณปัจจย มี " ๓

ในอธิปัตติปัจจย มี " ๔

๑๑. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒ คำว่ามีวาระเป็นมีปัจจย

ในอนันตรปัจจย มีวาระ ๓

ในสมนันตรปัจจย มี " ๓

ในสหชาติปัจจย มี " ๙

ในอัญญมัญญปัจจย มี " ๖

ในนิสสยปัจจย มี " ๙

ในอุปนิสสยปัจจย มี " ๓

ในเปรชาติปัจจย มี " ๑

ในอาเสวนปัจจย มี " ๑

ในกัมมปัจจย มี " ๙

ในวิปากปัจจย มี " ๙

ในอาหารปัจจย มี " ๙

ในอินทริยปัจจย มี " ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔

ในฉนปิฏจย	มี "	๙
ในมคคปิฏจย	มี "	๙
ในสัสมปิฏจย	มี "	๓
ในวิปปยตปิฏจย	มี "	๙
ในอติปิฏจย	มี "	๙
ในนติปิฏจย	มี "	๓
ในวิคตปิฏจย	มี "	๓
ในอวิคตปิฏจย	มี "	๙

[๔] สारัมมณธรรม อาคัยसारัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย คือ ขันธ์ ๓ อาคัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสารัมมณธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกจนา ที่สหรคตด้วยอุทธีจจะ อาคัย ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกจนา ที่สหรคตด้วยอุทธีจจะ .

อนารัมมณธรรม อาคัยสารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสารัมมณธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อเหตุกปฏิสนธิ .

สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม อาคัยสารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสารัมมณธรรม ซึ่งเป็น เหตุกะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ อเหตุกปฏิสนธิ .

อนารัมมณธรรม อาคัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย คือ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ส่วนพวกอสังญสัตว์ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ .

สารัมมณธรรม อาคัยสารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย คือ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสารัมมณธรรม อาคัยหทัยัตถ .

สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม อาคัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-
*ปัจจย

คือ ในอเหตุกะปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสารัมมณธรรม อาคัยหทัยัตถ ภูฏิตารูป อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

สารัมมณธรรม อาคัยสารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย คือ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาคัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสารัมมณธรรม และหทัยัตถ ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

อนารัมมณธรรม อาคัยสารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-
*ปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสารัมมณธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และ มหาภูตรูปทั้งหลาย อเหตุกปฏิสนธิขณะ .

สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม อาคัยสารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาคัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสารัมมณธรรม และ หทัยัตถ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ภูฏิตารูป อาคัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสารัมมณธรรม และมหาภูตรูป ทั้งหมด .

[๕] อนารัมมณธรรม อาคัยสารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอารัมมณปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสารัมมณธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อนารัมมณธรรม อาคัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอารัมมณปัจจย

คือ ตลอดจนถึงอสังญสัตว์ .

อนารัมมณธรรม อาคัยสารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อารัมมณปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสารัมมณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหมด ปฏิสนธิ ฯลฯ .

[๖] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีวาระ ๙

ในปัจจยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจนาชาตปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย	มี "	๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มีวาระ	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓

[๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔ .

ฯลฯ

[๔] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	๓
ในสหชาตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔ ฯลฯ .
ในมีคปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในอริคตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔

สหชาตวาท เหมือนกับปฏิจวาร

ปัจจัยวาท

[๕] สาร์มมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย

เหมือนกับปฏิจวาร .

อนารัมมณธรรม อาศัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป ภูฏิตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

สาร์มมณธรรม อาศัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

สาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม อาศัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมภูฐานรูป อาศัย

มหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

สาร์มมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

อนารัมมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

สาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

[๑๐] สาร์มมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

สาร์มมณธรรม อาศัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นสาร์มมณธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

สาร์มมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่สหระกด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ชั้น ๒ ฯลฯ

ที่สหระกด้วยกายวิญญาน ฯลฯ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ฯลฯ .

[๑๑] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔

ในสหชาติปัจจัย	มีวาระ	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๓
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๙
ในฌานปัจจัย	มี "	๙
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอิตถิปัจจัย	มี "	๙
ในนตถิปัจจัย	มี "	๓
ในวิคตปัจจัย	มี "	๓
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๑๒] สारัมมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

อนารัมมณธรรม อาศัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ส่วนพวกอสังขยสัต์ว์ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ .

สาร์มมณธรรม อาศัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ ชันธทั้งหลายที่เป็น สาร์มมณธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระกตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทัยวัตถุ .

สาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม อาศัยอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

*ปัจจัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย

มหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

สาร์มมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่สหระกตด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ชันธ ๒ ฯลฯ

ที่สหระกตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรม และหทัยวัตถุ

ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ฯลฯ .

อนารัมมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

*ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ปฏิสนธิ .

สาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม อาศัยสาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรมและหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ

กฏัตตารูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ฯลฯ .

[๑๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มีวาระ	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจุชาติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาหารปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌานปัจฉัย	มี "	๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌักคปัจฉัย	มี "	๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปิยตตปัจฉัย	มี "	๒
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เนตติปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิคตปัจฉัย	มี "	๓ .

[๑๔] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉัย
 กับเหตุปัจฉัย มี " ๓
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย
 กับ ฯลฯ มี " ๔

ฯลฯ

[๑๕] ในอารัมมณปัจฉัย กับปัจฉัย
 ที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีวาระ ๓
 ในอนันตรปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในสมนันตรปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในสหชาติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

ฯลฯ

ในฌักคปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๓
 ในวิคตปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

นิสสยวาร เหมือนกับปัจฉยวาร .

สังสังญาวาร

[๑๖] สारัมมณธรรม คลุกเคล้ากับสาร์มมณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย
 คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรม ฯลฯ ชันร ๒ คลุกเคล้ากับชันร
 ๒ ฯลฯ

[๑๗] ในเหตุปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในอารัมมณปัจฉัย มี " ๑
 ในอธิปัตติปัจฉัย มี " ๑
 ในปัจฉัยทั้งปวง มี " ๑
 ในวิคตปัจฉัย มี " ๑

[๑๘] สारัมมณธรรม คลุกเคล้ากับสาร์มมณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉัย .
 คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นสาร์มมณธรรม ซึ่งเป็นเหตุกับชันร ๒ ฯลฯ โมหะ
 คลุกเคล้ากับชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจญา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ ฯลฯ .

[๑๙] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปริชาติปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปากปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌานปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌักคปัจฉัย มีวาระ ๑
 ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริปิยตตปัจฉัย มีวาระ ๑

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี สัมปยุตตวารก็ตี ฟังกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๒๐] สारัมมณธรรม เป็นปัจฉัยแก่สาร์มมณธรรม โดยเหตุปัจฉัย
 คือสาร์มมณเหตุทั้งหลาย เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชันรทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย ปฏิสนธิ .
 สारัมมณธรรม เป็นปัจฉัยแก่นารัมมณธรรม โดยเหตุปัจฉัย
 คือ สาร์มมณเหตุทั้งหลาย เป็นปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจฉัย
 ปฏิสนธิ .

สาร์มมณธรรม เป็นปัจฉัยแก่สาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม โดยเหตุปัจฉัย
 คือ สาร์มมณเหตุทั้งหลาย เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชันร และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
 โดยเหตุปัจฉัย ปฏิสนธิ .

[๒๑] สारัมมณธรรม เป็นปัจฉัยแก่สาร์มมณธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย
 คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

บุคคลพิจารณาซึ่งกุตลธรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุตลธรรม
นั้น ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น กุตลธรรมที่ตนอบรมแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ฉาน ฯลฯ พระอริยะทั้งหลาย
พิจารณาโคตรภู วัทาน

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณาภิเลสทั้งหลายที่
ละแล้ว พิจารณาภิเลสที่ข่มแล้ว

บุคคลรู้ซึ่งภิเลสทั้งหลายที่เคยกำเรบแล้วในกาลก่อน

บุคคลพิจารณาชั้นทั้งหลายที่เป็นสาร์มมณธรรม โดยเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส
เกิดขึ้น

บุคคลรู้จักของบุคคลที่พร้อมเพรียงด้วยสาร์มมณจิต ด้วยเจโตปริยญาณ

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิณญาณัญจายตนะ

อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ

สาร์มมณชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ

แก่เจโตปริยญาณ

แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ

แก่ยถากัมมุปคญาณ

แก่อนาคตังสญาณ

แก่อาวชชนะ

โดยอาร์ทมมณปัจจัย .

อนาร์ทมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยอาร์ทมมณปัจจัย

คือพระอริยะทั้งหลายพิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู

แก่วัทาน

แก่มรรค

แก่ผล

แก่อาวชชนะ

โดยอาร์ทมมณปัจจัย

บุคคลพิจารณาจักข ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพพจักข พังเสียง ด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิณญาณ โภกฐัพพายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิณญาณ

อนาร์ทมมณชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ

แก่เจโตปริยญาณ

แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ

แก่ยถากัมมุปคญาณ

แก่อนาคตังสญาณ

แก่อาวชชนะ

โดยอาร์ทมมณปัจจัย .

[๒๒] สาร์มมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์ทมมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ .

ที่เป็นอาร์ทมมณาริปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณา กุตลธรรม
นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะทำกุตลธรรมนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ว่าจะยอมเกิดขึ้น ทิฏฐิยอมเกิดขึ้น ฯลฯ

กุตลธรรมที่อบรมแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฉานแล้ว ทำฉานให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายที่ออกจากมรรคแล้ว ทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

ทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

บุคคลทำสาร์มมณชั้นทั้งหลาย ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วย่อมยินดี ย่อมผลิต
เพลิน เพราะทำสาร์มมณชั้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ว่าจะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น ฯลฯ

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ สาร์มมณอริปัตติธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
โดยอริปัตติปัจจัย .

สาร์มมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนาร์ทมมณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่สาร์มมณอริปัตติธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
รูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

สาร์มมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม และอนาร์ทมมณธรรม

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ สาร์มมณอริปัตติธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

อนาร์ทมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย
บุคคลทำกิจ ฯลฯ หทัยัตถุ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพิล
เพิลยิ่ง เพราะกระทำกิจเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะเกิดขึ้น ฏิกฐิเกิดขึ้น ฯลฯ

[๒๓] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ สारัมมณธรรมที่เกิดขึ้น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .
เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย มี ๗ นัยเหมือนกับ
สหชาติปัจจัย ในปฏิจจวาร

เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย เหมือนกับอัญญมัญญปัจจัยในปฏิจจวารมี ๖ นัย
เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย เหมือนกับนิสสยปัจจัยในปฏิจจวาร .

[๒๔] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ อย่างคือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วยอมให้ทาน ก่อมานะ
ถือทิฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ปัญญา ความปรารถนา สุขอันเป็นไปทางกาย ทุกข์อันเป็นไป
ทางกาย แล้วยอมให้ทาน ฯลฯ

บุคคลยังสมาบัติให้เกิด ฆาสัตว์มีชีวิต ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ปัญญา รากะ ฯลฯ ความปรารถนา สุขอันเป็นไปทางกาย ทุกข์อันเป็นไปทางกาย
เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา แก่รากะ แก่ความปรารถนา แก่สุขอันเป็นไปทางกาย แก่ทุกข์อันเป็นไป
ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่างคือ
อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัย ฤดู โภชนะ เสนาสนะแล้วให้
ทาน ยังสมาบัติให้เกิด ฆาสัตว์มีชีวิต ทำลายสงฆ์

ฤดู โภชนะ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่สุขอันเป็น
ไปทางกาย แก่ทุกข์อันเป็นไปทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๒๕] อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยบุเรชาติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณบุเรชาติ วัตถุบุเรชาติ .

ที่เป็นอารัมมณบุเรชาติ ได้แก่บุคคลพิจารณาจักขุ ฯลฯ หทัยัตถุโดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราต
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ .
ที่เป็นวัตถุบุเรชาติ ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยัตถุ เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณขั้นทั้งหลาย โดยบุเรชาติปัจจัย

[๒๖] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยปัจฉาชาติ ปัจจัย มี ๑ นัย .

[๒๗] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยอาเสวนปัจจัย มี ๑ นัย .

[๒๘] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ สारัมมณเจตนา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยกัมม-
*ปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ สारัมมณเจตนา เป็นปัจจัยแก่วิปากขั้นทั้งหลาย โดยกัมม-
*ปัจจัย .

สาร์มมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ สारัมมณเจตนา เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
กัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ สारัมมณเจตนา เป็นปัจจัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยกัมม-
*ปัจจัย .

สาร์มมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม และอนารัมมณธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ สारัมมณเจตนา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐาน-
*รูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ สारัมมณเจตนา เป็นปัจจัยแก่วิปากขั้น และกฐิตตารูป
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

[๒๙] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สาร์มมณธรรม โดยวิปากปัจจัย มี ๓ นัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๓๐] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย .

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ กพพิงการารหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจจัย .

[๓๑] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ นัย .

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยอินทรีย์ปัจจัย

คือ รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กภูตตารูปทั้งหลาย โดยอินทรีย์ปัจจัย

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอินทรีย์ปัจจัย

คือ จักขุอินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

โดยอินทรีย์ปัจจัย .

สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอินทรีย์ปัจจัย

คือ จักขุอินทรีย์ และจักขุวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ

โดยอินทรีย์ปัจจัย กายินทรีย์ และกายวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วย

กายวิญญาณ โดยอินทรีย์ปัจจัย .

[๓๒] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย

เป็นปัจจัย โดยมีคคปัจจัย มี ๓ นัย

เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ นัย .

[๓๓] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

มี ๒ อย่างคือ สหชาต ปัจจาสชาต

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่างคือ สหชาต ปุเรชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สารัมมณขั้นทั้งหลาย

โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ เป็นปัจจัย

แก่กายวิญญาณ โดยวิปยุตตปัจจัย .

[๓๔] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอัติปัจจัย

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นสารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ โดยอัติปัจจัยขั้น ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ .

สารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจจาสชาต ฯลฯ

สารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม โดยอัติปัจจัย

เหมือนกับปฏิจวาร

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยอัติปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอัสสนุสัตัว

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สารัมมณขั้นทั้งหลาย

โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

โหมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราต

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โภภูตูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็น

ปัจจัยแก่สารัมมณขั้นทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขั้น ๑ ที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่

ขั้น ๓ โดยอัติปัจจัย ขั้น ๒ ฯลฯ

ขั้น ๑ ที่สหระคด้วยกายวิญญาณ และกายายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ โดยอัติ-

*ปัจจัย ขั้น ๒ ฯลฯ

ขั้น ๑ ที่เป็นสารัมมณธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้น ๓ โดยอัติปัจจัย

ขั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาต ปัจจาสชาต อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ สารัมมณขั้น และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุ-

*ฐานรูป โดยอัติปัจจัย ปฏิสนธิ .

ที่เป็นปัจจาสชาต ได้แก่ สารัมมณขั้น และกพพิงการารหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้

โดยอรรถปัจจัย

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ สारัมมณชั้นร์ และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย .

[๓๕] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๓
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๒
ในอธิปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๗
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสปัจจัย	มีวาระ ๓	
ในอุปนิสสปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๑
ในปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๑
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๑
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๖
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๑
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในอรรถปัจจัย	มี "	๗
ในนัตถปัจจัย	มี "	๑
ในวิคตปัจจัย	มี "	๑
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๗

[๓๖] สारัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

สารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉา-

*ชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

สารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรมโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย .

อนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาต-
*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย .

สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่สารัมมณธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย .

สารัมมณธรรม และอนารัมมณธรรม เป็นปัจจัยแก่อนารัมมณธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย .

[๓๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๗ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นิสสปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๗ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อรรถปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่नัตถปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๗

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อริตปัจฉัย มี " ๔

[๓๘] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉัย

กับเหตุปัจฉัย มี " ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อริปติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ฯลฯ

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๓ ฯลฯ

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่หมัคคปัจฉัย

กับ ฯลฯ มีวาระ ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริบปยุตตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ชนิดกปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ริคตปัจฉัย มี " ๓ .

กับ ฯลฯ มี " ๓ .

[๓๙] ในอารัมมณปัจฉัย

กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มี " ๒

ในอริปติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในอนันตรปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๑

พึงกระทำอนุโลมมาติกา .

ในอริตปัจฉัย

กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีวาระ ๗ .

สารัมมณทุกะ จบ .

จิตตทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๐] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต .

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ และกฏัตตารูป อาศัยจิต .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๑ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขันธ ๒

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขันธทั้งหลาย ขันธทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นจิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัยคือ จิต อาศัยขันธ

ทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตเกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจฉัย

คือ ขันธ ๒ จิต และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๒ จิต และกฏัตตารูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๑ จิต
และกฏัตตารูป อาศัยขันธ ๒

ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิตเกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจฉัย

ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต และจิต ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๒ และกฏัตตารูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต และจิต
ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิต และหทัยวัตถุ

[๔๑] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจฉัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ ๒ อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นจิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ จิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตเกิดขึ้นเพราะอาร์มมณ

ปัจจัย

คือ ขันธ ๒ และจิต อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๒ และจิตอาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ จิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะ

อาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ ๒ อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิตและจิต ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิต และหทัยวัตถุ .

[๔๒] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๕

ในอธิปัตติปัจจัย มี " ๕

ในอนันตรปัจจัย มี " ๕

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๕

ในสหชาติปัจจัย มี " ๕

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๕

ในนิสสยปัจจัย มี " ๕

ในอุปนิสสยปัจจัย มี " ๕

ในเปรชาติปัจจัย มี " ๕

ในอาเสวนปัจจัย มี " ๕

ในกัมมปัจจัย มี " ๕

ในวิปากปัจจัย มี " ๕

ในอาหารปัจจัย มี " ๕

ในอินทริยปัจจัย มีวาระ ๕

ในฌานปัจจัย มี " ๕

ในมัคคปัจจัย มี " ๕

ในสัมปยุตตปัจจัย มี " ๕

ในวิปยุตตปัจจัย มี " ๕

ในอัทถิปัจจัย มี " ๕

ในนัตถิปัจจัย มี " ๕

ในวิคตปัจจัย มี " ๕

ในอวิคตปัจจัย มี " ๕

[๔๓] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิตเกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอเหตุจิต

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกด้วย

อุทธัจจะ อาศัยจิตที่สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกด้วยอุทธัจจะ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตเกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ

ขันธ ๒ ฯลฯ

อเหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยสัจว์ โมหะ ที่สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกด้วย

อุทธัจจะ อาศัยขันธทั้งหลายที่สหระกด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกด้วยอุทธัจจะ .

ธรรมที่เป็นจิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตเกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ

ขันธ ๒ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ จิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่เป็นจิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๒ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ และ

จิต ขันธ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขันธ ๒ และกฏัตตารูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต และจิต

ขันธ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขันธที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิต และหทัยวัตถุ โมหะที่สหระคด้วย

วิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยจิตที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ และ

สัมปยุตตขันธทั้งหลาย .

[๔๔] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยจิต ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังญัสสตร์ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยจิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป

อาศัยจิต และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูป อาศัยจิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย กฏัตตารูป

อาศัยจิต และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

[๔๕] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอธิปัจจัย มี ๕ นัย .

ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสปัจจัย มี ๓ นัย .

[๔๖] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยจิต จิตตสมภูฐานรูป อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ และกฏัตตารูป อาศัยจิต .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ ๒ อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังญัสสตร์ .

ธรรมที่เป็นจิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต หทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ ๒ และจิต อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาต-

*ปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ ๒ อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต และจิต ขันธ ๒ ฯลฯ จิตต-

*สมภูฐานรูป อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต และจิต จิตตสมภูฐานรูป อาศัยจิต และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิต และหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ

กฏัตตารูป อาศัยจิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย กฏัตตารูป อาศัยจิต และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาตปัจจัย ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย .

[๔๗] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยจิต .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต พาหารูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ . อตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต และจิต .

ฯลฯ

[๔๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุระชาตปัจจัย มี " ๕
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๕
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๕
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มี " ๕
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย มี " ๑
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย มี " ๑
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๕
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌกคปัจจัย มี " ๕
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริยุตตปัจจัย มี " ๕
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนิดปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๓ .

[๔๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มณปัจจัย
 กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย
 กับ ฯลฯ มี " ๕ .

ฯลฯ
 [๕๐] ในอาร์มณปัจจัย
 กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕
 ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๕
 ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๕
 ในฌกคปัจจัย กับ ฯลฯ มีวาระ ๓
 ในอริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๕ .

สหชาตวาร เหมือนกับ ปฏิจวาร .

[๕๑] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือสัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต ปฏิสนธิ .
 ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ
 ตลอดถึงมหาภูตรูป ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยหทัยวัตถุ .
 ธรรมที่เป็นจิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต จิต อาศัยหทัยวัตถุ
 ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต
 ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ .
 ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุ
 ปัจจัย

คือ ขันธ ๒ จิต และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๒ ฯลฯ จิต
 และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ
 ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๒ จิต และกฏัตตารูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต
 ขันธ ๒ ฯลฯ
 ในปฏิสนธิขณะ จิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .
 ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ขันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต และจิต ขันธ ๒ ฯลฯ
 ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิตและหทัยวัตถุ
 ในปฏิสนธิขณะ ขันธ ๒ และกฏัตตารูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต และจิต ขันธ
 ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิตและหทัยวัตถุ .
 [๕๒] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย มี ๑ นัย
 เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย
 คือ ขันธ ๒ อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขันธ ๒ ฯลฯ
 ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยหทัยวัตถุ ขันธทั้งหลายที่สหระคต
 ด้วยจักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยกายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ
 ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยหทัยวัตถุ .
 ธรรมที่เป็นจิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ จิต อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต จิต อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาณ

อาศัยกายายตนะ .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้น ๒ และจิต อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขั้น ๒ ฯลฯ จิตและสัมปยุตต-

*ขั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ จักขุวิญญาณ

และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาณ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัย
กายายตนะ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่จิต และจิต ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่

ไม่ใช่จิต อาศัยจิต และหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิต และหทัยวัตถุ ขั้นทั้งหลาย

ที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ และจักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ .

ฯลฯ

[๔๓] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๕

ในอธิปัตติปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๕

ในอริคตปัจจัย มี " ๕ .

[๔๔] ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอเหตุจิต

ในอเหตุปฏิสนธิขณะ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ อาศัย

จิตที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ

ขั้น ๒ ฯลฯ อเหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังญัสสัต์ว ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ

อาศัยจักขายตนะ ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยกายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ขั้นทั้งหลายที่

ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ

อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นจิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต อาศัยขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ อเหตุก-

*ปฏิสนธิ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ อาศัย

กายายตนะ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ ขั้น ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ

ขั้น ๒ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ อเหตุกปฏิสนธิ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ อาศัย

จักขายตนะ ฯลฯ อาศัยกายายตนะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่จิต อาศัยธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้น ๑ ที่ไม่ใช่จิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ และจิต

ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิต และหทัยวัตถุ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ขั้น

ทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต อาศัยจิต และหทัยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ อาศัย

จักขายตนะ และจักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ โมหะที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ

อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ และจิต .

ฯลฯ

[๔๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย มี " ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มหัคคปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตถปัจจัย	มี "	๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิรัตปัจจัย มีวาระ ๓
[๔๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย
กับ ฯลฯ มี " ๕ .

[๔๗] ในอารัมมณปัจจัย
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕
ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๕
ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๕
ในมหัคคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
ในวิรัตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๕ .
นิสสยวาร เหมือนกับปฏิจากร .

สังสังฐาวาร

[๔๘] ธรรมที่ไม่ใช่จิต ควบคู่กับธรรมที่เป็นจิต เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ควบคู่กับจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
ธรรมที่ไม่ใช่จิต ควบคู่กับธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ขั้น ๒ ควบคู่กับขั้น ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขั้น ๑ ควบคู่กับขั้น ๒ ปฏิสนธิ .
ธรรมที่เป็นจิต ควบคู่กับธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ จิตควบคู่กับขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต ปฏิสนธิ .
ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต ควบคู่กับธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุ-
*ปัจจัย

คือ ขั้น ๒ และจิต ควบคู่กับขั้น ๑ ที่ไม่ใช่จิต ขั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .
ธรรมที่ไม่ใช่จิต ควบคู่กับธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เกิดขึ้น เพราะเหตุ-
*ปัจจัย

คือ ขั้น ๒ ควบคู่กับขั้น ๑ ที่ไม่ใช่จิต และจิต ขั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ฯลฯ

[๔๙] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๕
ในอารัมมณปัจจัย มี " ๕
ในอธิปัตปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๕
ในวิรัตปัจจัย มี " ๕ .

ฯลฯ

[๕๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มหัคคปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย มี " ๕ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารก็ดี พึงกระทำอย่างนี้ทั้งหมด .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ปัญหาว่า

[๖๑] ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมภูฐานรูป

ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่จิต โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิต และจิตตสมภูฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

[๖๒] ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอาร์มณปัจจัย

คือ จิต ปรารภจิต เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล .

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต ปรารภจิต เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล .

จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ปรารภจิต เกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอาร์มณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน รักษาศีล กระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาซึ่งกุตลธรรมนั้น ย่อม

ยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุตลธรรมนั้น รากะเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

กุตลธรรมที่ตนอบรมดีแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว พิจารณาซึ่งฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลาย ออกจากมรรคแล้ว พิจารนามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาริยชนะ โดย

อาร์มณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่จิต พิจารณากิเลสที่ขมแล้ว รู้ซึ่งกิเลส

ทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นในกาลก่อน

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ และขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต โดยความ

เป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพยจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ รู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียง

ด้วยธรรมที่ไม่ใช่จิต ด้วยเจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ ฯลฯ อากิญจัญญาตนะ ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระด้วยจักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่อภิวินิญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บัพพะ-

*นิวาसानุสสติญาณ แก่ตักขิณมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาริยชนะ โดยอาร์มณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอาร์มณปัจจัย

มีคำอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีตอนต้น ที่ว่าบุคคลให้ทาน ฯลฯ ไม่มีแตกต่างกัน .

ข้อที่ต่างกันมีแต่ว่า รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่

กายวิญญาณ . ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่อภิวินิญาณ ฯลฯ แก่อาริยชนะ โดยอาร์มณ-

*ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอาร์มณปัจจัย

มีคำอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีตอนต้น ที่ว่าบุคคลให้ทาน ฯลฯ ไม่มีแตกต่างกัน .

ข้อที่ต่างกันมีแต่ว่า รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โผฏฐัพ-

*พายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต เป็น

ปัจจัยแก่อภิวินิญาณ ฯลฯ แก่อาริยชนะ โดยอาร์มณปัจจัย .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอาร์มณปัจจัย

คือ จิต ปรารภจิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย มี ๓ นัย .

[๖๓] ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มณอธิปัตติ ได้แก่ จิต ทำจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว
เกิดขึ้น .

ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอธิปัตติปัจจัยมี ๒ อย่าง คือ อาร์มณา-

*ธิปัตติ สหชาตอธิปัตติ .

ที่เป็นอาร์มณอธิปัตติ ได้แก่ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต ทำจิตให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
แน่นแล้ว เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตอธิปัตติ ได้แก่ จิตตอธิปัตติธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-

*สมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มณอธิปัตติ ได้แก่ จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ทำจิตให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว เกิดขึ้น .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอริปัตติปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
 ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ บุคคลกระทำกุศล-
 * ธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ย่อมยินดีย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำ
 กุศลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น ฯลฯ
 กุศลธรรมที่ตนอบรมดีแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากภวน ฯลฯ
 พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ กระทำให้
 เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ
 นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก้วมรรค แก้วผล โดยอริปัตติปัจจัย
 บุคคลกระทำจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต ให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
 แน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
 แน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น ฯลฯ
 ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
 จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .
 ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอริปัตติปัจจัย
 คำอธิบายทั้งสองอย่างนี้ เหมือนกับคำอธิบายตามบาลีตอนต้น ไม่มีแตกต่างกัน พึง
 กระทำอารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
 ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอริปัตติปัจจัย
 มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ แม้ทั้ง ๓ นัย ธรรมที่พึงทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
 แน่น ก็เป็นอารัมมณาริบัติอย่างเดียว .
 [๖๔] ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอนันตรปัจจัย
 คือ จิตที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .
 ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอนันตรปัจจัย
 คือ จิตที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตที่เกิดหลังๆ โดยอนันตร-
 * ปัจจัย จิตเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .
 ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอนันตรปัจจัย
 คือ จิตที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดย
 อนันตรปัจจัย .
 ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอนันตรปัจจัย
 คือ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตที่เกิดก่อนๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติ โดย
 อนันตรปัจจัย
 ข้อความที่จะยกมาอธิบายบททั้งสองนี้โดยบริบูรณ์ เหมือนกับข้อความตามบาลีที่มีอยู่
 ข้างต้น .
 ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอนันตรปัจจัย
 คือ จิตที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลังๆ
 โดยอนันตรปัจจัย .
 พึงถามถึงมูล
 จิตที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตที่
 เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย จิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดย
 อนันตรปัจจัย .
 พึงถามถึงมูล
 จิตที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลังๆ และ
 สัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย .
 เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๕ นัย เหมือนกับ
 ปฏิจจวาร
 เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ นัย เหมือนกับปฏิจจวาร
 เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๕ นัย เหมือนกับปัจจัยวาร
 [๖๕] ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอุปนิสสยปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ จิตเป็นปัจจัยแก่จิต โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย .
 ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอุปนิสสยปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาให้ทาน ฯลฯ ก่อมานะ ยึดถือ
 ทิฏฐิ
 เข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ และเสนาสนะ ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
 ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่มรรค แก้วผลสมบัติ

โดยอุปนิสสยปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอุปนิสสยปัจฉัย

ข้อความที่จะยกมาอธิบายบททั้งสองนี้ให้สมบูรณ์ เหมือนกับข้อความตามบาลี ที่มีอยู่ข้างต้น ไม่มีแตกต่างกัน .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอุปนิสสยปัจฉัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ จิตและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิต

โดยอุปนิสสยปัจฉัย มี ๓ นัย .

[๖๖] ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยปุเรชาตปัจฉัย

มีอย่าง ๒ คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่สหระตด้วยจักขุวิญญาณ โภถูรู้พพายตนะ

เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่สหระตด้วยกายวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจฉัย .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยจักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต โดยปุเรชาตปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัย แก่ธรรมที่เป็นจิต โดยปุเรชาตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โภถูรู้พพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ

เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิต โดยปุเรชาตปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยปุเรชาตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โภถูรู้พพายตนะ ฯลฯ

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ และสัมปยุตตชั้น

ทั้งหลาย โดยปุเรชาตปัจฉัย กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิต และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยปุเรชาตปัจฉัย .

[๖๗] ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยปัจฉาชาตปัจฉัย ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยปัจฉาชาตปัจฉัย ฯลฯ .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยปัจฉาชาตปัจฉัย ฯลฯ

[๖๘] ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอาเสวนปัจฉัย มี ๙ นัย .

[๖๙] ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยกัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และจิตต-

* สมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่วิบากชั้นทั้งหลาย และ

กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยกัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่จิต โดยกัมมปัจฉัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่วิบากจิต โดยกัมมปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยกัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย จิต

และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่วิบากชั้นทั้งหลาย และจิต

และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

[๗๐] ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยวิปากปัจฉัย มี ๔ นัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจฉัย มี ๔ นัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจฉัย มี ๔ นัย .

โดยอรรถปัจจัย .

ที่เป็นปัจจัยขาด ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน
โดยอรรถปัจจัย .

ที่เป็นปัจจัยขาด ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และกพพิงการารหาร เป็นปัจจัย
แก่กายนี้ โดยอรรถปัจจัย .

ที่เป็นปัจจัยขาด ได้แก่ จิตและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัย
แก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย .

[๓๔] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ ๓
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๕
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยขาดปัจจัย	มีวาระ ๓	
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๕
ในอาหารปัจจัย	มี "	๕
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๕
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในอรรถปัจจัย	มี "	๕
ในนัตถปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๕ .

[๓๕] ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย
โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย โดย
สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจจัยขาดปัจจัย .

ธรรมที่เป็นจิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปัจจัยขาดปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมม-
*ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิต โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจจัยขาดปัจจัย .

ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นจิต และธรรมที่ไม่ใช่จิต
โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๓๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๙ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๓๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๓ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตร-

ปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญ-

ปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสส-

ปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยทั้งปวงกับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆคค-

ปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตต-

ปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริบปยุตต-

ปัจจัยกับ ฯลฯ มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติ

ปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๓

[๓๔] ในอาร์มมณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๔

ในอธิปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

พึงกระทำอนุโลม ปฏิโลมมาตกา .

จิตตตฺถะ จบ

เจตสิกทุกะ

ปฏิจวาร

[๓๕] ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก ขันธ์ ๑ อาศัยขันธ์ ๒ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก ในปฏิสนธิขณะ จิต

และกัญตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ จิตและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ กัญตารูปอาศัยจิต หทัยวัตถุอาศัยจิต จิตอาศัยหทัยวัตถุ มหาภูต-

*รูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กัญตารูป ที่เป็นอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก อาศัย

หทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก และจิต ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก และจิต ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเจตสิก และจิต และหทัยวัตถุ

ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิ์ขณะ กฤตตารูป อาศัยชั้นรทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต
ในปฏิสนธิ์ขณะ กฤตตารูป อาศัยชั้นรทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และมหากุตรูปทั้งหลาย
ในปฏิสนธิ์ขณะ จิต อาศัยชั้นรทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ .

Page 23

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจุชาติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌคคปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย	มีวาระ ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .
[๔๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัยกับเหตุปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัยกับ ฯลฯ	มี "	๔ .

ฯลฯ

[๔๗] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔ ฯลฯ
ในปุเรชาติปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในอาเสวนปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในฌคคปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔

สหชาตวาท เหมือนกับปฏิจวาร .

ปัจจัยวาร

[๔๘] ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต จิต อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ กฤตตารูป อาศัยจิต หทัยวัตถุ อาศัยจิต จิต อาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยจิต ขั้นอันเป็นเจตสิก อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ พึงทำทั้ง ๒ นัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต จิตและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ พึงทำทั้ง ๒ นัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นเจตสิก และจิต ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นเจตสิก และจิต และหทัยวัตถุ ขั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ พึงทำทั้ง ๒ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และ จิต จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และมหาภูตรูปทั้งหลาย จิตอาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ พึงทำทั้ง ๓ นัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ชันร ๒ และ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นเจตสิก และจิต
ชันร ๒ ฯลฯ ชันร ๒ และจิต อาศัยชันร ๑ ที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

[๘๙] ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
มี ๓ นัย เหมือนปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ จักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ จิตอาศัย
หทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
คือ ชันรทั้งหลายที่สหระคด้วยจักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ อาศัยกายายตนะ ฯลฯ
สัมปยุตตชันรทั้งหลาย อาศัยจิต ชันรทั้งหลายที่เป็นเจตสิก อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ
ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ จักขวิญญาน และสัมปยุตตชันรทั้งหลาย อาศัยจักขายตนะ อาศัย
กายายตนะ ฯลฯ จิตและสัมปยุตตชันรทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ
มี ๑ นัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๒ อาศัยชันร ๑ ที่สหระคด้วยจักขวิญญาน และจักขวิญญาน ชันร ๒ ฯลฯ
ชันร ๒ อาศัยชันร ๑ ที่สหระคด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ชันร ๒ ฯลฯ ที่สหระค
ด้วยกายวิญญาน ชันร ๒ ฯลฯ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นเจตสิก และจิต ชันร ๒ ฯลฯ ชันร ๒
อาศัยชันร ๑ ที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ มี ๒ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
คือ จักขวิญญาน อาศัยชันรทั้งหลายที่สหระคด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ
ที่สหระคด้วยกายวิญญาน ฯลฯ จิตอาศัยชันรทั้งหลาย ที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ
มี ๑ นัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรม
ที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชันร ๒ และจักขวิญญาน อาศัยชันร ๑ ที่สหระคด้วยจักขวิญญาน และ
จักขายตนะ อาศัยชันร ๒ ฯลฯ ชันร ๒ และจิต อาศัยชันร ๑ ที่เป็นเจตสิก และ
หทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ มี ๑ นัย .

ฯลฯ

[๙๐] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัจจัย	มีวาระ	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในประชาตปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๙๑] ธรรมที่เป็นเจตสิก อาศัยธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
คือ เจตสิกที่เป็นอเหตุกะ ฯลฯ มีวาระ ๙ แม้ปัญญวิญญาน ฟังกระทำเหมือน
อาร์มมณปัจจัย โมะหะ มีในหัวข้อปัจจัย ๓ เท่านั้น หัวข้อปัจจัยทั้งปวง ผู้มีปัญญาฟังกระทำ
โดยปริตติ และปฏิสนธิ .

[๙๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ประชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยประชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อันตรียปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌกปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตลปัจจัย	มีวาระ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .
[๔๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปติปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔ .

๖๗

[๔๔] ในอารัมมณปัจจัย กับปัจจัย
ที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในฌกปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔ .

สังสัฏฐาวาร

[๔๕] ธรรมที่เป็นเจตสิก คลุกเคล้ากับธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันธ ๒ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นเจตสิก ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .
ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก คลุกเคล้ากับธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ จิต คลุกเคล้ากับชันธทั้งหลายที่เป็นเจตสิก ปฏิสนธิ .
ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก คลุกเคล้ากับธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันธ ๒ และจิต คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นเจตสิก ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .
ธรรมที่เป็นเจตสิก คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ สมปยุตตชันธทั้งหลาย คลุกเคล้ากับจิต ปฏิสนธิ .
ธรรมที่เป็นเจตสิก คลุกเคล้ากับธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันธ ๒ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นเจตสิก และจิต ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

๖๘

[๔๖] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๕
ในวิปติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๕
ในวิคตปัจจัย	มี "	๕ .

[๔๗] ธรรมที่เป็นเจตสิก คลุกเคล้ากับธรรมที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย
พึงกระทำห้วงปัจจัยทั้ง ๕ ข้ออย่างนี้ โมะหะ มีในห้วงปัจจัย ๓ เท่านั้น .

๖๙

[๔๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌกปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๕ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สมปยุตตวารก็ดี พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๔๙] ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่สมปยุตตชันธทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย
ปฏิสนธิ .
ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่จิต และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เป็นเจตสิก
โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลายและจิต และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายโดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

[๑๐๐] ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก ปราภวขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล

จิต ปราภวขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น .

พึงถามถึงมูล

ขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต ปราภวขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้น .

ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาผล พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ

โดยอาร์มมณปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิก โดย
ความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนียัง เพราะปราภวจักขุเป็นต้นนั้น จิต
เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราต

บุคคลรู้ซึ่งจิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ซึ่งเป็นธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดย

เจโตปริยญาณ

อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่อภิวรรตญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ตาทิพมฤตญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน มีคำอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีข้างต้น

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นที่ไม่ใช่เจตสิก โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตราต

บุคคลรู้ซึ่งขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิก โดยเจโตปริยญาณ

อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยจักขุวิญญาน ใญ่ฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่อภิวรรตญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ตาทิพมฤตญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดย

อาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน มีคำอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีข้างต้น .

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิก โดยความเป็น
ของ ไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนียัง เพราะปราภวจักขุเป็นต้นนั้น จิต และ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพจักขุ .

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาน และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอาร์มมณปัจจัย

ใญ่ฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่อภิวรรตญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ตาทิพมฤตญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก

โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก ปราภวขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต เกิดขึ้น .

พึงถามถึงมูล

จิต ปราภวขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต เกิดขึ้น .

พึงถามถึงมูล

ขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต ปราภวขั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต
เกิดขึ้น

[๑๐๑] ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอาร์มมณปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปีติ สหชาตาริปีติ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก ทำชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก
ให้เป็นอาร์มณาริบัติอย่างหนักแน่นแล้ว เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปิตธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย โดยอริปิตปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ จิต ทำชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิกให้เป็นอาร์มณาริบัติ
อย่างหนักแน่นแล้ว เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปิตธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัย แก่จิต
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปิตปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต ทำชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นเจตสิกให้หนักแน่นแล้ว เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่อริปิตธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย และจิต และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปิตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยอริปิตปัจจัย .

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายทำนิพพานให้เป็นอาร์มณาริบัติอย่างหนักแน่น
แล้ว พิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปิตปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิกให้เป็นอาร์มณาริบัติอย่างหนักแน่น
ยอมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง จิต ทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอาร์มณาริบัติอย่างหนักแน่นแล้ว เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปิตธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่จิต และจิต
สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปิตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอริปิตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายทำนิพพานให้เป็นอาร์มณาริบัติอย่างหนักแน่น
 ฯลฯ มีคำอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีข้างต้น .

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิกให้หนักแน่น ย่อม
ยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอาร์มณาริบัติอย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น
ทัญญูเกิดขึ้น ฯลฯ

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปิตธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย โดยอริปิตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดย
อริปิตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลาย นิพพาน ฯลฯ มีคำอธิบายเหมือนกับ
ข้อความตามบาลีข้างต้น .

บุคคลทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่เจตสิกให้เป็นอาร์มณาริบัติอย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อม
เพิลิตเพิลินยัง เพราะทำชั้นนั้นให้เป็นอาร์มณาริบัติอย่างหนักแน่น ชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และ
จิต เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปิตธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปิตปัจจัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดย
อริปิตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มณาริบัติ มี ๓ นัย เป็นอาร์มณาริบัติอย่างเดียว .

[๑๐๒] ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิกที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิก
ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิกที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิกที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นเจตสิกที่เกิด
หลังๆ และจิต โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยอนันตรปัจจัย

คือ จิตที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรกุ แก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔
ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอนันตรปัจจัย
พึงกระทำเป็น ๓ นัย ดังที่กล่าวมา พึงยังคำอธิบายให้บริบูรณ์ เหมือนกับข้อความตาม
บาลีข้างต้น ไม่มีแตกต่างกัน .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดย
อนันตรปัจจัย มี ๓ นัย อาวัชชนะกิติ วุฏฐานะกิติ ไม่มี .

เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ นัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย มี ๙ นัย เหมือน
กับปฏิจวาร

เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย เหมือนกับปฏิจวาร เป็นปัจจัยโดย
นิสสปัจจัย มี ๙ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

[๑๐๓] ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอุปนิสสปัจจัย
มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย
ที่เป็นเจตสิก โดยอุปนิสสปัจจัย .

พึงถามถึงมูล มี ๓ นัย

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก อันเป็นที่เข้าไปอาศัย เป็นปัจจัยแก่จิต โดยอุปนิสสปัจจัย .

พึงถามถึงมูล มี ๓ นัย

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิกอันเป็นที่เข้าไปอาศัย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก
และจิต โดยอุปนิสสปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยอุปนิสสปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัย ฤดู ขลข โภชนะ ขลข

เสนาสนะ ขลข จิต แล้วให้ทาน ขลข ทำลายสงฆ์

ฤดู ขลข โภชนะ ขลข เสนาสนะ ขลข จิต เป็นปัจจัยแก่ตรัสรู้ ขลข แก้ปัญญา

แก้ราคะ ขลข แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มารรค แก่ผลสมาบัติ
โดยอุปนิสสปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอุปนิสสปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัย ฤดู ขลข โภชนะ ขลข

เสนาสนะ ขลข จิต แล้วให้ทาน มี ๓ นัย มีคำอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีข้างต้น
ไม่มีแตกต่างกัน .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดย
อุปนิสสปัจจัย มี ๓ นัย .

[๑๐๔] ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ขลข หทัยวัตถุ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนยิ่ง เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น จิต เกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ พึงเสี่ยงด้วยทิพพโสตราตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โภภูฏัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะเป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่จิต โดยปุเรชาตปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ขลข หทัยวัตถุ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ขลข โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ พึงเสี่ยงด้วยทิพพโสตราตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ โภภูฏัพพายตนะ
เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยกายวิญญาณ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคด้วย
จักขุวิญญาณ กายายตนะ ขลข หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก โดย
ปุเรชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดย
ปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ขลข หทัยวัตถุ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนยิ่ง เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น จิต และสัมปยุตต-

*ขันธ์ทั้งหลายเกิดขึ้น

วิปพยตตปัจจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ฯลฯ .

[๑๑๐] ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอรรถปัจจัย มี ๑ นัย

เหมือนกับปฏิจจวาร .

ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ .

ธรรมที่เป็นเจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดย
อรรถปัจจัย มี ๑ นัย เหมือนกับปฏิจวาร.

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปะเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแกธรรมที่เป็นเจตสิก โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ จิต เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก โดยอัติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ จิต ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปรชาติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาหทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ เหมือนกับปรชาติ ไม่มีแตกต่างกัน .

ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดย
อรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ จิต เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตฉนธ์ทั้งหลาย และจิตสมภูฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ จิต ฯลฯ

ในปฏิสนธิ์หะ หทัยวตฺถุ เป็ นปัจจัยแกัชนัรหังหลายที่เป็ นเจตสิก และจิต โดย อัตถิปัจจัย .

ที่เป็นปรชาติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาทัตถัต โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ เหมือนกับปรชาติ ไม่มีแตกต่ากัน .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก โดย
อรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหครตด้วยจักขวิญญาน และจักขยตนะ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้นที่ ๒ ที่สหครตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ
และจิต เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๒ โดยอดีตปัจจัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นร์ ๑ ที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ และจิตเป็นปัจจัยแก่ชั้นร์ ๒ โดยอัติถิปัจจัย ชั้นร์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ พึงทำทั้ง ๒ นัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดย
อตติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่สหродด้วยจักขุวิญญาณ และจักขยตนะ เป็นปัจจัยแกจักขุวิญญาณ ที่สหродด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิตเป็นปัจจัยแกจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิตและมหาทรูป เป็นปัจจัยแกจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นรทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่จิต โดยอตติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ พังทำทั้ง ๓ นัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชนทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็น
ปราชต โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่นักรัณทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต และกพพิงการารหาร เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเจตสิก และจิต และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กัตตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเจตสิก และธรรมที่ไม่ใช่เจตสิก โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปรัชชาติ .

ที่เป็นสหขาด ได้แก่ชั้น ๑ ที่สหขาดด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ เป็นปัจจัย
 แก้นั้น ๒ และจักขวิญญาน โดยอัติปัจจัย ชั้น ๑ ที่สหขาดด้วยกายวิญญาน และกายายตนะ
 เป็นปัจจัยแก่นั้น ๒ และกายวิญญาน โดยอัติปัจจัย ชั้น ๒ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ชั้น ๑ ที่เป็นเจตสิก และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยทั้งปวง	กับเหตุปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ภคปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	กับ ๗ลฯ	มีวาระ	๓ .

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย   มีวาระ   ๙
ในอริปติปัจจัย   กับ ฯลฯ   มี "   ๙.

จิตตสัมปตตธรรม อาศัยจิตตสัมปตตธรรม และจิตตวิปสยตตธรรม เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔

เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นจิตตสัมปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ.

ฯลฯ		มีวาระ	๙
[๑๑๘] ในเหตุปัจจย			
ในอาร์มมณปัจจย	มี "		๓
ในอริปัตติปัจจย	มีวาระ	๔	
ในอนันตรปัจจย	มี "		๓
ในสมนันตรปัจจย	มี "		๓
ในสหชาติปัจจย	มี "		๔
ในอัญญมัญญปัจจย	มี "		๖
ในนิสสยปัจจย	มี "		๔
ในอุปนิสสยปัจจย	มี "		๓
ในปุเรชาติปัจจย	มี "		๑
ในอาเสวนปัจจย	มี "		๑
ในกัมมปัจจย	มี "		๔
ในวิปากปัจจย	มี "		๔
ในอาหารปัจจย	มี "		๔
ในอินทริยปัจจย			
ในณานปัจจย			
ในมคคปัจจย	มี "		๔
ในสัมปยุตตปัจจย	มี "		๓
ในวิปยุตตปัจจย	มี "		๔
ในอตฺถิปัจจย	มี "		๔
ในนตฺถิปัจจย	มี "		๓
ในวิคตปัจจย	มี "		๓
ในอวิคตปัจจย	มี "		๔

[๑๑๙] จิตตสัมปยุตตธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นจิตตสัมปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทฺธจจะอาศัยชั้น
ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทฺธจจะ .

พึงกระทำหัวข้อปัจจยทั้ง ๙ ข้อดังกล่าวมา พึงกำหนดในบททั้งปวงว่า อเหตุกะ โมหมูล
อย่างเดียวนั้น พึงให้เต็ม .

[๑๒๐] จิตตวิปยุตตธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตธรรม ปฏิสนธิ .

จิตตวิปยุตตธรรม อาศัยจิตตวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอัสัญญสัตว์ .

จิตตวิปยุตตธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตธรรม และจิตตวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลายในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ .

ฯลฯ		มีวาระ	๙
[๑๒๑] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย			
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจย	มี "		๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจย	มี "		๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย	มี "		๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจย	มี "		๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจย	มี "		๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจย	มี "		๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจย	มี "		๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจยชาติปัจจย	มี "		๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย	มี "		๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่กัมมปัจจย	มี "		๒
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปากปัจจย	มี "		๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาหารปัจจย	มี "		๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจย	มี "		๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉนปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตปัจจัย	มีวาระ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

[๑๒๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย	มีวาระ	๓
ในอริปัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตปัจจัย		
กับเหตุปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๓ .

[๑๒๓] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ	๓
ในอนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในสมนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๓
ในอัญญมัญญปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๖
ในปุเรชาตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๑
ในอาเสวนปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๑
ในกัมมปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔
ในมีคปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๑
ในอริคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔ .

สหชาตวาร เหมือนกับปฏิจวาร .

ปัจจัยวาร

[๑๒๔] จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

จิตตวิปปยุตตรธรรม อาศัยจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๑ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม อาศัยจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๒ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

จิตตวิปปยุตตรธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๒ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

[๑๒๕] จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย มี ๑ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยจักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

อาร์มณปัจฉัย

คือ ชันร์ ๒ อาศัยชันร์ ๑ ที่สหระคด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ชันร์ ๒ ฯลฯ
ที่สหระคด้วยกายวิญญาน ฯลฯ ชันร์ ๒ อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม และ
หทัยวัตถุ ชันร์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

[๑๒๖] ในเหตุปัจฉัย

มีวาระ ๙

ในอาร์มณปัจฉัย	มี "	๓
ในอริปัตติปัจฉัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจฉัย	มี "	๓
ในสมนันตรปัจฉัย	มี "	๓
ในสหชาติปัจฉัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจฉัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจฉัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๓
ในปุเรชาติปัจฉัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจฉัย	มี "	๓
ในกัมมปัจฉัย	มี "	๙ ฯลฯ
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๙ .

[๑๒๗] จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉัย

มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

จิตตวิปปยุตตรธรรม อาศัยจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉัย

คือ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอัสัญญสัตว์ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันร์ทั้งหลายที่สหระคด้วยจักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ
ชันร์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ โมหะ ที่
สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยหทัยวัตถุ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม อาศัยจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันร์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ

จิตตสมภูฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม อาศัยจิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันร์ ๒ อาศัยชันร์ ๑ ที่สหระคด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ชันร์ ๒
อาศัยชันร์ ๑ ที่สหระคด้วยกายวิญญานและกายายตนะ ฯลฯ ชันร์ ๒ อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็น
จิตตสัมปยุตตรธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ และหทัยวัตถุ ชันร์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัย
ชันร์ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ และหทัยวัตถุ .

พึงกระทำหวัชข้อปัจฉัย ๒ ข้อดังกล่าวมาแล้ว ทั้งปวัตติ และปฏิสนธิ .

ฯลฯ

[๑๒๘] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย

มีวาระ ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาร์มณปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่กัมมปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปากปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาหารปัจฉัย	มีวาระ ๑	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฌานปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่มัคคปัจฉัย	มี "	๙
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจฉัย	มี "	๒
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ธตติปัจฉัย	มี "	๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่โรคปัจจัย มี " ๓ .

[๑๒๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปยุตต์ปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่โรคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓ .

[๑๓๐] ในอารมณ์ปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๓ ฯลฯ
ในมคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓ ฯลฯ
ในโรคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙ .
นิสสวาร เหมือนกับปัจจัยวาร .

สังสังฐาน

[๑๓๑] จิตตสัมปยุตตรธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชั้น ๒ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

[๑๓๒] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในอารมณ์ปัจจัย มี " ๑
ในอริปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๑
ในโรคปัจจัย มี " ๑ .

[๑๓๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่โรคปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุพเพปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจุปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมคปัจจัย มี " ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปยุตต์ปัจจัย มี " ๑

การนับทั้งสองนอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหา

[๑๓๔] จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตวิปปยุตตรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม
โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกสัมปยุตตชั้น และจิตต-

* สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

[๑๓๕] จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอารมณ์ปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำซึ่งอุโบสถกรรม แล้วพิจารณา ซึ่งกุตตรธรรมนั้น
ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะปรารภกุตตรกรรมนั้น รากะเกิดขึ้น โทมนัสเกิดขึ้น
กุตตรกรรมที่ตนอบรมดีแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้วพิจารณาซึ่งฌาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณาภิเลสทั้งหลาย
ที่ละแล้ว ที่ชมแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลาย ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน
บุคคลพิจารณาเห็นชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยเจโตปริยญาณ
อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแกวิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก
เนวสัญญานาสัญญาตนะ

ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกอิทธิวิริยญาณ แกเจโตปริยญาณ
แกบุพเพนิวาสานุสสติญาณ แกยถากัมมุปคญาณ แกอนาคตตังสญาณ แกอวิชชนะ โดย
อารมณ์ปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
จิตตวิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณานิพพาน
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ โดย
อาร์มมณปัจจัย

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตวิปปยุตตรธรรม
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ โภภูฏัพพายตนะ ฯลฯ

ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตวิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิริญาณ แก่บุพเพนิวาสา-

* นุสสติญาณ แก่เอกัมมมุตญาณ แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

[๑๓๖] จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ บุคคลกระทำกุศล
นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะกระทำกุศล
กรรมนั้นให้หนักแน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น

กาลก่อน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ
กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา

บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะกระทำชั้นให้ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะเกิดขึ้น
ทิฏฐิเกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุต-

* ชั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตวิปปยุตตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัย
แกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย ,

จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปปยุตตรธรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

จิตตวิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่พระอริยะทั้งหลายทำนิพพาน ให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย

บุคคลกระทำจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตวิปปยุตตรธรรมให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น .

[๑๓๗] จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม ที่เกิดก่อนๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมมัตติ
โดยอนันตรปัจจัย .

เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๗ นัย เหมือนกับ
ปฏิจวาร ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี .

เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย เหมือนกับปัจจัยวาร ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี .

[๑๓๘] จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ ที่เป็น
ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ก่อมานะ ย่อมยึดถือทิฏฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย แล้วให้
ทาน ฯลฯ ฆาสัตว์ที่มีชีวิต ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่มรรค ฯลฯ แก่ผลสมมัตติ
โดยอุปนิสสยปัจจัย .

จิตตวิปปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ

ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยถุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้ว
ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ถุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมมัตติ โดย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔

อุปนิสสยปัจฉัย .

[๑๓๙] จิตตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม โดยปุระชาตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุโดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ โภภูฐัพพายตนะ ฯลฯ

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วย
จักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตขันธ์ทั้งหลาย โดย
ปุระชาตปัจฉัย .

[๑๔๐] จิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตวิปปยัตตธรรม โดยปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๑
นัย ฯลฯ เป็นปัจฉัยโดยอาเสวนปัจฉัย มี ๑ นัย ฯลฯ .

[๑๔๑] จิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม โดยกัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกสัมปยัตตขันธ์
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่เจตนาที่เป็นจิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกวิบากขันธ์
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

จิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตวิปปยัตตธรรม โดยกัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกกฏัตตารูป
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

จิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม และจิตตวิปปยัตตธรรม
โดยกัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกสัมปยัตตขันธ์
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่เจตนาที่เป็นจิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกวิบากขันธ์
และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉัย .

[๑๔๒] จิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม โดยวิปากปัจฉัย มี ๓ นัย

[๑๔๓] จิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม โดยอาหารปัจฉัย

มี ๓ นัย .

จิตตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตวิปปยัตตธรรม โดยอาหารปัจฉัย

ได้แก่ กพพิงการารหาร เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ โดยอาหารปัจฉัย .

[๑๔๔] จิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม โดยอินทริยปัจฉัย

มี ๓ นัย .

จิตตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตวิปปยัตตธรรม โดยอินทริยปัจฉัย

คือ รูปชีวิตินทริย เป็นปัจฉัยแกกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยอินทริยปัจฉัย

จิตตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม โดยอินทริยปัจฉัย

คือ จักขุนทริย เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ โดยอินทริยปัจฉัย

กายินทริย ฯลฯ

จิตตสัมปยัตตธรรม และจิตตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม
โดยอินทริยปัจฉัย

คือ จักขุนทริย และอุเบกขินทริย เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ
โดยอินทริยปัจฉัย กายินทริยและสุชินทริย กายินทริย และทุกชินทริย เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์
ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยกายวิญญาณ โดยอินทริยปัจฉัย .

เป็นปัจฉัยโดยฌานปัจฉัย มี ๓ นัย

เป็นปัจฉัยโดยมัคคปัจฉัย มี ๓ นัย

เป็นปัจฉัยโดยสัมปยัตตปัจฉัย มี ๑ นัย .

[๑๔๕] จิตตสัมปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตวิปปยัตตธรรม โดยวิปปยัตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ .

จิตตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจฉัยแกจิตตสัมปยัตตธรรม โดยวิปปยัตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุระชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
จิตตสัมปยุตตรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปุรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วย
จักขุวิญญาณ โดยวิปยุตตปัจจัย กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็น
จิตตสัมปยุตตรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

[๑๔๖] จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอัติปัจจัย มี ๑ นัย
เหมือนกับปฏิจาวาร .

จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตวิปยุตตรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจจชาต ฯลฯ

จิตตสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปยุตตรธรรม โดย
อัติปัจจัย เหมือนกับปฏิจาวาร .

จิตตวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตวิปยุตตรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ .

จิตตวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุรชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น
จิตตสัมปยุตตรธรรม โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปุรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง
ฯลฯ เหมือนกับปุรชาต .

จิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสัมปยุตตรธรรม
โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุรชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ชั้น ๑ ที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ เป็นปัจจัย
แก่ ชั้น ๒ ฯลฯ กายายตนะ

ชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสัมปยุตตรธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ ฯลฯ ชั้น ๒
ฯลฯ ปฏิสนธิ .

จิตตสัมปยุตตรธรรม และจิตตวิปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตวิปยุตตรธรรม
โดยอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาต ปัจจชาต อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ จิตตสัมปยุตตชั้น และมหากุตรูปทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูป โดยอัติปัจจัย ปฏิสนธิ .

ที่เป็นปัจจชาต ได้แก่ จิตตสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และกพพิงการารหารเป็นปัจจัยแก่
กายนี้ โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจจชาต ได้แก่ จิตตสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัย
แก่กฐัตตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

[๑๔๗] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๓

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๒
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสหชาตปัจจัย	มีวาระ ๓	
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๗
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุรชาตปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจชาตปัจจัย	มี "	๑
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๑
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๖
ในฉานปัจจัย	มี "	๓
ในมคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๑
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในอัติปัจจัย	มี "	๗
ในนัตติปัจจัย	มี "	๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔
ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๒ จิต อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น

๒ ฯลฯ .

[๑๔๔] จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตอาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ปฏิสนธิ .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม เกิด
ขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๒ และจิต อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ .

จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐาน-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ จิตและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจิต ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจิต ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๒ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น

๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

* สมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม

และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๒ และจิต อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และ
หทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ

[๑๔๕] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๙

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๙
ในฌานปัจจัย	มี "	๙
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๑๔๖] จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ซึ่งเป็น
อเหตุกะ ชั้น ๒ ฯลฯ

ถึงอสังขยัตถ์.

จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต .

จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจิต
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต และมหากุตรูปทั้งหลาย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

*สมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ กุฎตารูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจิต
ในปฏิสนธิขณะ กุฎตารูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และ
มหากุตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ

[๑๕๘]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๙
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๖
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๖
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๖
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มีวาระ ๖	
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๖
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๖
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๖ .

[๑๕๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัยกับเหตุปัจจัย มีวาระ ๖

	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย		
กับ ฯฯ	มีวาระ ๙		
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย		
กับ ฯฯ	มี "	๓	
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย		
กับ ฯฯ	มี "	๔	
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย		
กับ ฯฯ	มี "	๖	
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย		
กับเหตุปัจจัย	มี "	๔	
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย		
กับ ฯฯ	มีวาระ ๖		
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย		
กับ ฯฯ	มี "	๖ .	

[๑๖๐] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ ๙		
ในอนันตรปัจจัย	กับ ฯฯ	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	กับ ฯฯ	มี "	๙
ในปุเรชาตปัจจัย	กับ ฯฯ	มี "	๔
ในอาเสวนปัจจัย	กับ ฯฯ	มี "	๔
ในฌานปัจจัย	กับ ฯฯ	มี "	๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในมคคปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในอริคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔ .

สหชาตवार เหมือนกับปฏิจวาร

ปัจจัยวาร

[๑๖๑] จิตตสมภูฐานธรรม อาศัยจิตตสมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ เหมือนกับปฏิจจวาร .

จิตตสมภูฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมภูจฺจานรูป อาคัยจิต ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตต-

* สมุฏฐานธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย.

จิตตสมภูจนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมภูจนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

* สมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะเหมือนกับ
ปฏิจวาร ทั้ง ๒ นัย .

จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นจิตตสมภูฐานธรรม และจิต ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๑ เป็นที่จิตตสมภูฐานธรรม และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ เหมือนกับปฏิจจวารทั้ง ๒ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

* สมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมภูฐานธรรม และหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ
 พังทำทั้ง ๓ นัย เหมือนกับปฏิจจวาร .

จิตตสมภูจันธรรค และธรรคท่ไม่ใชจิตตสมภูจันธรรค อาคัยจิตตสมภูจันธรรค และธรรคท่ไม่ใชจิตตสมภูจันธรรค เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๒ และจิต อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นจิตตสมภูฐานธรรม และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ เพียงทำทั้ง ๒ นัย เหมือนกับปฏิจจวาร .

[๑๖๒] จิตตสมภูฐานธรรม อาศัยจิตตสมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะ

อาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุวิมฺญาณ อาคัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ จิต อาคัยหทัยวตฺถุ .

จิตตสมภูฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจฉัย

คือ สัมปตตขันธทั้งหลาย อาศัยจักขวิญญาน กายวิญญาน ฯลฯ สัมปตตขันธ
ทั้งหลาย อาศัยจิต ขันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสมภูฐานธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ
พึงทำทั้ง ๒ นัย .

จิตตสมภจานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมภจานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

* สมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขวิณญาณ และสัมปตัตตังค์ทั้งหลาย อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ

จิต และสัมปตัตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ.

จิตตสมภูฐานธรรม อาศัยจิตตสมภูฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจฉัย

คือ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจิต ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ พังพาทัง ๒ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมภกานธรรม อาศัยจิตตสมภกานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

* จานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุวิมฺญาณ อาศัยขั้นทั้งหลายที่สหระด้วยจักขุวิมฺญาณ และจักขายตนะ ที่สหระด้วยกายวิมฺญาณ ฯลฯ จิตอาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมฺภูฐานธรรม และหทัยวัตถุ ฯลฯ ในปรัสนธิภาวะ ฯลฯ

จิตตสมภูฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมภูฐานธรรม อาศัยจิตตสมภูฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๒ และจักษวิญาณ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหรคด้วยจักษวิญาณ และ
จักษยตนะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ที่สหรคด้วยกายวิญาณ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ และจิต อาศัยชั้นที่ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๑๖๓] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ	๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "		๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "		๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "		๙.

[๑๖๔] จิตตสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
พึงกระทำหทัยวัตถุปัจจัยหมดทั้ง ๙ ข้อ เหมือนกับปฏิจวาร แม้ปัญญาญาณ ก็พึง
กระทำโมหะ มีทั้ง ๓ นัย .

[๑๖๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "		๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "		๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "		๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "		๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "		๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปรุชาตปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "		๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "		๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "		๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "		๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "		๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "		๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "		๖.

การนับทั้งสองนอกจากนี้ก็ดี นิสสยวารกิต্ত พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังญาวาร

[๑๖๖] จิตตสมุฏฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันร ๒ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ จิต คลุกเคล้ากับชันรทั้งหลายเป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ปฏิสนธิ .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสมุฏฐาน-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๒ และจิตคลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ชันร ๒ ฯลฯ
ปฏิสนธิ .

จิตตสมุฏฐานธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันรทั้งหลาย คลุกเคล้ากับจิต ปฏิสนธิ .

จิตตสมุฏฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

* สมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๒ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจิต ชันร ๒ ฯลฯ
ปฏิสนธิ ฯลฯ .

[๑๖๗] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ	๕
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "		๕
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "		๕
ในอวิคตปัจจัย	มี "		๕.

[๑๖๘] จิตตสมุฏฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย

พึงกระทำหทัยวัตถุ ๕ โมหะมีทั้ง ๓ นัย .

[๑๖๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "		๕

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ประเภทปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยชาติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มีวาระ ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปยุตปัจจัย	มี "	๕ .

การนับทั้งสองนอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาว่า

[๑๓๐] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิต โดยเหตุปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตและกฤตดา-

*รูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐาน-

*ธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และ
จิต และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

[๑๓๑] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ปราภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม
เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

จิต ปราภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

ขันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจิต ปราภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นจิตต-

*สมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อวิชชนะ โดย
อาร์มมณปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยิง เพราะปราภจักขุเป็นต้น จิต
เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดย
เจโตปริยญาณ

อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแกจักขุวิญญาณ โงฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกอิทธิวิญญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ตาทักมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อวิชชนะ โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน มีคำอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีที่มี
อยู่ข้างต้น

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ .

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแกขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยจักขุวิญญาณ โงฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกอิทธิวิญญาณ แก่เจโตปริยญาณ
แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ แก่อนาคตังสญาณ แก่อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

*สมุฏฐานธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน มีคำอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีที่มีอยู่ข้างต้น

บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภขั้นนั้น จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลายเกิดขึ้น ด้วยทักพิกขุ ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่อภิกขวิญญาน และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โภกัฏฐัพพายตนะ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่อภิกขวิญญาน แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ แก่อนาคตังสญาณ แก่อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย . จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐาน-
*ธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย ฟังกระทำ เพราะปรารภ ๓ นัย .

[๑๗๒] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม กระทำขั้นทั้งหลาย เป็นจิตตสมุฏฐานธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วเกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

อาร์มมณาริบัติก็ตสหาตาริบัติก็ต ฟังกระทำทั้ง ๓ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำขั้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น จิตเกิดขึ้น

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลาย กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

บุคคลกระทำขั้นทั้งหลาย ที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรม ที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานธรรมรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

บุคคลกระทำขั้นทั้งหลาย ที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ จิตและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐาน-
*ธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ มี ๓ นัย เป็นอาร์มมณาริบัติอย่างเดียว .

[๑๗๓] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย วุฏฐานะ ไม่มี .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ จิต ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแกจิตที่เกิดหลังๆ ฯลฯ แก่ผู้ที่ออกจากนิโรธ เนว-

*สัญญาณาสัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

การนับสองอย่างนอกจากนี้ ฟังกระทำเหมือนอย่างนี้ .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐาน-
*ธรรม โดยอนันตรปัจจัย ฟังกระทำหัวข้อปัจจัย ๓ วุฏฐานะไม่มี .

[๑๗๔] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยสหชาตปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย เหมือนกับปัจจัยวาร .

[๑๗๕] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ฟังกระทำหัวข้อปัจจัย ๓ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยกฤต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ
ฯลฯ จิต แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
กฤต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ จิต เป็นปัจจัยแก่จิต โดยอุปนิสสยปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ ที่เป็น
ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยกฤต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ จิต แล้วให้ทาน
ทำลายสงฆ์

กฤต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ จิต เป็นปัจจัย แก่ศรัทธา ฯลฯ แกมรรค
แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยกฤต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ
ฯลฯ จิต แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
กฤต ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ จิต เป็นปัจจัย แก่ขันธทั้งหลายที่เป็นจิตต-
*สมุฏฐานธรรม และจิต โดยอุปนิสสยปัจจัย .
จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม
โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูป-
*นิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ มีหัวข้อปัจจัย ๓ .

[๑๓๖] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ อารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นรูปทั้งหลาย ที่เป็น
จิตตสมุฏฐานธรรม ฯลฯ โสภณูปะทั้งหลาย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยจักขุวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย
โสภณูปะตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยกายวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย
จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ อารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นรูปทั้งหลายที่เป็นจิตต-
*สมุฏฐานธรรม ฯลฯ โสภณูปะทั้งหลายโดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลิน
ยิ่ง เพราะปรารภรูปเป็นต้น จิตเกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โสภณูปะตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ โดย
ปุเรชาตปัจจัย .

จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม
โดยปุเรชาตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นรูปทั้งหลาย ที่เป็น
จิตตสมุฏฐานธรรม ฯลฯ โสภณูปะทั้งหลาย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อม
ผลิตเพิลินยิ่ง เพราะปรารภรูปเป็นต้น จิตและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยปุเรชาตปัจจัย
โสภณูปะตนะ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดย
ปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ กาย ฯลฯ
รูปทั้งหลาย ฯลฯ โสภณูปะทั้งหลาย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ เพราะปรารภจักขุเป็น
ต้นนั้น จิตเกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โสภณูปะตนะ ฯลฯ .
ที่เป็นวัตถุปุเรชาตปัจจัย ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายตนะ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่จิต โดยปุเรชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
มี ๒ อย่างคือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ที่เป็นอาร์มมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยจักขุวิญญาน โสภณูปพายตนะ
 ฯลฯ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วย
จักขุวิญญาน กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสมุฏฐาน
ธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
จิตตสมุฏฐานธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอาร์มมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นแก่จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น จิตและสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
เกิดขึ้น

ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ ด้วยทิพพโสตราต ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาน และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โสภณูปพายตนะ ฯลฯ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาน และสัมปยุตต-

*ขั้นทั้งหลาย กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
โดยปุเรชาตปัจจัย .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน
ธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

คือ รูปายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย
ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย โสภณูปพายตนะที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ฯลฯ
รูปายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่สหระคตด้วย
จักขุวิญญาน โสภณูปพายตนะที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และกายายตนะ ฯลฯ .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
จิตตสมุฏฐานธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

คือ รูปายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่จิตโดย
ปุเรชาตปัจจัย

โสภณูปพายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ ฯลฯ

รูปายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาน

โสภณูปพายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และกายายตนะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม
และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

คือ รูปายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่จิต และ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยปุเรชาตปัจจัย

โสภณูปพายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ ฯลฯ

รูปายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาน และ
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยปุเรชาตปัจจัย

โสภณูปพายตนะ ที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ฯลฯ .

[๑๓๓] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็น
จิตตสมุฏฐานธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย

ปัจฉาชาตปัจจัย ฟังให้พิสดารโดยอาการนี้ .

เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย .

[๑๓๔] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่เจตนาที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชาต ได้แก่เจตนาที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชาต .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๑๘๓] จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยอัติปปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอัติปปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐาน-
*ธรรม โดยอัติปปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ.

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดย
อัติปปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ.

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม โดยอัติปปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ.

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอัติปปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐาน
ธรรม โดยอัติปปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธ ๑ ที่สหคตด้วยจักขวิญญาน ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่
จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอัติปปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธทั้งหลาย ที่สหคตด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ

เป็นปัจจัยแกจักขวิญญาน โดยอัติปปัจจัย ที่สหคตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานธรรม ที่เป็นสหชาติ ฯลฯ ฟังกระทำให้เหมือนกับปัจจัยวาร ทั้งปฏิสนธิ
และปวัตติ ตลอดจนหัวข้อปัจจัยทั้งปวง .

ชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ที่เกิดภายหลัง และจิต เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่
ใช่จิตตสมุฏฐานธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปปัจจัย .

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ที่เกิดภายหลัง และจิต และกาวฬิงการอาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรมนี้ โดยอัติปปัจจัย .

ชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสมุฏฐานธรรม ที่เกิดภายหลัง และจิต และรูปชีวิตินทรีย์
เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยอัติปปัจจัย .

จิตตสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐาน-
*ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสมุฏฐานธรรม โดยอัติปปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ .

คือ ที่สหคตด้วยจักขวิญญาน ที่เกิดร่วมกัน ฯลฯ .

ปัจจัยวาร เหมือนกับสหชาติ ฟังกระทำบว่า สหชาติทุกนัย .

เป็นปัจจัย โดยนัตติปัจจัย

เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย .

[๑๘๔] ในเหตุปัจจัย

	มี "	มีวาระ	๓
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙	
ในอธิปัตติปัจจัย	มีวาระ	๙	
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙	
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙	
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙	
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙	
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙	
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙	
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจชาติปัจจัย	มี "	๙	
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙	
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓	
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙	
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๙	

ในฉานปัจจัย	มี "	๓
ในมคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตปัจจัย	มี "	๕
ในวิปยุตปัจจัย	มี "	๙ ๖๗
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๑๘๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย   มี "   มีภาวะ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาารมณปัจจัย   มี "   ๙
ในปัจจัยทั้งปวง   มี "   ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ขวิกตปัจจัย   มี "   ๙

กับเหตุปัจจัย	มีภาวะ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ มีภาวะ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัญญาณมัญญปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อปันตสยปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ภคปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปตตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปตตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่หนักปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชีวิตปัจจัย	กับ ฯลฯ มี "	๓

จิตตสมฺภูจฺานทกะ จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
และมหาสูตรปทั้งหลาย ฯลฯ .

[๑๙๐] ในเหตุปัจจย	มีวาระ	๙
ในอาร์มมณปัจจย	มี "	๙
ในรูปทั้งหมตพึงยกขึ้นแสดงเหมือนจิตตสมุฏฐานทุกะ .		
ในอริปัตติปัจจย	มีวาระ	๙
มหาสูตรปทั้งหลาย พึงกระทำในมีวาระ		๖ ข้อ
ในอริปัตติปัจจย	ไม่มีในมีวาระ	๓ .
ในอนันตรปัจจย	มีวาระ	๙
ในสมนันตรปัจจย	มีวาระ	๙
ในสหชาติปัจจย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจจย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจย	มี "	๙
ในกัมมปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยทั้งปวง	มี "	๙
ในอริคตปัจจย	มี "	๙ .

[๑๙๑] จิตตสทกธรรม อาศัยจิตตสทกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย
คือ ชันธ์ ๒ และ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นจิตตสทกธรรม อาศัยชันธ์ ๑ ที่เป็น
จิตตสทกธรรม ซึ่งเป็นเหตุเกิด ชันธ์ ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สทกด้วยวิจิกิจฉา ที่สทกด้วยอุทธัจจะ อาศัย
ชันธ์ทั้งหลาย ที่สทกด้วยวิจิกิจฉา ที่สทกด้วยอุทธัจจะ .

พึงทำหวัข้อปัจจยทั้ง ๙ ข้อดังกล่าวมา พึงกำหนดคำว่า เหตุเกิดในอนโลม ท่าน
จำแนกไว้อย่างใด พึงทำอย่างนั้น โมหะ มี ๓ นัย ในจิตตสมุฏฐานทุกะ ท่านจำแนกไว้อย่าง
ใด พึงทำอย่างนั้น .

[๑๙๒] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย	มีวาระ	๙
ในปัจจยที่อาร์มมณปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจยชาติปัจจย	มีวาระ	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย	มี "	๙ .

[๑๙๓] จิตตสทกธรรม อาศัยจิตตสทกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจย
คือ เจตนาที่เป็นจิตตสทกธรรม อาศัยชันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกธรรม .
ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
กัมมปัจจย

คือ พาหิร ฯลฯ อาหาร ฯลฯ อตุ ฯลฯ .

จิตตสทกธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยจิต .

จิตตสทกธรรม อาศัยจิตตสทกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะกัมมปัจจย

คือสัมปยุตตเจตนา อาศัยชันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกธรรม และจิต .

[๑๙๔] ในปัจจยที่ไม่ใช่กัมมปัจจย	มีวาระ	๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่ริปากปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาหารปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจย	มี "	๑ .

[๑๙๕] จิตตสทกธรรม อาศัยจิตตสทกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉานปัจจย ฯลฯ
สทกด้วยปัญจวิญญาน ฯลฯ

[๑๙๖] ในปัจจยที่ไม่ใช่ฉานปัจจย	มีวาระ	๖
ในปัจจยที่ไม่ใช่หมักคปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจย	มี "	๙
ในปัจจยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจย	มี "	๖

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญจกถาปกรณ์ ภาค ๔
 ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เนติปัจฉิม มี " ๙
 ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิคตปัจฉิม มี " ๙ .
 การนับสองอย่าง นอกจากนี้ ฟังกระทำอย่างนี้ .
 แม้สหชาตวาร ก็เหมือนกับปัจฉิมวาร .

ปัจฉิมวาร

[๑๙๓] จิตตสหุทธธรรม อาศัยจิตตสหุทธธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม มี ๓ นัย
 เหมือนกับปัจฉิมวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
 คือ จิต อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป ที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม อาศัยจิต ปฏิสนธิ
 เหมือนกับปัจฉิมวาร มหาภูตรูปทั้งหมด .

จิตตสหุทธธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม
 คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม อาศัยจิต
 ขั้นทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ มหาภูตรูปทั้งหมด เหมือนกับ
 ปัจฉิมวาร .

จิตตสหุทธธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม
 เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม และไม่ใช่
 จิตตสหุทธธรรม อาศัยจิต จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ เหมือน
 กับ ปัจฉิมวาร มหาภูตรูปทั้งหมด .

จิตตสหุทธธรรม อาศัยจิตตสหุทธธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม เกิดขึ้น เพราะ
 เหตุปัจฉิม

คือ ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นจิตต-
 *สหุทธธรรม และจิต ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม และหทัย-
 *วัตถุ ขั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ เหมือนกับปัจฉิมวาร มหาภูตรูปทั้งหมด .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม อาศัยจิตตสหุทธธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม
 เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม อาศัยขั้นทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสหุ-
 *ธรรม และจิต จิต อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสหุทธธรรม และหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป
 ที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม อาศัยขั้นทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย
 ปฏิสนธิ เหมือนกับปัจฉิมวาร มหาภูตรูปทั้งหมด .

จิตตสหุทธธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม อาศัยจิตตสหุทธธรรม และ ธรรมที่
 ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ขั้น ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม และไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม
 อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม และจิต ขั้น ๒ และจิต อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นจิตตห-
 *ฐธรรม และหทัยวัตถุ ขั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ เหมือนกับปัจฉิมวาร มหาภูตรูปทั้งหมด .

[๑๙๔] จิตตสหุทธธรรม อาศัยจิตตสหุทธธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจฉิม มี ๓ นัย
 เหมือนกับปัจฉิมวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสหุทธธรรม เกิดขึ้น เพราะ
 อาร์มมณปัจฉิม

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ . นี้เหมือนอาร์มมณปัจฉิม ใน
 ปัจฉิมวาร ในจิตตสมุฏฐานทุกะ ฟังกระทำปัญจวิญญานมูลแกธรรมเหล่านี้ทั้ง ๖ อย่าง ฯลฯ .

[๑๙๕] ในเหตุปัจฉิม	มี "	มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจฉิม	มี "	๙
ในอธิปัตติปัจฉิม	มี "	๙
ในปัจฉิมทั้งปวง	มี "	๙
ในวิคตปัจฉิม	มี "	๙ .

[๒๐๐] จิตตสหุทธธรรม อาศัยจิตตสหุทธธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ขั้น ๑ ที่เป็นจิตตสหุทธธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ . ฟังกระทำทกอย่าง
 ปัญจวิญญานแห่งปัจฉิมวาร มูล แห่งธรรมทั้ง ๖ ก็ฟังกระทำ มหาภูตรูปทั้งหมด โมหะ มี
 ๓ นัยเหมือนกัน ฯลฯ .

[๒๐๑] ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม	มีวาระ ๙
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉิม	มี " ๙
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉิม	มี " ๙
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉิม	มี " ๙
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉิม	มี " ๙
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉิม	มี " ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ประเภทปัจจัย	มีวาระ	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยชาติปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๙	
[๒๐๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย	มี "	๙	
ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๙ .	
[๒๐๓] ในอารัมมณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	๙	
ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๙	
ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ	มี "	๙	
ในมีคปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	๓	
ในวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๙ .	

นิสสยวาร เหมือนกับปฏิจจวาร .

สังสังฐาวาร

[๒๐๔] จิตตสทกกรรม คลุกเคล้ากับจิตตสทกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือขั้น ๒ คลุกเคล้ากับขั้น ๑ ที่เป็นจิตตสทกกรรม ขั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม คลุกเคล้ากับจิตตสทกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสทกกรรม กับขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม ปฏิสนธิ .

จิตตสทกกรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม คลุกเคล้ากับจิตตสทกกรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๒ และจิตตสทกกรรมกับขั้น ๑ ที่เป็นจิตตสทกกรรม ขั้น ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ .

จิตตสทกกรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย คลุกเคล้ากับจิต ปฏิสนธิ .

จิตตสทกกรรม คลุกเคล้ากับจิตตสทกกรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๒ คลุกเคล้ากับขั้น ๑ ที่เป็นจิตตสทกกรรม และจิต ขั้น ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ .

[๒๐๕] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๔

ในวิคตปัจจัย มี " ๔ .

[๒๐๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

โมหะ มี ๓ นัย .

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ประเภทปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยชาติปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคปัจจัย มี " ๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปยุตปัจจัย มี " ๕ .
การนับทั้งสองนอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิติ พึงกระทำทั้งหมด .

ปัญหาว่า

[๒๐๓] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และจิตต-
*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสทกกรรม โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิต และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยเหตุปัจจัย
ในปฏิสนธิขณะ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิต และกฏัตตารูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม และกรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดย
เหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และจิต
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม และไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยเหตุปัจจัย .

[๒๐๔] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๙ นัย
เหมือนจิตตสมุฏฐานทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

[๒๐๕] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยอริปัตติปัจจัย มี ๓ นัย
อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ พึงกระทำ .

กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มี ๓ นัย อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ พึงกระทำแก่กรรมทั้ง ๓ แม้เหล่านี้ แม้ปัญหา
๙ ข้อ ก็เหมือนจิตตสมุฏฐานทุกะ ในบทปลายมี ๓ นัย เป็นอาร์มมณาริปัตติอย่างเดียว .

[๒๑๐] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยอนันตรปัจจัย มี ๙ นัย
เหมือนจิตตสมุฏฐานทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ นัย

เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๙ นัย

เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย

เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัย โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

เหมือนจิตตสมุฏฐานทุกะ .

[๒๑๑] กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดย
ปราชตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปราชต วัตถุปราชต มี ๓ นัย . ได้เฉพาะกรรมที่ไม่ใช่
จิตตสทกกรรมเป็นมูลเท่านั้น ทั้ง ๓ นัย นี้ เหมือนจิตตสมุฏฐานทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

[๒๑๒] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสทกกรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่ใช่จิตต-

*สทกกรรมนี้ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย .

กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยปัจฉาชาต-
*ปัจจัย .

จิตตสทกกรรม และกรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทก-
*กรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย .

เป็นปัจจัยโดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย .

[๒๑๓] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสทกกรรม โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น
จิตตสทกกรรม ที่เป็นวิบาก โดยกัมมปัจจัย .

จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่กรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิต และจิตตสมุฏฐาน-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

*รูปทั้งหลาย ที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนानาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากจิต และ
กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

จิตตสทกกรรมเป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดย
กัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย
และจิต และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสทกกรรม และไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดย
กัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธทั้งหลาย
และจิต และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

[๒๑๔] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยวิปากปัจจัย เหมือนจิตต-

*สมุฏฐานทุกะ .

เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย เหมือนจิตตสมุฏฐานทุกะ แม้ทุกะนี้ก็มี ๑ นัย
เหมือนกพพิงการารหาร .

[๒๑๕] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยอินทริยปัจจัย มี ๔ นัย
เหมือนจิตตสมุฏฐานทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย

เป็นปัจจัยโดยมคคปัจจัย มี ๓ นัย

เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ นัย .

[๒๑๖] จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลายที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่ใช่
จิตตสทกกรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย .

จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดย
วิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแก
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสทกกรรม และไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยวิปยุตต-

*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุรชาติ ปัจจชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ จิต เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ จิต เป็นปัจจัยแกกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย จิต เป็น
ปัจจัยแกหทัยวัตถุ โดยวิปยุตตปัจจัย หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกจิต โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปุรชาติ ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจจัยแกจักขวิญญาน โดยวิปยุตตปัจจัย
กายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกจิต โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ จิต เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรมนี้ที่เกิดก่อน โดย
วิปยุตตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ จิต เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นจิตตสทกกรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปุรชาติ ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจจัยแกขันธทั้งหลาย ที่สทกด้วยจักขุ-

*วิญญาน โดยวิปยุตตปัจจัย กายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกขันธทั้งหลายที่เป็น
จิตตสทกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกกรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทก-

*ธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ จิต เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสทกกรรม
และไม่ใช่จิตตสทกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 จิตตสทกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกธรรม และ
 ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม โดยอัติปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่สหคตด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ฯลฯ
 เหมือนกับปัจจัยวาร .

[๒๑๘] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๓
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๙
ในณานปัจจัย	มี "	๓
ในมคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอัติปัจจัย	มีวาระ ๙	
ในนัตปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๒๑๙] จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย
 โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม โดย
 อาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 กัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม โดยอาร์มมณ-
 *ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย
 เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทก-
 *ธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย .

จิตตสทกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกธรรม โดย
 อาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

จิตตสทกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทก-
 *ธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย .

จิตตสทกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสทกธรรม และ
 ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสทกธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 อุปนิสสยปัจจัย .

[๒๒๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี " ๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี " ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่โรคปัจจัย มี " ๙ .

[๒๒๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่โรคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓ .

[๒๒๒] ในอารัมมณปัจจัยกับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในอธิปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙ .

พึงกระทำอนุโลมมาติกา .

จิตตสหุทุกะ จบ .

จิตตานปริวัตติทุกะ

ปฏิจจวาร

[๒๒๓] จิตตานปริวัตติธรรม อาศัยจิตตานปริวัตติธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันธ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นจิตตานปริวัตติธรรม อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นจิตตานปริวัตติธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงกระทำทุกะนี้ เหมือนจิตตสหุทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

จิตตานปริวัตติทุกะ .

จิตตสังสังขฐสมุฏฐานทุกะ

ปฏิจจวาร

[๒๒๔] จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๒ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นจิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม ชันธ ๑ อาศัยชันธ ๒ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม ในปฏิสนธิขณะ จิต และกฏัตตารูป อาศัยชันธทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม .

*ฐานธรรม .

จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตต-

*สังสังขฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๒ และจิต และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นจิตตสังสังขฐ-

*สมุฏฐานธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูป อาศัยจิต หทัยวัตถุ อาศัยจิต จิตอาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป และกฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย และกฏัตตารูป อาศัยจิต

ในปฏิสนธิขณะ จิต และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

จิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสังขฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และจิต ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และจิต
ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และ
หทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่
ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และจิต
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ กุฎตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และ
จิต

ในปฏิสนธิขณะ กุฎตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม
และมหากุตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และ
หทัยวัตถุ .

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัย
จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม
และจิต ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และกุฎตารูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม
และจิต ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๒ และจิต อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม
และหทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

[๒๒๕] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๙

ในอาร์มณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มีวาระ ๙	
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๒๒๖] จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัย
ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม
ซึ่งเป็นอเหตุกะ อเหตุกปฏิสนธิ .

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตต-

*สังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ และจิต และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐ
สมุฏฐานธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ อเหตุกปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓ .
[๒๒๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัยกับเหตุปัจจัย	มีวาระ	๓ . ฯลฯ
[๒๓๐] ในอาร์มมณปัจจัยกับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ	๔
ในอนันตรปัจจัยกับ ฯลฯ	มี "	๔ ฯลฯ .
สหชาตวาร เหมือนกับปฏิจวาร .		

ปัจจัยวาร

[๒๓๑] จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ . มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยจิต จิต อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงมหาภูตรูป .

จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยจิต ขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

* สังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๒ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และ จิต ขั้น ๒ ฯลฯ
ขั้น ๒ ขั้น ๑ ที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และหทัยวัตถุ ขั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป ที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยขั้นทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และจิต จิตตสมภูฐานรูป ที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยขั้นที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย จิตอาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๓ นัย .

จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยจิตต-

* สังสังกุสุมภูฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๒ และจิตตสมภูฐานรูป ที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยขั้น ๑
ที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และจิต ขั้น ๒ ฯลฯ ขั้น ๒ และจิตอาศัยขั้น ๑
ที่เป็นจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม และ หทัยวัตถุ ขั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

[๒๓๒] จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยจิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ จิต อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังกุสุมภูฐานธรรม เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยจักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ
สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยจิต ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยหทัยวัตถุ
ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยธรรม
ที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขวิญญาน และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ
จิต และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ มี ๑ นัย .

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตต-

*สังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหระคตด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ และจักข-

*วิญญาน ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหระคตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็น
จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และจิต ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตต-

*สังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และ หทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่
ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขวิญญาน อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ
ที่สหระคตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ จิต อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และ
หทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ มี ๑ นัย .

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัย
จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๒ และจิตอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ มี ๑ นัย .

ฯลฯ

[๒๓๓] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ	๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "		๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "		๙
ในอริคตปัจจัย	มี "		๙ .

[๒๓๔] จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม อาศัยจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจจัย

พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๙ ดังกล่าวนมาแล้ว ในปัจจัยวาร ก็พึงทำปัญจวิญญาน โมหะมี
ทั้ง ๓ นัย .

[๒๓๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "		๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "		๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "		๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "		๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "		๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มีวาระ	๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "		๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "		๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "		๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "		๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เนติปัจฉิม มี " ๓
 ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิคตปัจฉิม มี " ๓ .
 การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสยวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังฐาน

[๒๓๖] จิตตสังสังฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสังสังฐานธรรม เกิดขึ้น
 เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันธ ๒ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสังสังฐานธรรม เกิด
 ขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ จิต คลุกเคล้ากับชันธทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม ปฏิสนธิ .

จิตตสังสังฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม คลุกเคล้ากับ
 จิตตสังสังฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันธ ๒ และจิต คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม ชันธ ๒

ฯลฯ ปฏิสนธิ .

จิตตสังสังฐานธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม เกิด
 ขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย คลุกเคล้ากับจิต ปฏิสนธิ .

จิตตสังสังฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสังสังฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
 จิตตสังสังฐานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันธ ๒ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม และจิต ชันธ ๒

ฯลฯ ปฏิสนธิ .

[๒๓๗] ในเหตุปัจฉิม มีวาระ ๕

ในอาร์มมณปัจฉิม มี " ๕

ในอริปัตติปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมทั้งปวง มี " ๕

ในอริคตปัจฉิม มี " ๕ .

[๒๓๘] จิตตสังสังฐานธรรม คลุกเคล้ากับจิตตสังสังฐานธรรม เกิดขึ้น
 ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉิม ฯลฯ . ไม่หะมีทั้ง ๓ นัย .

[๒๓๙] ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีวาระ ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ริปัตติปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เปรชาตปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อาเสวนปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่กัมมปัจฉิม มี " ๓

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ริปากปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ฌานปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่หมักคตปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจฉิม มี " ๕ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๒๔๐] จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจฉิมแก่จิตตสังสังฐานธรรม โดย
 เหตุปัจฉิม

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจฉิมแก่สัมปยุตตชันธทั้งหลาย
 โดยเหตุปัจฉิม ปฏิสนธิ .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจฉิมแก่จิต และจิตตสมฐานรูป
 ทั้งหมด โดยเหตุปัจฉิม ปฏิสนธิ .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจฉิมแก่สัมปยุตตชันธทั้งหลาย และ
 จิต และรูปทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม โดยเหตุปัจฉิม ปฏิสนธิ .

[๒๔๑] จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจฉิมแก่จิตตสังสังฐานธรรม โดย
 อาร์มมณปัจฉิม

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม ปราภวชันธทั้งหลายที่เป็นจิตต-

* สังสังฐานธรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
จิต ปราภวชนันท์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

จิต และสัมปยุตตชนันท์ทั้งหลาย ปราภวชนันท์ทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสังฐานธรรม
เกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม-

* ธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณา นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ .

อาร์มมณปัจจัยในจิตตสหนทุกะนั้นใด พึงทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน พึงกระทำห้วงข้อ
ปัจจัยทั้ง ๙ .

[๒๔๒] จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสังสังฐานธรรม โดย
อริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ มี ๓ นัย .

พึงกระทำอริปัตติปัจจัยทั้งสอง .

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม-

* ธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ มี ๓ นัย .

พึงกระทำอริปัตติปัจจัยทั้งสอง .

จิตตสังสังฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสังสังฐานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริปัตติ .

พึงกระทำอริปัตติปัจจัยอย่างเดียวกันเท่านั้น พึงกระทำห้วงข้อปัจจัยทั้ง ๙ เหมือนจิตตสหนทุกะ
ไม่มีแตกต่างกัน .

[๒๔๓] จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสังสังฐานธรรม โดย
อนันตรปัจจัย มีห้วงข้อปัจจัย ๙ เหมือนจิตตสหนทุกะ .

เป็นปัจจัยโดยสมนันตรปัจจัย มี ๙ นัย

เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย มี ๙ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัยโดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย มีห้วงข้อปัจจัย ๙ เหมือนกับจิตตสหนทุกะ ไม่มีแตก
ต่างกัน .

[๒๔๔] ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐาน-
* สมฐานธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต มี ๓ นัย .

เหมือนกับจิตตสหนทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

[๒๔๕] จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม-
* ธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

เหมือนกับจิตตสหนทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

ปัจฉาชาตมีทั้ง ๓ นัย เป็นเอกมูล ๒ เป็นปัจจัยสงเคราะห์ ๑ .

เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย .

[๒๔๖] จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสังสังฐานธรรม โดย
กัมมปัจจัย มี ๓ นัย

เหมือนกับจิตตสหนทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

กัมมปัจจัยมี ๓ นัย ทั้งสหชาต และนानาชนิก .

เป็นปัจจัยโดยวิปากปัจจัย มี ๙ นัย

เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย มี ๙ นัย เหมือนกับข้อความตามบาลี ในจิตตสหนทุกะ

กพพิงการหาร มี ๑ นัยเท่านั้น . เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย มี ๙ นัย

เป็นปัจจัยโดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย

เป็นปัจจัยโดยมัคคปัจจัย มี ๓ นัย

เป็นปัจจัยโดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ นัย .

[๒๔๗] จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม-
* ธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสังฐานธรรม-

* ธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ชั้น ๒ โดยอรรถปิฎก ชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่
 ชั้น ๒ โดยอรรถปิฎก

ในปฏิสนธิขณะ พังทำทั้ง ๒ นัย .

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่
 ธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม โดยอรรถปิฎก

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะเป็น
 ปัจจัยแก่ จักขุวิญญาณ โดยอรรถปิฎก ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม ที่
 สหคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ และจิต เป็นปัจจัยแก่รูปทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม
 โดยอรรถปิฎก

ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
 รูปทั้งหลาย ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม โดยอรรถปิฎก

ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่จิต โดย
 อรรถปิฎก ในปฏิสนธิขณะ มี ๓ นัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และจิตเป็น
 ปัจจัยแก่กาย ที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอรรถปิฎก .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และจิต และ
 กาวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรมนี้ โดยอรรถปิฎก .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และจิต และ
 รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ภุคตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก .

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่
 จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม โดยอรรถปิฎก

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่สหคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ เป็นปัจจัย
 แก่ชั้น ๒ และจักขุวิญญาณ โดยอรรถปิฎก ชั้น ๒ ฯลฯ ที่สหคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และจิตเป็นปัจจัยแก่
 ชั้น ๒ และรูปทั้งหลายที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม โดยอรรถปิฎก ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๑ ที่เป็นจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๒ และจิต
 โดยอรรถปิฎก ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ พังทำทั้ง ๒ นัย .

[๒๔๙] ในเหตุปัจจัย

	มีวาระ	๓
ในอาร์มณปัจจัย	มี "	๙
ในอิริยปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มีวาระ ๓	
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๙
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตปัจจัย	มี "	๙
ในวิปยุตปัจจัย	มี "	๙
ในอรรถปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๒๕๐] จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม โดย
 อาร์มณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมม-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

พาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชันร ๒ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันรทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

อชฌัตติกกรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิต อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม

ในปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ .

อชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชันร ๒ และจิต อาศัยชันร ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันร ๒ และจิต อาศัยชันร ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ จิต และสัมปยุตตชันรทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

พาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชันร ๒ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม และจิต ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันร ๒ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม และจิต ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชันรทั้งหลาย อาศัยชันร ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม และจิต

และหทัยวัตถุ .

ฯลฯ

[๒๔๘] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๙

ในอาร์มมณปัจจัย

มี "

๕

ในอริปัตติปัจจัย

มี "

๕

ในอนันตรปัจจัย

มี "

๕

ในสมนันตรปัจจัย

มี "

๕

ในสหชาติปัจจัย

มี "

๙

ในอัญญมัญญปัจจัย

มี "

๕

ในนิสสยปัจจัย

มี "

๙

ในอุปนิสสยปัจจัย

มี "

๕

ในปุเรชาติปัจจัย

มี "

๕

ในอาเสวนปัจจัย

มี "

๕

ในกัมมปัจจัย

มี "

๙

ในวิปากปัจจัย

มี "

๙

ในปัจจัยทั้งปวง

มี "

๙

ในสัมปยุตตปัจจัย

มี "

๕

ในวิปปยุตตปัจจัย

มี "

๙

ในอัตถิปัจจัย

มี "

๙

ในนัตถิปัจจัย

มี "

๕

ในวิคตปัจจัย

มี "

๕

ในอวิคตปัจจัย

มี "

๙ .

[๒๔๙] อชฌัตติกกรรม อาศัยอชฌัตติกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ อชฌัตติกกฐิตารูป อาศัยจิต .

พาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันรทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยจิต ซึ่งเป็นอเหตุกะ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชันรทั้งหลาย และพาหิรกฐิตารูป อาศัยจิต

โมหะที่สหนครด้วยวิจิกิจฉา ที่สหนครด้วยอุทธัจจะ อาศัยจิตที่สหนครด้วยวิจิกิจฉา ที่สหนครด้วยอุทธัจจะ .

อชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชันรทั้งหลาย และอชฌัตติกและพาหิรกฐิตารูป อาศัยจิต .

พาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ชันร ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังญสัทวะ โมหะที่สหนครด้วยวิจิกิจฉา ที่สหนครด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันรทั้งหลายที่สหนครด้วยวิจิกิจฉา ที่สหนครด้วยอุทธัจจะ .

อชฌัตติกกรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ จิต และอชฌัตติกกฐิตารูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ จิต อาศัยหทัยวัตถุ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑ .

[๒๖๒] พาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉนปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยจักขวิญญาน กายวิญญาน ฯลฯ .

พาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉนปัจจัย

คือ ขันธ ๒ อาศัยขันธ ๑ ที่สหระคตด้วยจักขวิญญาน ขันธ ๒ ฯลฯ

ที่สหระคตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐาน-

*รูป ฯลฯ ส่วนอสนัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ .

อชฌัตติกธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉนปัจจัย

คือ จักขวิญญาน อาศัยขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยจักขวิญญาน กายวิญญาน อาศัย
ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยกายวิญญาน .

อชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉนปัจจัย

คือขันธ ๒ และจักขวิญญาน อาศัยขันธ ๑ ที่สหระคตด้วยจักขวิญญาน ขันธ ๒ ฯลฯ

ขันธ ๑ ที่สหระคตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ .

พาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉนปัจจัย

คือ ขันธ ๒ อาศัยขันธ ๑ ที่สหระคตด้วยจักขวิญญาน และจักขวิญญาน ขันธ ๒ ฯลฯ
ที่สหระคตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ . ฟังผูกัจฉกรนัย .

[๒๖๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉนปัจจัย	มีวาระ	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ขันธปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๒๖๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มีวาระ ๙ .

ฯลฯ

[๒๖๕] ในอาร์มมณปัจจัย

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ในสมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ในสหชาติปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ฯลฯ

แม้สหชาติวาร ก็เหมือนกับปฏิจวาร .

ปัจจัยวาร

[๒๖๖] อชฌัตติกธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย
เหมือนกับปฏิจวาร .

พาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๒ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย จนถึงมหาภูตรูปที่เป็นอชฌัตติกธรรม ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นพาหิรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

อชฌัตติกธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิต อาศัยขันธทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม จิต อาศัยหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ
ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

อชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๒ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม ขันธ ๒ ฯลฯ จิต
และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

อชฌัตติกธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือในปฏิสนธิขณะ อชฌัตติกกภูตารูป อาศัยจิตและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย .

พาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๒ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม และจิต จิตต-

*สมภูฐานรูป อาศัยจิตและมหาภูตรูปทั้งหลาย ขันธทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม อาศัยจิตและ
หทัยวัตถุ

Page 77

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๓ นัย .

อชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๒ และอชฌัตติก และพาหิรภูตตารูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่
เป็นพาหิรธรรม และจิต ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

[๒๖๓] อชฌัตติกธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจฉิม

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ .

พาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจฉิม

คือ ชั้นที่สหระด้วยจักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ และจักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยจิต ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจฉิม

คือ จักขุวิญญาณ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ .

พาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจฉิม

คือ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

อชฌัตติกธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจฉิม

คือ จิตอาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม จิตอาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำทั้ง ๒ นัย .

อชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม อาศัยพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจฉิม

คือ จิตและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ

ในปฏิสนธิขณะ มี ๑ นัย .

อชฌัตติกธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจฉิม

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ ที่
สหระด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ

พาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มณปัจฉิม

คือ ชั้นที่ ๒ อาศัย ชั้นที่ ๑ ที่สหระด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ และจักขุ
วิญญาณ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ที่สหระด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ ชั้นที่ ๒ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นพาหิรธรรม
และจิตชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม อาศัยจิตและหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ
ฟังทำทั้ง ๒ นัย

อชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
อาร์มณปัจฉิม

คือ ชั้นที่ ๒ และจักขุวิญญาณ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระด้วยจักขุวิญญาณ และ
จักขายตนะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

[๒๖๔] ในเหตุปัจฉิม มีวาระ ๔

ในอาร์มณปัจฉิม	มี "	๔
ในอริปัตติปัจฉิม	มี "	๔
ในอนันตรปัจฉิม	มี "	๔
ในสมนันตรปัจฉิม	มี "	๔
ในสหชาตปัจฉิม	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจฉิม	มี "	๔
ในนิสสยปัจฉิม	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจฉิม	มี "	๔
ในปุเรชาตปัจฉิม	มี "	๔
ในอาเสวนปัจฉิม	มี "	๔
ในกัมมปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมทั้งปวง	มี "	๔
ในอวิคตปัจฉิม	มี "	๔ .

[๒๖๕] อชฌัตติกธรรม อาศัยอชฌัตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ อชฌัตติกภูตตารูป อาศัยจิต จักขุวิญญาณ อาศัย
จักขายตนะ ฯลฯ

ฟังทำหัวข้อปัจฉิมแม้ทั้ง ๔ อย่างนี้ ฟังบอกปัญจวิญญาณ เข้าไปด้วยมี ๓ นัย เหมือน
กับ โมหะ .

[๒๖๖] ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีวาระ ๔

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อาร์มณปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อริปัตติปัจฉิม	มี "	๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉิม	มี "	๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มีวาระ	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๙ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี นิสยวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังฐาวาร

[๒๓๑] พหิรธรรม คลุกเคล้ากับอชฌัตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย คลุกเคล้ากับจิต

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย คลุกเคล้ากับจิต .

พหิรธรรม คลุกเคล้ากับพหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๒ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นพหิรธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อชฌัตติกธรรม คลุกเคล้ากับพหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตคลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นพหิรธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อชฌัตติกธรรม และพหิรธรรม คลุกเคล้ากับพหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๒ และจิตคลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นพหิรธรรมชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิ

ขณะ ฯลฯ

พหิรธรรม คลุกเคล้ากับอชฌัตติกธรรม และพหิรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๒ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นพหิรธรรม และจิต ชั้น ๒ ฯลฯ ใน

ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

ฯลฯ

[๒๓๒] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๕
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๕
ในอริคตปัจจัย	มี "	๕

[๒๓๓] พหิรธรรม คลุกเคล้ากับอชฌัตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
พึงทำหัวข้อปัจจัย ๕ อย่างนี้ มี ๓ นัย เหมือนกับ โมะหะ .

[๒๓๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๕ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี สัมปยุตตวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๒๓๕] พหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่พหิรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นพหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ เหตุทั้งหลายที่เป็นพหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
และพาหิรกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก้อัชฌัตติกธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกจิต โดยเหตุปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ เหตุทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกจิต และอัชฌัตติกกฏัตตารูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก้อัชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และจิตต-

* สมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ เหตุทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
และจิต และอัชฌัตติก และพาหิรกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

[๒๗๖] อัชฌัตติกธรรม เป็นปัจจัยแก้อัชฌัตติกธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จิต ปรารภจิต เกิดขึ้น .

พึงถามถึงมูล

ขั้นทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม ปรารภจิต เกิดขึ้น .

พึงถามถึงมูล

จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย ปรารภจิต เกิดขึ้น .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกพาหิรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณาซึ่งกุตลธรรมนั้น
ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุตลกรรมนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลพิจารณา กุตลธรรมที่สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน

ออกจากฉาน พิจารณาฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแกโคตรภู แกโวกาน แกมรรค แกผล แกอาร์มมณ โดย

อาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ซึ่งเป็นพาหิรธรรม ภิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ
รู้ภิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

บุคคลพิจารณาเห็นรูปทั้งหลาย ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ พึงเสี่ยงด้วยทิพพโสตราตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่เป็นพาหิรธรรม โดยเจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแกวิญญาณัญญาตนะ อากิณญัญญาตนะ เป็นปัจจัย
แกเนวสัณญานาัญญาตนะ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแกขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยจักขุวิญญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย
โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกอิทธิวิญญาณ แกเจโตปริยญาณ แก
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แกยถากัมมุปคญาณ แกอนาคตังสญาณ แกอาร์มมณ โดย
อาร์มมณปัจจัย .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกอัชฌัตติกธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ บุคคลพิจารณา กุตลธรรมนั้น ย่อม

ยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุตลกรรมนั้น จิตเกิดขึ้น

กุตลธรรมทั้งหลายที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฉาน พิจารณาฉาน ฯลฯ .

ที่ยอไว้ทั้งหมด พึงจำแนกให้พิสดาร .

บุคคลพิจารณาเห็นภิเลสทั้งหลาย ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ รูปทั้งหลาย ฯลฯ
หทัยวัตถุ ฯลฯ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะ
ปรารภรูปเป็นต้นนั้น จิตเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ .

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแกจักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกอิทธิวิญญาณ แกเจโตปริยญาณ แก
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แกยถากัมมุปคญาณ แกอนาคตังสญาณ แกอาร์มมณ-
* ปัจจัย .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแกอัชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ บุคคลพิจารณา กุตลธรรมนั้น ย่อมยินดี
ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุตลกรรมนั้น จิต และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น .

ที่ยอไว้ทั้งหมด พึงจำแนกให้พิสดาร .

บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภขันธนั้น จิตและสัมปยุตตขันธทั้งหลายเกิดขึ้น .

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ .

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่อักขวิญญูญาณ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โภกฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขันธทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญูญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมปถญาณ แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย .

อชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อชฌัตติกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
มี ๓ นัย .

[๒๓๗] อชฌัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อชฌัตติกกรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ จิต กระทำขันธทั้งหลายที่เป็นอชฌัตติกกรรม
และจิต ให้อาร์มมณอย่างหนักแน่นแล้ว เกิดขึ้น .

อชฌัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่พาหิรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม กระทำจิตให้เป็นอาร์มมณ
อย่างหนักแน่น แล้วเกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติกรรม คือ จิตเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ จิต และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย กระทำจิตที่เป็นอชฌัตติก-
*กรรม ให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น แล้วเกิดขึ้น .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่พาหิรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มี ๓ นัย .

อริปัตติปัจจัยทั้งสอง พึงจำแนกทั้ง ๓ อย่าง .

อชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อชฌัตติกกรรม โดยอริปัตติปัจจัย มี ๓ นัย .

แม้ทั้ง ๓ ก็เป็นอริปัตติปัจจัยอย่างเดียวกัน .

[๒๓๘] อชฌัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อชฌัตติกกรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ จิตที่เกิดขึ้นก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่จิตที่เกิดขึ้นหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่พาหิรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นพาหิรธรรม ที่เกิดขึ้นก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เกิดขึ้น
หลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู มี ๓ นัย .

แม้ทั้ง ๓ อย่าง ก็เช่นเดียวกัน .

อชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อชฌัตติกกรรม โดยอนันตรปัจจัย
มี ๓ นัย .

เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๔ นัย เหมือนกับปฏิจวาร . เป็นปัจจัย โดย
อัญญมัญญปัจจัย มี ๔ นัย เหมือนกับปฏิจวาร . เป็นปัจจัยโดยนิสสยปัจจัย มี ๔ นัย เหมือนกับ
ปฏิจวาร .

[๒๓๙] อชฌัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อชฌัตติกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณอุปนิสสยะ อนันตรอุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ จิต เป็นปัจจัยแก่จิต โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่พาหิรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณอุปนิสสยะ อนันตรอุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ก่อมานะ ถือทิฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงแจกให้บริบูรณ์ทั้ง ๓ อย่าง พึงแจกแก่จิต และสัมปยุตตขันธ .

อชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อชฌัตติกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ นัย .

[๒๔๐] อชฌัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อชฌัตติกกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอาร์มมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ ภาย โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น จิตเกิดขึ้น .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่อักขวิญญูญาณ กายายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญูญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย .

[illegible]

[illegible]

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลายที่เป็นอัมมัตติกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ที่เกิดภายหลัง ฯลฯ .

อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่พาหิรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ .

อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัมมัตติกรรม และ
พาหิรธรรม ฯลฯ

[๒๘๗] อัมมัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัมมัตติกรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ จิต เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็น
อัมมัตติกรรม โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปุเรชาต ได้แก่จักขุ ฯลฯ ภาย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ เหมือนกับปุเรชาต
ไม่มีแตกต่างกัน .

ที่เป็นปัจฉาชาต ฟังกระทำเหมือนปัจฉาชาตปัจจัย

อัมมัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่พาหิรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัมมัตติกรรม ที่เกิดร่วมกัน เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ฯลฯ

สหชาตในที่พึงปวง มีในที่นี้ เหมือนกับปัจจัยวาร

ปุเรชาต ฟังกระทำเหมือนปัจฉาชาตปัจจัย

ปัจฉาชาต ฟังกระทำเหมือนปุเรชาตปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน .

อัมมัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่พาหิรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรีย์ . ฟังให้พิสดารทั้งหมด

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อัมมัตติกรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ .

พาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ .

อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อัมมัตติกรรม โดยอัติปัจจัย .

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่อักขวิญญาน โดยอัติปัจจัย ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยกายวิญญาน ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่
กฐัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอัมมัตติกรรม โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกจิต โดยอัติปัจจัย
กายายตนะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกจิต โดยอัติปัจจัย รูปายตนะ และจักขายตนะ
เป็นปัจจัยแก่อักขวิญญาน โสภณูปายตนะ และกายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยอัติ-
*ปัจจัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัย
แก่กายที่เป็นอัมมัตติกรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม และ
กพพิงการอาหาร เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอัมมัตติกรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม และ
รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลายที่เป็นอัมมัตติกรรม โดยอัติปัจจัย .

อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่พาหิรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ชั้น ๑ ที่สหระคด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ และจักข
วิญญาน เป็นปัจจัยแกชั้น ๒ โดยอัติปัจจัย .

สหชาต เหมือนกับปัจจัยวาร ไม่มีแตกต่างกัน

เหมือนกับข้อความในบาลีข้างต้นนั่นเอง .

ฟังจำแนกบททั้งปวง โดยนัยแห่งปัจจัยสงเคราะห์ข้างต้น .

อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อัมมัตติกรรม และพาหิรธรรม
โดยอัติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปิจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชันธ ๑ ที่สหคตด้วยจักขวิญญูณ และ จักขายตนะ เป็น
ปิจัยแก่ชันธ ๒ และจักขวิญญูณ โดยอัติกปิัจัย ฯลฯ .

พึงจำแนกบททั้งปวง โดยนัยแห่งปิจัยสงเคราะห์ข้างต้น .

เป็นปิจัย โดยนัตถิปิัจัย

เป็นปิจัย โดยวิคตปิัจัย

เป็นปิจัย โดยอวิคตปิัจัย .

[๒๔๘] ในเหตุปิัจัย

มีวาระ ๓

ในอาร์มมณปิัจัย	มี "	๙
ในอริปิัจัย	มี "	๙
ในอนันตรปิัจัย	มี "	๙
ในสมนันตรปิัจัย	มี "	๙
ในสหชาติปิัจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปิัจัย	มี "	๕
ในนิสสยปิัจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปิัจัย	มี "	๙
ในปุเรชาติปิัจัย	มี "	๙
ในปิจฉาชาติปิัจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปิัจัย	มี "	๙
ในกัมมปิัจัย	มี "	๓
ในวิปากปิัจัย	มี "	๙
ในอาหารปิัจัย	มี "	๙
ในอินทรีย์ปิัจัย	มี "	๙
ในฌานปิัจัย	มี "	๓
ในมัคคปิัจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปิัจัย	มี "	๕
ในวิปปยุตตปิัจัย	มี "	๙
ในอัติกปิัจัย	มี "	๙
ในนัตถิปิัจัย	มี "	๙
ในวิคตปิัจัย	มี "	๙
ในอวิคตปิัจัย	มี "	๙ .

[๒๔๙] อัชฌัตติกกรรม เป็นปิจัยแก่อัชฌัตติกกรรม โดยอาร์มมณปิัจัย เป็นปิจัย
โดยสหชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยอุปนิสสยปิัจัย เป็นปิจัยโดยปุเรชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดย
ปิจฉาชาติปิัจัย .

อัชฌัตติกกรรม เป็นปิจัยแก่พาหิรธรรม โดยอาร์มมณปิัจัย เป็นปิจัยโดยสหชาติ-

*ปิัจัย เป็นปิจัยโดยอุปนิสสยปิัจัย เป็นปิจัยโดยปุเรชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยปิจฉาชาติปิัจัย .

อัชฌัตติกกรรม เป็นปิจัยแก่อัชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม โดยอาร์มมณปิัจัย
เป็นปิจัยโดยสหชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยอุปนิสสยปิัจัย เป็นปิจัยโดยปุเรชาติปิัจัย เป็น
ปิัจัยโดยปิจฉาชาติปิัจัย .

พาหิรธรรม เป็นปิจัยแก่พาหิรธรรม โดยอาร์มมณปิัจัย

เป็นปิจัยโดยสหชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยอุปนิสสยปิัจัย เป็นปิจัยโดยปุเรชาติปิัจัย
เป็นปิจัยโดยปิจฉาชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยกัมมปิัจัย เป็นปิจัยโดยอาหารปิัจัย เป็นปิจัย
โดยอินทรีย์ปิัจัย .

พาหิรธรรม เป็นปิจัยแก่อัชฌัตติกกรรม โดยอาร์มมณปิัจัย เป็นปิจัยโดยสหชาติ
ปิัจัย เป็นปิจัยโดยอุปนิสสยปิัจัย เป็นปิจัยโดยปุเรชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยปิจฉาชาติปิัจัย
เป็นปิจัยโดยกัมมปิัจัย เป็นปิจัยโดยอาหารปิัจัย เป็นปิจัยโดยอินทรีย์ปิัจัย .

พาหิรธรรม เป็นปิจัยแก่อัชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม โดยอาร์มมณปิัจัย เป็น
ปิัจัยโดยสหชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยอุปนิสสยปิัจัย เป็นปิจัยโดยปุเรชาติปิัจัย เป็นปิจัย
โดยปิจฉาชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยกัมมปิัจัย เป็นปิจัยโดยอาหารปิัจัย เป็นปิจัยโดย
อินทรีย์ปิัจัย .

อัชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม เป็นปิจัยแก่อัชฌัตติกกรรม โดยอาร์มมณปิัจัย
เป็นปิจัยโดยสหชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยอุปนิสสยปิัจัย เป็นปิจัยโดยปุเรชาติปิัจัย เป็น
ปิัจัยโดยปิจฉาชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยอาหารปิัจัย เป็นปิจัยโดยอินทรีย์ปิัจัย .

อัชฌัตติกกรรม และพาหิรธรรม เป็นปิจัยแก่พาหิรธรรม โดยอาร์มมณปิัจัย เป็น
ปิัจัยโดยสหชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยอุปนิสสยปิัจัย เป็นปิจัยโดยปุเรชาติปิัจัย เป็นปิจัย
โดยปิจฉาชาติปิัจัย เป็นปิจัยโดยอาหารปิัจัย เป็นปิจัยโดยอินทรีย์ปิัจัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 อัชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม เป็นปัจจัยแก่อัชฌัตติกธรรม และพาหิรธรรม โดย
 อารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปรชาติ-
 *ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

[๒๙๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๙ .

[๒๙๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓ .

[๒๙๒] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๙

ในอธิปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙ .

พึงกระทำอนโลมมาติกา .

ในวิคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙ .

อัชฌัตติกทุกะ จบ

อุปาทาทุกะ

ปฏิจจวาร

[๒๙๓] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูปที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม
 ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกฏัตตารูปที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่
 อุปาทาธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ .

อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อุปาทาจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม

ในปฏิสนธิขณะ อุปาทาจิตตสมภูฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
 ทั้งหมด .

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น
 เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูปที่เป็นอุปาทาธรรม และไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยชั้น
 ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น
 เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น
 ๒ ฯลฯ .

[๒๙๔] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น
 เพราะอารัมมณปัจจัย .

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม และหทัยวัตถุ
 ชั้น ๒ ฯลฯ .

[๒๙๕] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะ
 อธิปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

อุปาหารธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เกิดขึ้น เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ อุปาทิจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม

อุปาหารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เกิดขึ้น

เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาหารธรรม และไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัย

ชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

ฯลฯ เพราะอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย เพราะสมนันตรปัจจัย มี ๓ นัย เพราะสหชาติ-

*ปัจจัย มี ๕ นัย .

[๒๙๖] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยอุปาหารธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ส่วนพวกสัญญาสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ มหาภูตรูป ๒ อาศัย

มหาภูตรูป ๒ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม .

อุปาหารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เกิดขึ้น

เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และหทัยวัตถุ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยอุปาหารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เกิดขึ้น

เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาหารธรรมและหทัยวัตถุ ชั้นที่

๒ ฯลฯ .

[๒๙๗] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๕

ในอาร์มมณปัจจัย

มี " ๓

ในอริปัตติปัจจัย

มี " ๓

ในอนันตรปัจจัย

มีวาระ ๓

ในสมนันตรปัจจัย

มี " ๓

ในสหชาติปัจจัย

มี " ๕

ในอัญญมัญญปัจจัย

มี " ๕

ในนิสสยปัจจัย

มี " ๕

ในอุปนิสสยปัจจัย

มี " ๓

ในปุเรชาติปัจจัย

มี " ๑

ในอาเสวนปัจจัย

มี " ๑

ในกัมมปัจจัย

มี " ๕

ในวิปากปัจจัย

มี " ๕

ในปัจจัยทั้งปวง

มี " ๕

ในสัมปยุตตปัจจัย

มี " ๓

ในวิปปยุตตปัจจัย

มี " ๕

ในอัตถิปัจจัย

มี " ๕

ในนัตถิปัจจัย

มี " ๓

ในวิคตปัจจัย

มี " ๓

ในอวิคตปัจจัย

มี " ๕ .

[๒๙๘] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยอุปาหารธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

*ปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาหา

ธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ชั้นที่ ๒ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ .

ส่วนพวกอสัญญสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ มหาภูตรูป ๒ อาศัย

มหาภูตรูป ๒ .

อุปาหารธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อุปาทิจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ อุปาทาจิตตสมุฏฐานรูป กุฎิตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัย
มหาภูตรูปทั้งหลาย ตลอดถึงอสังขยัตว์ .

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทาธรรม และไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัย
ชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อเหตุกปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม และหทัยวัตถุ
ชันธ ๒ ฯลฯ .

[๒๙๙] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรมเกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม
ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอสังขยัตว์ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ .

อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ อุปาทาจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม

ในปฏิสนธิขณะ อุปาทาจิตตสมุฏฐานรูป กุฎิตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป
ทั้งหลาย ตลอดถึงอสังขยัตว์ .

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทาธรรม และไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยชันธทั้งหลาย
ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม ปฏิสนธิ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย มี ๕ นัย ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย . ฯลฯ

ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจัย ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจัย มี ๕ นัย ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาตปัจจัย มี
๕ นัย ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย มี ๕ นัย .

[๓๐๐] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
กัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม พาหिरูป ฯลฯ อาหาร-

* สมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ .

อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ อุปาทารูป อาศัยพาหिरูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐาน ฯลฯ อุตสมุฏฐาน มหาภูตรูป
ทั้งหลาย

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๓ และอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นพาหिरูป ฯลฯ อาหาร-

* สมุฏฐาน ฯลฯ อุตสมุฏฐาน ฯลฯ .

[๓๐๑] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะวิปากปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทา-

* ธรรม มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอสังขยัตว์ในธรรมที่มีธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นมูล มี ๓ นัย
อย่างนี้ .

[๓๐๒] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อาหารปัจจัย

คือ พาหिरูป อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังขยัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ .

อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาหารปัจจัย

คือ พาหिरูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังขยัตว์ทั้งหลาย อุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะอาหารปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๓ และอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นพาหिरูป อุตสมุฏฐานรูป .

[๓๐๓] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อินทริยปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๑ ที่เป็นพาหिरูป อาหารสมุฏฐานรูป อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ .

อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอินทริยปัจจัย

คือ พาหิรมหาภูตรูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ส่วนพวกอสังญสัตว์ทั้งหลาย รูปชีวิตินทรีย์ อาคัยมหากุตรูปทั้งหลาย .
 อุปาทารม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เกิดขึ้น
 ไม่ใช่เพราะอินทรีย์ปัจจัย
 คือ มหากุตรูป ๑ ที่เป็นพาหิรูป อาหารสมภูฐานรูป อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ .
 [๓๐๔] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เกิดขึ้น ไม่ใช่
 เพราะฉณปัจจัย
 คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่สหระคด้วยปัญจวิญญาณ ชันธ ๒ ฯลฯ พาหิรูป ฯลฯ
 อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ
 ส่วนพวกอสังญสัตว์ทั้งหลาย มหากุตรูป ๒ อาคัยมหากุตรูป ๒ .
 อุปาทารม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉณปัจจัย
 คือ พาหิรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ
 ส่วนพวกอสังญสัตว์ทั้งหลาย อุปาทากฎัตตารูป อาคัยมหากุตรูปทั้งหลาย .
 อุปาทารม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เกิดขึ้น
 ไม่ใช่เพราะฉณปัจจัย
 คือ พาหิรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ
 ส่วนพวกอสังญสัตว์ทั้งหลาย มหากุตรูป ๓ อาคัยมหากุตรูป ๑ อุปาทากฎัตตารูปที่
 เป็นอุปาทารูป อาคัยมหากุตรูปทั้งหลาย .
 [๓๐๕] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม อาคัยอุปาทารม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะมคคปัจจัย
 มี ๕ นัย .
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ นัย .
 [๓๐๖] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
 วิปปยุตตปัจจัย
 คือ ในอรุณภูมิ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทารม ชันธ ๒ ฯลฯ พาหิรูป
 ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ
 ส่วนพวกอสังญสัตว์ทั้งหลาย มหากุตรูป ๑ ฯลฯ .
 อุปาทารม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะวิปปยุตตปัจจัย
 คือ พาหิรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ
 ส่วนพวกอสังญสัตว์ทั้งหลาย อุปาทากฎัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป อาคัยมหากุตรูป
 ทั้งหมด .
 อุปาทารม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เกิดขึ้น
 ไม่ใช่เพราะวิปปยุตตปัจจัย
 คือ มหากุตรูป ๓ และอุปาทายรูป อาคัยมหากุตรูป ๑ ที่เป็นพาหิรูป อาหารสมภู-
 *ฐานรูป อุตสมภูฐานรูป มหากุตรูป ๒ อาคัยมหากุตรูป ๒
 ส่วนพวกอสังญสัตว์ทั้งหลาย มหากุตรูป ๓ และกฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูป อาคัย
 มหากุตรูป ๑ มหากุตรูป ๒ และกฎัตตารูป ที่เป็นอุปาทายรูป อาคัยมหากุตรูป ๒
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะนัตถิปัจจัย ไม่ใช่เพราะวิคตปัจจัย .

[๓๐๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธัมมปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มีวาระ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๓๐๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	กับเหตุปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓ .

[๓๐๙] ในอารัมมณปัจจัย			
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ	๓	
ในอนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในสมนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในสหชาติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๕
ในนิสสยปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๓
ในปุเรชาติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในอาเสวนปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในมัคคปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในอริคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี "	๕ .

สหชาตวาระ เหมือนกับปฏิจวาร .

ปัจจัยวาระ

[๓๑๐] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธที่หลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยหทัยวัตถุในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย .

ในธรรมที่มีธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรมเป็นมูล เหมือนกับปฏิจวาร ทั้ง ๓ นัย ไม่มี

แตกต่างกัน .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

[๓๑๑] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ จักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย มี ๑ นัย เหมือนปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่สหระกด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ชันธ ๒ ฯลฯ ที่สหระกด้วยกายวิญญาน ฯลฯ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

[๓๑๒] ในเหตุปัจจัย	มีวาระ	๕
ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๕
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มีวาระ	๓
ในกัมมปัจจัย	มี "	๕ .

พึงนับอย่างนี้ .

ในอริคตปัจจัย มีวาระ ๕ .

[๓๑๓] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ จักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ
ในเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูปที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันธ ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงสัญญาสัตว์ โมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันธทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ . เหมือนกับปฏิจวารทั้ง ๓ นัย ไม่มีแตกต่างกัน .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่สหระตด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ชันธ ๒ ฯลฯ ที่สหระตด้วยกายวิญญาน ฯลฯ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันธทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉาที่สหระตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ ฯลฯ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาร์มณปัจจัย มี ๓ นัย ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย มี ๔ นัย .

[๓๑๔] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ .

อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ อุปาทารูป อาศัยพาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป มหาภูตรูปทั้งหลาย .

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๓ และอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นพาหิรรูป อาหารสมภูฐานรูป อุตสมภูฐานรูป มหาภูตรูป ๒ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรมเกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกรรมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม และหทัยวัตถุ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะวิปากปัจจัย มี ๔ นัย ไม่ใช่เพราะอาหารปัจจัย มี ๓ นัย ไม่ใช่เพราะอินทริยปัจจัย มี ๓ นัย .

[๓๑๕] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉานปัจจัย

คือ จักขวิญญาน อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาน อาศัยกายายตนะ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉานปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่สหระตด้วยปัญจวิญญาน ชันธ ๒ ฯลฯ พาหิรรูป ฯลฯ

อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสัญญาสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ .

อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉานปัจจัย

คือ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสัญญาสัตว์ทั้งหลาย อุปาทากฎัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉานปัจจัย

คือ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสัญญาสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๓ และอุปาทากฎัตตารูป อาศัยมหาภูตรูป ๑ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม อาศัยอุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะฉานปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่สหระตด้วยจักขวิญญาน และจักขายตนะ ชันธ ๒ ฯลฯ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะมคคปัจจัย มี ๔ นัย ไม่ใช่เพราะสัมปยุตตปัจจัยมี ๓ นัย ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจจัย มี ๓ นัย ไม่ใช่เพราะนตถิปัจจัย มี ๓ นัย ไม่ใช่เพราะวิคตปัจจัยมี ๓ นัย .

[๓๑๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓.

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสยวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสัฏฐาวาร

[๓๑๓] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นร ๓ คลุกเคล้ากับชั้นร ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม ชั้นร ๒ คลุกเคล้ากับชั้นร ๒ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

[๓๑๔] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๑
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๑
ในอริคตปัจจัย	มี "	๑.

[๓๑๕] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่าเหตุปัจจัย

คือ ชั้นร ๓ คลุกเคล้ากับชั้นร ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชั้นร ๒ ฯลฯ

ในเหตุปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ .

คลุกเคล้ากับชั้นรทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ .

ฯลฯ

[๓๒๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๑.

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๓๒๑] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร และจิตตสมุฏฐาน-

* รูปทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดยเหตุปัจจัย คือ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทาธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอุปาทาธรรม โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอุปาทาธรรม และไม่ใช่อุปาทาธรรม โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๓๒๒] อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

คือ จักข ฯลฯ กาย ฯลฯ รูป ฯลฯ รส ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็น

หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข พังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน รสายตนะ เป็นปัจจัยแก่ชิวหาวิญญาน โดย

อาร์มณปัจฉัย

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่อธิวิริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ
แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มณปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอาร์มณปัจฉัย
คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาซึ่งกุตลธรรมนั้น
ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุตลธรรมนั้น รากะเกิดขึ้น ฯลฯ โทมัสเกิดขึ้น
กุตลที่ได้สร้างไว้ในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ
นิพพาน เป็นปัจฉัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ โดย

อาร์มณปัจฉัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ได้ละแล้ว กิเลสที่ข่มแล้ว กิเลสที่เคยเกิดขึ้นในกาล
ก่อน ฯลฯ โสภัสสพพะ ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมัสเกิดขึ้น

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยเจโตปริยญาณ
อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจฉัยแก่วิญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจฉัย
แก่นาสัญญานาสัญญาตนะ โสภัสสพพะตนะ เป็นปัจฉัยแก่กายวิริยญาณ โดยอาร์มณปัจฉัย
ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่อธิวิริยญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ตักกัมมปคญาณ แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มณ-
*ปัจฉัย .

[๓๒๓] อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอริปัตติปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มณาริบัติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ กาย รูป รส ฯลฯ บุคคลกระทำ
หทัยวัตถุให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะกระทำจักขุ
เป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอริปัตติปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว
กระทำกุตลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง
เพราะกระทำกุตลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น
กุตลธรรมที่สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว ทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ผล ฯลฯ
นิพพาน ฯลฯ

นิพพานเป็นปัจฉัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติปัจฉัย

โสภัสสพพะ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรมให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น แล้วย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะกระทำชั้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอริปัตติปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาหารธรรม โดยอริปัตติปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัย

แก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอุปาหารธรรม โดยอริปัตติปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาหารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดย
อริปัตติปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่
สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอุปาหารธรรม และไม่ใช่อุปาหารธรรม โดย
อริปัตติปัจฉัย .

[๓๒๔] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอนันตร-

*ปัจฉัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจฉัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่
อุปาหารธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจฉัย

อนุโลม เป็นปัจฉัยแก่โคตรภู แก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจฉัย .

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยสมนันตรปัจฉัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยสหชาตปัจฉัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยอัญญมัญญปัจฉัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยนิสสยปัจฉัย

ในปัจฉยวาร เหมือนกับนิสสยวาร .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๓๒๕] อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยอุปนิสัยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสัยะ ปกตูปนิสัยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสัยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยซึ่งความถึงพร้อมด้วยจักขุ ฯลฯ ซึ่งความถึงพร้อมด้วยกาย ซึ่งความถึงพร้อมด้วยวรรณะ ซึ่งความถึงพร้อมด้วยคันธะ ซึ่งความถึงพร้อมด้วยรส ฯลฯ ซึ่งโภชนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ความถึงพร้อมด้วยจักขุ ฯลฯ ความถึงพร้อมด้วยกาย ฯลฯ ความถึงพร้อมด้วยวรรณะ ความถึงพร้อมด้วยคันธะ ความถึงพร้อมด้วยรส ฯลฯ โภชนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสัยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยอุปนิสัยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสัยะ อนันตรูปนิสัยะ ปกตูปนิสัยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสัยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิด ก่อมานะ ถือทิฐิ

ศีล ฯลฯ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย

ฤดู ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสัยปัจจัย .

[๓๒๖] อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ รสายตนะเป็นปัจจัยแก่ชีวหาวิญญาณ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มีอย่างเดียวคือ อารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาเห็นโณภูมัพพะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

โณภูมัพพะตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย .

อุปาทารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

คือ โณภูมัพพะตนะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

โณภูมัพพะตนะ และกายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ โดยปุเรชาตปัจจัย .

[๓๒๗] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่ใช่อุปาทา-

* ธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอุปาทารธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอุปาทารธรรม และกายที่ไม่ใช่อุปาทารธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย .

[๓๒๘] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

ที่เป็นนानาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ และกฏัตตารูปทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม โดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทารธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูป ทั้งหลายที่เป็นอุปาทารธรรม โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทารธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลายที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
เป็นอุปาหารธรรม โดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาหารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดย
กัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตต-

* สมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอุปาหารธรรม และที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยกัมมปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ
 ฯลฯ .

ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ และ
กฏัตตารูปทั้งหลายที่เป็นอุปาหารธรรม และไม่ใช่ปาหารธรรม โดยกัมมปัจจัย .

[๓๒๙] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดย
วิปากปัจจัย

คือ ขันธ ๑ ที่ไม่ใช่ปาหารธรรม ซึ่งเป็นวิปาก เป็นปัจจัย แก่ขันธ ๓ ฯลฯ ปฏิสนธิ
มี ๓ นัย .

[๓๓๐] อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาหารธรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ กาวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอุปาหารธรรมนี้ โดยอาหารปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

กาวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรมนี้ โดยอาหารปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

กาวฬิงการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอุปาหารธรรม และไม่ใช่ปาหารธรรมนี้ โดย
อาหารปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอาหารปัจจัย

คือ อาหารที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
ที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอาหารปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ในธรรมที่มีธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นมูล มี ๓ นัย ปฏิสนธิ

[๓๓๑] อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาหารธรรม โดยอินทริยปัจจัย

คือ รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปที่เป็นอุปาหารธรรม โดยอินทริยปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายินทรีย์ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่
กฏัตตารูปทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอินทริยปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลายที่เป็นอุปาหารธรรม และไม่ใช่ปาหารธรรม
โดยอินทริยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยอินทริยปัจจัย มี
๓ นัย ปฏิสนธิ .

อุปาหารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดย
อินทริยปัจจัย

คือ จักขุนทรีย์ และจักขุวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยจักขุวิญญาณ
โดยอินทริยปัจจัย กายินทรีย์ ฯลฯ .

[๓๓๒] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดย
ฉานปัจจัย มี ๓ นัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมีคคปัจจัย มี ๓ นัย พึงกระทำถึงปฏิสนธิ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ นัย .

[๓๓๓] อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
อุปาหารธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปุรชาติ ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุจฉาชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลายที่
ไม่ใช่ปาหารธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปุจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาหารธรรม เป็นปัจจัยแก่กายที่ไม่ใช่
อุปาหารธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย .

[illegible]

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 อุปาทารม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เป็นปัจจัยแก่อุปาทารม โดยอัติปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์ .
 ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารม และกาวฬิงการารม เป็น
 ปัจจัยแก่กายที่เป็นอุปาทารม โดยอัติปัจจัย .
 ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัย
 แก่กฐิตตารูปทั้งหลายที่เป็นอุปาทารม โดยอัติปัจจัย .
 อุปาทารม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม โดย
 อัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์ .
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่สหคตด้วยจักขวัญญาณ
 และจักขายตนะเป็นปัจจัยแก่ ขันธ์ ๓ โดยอัติปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่
 ไม่ใช่อุปาทารม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โดยอัติปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ
 ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทารม และ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ ขันธ์ ๓
 โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ โณฏฐัพพายตนะ และ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่
 ไม่ใช่อุปาทารม โดยอัติปัจจัย คือ โณฏฐัพพายตนะ และ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่
 กายวัญญาณ โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารม และกาวฬิงการารมเป็นปัจจัย
 แก่กายที่ไม่ใช่อุปาทารมนี้ โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็น
 ปัจจัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารม โดยอัติปัจจัย .

อุปาทารม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม เป็นปัจจัยแก่อุปาทารม และธรรม
 ที่ไม่ใช่อุปาทารม โดยอัติปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์ .
 ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารม และกาวฬิงการารม เป็น
 ปัจจัยแก่กายที่เป็นอุปาทารม และ ไม่ใช่อุปาทารมนี้ โดยอัติปัจจัย .
 ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทารม และ รูปชีวิตินทรีย์ เป็น
 ปัจจัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลายที่เป็นอุปาทารม และ ไม่ใช่อุปาทารม โดยอัติปัจจัย .

[๓๓๕] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๓

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๒
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มีวาระ	๑
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๑
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๕
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจชาติปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๑
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	มี "	๖
ในอินทรีย์ปัจจัย	มี "	๗
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๓
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๑
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในอัติปัจจัย	มี "	๙
ในนัตติปัจจัย	มี "	๑
ในวิคตปัจจัย	มี "	๑
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๓๓๖] อุปาทารม เป็นปัจจัยแก่อุปาทารม โดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 อินทรีย์ปัจจัย

อุปาทารม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทารม โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔
อาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย .

อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดยอาหารปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดยอาร์มณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทาธรรม โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดย
สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทาธรรม โดยปัจฉาชาติ-
*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย .

อุปาทาธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดย
สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
อาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย .

อุปาทาธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทาธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทาธรรม และธรรมที่
ไม่ใช่อุปาทาธรรม โดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทรีย์ปัจจัย .

[๓๓๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มณปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธตฺถปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธตฺถปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๔ .

[๓๓๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธตฺถปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธตฺถปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓ .

[๓๓๕] ในอาร์มณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มีวาระ ๔ ฯลฯ .

พึงจำแนกอนโลมมาตีกาให้พิสดาร .

ในริคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔ .

อุปาทาทะยะ จบ

อุปาทินนทุกะ

ปัจจัยวาร

[๓๔๐] อุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และภุคตารูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ
ภุคตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม .

อนุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม ชั้นที่ ๒
ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย .

[๓๔๑] อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
 คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ .

[๓๔๒] อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอริปิปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม ชั้น ๒

ฯลฯ อาศัยมหากุตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาหารูป อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ

[๓๔๓] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๕

ในอาร์มมณปัจจัย

มี "

๒

ในอริปิปัจจัย

มี "

๑

ในอนันตรปัจจัย

มี "

๒

ในสมนันตรปัจจัย

มี "

๒

ในสหชาติปัจจัย

มี "

๕

ในอัญญมัญญปัจจัย

มี "

๒

ในนิสสยปัจจัย

มีวาระ ๕

ในอุปนิสสยปัจจัย

มี "

๒

ในปุเรชาติปัจจัย

มี "

๒

ในอาเสวนปัจจัย

มี "

๑

ในกัมมปัจจัย

มี "

๕

ในริปากปัจจัย

มี "

๕

ในอาหารปัจจัย

มี "

๕

ในอินทริยปัจจัย

มี "

๕

ในถานปัจจัย

มี "

๕

ในมคคปัจจัย

มี "

๕

ในสัมปยุตตปัจจัย

มี "

๒

ในวิปปยุตตปัจจัย

มี "

๕

ในอตฺถิปัจจัย

มี "

๕

ในนตฺถิปัจจัย

มี "

๒

ในวิคตปัจจัย

มี "

๒

ในอวิคตปัจจัย

มี "

๕ .

[๓๔๔] อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชั้น ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ และกฏัตตารูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม

ชั้น ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ อาศัยมหากุตรูป ๑
 ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาหารูป อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย

ส่วนพวกอสังขยสัตว์ทั้งหลาย อาศัยมหากุตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาหารูป
 อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย .

อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ .

อนุปาตินนธรรม และ อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
 เหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ
 ชั้น ๒ ฯลฯ .

อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ
 ชั้น ๒ ฯลฯ มหากุตรูป ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาหารูป อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย
 พาหารูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป มหากุตรูป ๑ ฯลฯ อุปาหารูป อาศัย
 มหากุตรูปทั้งหลาย โมะหะ ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกจณา
 ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ .

อนุปาตินนธรรม อาศัยอนุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
 เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และ

มหาภตรปั้งหลาย .

คือ ในปฏิสนธิขณะ กฤตคารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฤตคารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ส่วนพวกอสังขณัฐว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฤตคารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขั้นนี้ทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม .

คือจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ
พาหिरูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ อุปาทารูป อาศัย
มหาภูตรูปทั้งหลาย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม มหาตรปทั้งหลาย .

ชลช ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย ไม่ใช่เพราะสมนันตรปัจจัย ไม่ใช่เพราะอัญญมัญญปัจจัย ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจัย.

ในปฏิสนธิ์ขณะ ชั้นที่ ๓ และกฏิตารูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ตลอดถึง
อสังกตธรรม.

*ฐานรูป อาศัยชั้นรทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอัสัญญัสถ์ว อุตสมญ-
*ฐานรูป.

วลฯ ไม่ใช่เพราะปัจจัยชาติปัจจัย ไม่ใช่เพราะอาสวณปัจจัย .

คือ เจตนาที่เป็นอนุปาตินนธรรม อาศัยกันทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม พาติรูป ๆ อาหารสมภจจานรป ฯลฯ อตสมภจจานรป ฯลฯ อปาหารป อาศัยมหากตรปทั้งหลาย .

คือ ส่วนพวกอสังกตวัตถุทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฎัตตารูปที่เป็นอุปาหารูป อาศัยมหาตตรูปทั้งหลาย .

มหาภตรป ๑ ตลอดถึงอตสมภุจันรป .

คือ พาหิรรูป ฯลฯ อตตสมภูจฺจณรูป ฯลฯ

คือ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูจ্ঞานรูป ฯลฯ อตสมภูจ্ঞานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังกตวัตถุทั้งหลาย ฯลฯ

คือ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภุจจานรูป ฯลฯ อตสมภุจจานรูป ฯลฯ

กับที่ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย โมหะไม่มี.

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสัมปยุตตปัจจัย .

[๓๕๔] อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจจัย
 คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ส่วนพวกอสังขยสัตว์ทั้งหลาย อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

อนุปาทินนธรรม อาศัยอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม

ชั้นที่ ๒ ฯลฯ พาหิรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะนัตถปัจจัย ไม่ใช่เพราะวิคตปัจจัย .

[๓๕๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่บุรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตถปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๔ .

[๓๕๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่บุรชาตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มีวาระ ๕	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตถปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔ .

[๓๕๗] ในอารัมมณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในสมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในสหชาตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในอุปนิสสยปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในปุเรชาตปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในอาเสวนปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในกัมมปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในวิปากปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มีวาระ	๔
ในมัคคปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๑
ในสัมปยุตตปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในอวิคตปัจฉัย	กับ ฯลฯ	มี "	๔ .

สหชาตวาท เหมือนกับปฏิจวาร .

ปฏิจวาร

[๓๔๘] อุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ และกฏัตตารูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ และกฏัตตารูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุอาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ชันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม ชันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ .

[๓๔๙] อุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ จักขุวิญญาณอาศัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ชันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจฉัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-
*ปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ .

[๓๖๐] อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจฉัย

คือ ชันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปัตติปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ ๒ ฯลฯ .

ฯลฯ

[๓๖๑] ในเหตุปัจฉัย มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจฉัย	มี "	๔
ในอธิปัตติปัจฉัย	มี "	๓
ในอนันตรปัจฉัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจฉัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจฉัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจฉัย	มี "	๔
ในนิสสยปัจฉัย	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๔
ในปุเรชาตปัจฉัย	มีวาระ	๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๓
ในกัมมปัจจัย	มี "	๕
ในวิปากปัจจัย	มี "	๕
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๕ .

[๓๖๒] อุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะชันร์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยัตถอาศัยชันร์ทั้งหลาย ชันร์ทั้งหลายอาศัยหทัยัตถ

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ กุฎิตถารูป ที่เป็นอุปาทินนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย

ส่วนพวกอสังขยัตถทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จักขุวิญญาณอาศัยจักขายตนะ

กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ชันร์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยัตถ .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมมุตฐานรูป อาศัยชันร์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์

ทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยัตถ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา

ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยหทัยัตถ .

อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมมุตฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ

ชันร์ ๒ ฯลฯ .

อนุปาทินนธรรม อาศัยอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมมุตฐานรูป อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม ซึ่งเป็น

เหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมมุตฐานรูป ฯลฯ อุตสมมุตฐาน-

*รูป ฯลฯ โมหะที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยชันร์ทั้งหลาย ที่สหระคด้วย
วิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ

อนุปาทินนธรรม อาศัยอุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมมุตฐานรูป อาศัยชันร์ทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และ

มหาภูตรูปทั้งหลาย ชันร์ ๓ อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และหทัยัตถ

ชันร์ ๒ ฯลฯ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกจนา ที่สหระคด้วยอุทธีจจะ อาศัยชันร์ทั้งหลายที่สหระค

ด้วยอุทธีจจะ และหทัยัตถ .

[๓๖๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจชาตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๕ .

[๓๖๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจชาตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

[๓๖๕] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๔

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในมัคคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ในอวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

นิสสยวาร เหมือนกับปัจจัยวาร .

สังสัฏฐวาร

[๓๖๖] อุปาทินนธรรม คลุกเคล้ากับอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิ

ขณะ ฯลฯ

อนุปาทินนธรรม คลุกเคล้ากับอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม ชันร ๒ ฯลฯ .

[๓๖๗] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๒

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๑

ในอนันตรปัจจัย มี " ๒

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๒

ในสหชาติปัจจัย มี " ๒

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๒

ในนิสสยปัจจัย มี " ๒

ในอุปนิสสยปัจจัย มี " ๒

ในปุเรชาติปัจจัย มี " ๒

ในอาเสวนปัจจัย มี " ๑

ในกัมมปัจจัย มี " ๒

ในวิปากปัจจัย มี " ๒

ในอวิคตปัจจัย มี " ๒

[๓๖๘] อุปาทินนธรรม คลุกเคล้ากับอุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นอุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุทุกะ ชันร ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อนุปาทินนธรรม คลุกเคล้ากับอนุปาทินนธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นอนุปาทินนธรรม ซึ่งเป็นเหตุทุกะ ชันร ๒ ฯลฯ

โมหะ ที่สหระคตด้วยวิกิจจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ คลุกเคล้ากับชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วย
วิกิจจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ .

[๓๖๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย มี " ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
การนับทั้งสองนี้ นอกจากนี้ก็ดี สัมปัตตตวารกิตี ฟังกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาว่า

[๓๓๐] อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทินนธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตตตขันธทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตตตขันธ และกฐิตตารูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทินนธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตตตขันธ และจิตตสมุฏฐาน-

*รูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทินนธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตตตขันธ และจิตตสมุฏฐาน-

*รูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย

[๓๓๑] อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทินนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุ ฯลฯ กาย ฯลฯ รูปทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัสเกิดขึ้น

ในเมื่อกุศล และอกุศลดับไปแล้ว ตทอาร์มมณจิตที่เป็นวิบาก เกิดขึ้น

รูปายตนะที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน คันธายตนะที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่ฆานวิญญาน ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยอาร์มมณปัจจัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุ ฯลฯ กาย ฯลฯ รูปทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูป ซึ่งเป็นอุปาทินนธรรม ด้วยทิพพจักขุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ซึ่งเป็นอุปาทินนธรรม โดยเจโตปริยญาณ

ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน แก่เจโตปริยญาณ

แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาซึ่งกุศลธรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลนยิ่ง เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ราคะ ฯลฯ โทมณัสเกิดขึ้น

กุศลทั้งหลายที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากราคะ แล้วพิจารณามารค ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วิทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

พระอริยะทั้งหลาย ก็เลสที่ละแล้ว ฯลฯ ก็เลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ ก็เลสทั้งหลายที่เคยเกิดแล้วในกาลก่อน ฯลฯ รูปทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ฯลฯ เสียง ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ ขันธทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอนุปาทินนธรรม โดยเจโตปริยญาณ

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ

ขันธทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน แก่เจโตปริยญาณ

แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ธากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ รูปทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ฯลฯ เสียง ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ ขันธทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมณัสเกิดขึ้น

ในเมื่อกุศล และอกุศลดับไปแล้ว ตทอาร์มมณจิต ที่เป็นวิบาก เกิดขึ้น

อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญาตนะ

รูปายตนะที่เป็นอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน สัททายตนะ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยอาร์มณปัจจัย .

[๓๗๒] อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มณาริบัติ ได้แก่ จักขุ ฯลฯ กาย ฯลฯ รูปทั้งหลายที่เป็น

อุปาทินนธรรม ฯลฯ กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลาย ที่เป็น-

*อนุปาทินนธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะกระทำ
จักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอริปัตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ คิล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว

กระทำกตลันให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะ
กระทำกตลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ

กตลที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากณาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา
ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตปัจจัย คือ

รูปทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ฯลฯ เสียง ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ เพราะกระทำขั้นทั้งหลายที่
เป็นอนุปาทินนธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตธรรมที่เป็นอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตปัจจัย .

[๓๗๓] อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็น

อุปาทินนธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

ปัญจวิญญาน เป็นปัจจัยแก่วิบากมโนธาตุ โดยอนันตรปัจจัย

วิบากมโนธาตุ เป็นปัจจัยแก่วิบากมโนวิญญานธาตุ โดยอนันตรปัจจัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ภวังค เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ วิบากมโนวิญญานธาตุเป็นปัจจัยแก่กิริยามโนวิญญาน-

*ธาตุ โดยอนันตรปัจจัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็น
อนุปาทินนธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัย
แก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่ผลสมมัตติ โดยอนันตรปัจจัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ปัญจวิญญาน ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๕ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๕ นัย เหมือนกับนิสสยปัจจัยในปัจจวาร

[๓๗๔] อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ สุขทางกาย เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทาง
กาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

ทุกข์ทางกาย ฯลฯ ฤดู ที่เป็นอุปาทินนธรรม ฯลฯ โภชนะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย
แก่ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ ฤดู ฯลฯ โภชนะเป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์
ทางกาย โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยปัจจัย

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยสุขทางกายแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ทุกข์ทางกาย ฯลฯ ฤดูที่เป็นอุปาทินนธรรม ฯลฯ บุคคลอาศัยโภชนะแล้วให้ทาน ฯลฯ
ยังสมมัตติให้เกิด ทำลายสงฆ์

สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ ฤดู ฯลฯ โภชนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความ
ปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมมัตติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ขลว ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธา แล้วให้ทาน ก่อมานะ ถือถือปฏิ
ศีล ขลว ความปรารถนา ขลว ฤดู ขลว โภชนะ ขลว บุคคลเข้าไปอาศัยซึ่งเสนาสนะ
แล้วให้ทาน ขลว ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ขลว ความปรารถนา ขลว ฤดู ขลว โภชนะ ขลว เสนาสนะเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา
ขลว แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลว ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วยังตนให้เดือดร้อน
ให้เร่าร้อน ทุกข์มีการแสวงหาเป็นมูล ขลว

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ขลว ความปรารถนา ขลว ฤดู ขลว โภชนะ ขลว เสนาสนะ แล้ว
ยังตนให้เดือดร้อน ให้เร่าร้อน ทุกข์มีการแสวงหาเป็นมูล ขลว

ศรัทธา ขลว เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสสยะปัจจัย
ธรรมที่เป็นกุศล และกุศลเป็นปัจจัยแก่วิบาก โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

[๓๓๕] อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ขลว กายรูปทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม กลิ่น
โผฏฐัพพะ ขลว หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ขลว โทมณัส ขลว

เมื่อกุศล และอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก เกิดขึ้น

รูปายตนะที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อัจฉขวิญญาน คันธายตนะ ขลว โผฏฐัพ-

*พายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่อัจฉขวิญญาน กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาน หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ขลว กายรูปทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม กลิ่น
รส โผฏฐัพพะ ขลว หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ขลว โทมณัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปที่เป็นอุปาทินนธรรม ด้วยทิพพจักขุ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม
โดยปุเรชาตปัจจัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณปุเรชาต ได้แก่ รูปทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ขลว เสียง
ขลว โผฏฐัพพะ โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ขลว โทมณัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปที่เป็นอนุปาทินนธรรม ด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณปุเรชาต ได้แก่ รูปทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม ขลว กลิ่น

ขลว โผฏฐัพพะ โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ขลว โทมณัส เกิดขึ้น

เมื่อกุศล และอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก เกิดขึ้น

รูปายตนะที่เป็นอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อัจฉขวิญญาน สัททายตนะ ขลว โผฏฐัพ-

*พายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยปุเรชาตปัจจัย

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

คือ รูปายตนะที่เป็นอนุปาทินนธรรม และหทัยวัตถุ โผฏฐัพพายตนะ และหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

รูปายตนะที่เป็นอนุปาทินนธรรม และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่อัจฉขวิญญาน

สัททายตนะ ขลว โผฏฐัพพายตนะ และกายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยปุเรชาต-
*ปัจจัย .

อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

คือ รูปายตนะที่เป็นอนุปาทินนธรรม และหทัยวัตถุ โผฏฐัพพายตนะ และหทัยวัตถุ
เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอนุปาทินนธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

[๓๓๖] อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปัจฉาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่กาย
ที่เป็นอุปาทินนธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยปัจฉาชาตปัจจัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปัจฉาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่

คือ กวฬิงการาหารที่เป็นอุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
แก่กายที่เป็นอุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปปยัตตปัจจัย .

[๓๘๔] อุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปิจจชาติ อาหาร อินทรีย์ .

ฯลฯ

บทที่ยอไว้ พึงจำแนกให้ครบถ้วน .

อุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปิจจชาติ อาหาร .

ฯลฯ

บทที่ยอไว้ พึงให้พิสดาร .

อุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ อาหาร .

ฯลฯ

บทที่ยอไว้ พึงให้พิสดาร .

อนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปิจจชาติ อาหาร .

ฯลฯ

บทที่ยอไว้ พึงจำแนกให้พิสดาร .

อนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ ปุเรชาติ ปิจจชาติ อาหาร .

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ รูปทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรมที่เกิดก่อน ฯลฯ เสียง ฯลฯ
โผฏฐัพพะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

ในเมื่อกุศล และอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิต ที่เป็นวิบาก เกิดขึ้น

รูปายตนะ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแกจักขวิญญาณ โผฏฐัพพะายตนะ ฯลฯ .

ที่เป็นปิจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็น
อุปาตินนธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอตฺถิปัจจัย

กาวฬิงการาหารที่เป็นอนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอุปาตินนธรรมนี้ โดย
อตฺถิปัจจัย .

อนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ปิจจชาติ อาหาร .

ที่เป็นปิจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็น
อุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรมนี้ ที่เกิดก่อน โดยอตฺถิปัจจัย

กาวฬิงการาหารที่เป็นอนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัย แก่กายที่เป็นอุปาตินนธรรม และ
อนุปาตินนธรรมนี้ โดยอตฺถิปัจจัย .

อุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ ปุเรชาติ ปิจจชาติ อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ รูปายตนะที่เป็นอนุปาตินนธรรม และหทัยวัตถุ โผฏฐัพพะายตนะ
และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

รูปายตนะที่เป็นอนุปาตินนธรรม และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแกจักขวิญญาณ โผฏฐัพ-
* พายตนะที่เป็นอนุปาตินนธรรม และกายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ โดยอตฺถิปัจจัย .

ที่เป็นปิจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม กาวฬิงการาหารที่เป็น
อนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอุปาตินนธรรมนี้ โดยอตฺถิปัจจัย .

ที่เป็นปิจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอุปาตินนธรรม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็น
ปัจจัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย .

อุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปิจจชาติ อาหาร .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอุปาตินนธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ์ ๑ ที่เป็นอนุปาตินนธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่
ขันธ์ ๓ โดยอตฺถิปัจจัย ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ รูปายตนะที่เป็นอนุปาตินนธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่
ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

โผฏฐัพพะายตนะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนุปาตินนธรรม
โดยอตฺถิปัจจัย .

ที่เป็นปิจจชาติ ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอุปาตินนธรรม และกาวฬิงการาหารที่เป็น
อนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่กายที่เป็นอนุปาตินนธรรมนี้ โดยอตฺถิปัจจัย .

อุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาตินนธรรม และอนุปาตินนธรรม

โดยอัติปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ อาหาร ได้แก่ กวฬิงการาหารที่เป็นอุปาทินนธรรม และอนุปาทินน-
 *ธรรม เป็นปัจฉัยแก่กายที่เป็นอุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรมนี้ โดยอัติปัจฉัย
 ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยอัติปัจฉัย เป็นปัจฉัย โดยวิคตปัจฉัย เป็นปัจฉัย โดยอวิคต-
 *ปัจฉัย .

[๓๔๕] ในเหตุปัจฉัย	มี "	มีวาระ ๔
ในอาร์มมณปัจฉัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจฉัย	มี "	๒
ในอนันตรปัจฉัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจฉัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจฉัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจฉัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจฉัย	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจฉัย	มี "	๖
ในปัจฉาชาติปัจฉัย	มี "	๖
ในอาเสวนปัจฉัย	มี "	๑
ในกัมมปัจฉัย	มี "	๔
ในวิปากปัจฉัย	มี "	๔
ในอาหารปัจฉัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจฉัย	มี "	๔
ในณานปัจฉัย	มี "	๔
ในมคคปัจฉัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๒
ในวิปปยุตตปัจฉัย	มี "	๖
ในอัติปัจฉัย	มี "	๔
ในนัตติปัจฉัย	มี "	๔
ในวิคตปัจฉัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๔ .

[๓๔๖] อุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาทินนธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัย
 โดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 ปัจฉาชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอินทริยปัจฉัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 สหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉา-
 *ชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย .

อุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม โดยสหชาติปัจฉัย
 เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 สหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 ปัจฉาชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาทินนธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
 อุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาติปัจฉัย
 เป็นปัจฉัยโดยกัมมปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย .

อนุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาทินนธรรมและอนุปาทินนธรรม โดยปัจฉาชาติปัจฉัย
 เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย .

อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาทินนธรรม โดยปุเรชาติปัจฉัย
 เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอินทริยปัจฉัย .

อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อนุปาทินนธรรม โดยสหชาติปัจฉัย
 เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย .

อุปาทินนธรรม และอนุปาทินนธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาทินนธรรม และอนุปาทินน-
 *ธรรม โดยอาหารปัจฉัย .

[๓๔๗] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย	มี "	มีวาระ ๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉัย	มี "	๔
ในปัจฉัยทั้งปวง	มี "	๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อาหารปัจฉัย	มี "	๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปยุตตปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัตถปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๔ .

[๓๘๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ

มีวาระ ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๒
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ

[๓๘๙] ในอารัมมณปัจจัย มี " ๔

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒ .

พึงกระทำอนุโลมมาติกา .

ในอริคตปัจจัย
 กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔ .

อุปาทินนทุกะ จบ

อุปาทานทุกะ

ปฏิจจวาร

[๓๙๐] อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ กามุปาทาน อาศัยทัญญาอุปาทาน ทัญญาอุปาทาน อาศัยกามุปาทาน กามุปาทาน อาศัย
 สิลัพพตูปาทาน สิลัพพตูปาทาน อาศัย กามุปาทาน กามุปาทาน อาศัยอิตตวาตูปาทาน
 อิตตวาตูปาทาน อาศัยกามุปาทาน .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยอุปาทานธรรมทั้งหลาย .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะ
 เหตุปัจจัย

คือ กามุปาทาน และสัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยทัญญาอุปาทาน
 กามุปาทาน ฯลฯ .

พึงกระทำจักรทั้งหมด .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และภักตารูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ
 หทัยวัตถุ อาศัยขันธทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป
 ภักตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อุปาทานธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น
 เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทานธรรม อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาน-

* ธรรม ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๒ .

อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะ
 เหตุปัจจัย

คือกามุปาทาน อาศัยทัญญาอุปาทาน และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย .

พึงกระทำจักรนี้ทั้งหมด .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น
 เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม และอุปาทานธรรม
 ขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
มหาภูตรูปทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม และหทัยวัตถุ .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และกามุปาทาน และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาน-

* ธรรม และทัญญาอุปาทาน ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

พึงกระทำการนี้ทั้งหมด .

[๓๙๑] อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
พึงกระทำห้วงข้อปัจจัยทั้ง ๙ ยกเว้นรูปออกเสีย .

[๓๙๒] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๓๙๓] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ซึ่งเป็น
อเหตุกะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ
มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป กัญธัตตารูปที่เป็นอุปาทายรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมภูฐานรูป ฯลฯ อุตสมภูฐานรูป ฯลฯ

ส่วนพวกอสังขยสัต์ว์ทั้งหลาย โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิจจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ
อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิจจนา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ .

[๓๙๔] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณ-
* ปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยอุปาทานธรรมทั้งหลาย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม

ในปฏิสนธิขณะ กัญธัตตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม หทัยวัตถุ อาศัย
ชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอสังขยสัต์ว์ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยอุปาทานธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย จิตตสมภูฐาน-

* รูป อาศัยอุปาทานธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสย-

* ปัจจัย .

[๓๙๕] อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุပ္ภมิ กามุปาทาน อาศัยอิตตวาทุพาทาน อิตตวาทุพาทานอาศัยกามุปาทาน .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปเรชาตปัจจัย

คือ ในอรุပ္ภมิ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยอุปาทานธรรมทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป
อาศัยอุปาทานธรรมทั้งหลาย .

ฯลฯ

พึงทำห้วงข้อปัจจัย ๙

ในอรุပ္ภมิ มีอุปาทานธรรม ๒ .

ฯลฯ

[๓๙๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

[๓๔๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธรรปปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ฯลฯ

มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ

มี " ๓ .

[๓๔๔] ในอารมณปัจจัยกับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย

มี " ๑

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๑

ในมัคคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑

ในอริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑ .

แม้สหชาตวาร ก็เหมือนกับปฏิจวาร .

พึงจำแนกสหชาตวารที่ว่า กามุปาทาน เกิดร่วมกับทัญญาอุปาทาน .

ปัจจัยวาร

[๓๔๕] อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ กามุปาทาน อาศัยทัญญาอุปาทาน . มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร . ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอัชฌัตติกมहाภูตรูป มหาภูตรูปทั้งหลาย อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อุปาทานธรรมทั้งหลาย อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อุปาทานธรรมทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูปที่เป็นอุปาทานธรรม อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทาน-

* ธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ อุปาทานธรรมทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย อุปาทาน และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
คือ กามุปาทาน อาศัยทิวฏฐุปาทาน และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย ทิวฏฐุปาทาน อาศัย
กามุปาทาน และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย .

พึงกระทำจกัณเญ .

กามุปาทาน อาศัยทิวฏฐุปาทาน และหทัยวัตถุ .

พึงกระทำจกัณเญ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม และอุปาทาน
ธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

พึงกระทำจกัณเญ .

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอุปาทานธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่
อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรมและหทัยวัตถุ .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยอุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และกามุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่
อุปาทานธรรม และทิวฏฐุปาทาน .

พึงกระทำจกัณเญ .

กามุปาทาน และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยทิวฏฐุปาทาน และหทัยวัตถุ .

พึงกระทำจกัณเญ .

ฯลฯ เพราะอาร์มมณปัจจัย

ในอาร์มมณปัจจัย ซึ่งมีธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรมเป็นมูล พึงจำแนกทั้งปวงโดยตนะ และ
หทัยวัตถุ .

[๔๐๐] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในวิรัตปัจจัย	มี "	๙

[๔๐๑] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังขยสัตถ์ จักขวิญญานอาศัยจักขายตนะ กาย-

*วิญญาน อาศัยกายายตนะ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ
โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่
สหระคด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ .

[๔๐๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๙ ฯลฯ .
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙

เหมือนปฏิจวาร .

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิรัตปัจจัย มี "

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสสวารกัณเญ พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังขวาร

[๔๐๓] อุปาทานธรรม คลุกเคล้ากับอุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ กามุปาทาน คลุกเคล้ากับทิวฏฐุปาทาน ทิวฏฐุปาทาน คลุกเคล้ากับกามุปาทาน .

พึงกระทำจกัณเญ .

พึงกระทำหวัชข้อปัจจัยทั้ง ๙ อย่างนี้ .

[๔๐๔] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ โดย
อาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลาย กิเลสที่ละแล้ว ซึ่งไม่ใช่อุปาทานธรรม ฯลฯ พิจารณากิเลสทั้งหลาย
ที่ละแล้ว กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยความเป็นของไม่
เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตธาตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยเจโตปริยญาณ

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โผฐัพพายตนะ ฯลฯ

ชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิริยญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมปญญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลิน

ยิ่ง ซึ่งกุตลธรรมนั้น เพราะปรารภกุตลธรรมนั้น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น

กุตลทั้งหลายที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ออกจากมาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เพราะปรารภจักขุ
เป็นต้นนั้น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุตลที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จากมาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งชันธทั้งหลายที่

ไม่ใช่อุปาทานธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น อุปาทานธรรมและสัมปยุตตชันธทั้งหลาย
เกิดขึ้น

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย ฟังกระทำคำว่า ปรารภทั้ง ๓ นัย .

[๔๐๙] อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย มีอย่างเดียว คือ
อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำอุปาทานธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อุปาทาน-

*ธรรม เกิดขึ้น . มี ๓ นัย เป็นอาร์มมณาริบัติ อย่างเดียว .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ในกาล

ก่อน ฯลฯ ออกจากมานแล้วทำมานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา ย่อมยินดี ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค แล้วกระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ผล ฯลฯ

นิพพานให้หนักแน่น แล้วพิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ ผล โดยอริปัตติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรมให้หนักแน่น

แล้วย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันธ
ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว

ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งกุตลธรรมนั้น เพราะกระทำกุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ .

กุตลทั้งหลายที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากมาน

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรมให้เป็น

อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็น
อารมณ์หนักแน่น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทาน-

*ธรรมทั้งหลายที่เป็นสัมปยุตตธรรม โดยอริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลที่ได้สั่งสมไว้
ไว้นีกาลก่อน ฯลฯ จากมาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขึ้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรมให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น อุปาทานธรรม และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่อริยธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขึ้น
และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทานธรรมทั้งหลาย โดยอริยปฏิปัตติ .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดย
อริยปฏิปัตติ มี ๓ นัย . เป็นอารัมมณาริบัติ

พึงกระทำคำว่า บรรณ ทั้ง ๓ นัย เป็นอารัมมณาริบัติอย่างเดียว .

[๔๑๐] อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิด
หลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขึ้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
ที่เกิดขึ้นๆ โดยอนันตรปัจจัย อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น
และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขึ้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขึ้นทั้งหลายที่ไม่ใช่
อุปาทานธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อนโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่ผลสมาบัติ
โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรมเป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขึ้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขึ้นทั้งหลายที่เป็น
อุปาทานธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรมทั้งหลาย
โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขึ้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม
ทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขึ้น
ทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อุปาทานธรรม และสัมปยุตตขึ้น
ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขึ้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย เหมือนกับปัจจัยวาร .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย เหมือนกับปัจจัยวาร .

[๔๑๑] อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ อย่าง คือ
อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ อุปาทานธรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่อุปาทาน-

* ธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลอาศัยศรัทธา แล้วให้ทาน ฯลฯ
ยังสมาบัติให้เกิด ก่อมานะ ถือทิฏฐิ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
คือ ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ รากะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ บุคคลเข้าไปอาศัยเสนาสนะ
แล้วถือเอาซึ่งสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

มฺสา ฯลฯ ปัสถา ฯลฯ ให้ทาน ฯลฯ ยังสมภารดีให้เกิด ก่อมานะ ถือทิวฏฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัย คือ ฯลฯ รากะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ เข้าไปอาศัยเสนาสนะ
แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมภารดี โดย
อุปนิสัยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอุปนิสัยปัจจัย
ฯลฯ ที่เป็นปกติอุปนิสัยฯ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิวฏฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัยคือ ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ อทินนาทาน ฯลฯ มฺสา ฯลฯ
ปัสถา ฯลฯ ผรุสฯ ฯลฯ สัมพะ ฯลฯ ตัดช่องย่องเบา ฯลฯ ลอบขึ้นไปลักทรัพย์ ฯลฯ
ปล้นบ้านหลังหนึ่ง ฯลฯ ปล้นตามทาง ฯลฯ ภริยาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าคนในหมู่บ้าน ฯลฯ
ฆ่าคนในนิคม ฯลฯ

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสัยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา แล้วก่อกมานะ ถือทิวฏฐิ บุคคลเข้าไปอาศัยคือ ฯลฯ เสนาสนะ
แล้วถือเอาซึ่งสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

มฺสา ฯลฯ ปัสถา ฯลฯ ผรุสฯ ฯลฯ สัมพะ ฯลฯ ตัดช่องย่องเบา ฯลฯ
ลอบขึ้นไปลักทรัพย์ ฯลฯ ปล้นบ้านหลังหนึ่ง ฯลฯ ปล้นตามทาง ฯลฯ ภริยาผู้อื่น ฯลฯ
ฆ่าคนในหมู่บ้าน ฯลฯ ฆ่าคนในนิคม ฯลฯ

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
โดยอุปนิสัยปัจจัย .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ อุปาทานธรรม โดย
อุปนิสัยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณอุปนิสัยฯ อนันตรูปอุปนิสัยฯ ปกตูปนิสัยฯ

ฯลฯ ที่เป็นปกติอุปนิสัยฯ มี ๓ นัย .

[๔๑๒] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดย
ปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โภกฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ
ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยปุระชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลยินดี เพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งหทัยวัตถุ
เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น รากะเกิดขึ้น ทิวฏฐิ ฯลฯ .

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรมทั้งหลาย โดย
ปุระชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลยินดี เพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งหทัยวัตถุ
เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น อุปาทานธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น .

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ อุปาทานธรรม และสัมปยุตต-

*ชั้นทั้งหลาย โดยปุระชาตปัจจัย .

[๔๑๓] อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย
ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยปัจฉาชาต-

*ปัจจัย ฯลฯ .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย .

[๔๑๔] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดย

กัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร์ และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิด ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากชั้นร์ และ
กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ อุปาทานธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตชั้นร์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน-

*ธรรม โดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ สัมปยุตตชั้นร์ และจิตตสมุฏฐานรูป
ที่เป็นอุปาทานธรรมทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

[๔๑๕] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดย
วิปากปัจจัย

คือ ชั้นร์ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ซึ่งเป็นวิปาก ฯลฯ มี ๑ นัย .

[๔๑๖] ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดย
อาหารปัจจัย

มี ๓ นัย คือ กวฬิงการอาหาร อย่างเดียว .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทรีย์ปัจจัย มี ๓ นัย คือ รูปชีวิตินทรีย์อย่างเดียว .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย .

[๔๑๗] อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ อุปาทานธรรม โดยมีคคปัจจัย

คือ องค์มรรคทั้งหลาย ที่เป็นอุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรมทั้งหลายที่เป็น
สัมปยุตตธรรม โดยมีคคปัจจัย .

พึงกระทำหวัชข้อปัญหา ๔ โดยเหตุนี้ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ นัย .

[๔๑๘] อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจาสต .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ อุปาทานธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยวิปยุตตปัจจัย

ที่เป็นปัจจาสต ได้แก่ อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่
เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุรชาต ปัจจาสต ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ อุปาทานธรรมทั้งหลาย
โดยวิปยุตตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ อุปาทานธรรม และ
สัมปยุตตชั้นร์ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย .

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจาสต .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ อุปาทานธรรม และสัมปยุตตชั้นร์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปัจจาสต ได้แก่ อุปาทานธรรม และสัมปยุตตชั้นร์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ ที่เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย .

[๔๑๙] อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอัติปัจจัย

คือ กามุปาทาน เป็นปัจจัยแก่กัฏฐุปาทาน โดยอัติปัจจัย .

พึงกระทำจักรนัย .

อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจาสต .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร์ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจจาสต ได้แก่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดย
อรรถปิฎก. ฯลฯ เหมือนกับปฏิจวาร.

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอรรถปิฎก

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์. ฯลฯ พึงให้พิสดาร

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดยอรรถปิฎก

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ.

ที่เป็นสหชาติ เหมือนกับ สหชาติปัจฉิม

ที่เป็นปุเรชาติ เหมือนกับ ปุเรชาติปัจฉิม.

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยอรรถปิฎก

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ.

สหชาติ พึงจำแนก เหมือนกับ สหชาติปัจฉิม

ปุเรชาติ พึงจำแนก เหมือนกับ ปุเรชาติปัจฉิม.

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม โดย
อรรถปิฎก

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ทิฏฐุปาทาน และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อุปาทาน
โดยอรรถปิฎก.

พึงกระทำจกัณณ.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ทิฏฐุปาทาน และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อุปาทาน โดย
อรรถปิฎก.

พึงกระทำจกัณณ.

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
โดยอรรถปิฎก

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์.

ที่เป็นสหชาติได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม และอุปาทานธรรมทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก ขันธ ๒ ฯลฯ.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ อุปาทานธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ อุปาทานธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลาย ที่ไม่
ใช่อุปาทานธรรม โดยอรรถปิฎก.

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ อุปาทานธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ ที่เกิดก่อน โดยอรรถปิฎก.

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ อุปาทานธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และกาวพิงการอาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอรรถปิฎก.

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ อุปาทานธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และรูปชีวิตินทรีย์
เป็นปัจจัยแก่ภูตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก.

อุปาทานธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอรรถปิฎก

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไม่ใช่อุปาทานธรรม และทิฏฐุปาทาน เป็นปัจจัยแก่
ขันธ ๓ และกามุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก ขันธ ๒ ฯลฯ.

พึงกระทำจกัณณ.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ทิฏฐุปาทาน และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อุปาทาน และ
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยอรรถปิฎก.

พึงกระทำจกัณณ.

[๔๒๐] ในเหตุปัจฉิม

มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจฉิม

มี " ๔

ในอธิปัตติปัจฉิม

มี " ๔

ในอนันตรปัจฉิม

มี " ๔

ในสมนันตรปัจฉิม

มี " ๔

ในสหชาติปัจฉิม

มีวาระ ๔

ในอัญญมัญญปัจฉิม

มี " ๔

ในนิสสยปัจฉิม

มี " ๔

ในอุปนิสสยปัจฉิม

มี " ๔

ในปุเรชาติปัจฉิม

มี " ๓

ในปณิธานปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๓
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในอัฐกปัจจัย	มี "	๔
ในนัตถปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๔

[๔๒๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย มี " ๙
 ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่อวิคตปัจจัย มี " ๙.

[๔๒๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย กับ ๗ฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ๗ฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย กับ ๗ฯ มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ๗ฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ๗ฯ มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย กับ ๗ฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ๗ฯ มี " ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ๗ฯ มี " ๙

Page 124

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
มี " ๙ .
ปัจจัย
ในอริปัตติปัจจัย
กับ ฯลฯ มีวาระ ๙ .

พึงกระทำอนโลมมาติกา .
ในวิคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙ .

อุปาทานทุกะ จบ
อุปาทานียทุกะ
ปฏิจจวาร์

[๔๒๕] อุปาทานนิยธรรม อาศัยอุปาทานนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานนิยธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ มหาภูต-
*รูป ๑ ฯลฯ .

โลกียทุกะ เป็นอย่างไร พึงกระทำอย่างนั้น ไม่แตกต่างกัน .

อุปาทานสัมปยุตตทุกะ
ปฏิจจวาร์

[๔๒๖] อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .
อุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม โลกะ และ
จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูตวิปยุตตธรรม .
อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม
เพราะเหตุปัจจัย เกิดขึ้น
คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม ชันธ
๒ ฯลฯ ชันธ ๓ และโลกะ อาศัยชันธ ๑ ที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูตวิปยุตตธรรม ชันธ
๒ ฯลฯ .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม ชันธ
๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยโลกะที่เป็นทัญญูตวิปยุตตธรรม
ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ และภักขิตารูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม
ชันธ ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย อาศัยโลกะที่เป็นทัญญูตวิปยุตตธรรม .
อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยโลกะที่เป็นทัญญูตวิปยุตต-
*ธรรม .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูตวิปยุตตธรรม และโลกะ
ชันธ ๒ ฯลฯ .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูตวิปยุตตธรรม
และโลกะ .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม
และอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูต-
*วิปยุตตธรรม และโลกะ ชันธ ๒ ฯลฯ .

[๔๒๗] อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณ-
*ปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ โลกะ อาศัยชันธทั้งหลายที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูตวิปยุตตธรรม .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
คือ ขันธ์ ๓ และโลภะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยุตตรธรรม
ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

อุปาทานวิปปยุตตรธรรม อาศัยอุปาทานวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปปยุตตรธรรม
ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายอาศัยหทัยัตถุ .

อุปาทานสัมปยุตตรธรรม อาศัยอุปาทานวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย
คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโลภะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยุตตรธรรม .

อุปาทานสัมปยุตตรธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตรธรรม และอุปาทานวิปปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยุตตรธรรม และโลภะ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

ฯลฯ			
[๔๒๘] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ	๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "		๖
ในอริปัตติปัจจัย	มี "		๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "		๖
ในสมนันตรปัจจัย	มี "		๖
ในสหชาติปัจจัย	มี "		๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "		๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "		๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "		๖
ในปุรชาติปัจจัย	มี "		๖
ในอาเสวนปัจจัย	มี "		๖
ในกัมมปัจจัย	มี "		๙
ในวิปากปัจจัย	มี "		๑
ในอาหารปัจจัย	มี "		๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "		๙
ในมคคปัจจัย	มี "		๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "		๖
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "		๙
ในอตฺถิปัจจัย	มี "		๙
ในนตฺถิปัจจัย	มี "		๖
ในวิคตปัจจัย	มี "		๖
ในอวิคตปัจจัย	มี "		๙ .

[๔๒๙] อุปาทานวิปปยุตตรธรรม อาศัยอุปาทานวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอุปาทานวิปปยุตตรธรรม ซึ่งเป็น
อเหตุกะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยัตถ์ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระค
ด้วยอุทฺธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคด้วยอุทฺธัจจะ .

[๔๓๐] อุปาทานวิปปยุตตรธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตรธรรม .

อุปาทานวิปปยุตตรธรรม อาศัยอุปาทานวิปปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณ-
*ปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปปยุตตรธรรม จิตตสมภูฐาน-
*รูป อาศัยโลภะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยุตตรธรรม ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังขยัตถ์ .

อุปาทานวิปปยุตตรธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตรธรรม และอุปาทานวิปปยุตตรธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตรธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย จิตตสมภูฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทิวฏฐิตวิปปยุตตรธรรม
และโลภะ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย ไม่ใช่เพราะสมนันตรปัจจัย
ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจัย .

[๔๓๑] อุปาทานสัมปยุตตรธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
ปุรชาติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุระชาต-

*ปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ โลกะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะ ที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตต-

*ธรรม จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม

เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุระชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ และโลกะ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทิวฏฐิต
สัมปยุตตธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุระชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตต-

*สมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลกะที่
เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตธรรม ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังขยัตถ์ .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุระชาต-

*ปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัยโลกะที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตธรรม .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม

เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุระชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตธรรม
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุระชาตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะ ที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตธรรม
และโลกะ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาตปัจจัย ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย .

[๔๓๒] อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
กัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ เพราะกัมม-

*ปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม พาหิรูป ฯลฯ
อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยโลกะที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตธรรม .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะ ที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตธรรม
และโลกะ .

[๔๓๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุระชาตปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๖

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เนติปัจฉิม มี " ๓
 ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิคตปัจฉิม มี " ๓
 การนับทั้งสอง นอกจากนี้ ก็พึงกระทำ
 สหชาตवार เหมือนกับปฏิจวาร .

ปัจฉิมวาร

[๔๓๔] อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาคัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-

*ปัจฉิม มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาคัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ อาคัยชั้น ๑ ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม ฯลฯ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม อาคัยหทัยวัตถุ โลกะที่เป็นทัญญูจิตวิปยุตตธรรม
 อาคัยหทัยวัตถุ .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาคัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม อาคัยหทัยวัตถุ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

อาคัยโลกะที่เป็นทัญญูจิตวิปยุตตธรรม .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม อาคัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิด
 ขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม อาคัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป

อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย สัมปยุตตชั้นทั้งหลายและจิตตสมุฏฐานรูปอาคัยโลกะที่เป็นทัญญูจิต-

*วิปยุตตธรรม ชั้นทั้งหลายที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูจิตวิปยุตตธรรม และโลกะ อาคัย
 หทัยวัตถุ .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม อาคัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม

อาคัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชั้น ๓ อาคัยชั้น ๑ ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ

ชั้น ๓ อาคัยชั้น ๑ ที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูจิตวิปยุตตธรรม และโลกะ ชั้น ๒ ฯลฯ .

อุปาทานวิปยุตตธรรม อาคัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิด
 ขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม และมหาภูต-

*รูปทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้นทั้งหลายที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูจิตวิปยุตตธรรม
 และโลกะ โลกะอาคัยชั้นทั้งหลายที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูจิตวิปยุตตธรรม และหทัย-

*วัตถุ .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม อาคัยอุปาทานสัมปยุตตธรรม
 และอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชั้น ๓ อาคัยชั้น ๑ ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ชั้น
 ๓ และโลกะ อาคัยชั้น ๑ ที่สหรัคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูจิตวิปยุตตธรรม และหทัยวัตถุ

ชั้น ๒ ฯลฯ .

ฯลฯ

ในอาร์มมณปัจฉิม พึงกระทำปัญจวิญญาน .

[๔๓๕] ในเหตุปัจฉิม มีวาระ ๕

ในอาร์มมณปัจฉิม มี " ๕

ในอริปัตติปัจฉิม มี " ๕

ในอนันตรปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมทั้งปวง มี " ๕

ในวิปากปัจฉิม มี " ๑

ในวิคตปัจฉิม มี " ๕ .

[๔๓๖] อุปาทานวิปยุตตธรรม อาคัยอุปาทานวิปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

*ปัจฉิม

คือ อาคัยชั้น ๑ ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอัสสนุ-

*สัตว์ จักขวิญญาน อาคัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปยุตต-

*ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาคัยหทัยวัตถุ โมหะที่สหรัคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรัคด้วยอุทธัจจะ

อาคัยชั้นทั้งหลายที่สหรัคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรัคด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ .

ฯลฯ

[๔๓๗] ในปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีวาระ ๑

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉิม มี " ๓

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อริปัตติปัจฉิม มี " ๕

ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉิม มี " ๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มีวาระ	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ติ นิสสยวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังฐาวาร

[๔๓๘] อุปาทานสัมปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ คลุกเคล้ากับขั้น ๑ ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม ฯลฯ มี ๓ นั้น .

อุปาทานวิปปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับอุปาทานวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อรูปภูมิ เหมือนกับปฏิจวาร .

อุปาทานวิปปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับอุปาทานวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อรูปภูมิ เหมือนกับปฏิจวาร .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับอุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อรูปภูมิ เหมือนกับปฏิจวาร .

[๔๓๙] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๖

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๖
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๖
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในวิคตปัจจัย	มี "	๖ .

[๔๔๐] อุปาทานวิปปยุตตธรรม คลุกเคล้ากับอุปาทานวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่ เพราะเหตุปัจจัย

[๔๔๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ติ สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๔๔๒] อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อุปาทานวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย เหตุทั้งหลายที่สหระคด้วยโลภะที่เป็นทวิภูตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่โลภะที่เป็นทวิภูตวิปปยุตตธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐาน-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
*รูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย เหตุทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และโลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อุปาทานวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปปยัตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย โลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรมเป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏ-

*ฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

พึงกระทำมูล

โลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

พึงกระทำมูล

โลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม
โดยเหตุปัจจัย

คือ โมหะ และโลภะที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

พึงกระทำมูล

โมหะ และโลภะที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแกจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตต-

*ธรรม และอุปาทานวิปปยัตตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ โมหะ และโลภะที่สหคตด้วยโลภะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

[๔๔๓] อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน-
*สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน-
*วิปปยัตตธรรม และโลภะ เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม ขั้นทั้งหลายที่สหคตด้วยโลภะ
ที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม และโลภะ เกิดขึ้น .

อุปาทานวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปปยัตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากภวน แล้วพิจารณาณ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น
ราคะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม ฯลฯ วิจิกิจา ฯลฯ อุทธีจจะ ฯลฯ เมื่อภวนเสื่อมไป
โทมนัสเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เดือดร้อนใจ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชิชนะ โดย
อาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอุปาทานวิปปยัตตธรรม ฯลฯ กิเลส
ที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

บุคคลพิจารณาเห็นจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ และขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปปยัตต-

*ธรรม และโลภะ โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะ
ปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นทัญญูคตวิปปยัตตธรรม ฯลฯ วิจิกิจา ฯลฯ อุทธีจจะ
ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ พึงใส่ให้ครบถ้วน เห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ตลอดถึงกายวิญญาน

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแกอิทธิวิญญานแก่ เจโตปริยญาณ
แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชิชนะ โดย
อาร์มมณปัจจัย .

อุปาทานวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง
ซึ่งขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปปยัตตธรรม และโลภะ เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น ราคะ
เกิดขึ้น ทัญญู ฯลฯ

อุปาทานวิปปยัตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปปยัตตธรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปปยัตตธรรม

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำขั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วย
 โลภะที่เป็นทวิฏฐิตวิปยุตตรธรรม และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็น
 อปาทานสัมปยุตตรธรรม เกิดขึ้น .

เพราะกระทำขั้นทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยโลเกะที่เป็นทิกฏฐิตวิปปยัตตธรรม และโลเกะให้เป็นอารมณอย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยโลเกะ เป็นทิกฏฐิตวิปปยัตตธรรม และโลเกะ เกิดขึ้น .

ชั้นทั้งหลาย ที่สลายด้วยโลหะที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็น
ปัจจัยแก่โลหะที่เป็นทิวฏฐิตวิปยุตตรธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย ชั้นทั้งหลายที่
เป็นอุปาทานสัมปยุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฏานะโดยอนันตรปัจจัย .

วาลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย เหมือนกับปัจจัยวาลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
[๔๔๓] อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอุปนิสส-

* ยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอุปาทาน
วิปยุตตธรรม และโลกะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่สหระคด้วยโลกะ
ที่เป็นทัญญูคตวิปยุตตธรรม และโลกะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา แล้วให้ทาน ฯลฯ ยัง
สมาบัติให้เกิด กอमानะศีล ฯลฯ ปัญญา

บุคคลเข้าไปอาศัย รากะ มานะ ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะ ที่เป็นอุปาทาน-

* วิปยุตตธรรม แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่รากะ แก่มานะ
แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ผลสมาบัติ ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม โดยอุปนิสสย-

* ปัจจัย

อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ นัย . คือ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา กอमानะ ถือทัญญู ศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ

บุคคลเข้าไปอาศัยรากะ มานะ ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะ ที่เป็นอุปาทาน-

* วิปยุตตธรรม แล้วทินนาทาน ฯลฯ มุสา ฯลฯ ปิสุณา ฯลฯ ผรุสสะ ฯลฯ สัมพะ ฯลฯ
ตัดช้องย่องเบา ฯลฯ ลอบขึ้น ปลักทรัพย์ ฯลฯ ปล้นบ้านหลังหนึ่ง ฯลฯ ปล้นตามทาง ฯลฯ
กริยาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าคนในหมู่บ้าน ฯลฯ ฆ่าคนในนิคม ฯลฯ

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่รากะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ทัญญู แก่ความ
ปรารถนา ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม
โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา แล้วกอमानะ ศีล

ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ

บุคคลเข้าไปอาศัยรากะ ฯลฯ เสนาสนะ ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม แล้วกระทำ
การฆ่าคนในหมู่บ้าน ฆ่าคนในนิคม

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูคต-

* วิปยุตตธรรม และโลกะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อุปาทานวิปยุตตธรรม และอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตต-

* ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูคตวิปยุตตธรรม และโลกะ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูคตวิปยุตตธรรม และโลกะเป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม และโลกะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูคตวิปยุตตธรรม และโลกะเป็นปัจจัยแก่
ชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทัญญูคตวิปยุตตธรรม และโลกะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๔๔๔] อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยปุระชาต

ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ .

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม และโลกะ โดยปุระชาตปัจจัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
 อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .
 ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง
 ซึ่งจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ เพราะปรารถนากิจเป็นต้น รากะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น .
 ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตต-
 *ธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .
 อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม
 โดยปุเรชาตปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .
 ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ เพราะปรารถนากิจ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขั้นทั้งหลายที่
 สหระคด้วยโลกะที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตธรรม และโลกะ เกิดขึ้น .
 ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยโลกะ
 ที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตธรรม และโลกะ โดยปุเรชาตปัจจัย .
 [๔๔๙] อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยปัจฉาชาต-
 *ปัจจัย ฯลฯ .
 อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ .
 อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตต-
 *ธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ .
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย .
 [๔๕๐] อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย
 คือ เจตนาที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดย
 กัมมปัจจัย
 อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .
 ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-
 *รูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัย
 แก่โลกะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
 ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากขั้น
 และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
 อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม และอุปาทานวิปยุตต-
 *ธรรม โดยกัมมปัจจัย
 คือ เจตนาที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏ-
 *ฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย เจตนาที่สหระคด้วยโลกะที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตธรรม เป็น
 ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย และโลกะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
 อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .
 ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
 และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
 ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากขั้น
 และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
 [๔๕๑] อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยวิปากปัจจัย
 คือ ขั้น ๑ ที่เป็นอุปาทานวิปยุตตธรรม ซึ่งเป็นวิปาก ฯลฯ มี ๑ นัย .
 [๔๕๒] อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอาหาร-
 *ปัจจัย .
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย .
 ในปัจจัยทั้ง ๔ นี้ พึงแสดงเหมือนโลกะที่เป็นทิฏฐิคติวิปยุตตธรรม ที่แสดงไว้ใน
 กัมมปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย อย่างละ ๔ฯ .
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ นัย .
 [๔๕๓] อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยวิปยุตต-
 *ปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ .
 อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานวิปยุตตธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ .
 อุปาทานวิปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

*ธรรม โดยวิปพยุตตปัจจัย

ด้วยโรคที่เป็นทิวาจิตตวิปปยตตธรรม และโรค โดยวิปปยตตปัจจัย .

*ธรรม โดยวิปปยุตตปัจจุัย .

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ .

โลกะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ฯลฯ .

[๔๕๔] อุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๑ นัย เหมือนกับปฏิเสธจวาร .

อปาทานสัมปตธรรม เป็นปัจจัยแก่อปาทานวิปยตธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ .

*ธรรม โดยอรรถปิฎกชัย เหมือนกับปฎิจจวาร .

อปาทานวิปยตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อปาทานวิปยตตธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ

อพาทานวิปยตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อพาทานสัมปยตตรธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปเรชาติ ฯลฯ .

*ธรรม โดยอรรถกถา

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ในปัจจุบันเหล่านี้ สหชาติ เหมือนกับสหชาติปัจจัย ปะเรชาติเหมือนกับปะเรชาติปัจจัย .

*ธรรม โดยอรรถกถา

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

แก้ ชั้น ๓ โดยอัติปิจัย ชั้น ๒ ฯลฯ.

โลหะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓ โดยอัติปัจจัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ.

*ธรรม โดยอรรถกถา

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ .

ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแกจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

และโลหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย

และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โลภะ โดยอัติปัจจัย .

และโลหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย .

และโลหะ กวฬงการหาร เป็นปจจัยแกกายนี้ โดยอฏฐิปจจัย .

และโลหะ วัสดุชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

*ธรรม และอุปาทานวิปพยตตธรรม โดยอรรถิปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุโรชาติ .

โลกะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นร์ ๓ และจิตตสมภูจฺจฺนรปทํหฺลย โดยอฏฺฏิจปัจจัย ชัณร์ ๒ ฯลฯ .

หทัยวัตถ เป็นปัจจัยแก่ชั้นร์ ๓ และโลกะ โดยอัติปัจจัย ชั้นร์ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตถิปัจจัย เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย เป็นปัจจัย โดยอวิคต-

[๔๔๔] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ	๙
ในอารัมมณปัจจัย	มี "		๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙	
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๙	
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๙	
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙	
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "		๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙	
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙	
ในเปรชาติปัจจัย	มี "	๓	
ในปัจจุชาติปัจจัย	มี "		๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙	
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙	
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑	
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙	
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๙	
ในฉานปัจจัย	มี "	๙	
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙	
ในสัมปยตตปัจจัย	มี "		๖
ในวิปยตตปัจจัย	มี "		๙
ในอัตถิปัจจัย	มี "	๙	
ในนัตถิปัจจัย	มี "	๙	
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙	
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙	

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอปนิสสยปัจจัย .

[๔๕๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย   มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารมทดปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๔๔๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัยกับเหตุปัจจัย มีวาระ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙
ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๙.
[๔๔๙] ในอาร์มมณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙
ในอริปติปัจจัยกับ ฯลฯ มี " ๙.

พึงกระทำอนุโลมมาติกา .

อุปาทานสัมปยุตตทุกะ

อุปาทานอุปาทานียทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๖๐] ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานธรรม และอุปาทานียธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานธรรม และอุปาทานียธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ กามุปาทาน อาศัยทัญญูปาทาน ทัญญูปาทาน อาศัยกามุปาทาน .

พึงกระทำจักรนัย .

ธรรมที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานียธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยอุปาทานธรรมทั้งหลาย .

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานียธรรม และธรรมที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทาน-

* ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานียธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ กามุปาทาน และสัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยทัญญูปาทาน

พึงกระทำจักรนัย .

ธรรมที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่

อุปาทานธรรม ปฏิสนธิตลอดถึงอัชฌัตติกมहाภูตรูป .

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานียธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทาน-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อุปาทานธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธทั้งหลายที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม .

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานียธรรม และธรรมที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่

อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอุปาทานียะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และอุปาทานธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็น

อุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม ขันธ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานียธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานีย-

* ธรรม และธรรมที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ กามุปาทาน อาศัยทัญญูปาทาน และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย .

พึงกระทำจักรนัย .

ธรรมที่เป็นอุปาทานียะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานียธรรม และธรรมที่เป็นอุปาทานียะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานียะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม

และอุปาทานธรรมทั้งหลาย ขันธ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอุปาทานธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานียธรรม และธรรมที่เป็นอุปาทานียะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานียธรรม และธรรมที่เป็นอุปาทานียะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และกามุปาทาน และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นอุปาทานียะ

แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม และทัญญูปาทาน ขันธ ๒ ฯลฯ .

พึงกระทำจักรนัย .

โดยนัยนี้ อุปาทานทุกะฉันใด ปฏิจจวารกัตติ สหชาตวารกัตติ ปัจจยวารกัตติ นิสสยวารกัตติ สังสัจจวารกัตติ สัมปยุตตวารกัตติ พึงกระทำฉันนั้น . ไม่มีแตกต่างกัน หลักจำแนกหัวข้อปัจจัยต่างกัน .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ปัญหาว่า

[๔๖๑] ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานิยธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานิยธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปาทานธรรมทั้งหลาย ที่เป็นสัมปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย .

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอุปาทานิยะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

เหมือนกับอุปาทานทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน มีหัวข้อปัจจัย ๔ .

[๔๖๒] ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานิยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอุปาทานธรรมทั้งหลาย อุปาทานธรรมทั้งหลายเกิดขึ้น . มี ๓ นัย .

ธรรมที่เป็นอุปาทานิยะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอุปาทานิยะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ออกจากฉาน พิจารณาฉาน ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ ทิฏฐิ วิจิกิจจา อหังจะ ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดแล้วในกาลก่อน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณ แก่อาริยชณะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่เป็นอุปาทานิยะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานิยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย ฯลฯ .

สองอย่างนอกนี้ เหมือนกับอุปาทานทุกะ .

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานิยธรรม และธรรมที่เป็นอุปาทานิยะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอุปาทานและอุปาทานิยธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย .

อริปัตติปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับอุปาทานทุกะข้างต้น .

[๔๖๓] ธรรมที่เป็นอุปาทานิยะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอุปาทานิยะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ออกจากฉาน กระทำฉานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ ฯลฯ ทิฏฐิ เกิดขึ้น ฯลฯ

พระเสกขบุคคลทั้งหลาย กระทำโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ โวทาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ กระทำชั้นรทั้งหลายที่เป็นอุปาทานิยะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำชั้นรนั้นให้เป็นหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ ชั้นรทั้งหลายที่เป็นอุปาทานิยะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอุปาทานิยะแต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายโดยอริปัตติปัจจัย .

อาร์มมณาริปัตติกิตติ สหชาตาริปัตติกิตติ ทั้งสองอย่างที่เหลือ เหมือนกับอุปาทานทุกะ .

ปัจจัยสงเคราะห์แม่ที่เป็นอริปัตติปัจจัย ก็มี ๓ นัย เหมือนกับอุปาทานทุกะปัจจัยทั้งหมด เหมือนกับอุปาทานทุกะ ในอุปาทานิยะ โลกุตตรธรรมไม่มีปัจจัยนี้เกิต การนับทั้งสองอย่างนอกนี้ก็ดี เหมือนกับอุปาทานทุกะ .

อุปาทานอุปาทานิยทุกะ จบ

อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๖๔] ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานธรรม และอุปาทานสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ กามุปาทาน อาศัยทิฏฐุปาทาน .

ฟังกระทำจกัณย

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานสัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้นรทั้งหลาย อาศัยอุปาทานธรรมทั้งหลาย .

ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอุปาทานและอุปาทานสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
 อุปาทานสัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยเหตุปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ มีทั้ง ๓ นัย .
 พึงกระทำริบัติปัจจัยทั้งสอง ทั้ง ๓ นัย . แม้อริบัติปัจจัยที่เป็นปัจจัยสงเคราะห์ ก็มี
 ๓ นัย .

[๔๖๘] ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
 ที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอนันตรปัจจัย
 คือ ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัย
 แก่อุปาทานธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .
 หัวข้อปัจจัยทั้ง ๔ พึงกระทำอย่างนี้ อาริขณะกิติ วุฏฐานะกิติ ไม่มี .

[๔๖๙] ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
 ที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยสมนันตรปัจจัยมี ๔ นัย .
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๔ นัย .

[๔๗๐] ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น
 ทั้งอุปาทาน และอุปาทานสัมปยุตตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ มี ๓ นัย .

ธรรมที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอุปาทาน-
 *สัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
 ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่
 อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม
 โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย .

แม้ในอุปนิสสยปัจจัยเป็นปัจจัยสงเคราะห์ ก็มี ๓ นัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๔ นัย .

[๔๗๑] ธรรมที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
 ที่เป็นอุปาทานสัมปยุตตะ แต่ไม่ใช่อุปาทานธรรม โดยกัมมปัจจัย มี ๓ นัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๓ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย มี ๓ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอตฺถิปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนตฺถิปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย มี ๔ นัย

[๔๗๒] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๔
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๓
ในฉานปัจจัย	มี "	๓
ในมคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๔
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๔ .

[๔๗๓] ธรรมที่เป็นทั้งอุปาทาน และอุปาทานสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

กิเลสทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๓๙] ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ

โมหะ ทิฏฐิ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ

โมหะ มานะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ

โมหะ มานะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ

โมหะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ

โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ

โมหะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโทสะ

โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโทสะ

โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยวิจิกิจฉา

โมหะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยอุทธัจจะ .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยกิเลสธรรม

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะ .

พึงกระทำจกณีย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขันธทั้งหลาย ขันธทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ มหาภูต-

*รูป ๑ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ กิเลสธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และกิเลสธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส ขันธ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย .

พึงกระทำจกณีย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส และกิเลสธรรมทั้งหลาย ขันธ ๓ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกิเลสธรรมและมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ และจิตต-

*สมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส และโลภะ ขันธ ๒ ฯลฯ .

พึงกระทำจกณีย .

ฯลฯ

[๔๔๐] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๙

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๙

ในอธิปัตติปัจจัย มี " ๙

ในอนันตรปัจจัย มี " ๙

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๙

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๙

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอวิคตปัจจัย มี " ๙ .

[๔๔๑] ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ อาศัยวิจิกิจฉา โมหะ อาศัยอุทธัจจะ .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันธ ๒ ฯลฯ เหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสังขยัตว์ .

ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันธทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ .

ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยชันธทั้งหลายที่สหระตด้วยวิจิกิจฉาและวิจิกิจฉา โมหะ ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันธทั้งหลายที่สหระตด้วยอุทธัจจะและอุทธัจจะ .

[๔๘๒] ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกิเลสธรรมทั้งหลาย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยชันธทั้งหลาย ตลอดถึงอสังขยัตว์ .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยทั้งกิเลสธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกิเลสธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจัย .

[๔๘๓] ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ โมหะ ภิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ อาศัยโลกะ

โมหะ ภิฏฐิ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ อาศัยโลกะ

โมหะ มานะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ อาศัยโลกะ

โมหะ มานะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ อาศัยโลกะ

โมหะ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ อาศัยโลกะ .

โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ อาศัยโลกะ

โมหะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ อาศัยวิจิกิจฉา

โมหะ อหิริกะ อโนตตปปะ อาศัยอุทธัจจะ .

ในอรูปภูมิ ที่มีโทษะ เป็นมูล ไม่มี .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยกิเลสธรรมทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกิเลสธรรมทั้งหลาย .

วาระทั้ง ๙ พึงกระทำอย่างนี้ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาตปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย .

[๔๘๔] ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยกิเลสธรรมทั้งหลาย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยชันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมุฏ-
*ฐานรูป ฯลฯ อกุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยกิเลสธรรม และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย .

ปัจจัยทั้งปวง พึงกระทำอย่างนี้ .

[๔๘๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย มี " ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยชาติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี สหชาตวาทกิติ ฟังกระทำอย่างนี้ .

ปัจจัยวาร

[๔๘๖] ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย

เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส ตลอดถึงอวิชฌัตตกมहाกฏรูป ขันธ์ทั้งหลาย
ที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ กิเลสธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส กิเลสธรรมทั้งหลาย อาศัย
หทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และกิเลสธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปอาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส
ขันธ์ ๒ ฯลฯ กิเลสธรรมทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย
กิเลสธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุ
ปัจจัย

คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ และสัมปยุตต-

*ขันธ์ทั้งหลาย .

ฟังกระทำจกัณณ .

กิเลสธรรมทั้งหลาย อาศัยโลภะ และหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลสและกิเลสธรรม ขันธ์ ๒
ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกิเลสธรรมและมหาภูตรูปทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่มีไม่ใช่กิเลส อาศัย
กิเลสธรรมทั้งหลาย และหทัยวัตถุ .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่
กิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ และจิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส และโลภะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

ฟังกระทำจกัณณ .

โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย
อาศัยโลภะ และหทัยวัตถุ .

ฟังกระทำจกัณณ .

ในอาร์มมณปัจจัย ในที่ไม่ใช่กิเลสธรรมเป็นมูล ฟังกระทำปัญจวิญญาน .

[๔๘๗] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๔๘๘] ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิจกัณณ อาศัยวิจิจกัณณ โมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัย
อุทธัจจะ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
 ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ตลอดถึงอสังขยัตถ์ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ ชันธ
 ทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ .
 ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
 คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธทั้งหลาย ที่สหระคต
 ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ .
 ธรรมที่เป็นกิเลส อาศัยธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เกิดขึ้น ไม่ใช่
 เพราะเหตุปัจจัย
 คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยวิจิกิจฉา และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และ
 หทัยวัตถุ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยอุทธัจจะและสัมปยุตตขันธทั้งหลาย และหทัยวัตถุ .

ฯลฯ

[๔๘๙]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔ ฯลฯ
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มีวาระ ๓	
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสสยวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสัฏฐาวาร

[๔๙๐] ธรรมที่เป็นกิเลส คลุกเคล้ากับธรรมที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ โมหะ ทุริฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ คลุกเคล้ากับโลภะ .
 พึงกระทำจักรณ .

พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๔ อย่างนี้ .

[๔๙๑]	ในเหตุปัจจัย	มีวาระ ๔
	ในอารมณ์ปัจจัย	มี " ๔
	ในปัจจัยทั้งปวง	มี " ๔
	ในริปากปัจจัย	มี " ๑
	ในอิริคตปัจจัย	มี " ๔ .

[๔๙๒] ธรรมที่เป็นกิเลส คลุกเคล้ากับธรรมที่เป็นกิเลสเกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
 พึงกระทำหัวข้อที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย ๔ อย่างนี้ .

[๔๙๓]	ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ ๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี " ๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย	มี " ๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี " ๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี " ๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี " ๓
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี " ๔
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆานปัจจัย	มีวาระ ๑
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่หมักคปัจจัย	มี " ๑
	ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี " ๔ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๔๙๔] ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยเหตุปัจจัย
 คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลายที่เป็นสัมปยุตตธรรม
 โดยเหตุปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
 โดยเหตุปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และกิเลสธรรม และจิตตสมุฏ-
 *ฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยเหตุปัจจัย
 คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูป
 ทั้งหมด โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

[๔๙๕] ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอารมณ์ปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
คือ เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย กิเลสธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น .

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย ธรรมที่ไม่ใช่กิเลสธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น .

พึงถามถึงมูล

เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย กิเลสธรรมและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลที่สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากภวน แล้วพิจารณาภวน ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น
ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผล แก่อาวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

โทมนัสเกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ พึงเสี่ยงด้วยทิพพโสตราตุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังส-

* ญาณ แก่อาวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ออกจากภวน ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่งซึ่งภวน เพราะปรารภ

กุศลกรรมนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ เมื่อภวนเสื่อมไป โทมนัส
เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้เดือดร้อน

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส

เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดย

อาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ออกจากภวน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิต

เพลินยิ่ง ซึ่งชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลส เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น กิเลสธรรม และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอาร์มมณ-

* ปัจจัย มี ๓ นัย .

[๔๙๖] ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลสโดยอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำกิเลสทั้งหลายให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น กิเลสธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น .

มี ๓ นัย เป็นอาร์มมณาริบัติ อย่างเดียว .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว

ทำกุศลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศล
ธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะเกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น

กุศลธรรมที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ออกจากภวน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ เป็น
ปัจจัยแก่ผล โดยอธิปัตติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลสให้หนักแน่นแล้ว

ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ
เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่อธิปัตติธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ

บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิต
เพลินยิ่ง เพราะกระทำฌานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลาย
ที่เป็นสัมปยุตตธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดย
อธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ

บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลสให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิต

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
เพี้ยนยิ่ง เพราะกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น กิเลสธรรมและสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาติปริบัติ ได้แก่ อริปริตธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และกิเลสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปริตปัจจัย .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอริปริ-

*ปัจจัย มี ๓ นัย

เป็นอาร์มมณาริบัติ อย่างเดียว .

[๔๔๓] ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอนันตรปัจจัย

คือ กิเลสธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลายที่เกิดหลังๆ
โดยอนันตรปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

กิเลสธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลสที่เกิดหลังๆ
โดยอนันตรปัจจัย

กิเลสธรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

กิเลสธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลายที่เกิดหลังๆ และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลสที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลสที่
เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลสที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลายที่เกิดหลังๆ
โดยอนันตรปัจจัย

อารยชนะ เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิเลสที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลายที่เกิดหลังๆ และ
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย

อารยชนะ เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอนันตร-

*ปัจจัย

คือ กิเลสธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กิเลส
ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

กิเลสธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อนๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่
ใช่กิเลสทั้งหลายที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

กิเลสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

กิเลสธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมที่เกิด
หลังๆ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอนันตรปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย .

[๔๔๔] ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ กิเลสธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลาย
มี ๓ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ก่อมานะ
ถือทิฐิ

ศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ รากะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิ ความปรารถนา สุขทาง
กาย ฯลฯ บุคคลเข้าไปอาศัยเสนานะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนานะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสย-

*ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอุปนิสยปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถึงทิฏฐิ
ศีล ฯลฯ บุคคลเข้าไปอาศัยเสนานะ แล้วมาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ เสนานะ เป็นปัจจัยแกกิลเลสธรรมทั้งหลาย โดยอุปนิสสยะปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่เป็นกิลเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดย
อุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถึงทิฏฐิ
ศีล ฯลฯ บุคคลเข้าไปอาศัยเสนานะ แล้วมาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ศรัทธา ฯลฯ เสนานะ เป็นปัจจัยแกกิลเลสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดย
อุปนิสสยะปัจจัย .

ธรรมที่เป็นกิลเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่เป็นกิลเลส โดยอุปนิสสยะ-
*ปัจจัย มี ๓ นัย .

[๔๙๙] ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดยปุเรชาตปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัส เกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแกจักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ .
ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กิลเลส โดย
ปุเรชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่เป็นกิลเลส โดยปุเรชาตปัจจัยมี ๒ อย่าง คือ
อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง ซึ่งหทัย-
*วัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกกิลเลสธรรมทั้งหลาย โดยปุเรชาต-
*ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่เป็นกิลเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดยปุเรชาต-
*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .
ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง ซึ่งหทัย
วัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น กิลเลสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เกิดขึ้น .
ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกกิลเลสธรรม และสัมปยุตตชั้น
ทั้งหลาย โดยปุเรชาตปัจจัย .

[๕๐๐] ธรรมที่เป็นกิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ .
ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดยปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ .

ธรรมที่เป็นกิลเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดยปัจฉา-
*ชาตปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย .

[๕๐๑] ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกสัมปยุตตชั้น และจิตต-
*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกวิบากชั้น และกฏัตตา-
*รูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่เป็นกิลเลส โดยกัมมปัจจัย
คือ เจตนาที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกกิลเลสธรรมทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่เป็นกิลเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดยกัมม-
*ปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกสัมปยุตตชั้น และกิลเลสธรรม และจิตต-
*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

[๕๐๒] ธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่กิลเลส โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย .
ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๓ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย มี ๓ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๙ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ นัย.

[๔๐๓] ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ.

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยวิปปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ.

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลาย โดย
วิปปยุตตปัจจัย.

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดย
วิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรม และสัมป-

*ยุตตชั้นทั้งหลาย โดยวิปปยุตตปัจจัย.

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยวิปป-

*ยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ.

ที่ย่อไว้พึงให้พิสดาร

[๔๐๔] ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอัติปัจจัย มี ๑ นัย

เหมือนกับปฏิจวาร.

ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ.

ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอัติ-

*ปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร.

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ.

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ฯลฯ.

ที่เป็นสหชาติ เหมือนกับสหชาติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ เหมือนกับปุเรชาติปัจจัย.

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอัติ-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ.

ที่เป็นสหชาติ เหมือนกับสหชาติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ เหมือนกับปุเรชาติปัจจัย

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอัติ-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ โลกะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลายเป็นปัจจัย แก่โมหะ ทิฏฐิ
ถีนะ อหังการะ อหิริกะ อนัตตูปปะ โดยอัติปัจจัย.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ โลกะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อหังการะ
อหิริกะ อนัตตูปปะ โดยอัติปัจจัย.

พึงกระทำดังนี้

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอัติ-

*ปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส และกิเลสธรรม เป็นปัจจัย แก่ชั้น ๓
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ กิเลสธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-

*รูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย.

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ กิเลสธรรมทั้งหลาย และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่
ไม่ใช่กิเลส โดยอัติปัจจัย.

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ กิเลสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กาย
นี้ ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย.

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ กิเลสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และกาวฬิงการอาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอัติปัจจัย.

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ กิเลสธรรม และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย และรูปชีวิตินทรีย์
เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย.

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่
 ไม่ใช่กิเลส โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุรชาต .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กิเลส และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ชั้น ๓ และจิตต-

* สมุฏฐานรูปทั้งหลาย และแกโมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ โดยอรรถ-
 * ปัจจัย

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ โลภะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแกโมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ
 อหิริกะ อนัตตปปะ และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย .

วลา เป็นปัจจัย โดยนัตถปัจจัย

วลา เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

วลา เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย .

[๔๐๕] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๔

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุรชาตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๓
ในฌานปัจจัย	มี "	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๕
ในอรรถปัจจัย	มี "	๔
ในนัตถปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๔ .

[๔๐๖] ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอารัมมณปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย .

ธรรมที่เป็นกิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอารัมมณ-
 * ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุรชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 ปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริย-
 * ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุรชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอารัมมณ-
 * ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุรชาตปัจจัย .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส โดยอารัมมณ-
 * ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กิเลส โดยอารัมมณ-
 * ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาต-

* ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่ไม่ใช่กิเลส เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส และธรรมที่
 ไม่ใช่กิเลส โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๔๐๓] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีวาระ ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉัย มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย มี " ๙

ในปัจฉัยทั้งปวง มี " ๙

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิรัตปัจฉัย มี " ๙ .

[๔๐๔] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉัย

กับเหตุปัจฉัย มีวาระ ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย

กับ ฯลฯ มีวาระ ๒

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสัยปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจฉัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ฉัตติปัจฉัย

กับ ฯลฯ มีวาระ ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิรัตปัจฉัย

กับ ฯลฯ มี " ๔ .

[๔๐๕] ในอรัมมณปัจฉัย

กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีวาระ ๙

ในอธิปัตติปัจฉัย กับ ฯลฯ มี " ๙ .

พึงกระทำอนุโลมมาติกา .

ในวิรัตปัจฉัย

กับปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย มีวาระ ๙ .

ก็เลสทุกะ จบ

สังกิเลสทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๑๐] สังกิเลสกรรม อาศัยสังกิเลสกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย .

โลกียทุกะฉันใด พึงทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน .

สังกิเลสทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๑๑] สังกิเลสธรรม อาศัยสังกิเลสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสังกิเลสธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

อสังกิเลสธรรม อาศัยสังกิเลสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นสังกิเลสธรรม .

สังกิเลสธรรม และอสังกิเลสธรรม อาศัยสังกิเลสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นสังกิเลสธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

อสังกิเลสธรรม อาศัยอสังกิเลสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นอสังกิเลสธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายอาศัยหทัยัตถุ

มหากุตรูป ๑ ฯลฯ .

อสังกิเลสธรรม อาศัยสังกิเลสธรรม และอสังกิเลสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-

*ปัจฉัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลาย ที่เป็นสังกิเลสธรรม และมหากุตรูป

ทั้งหลาย .

ฯลฯ

[๔๑๒] ในเหตุปัจฉัย มีวาระ ๔

ในอรัมมณปัจฉัย มี " ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในอริปัตปัจจัย	มี "	๕
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๒
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๒
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาติปัจจัย	มีวาระ ๒	
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๕
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๕ ฯลฯ
ในอริคตปัจจัย	มี "	๕

[๔๑๓] สังกิลิฏฐธรรม อาศัยสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชั้นทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ .

อสังกิลิฏฐธรรม อาศัยอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ เหตุกะปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๒ ตลอดถึงอสังขยสัตว์ .

[๔๑๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคตปัจจัย	มีวาระ ๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ติ สหชาตวาทกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัจจัยวาร

[๔๑๕] สังกิลิฏฐธรรม อาศัยสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย

เหมือนกับปัจจัยวาร .

อสังกิลิฏฐธรรม อาศัยอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิตลอดถึงอสังขยัตถิมาภวรูป .

สังกิลิฏฐธรรม อาศัยอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

สังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม อาศัยอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

สังกิลิฏฐธรรม อาศัยสังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

อสังกิลิฏฐธรรม อาศัยสังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย

สังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม อาศัยสังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ อาศัยชันร์ ๑ ที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม และหทัยวัตถุ ชันร์ ๒ ฯลฯ จิตต-

* สมุฏฐานรูป อาศัยชันร์ทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ

[๔๑๖] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๔
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๔
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๙
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๔๑๗] สังกิลิฏฐธรรม อาศัยสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาศัยชันร์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ .

อสังกิลิฏฐธรรม อาศัยอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอัสถัญญสัตว์

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ชันร์ทั้งหลายที่เป็นอสังกิลิฏฐ-

* ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ .

สังกิลิฏฐธรรม อาศัยอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาศัยหทัยวัตถุ .

สังกิลิฏฐธรรม อาศัยสังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุ-

* ปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาศัยชันร์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ และหทัยวัตถุ .

[๔๑๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่หมักคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตถิปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสสยวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังฆาวาร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๔๑๙] สังกิลิฏฐธรรม คลุกเคล้ากับสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันว์ ๓ คลุกเคล้ากับชันว์ ๑ ที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม ชันว์ ๒ ฯลฯ

อสังกิลิฏฐธรรม คลุกเคล้ากับอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันว์ ๓ คลุกเคล้ากับชันว์ ๑ ที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม ชันว์ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

[๔๒๐] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๒

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๒

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอริคตปัจจัย มี " ๒ .

[๔๒๑] สังกิลิฏฐธรรม คลุกเคล้ากับ สังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ คลุกเคล้ากับชันว์ทั้งหลาย

ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ .

อสังกิลิฏฐธรรม คลุกเคล้ากับอสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันว์ ๓ คลุกเคล้ากับชันว์ ๑ ที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันว์ ๒ ฯลฯ

อเหตุกปฏิสนธิ .

[๔๒๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉิมชาตปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย มี " ๒ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้กิตติ สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาว่า

[๔๒๓] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สังกิลิฏฐธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันว์ทั้งหลาย โดยเหตุ-

*ปัจจัย .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สังกิลิฏฐธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุ-

*ปัจจัย .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันว์ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สังกิลิฏฐธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันว์ และจิตตสมุฏฐาน-

*รูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิ ฯลฯ

[๔๒๔] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สังกิลิฏฐธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลยินดี เพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งราคะ เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น ราคะ ฯลฯ

ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลยินดี ซึ่งทิฏฐิ .

เหมือนกับกุศลัตติกะ .

เพราะปรารถนาวิจิกิจฉา เพราะปรารถนาอุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สังกิลิฏฐธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาภิเลสที่ละแล้ว กิเลสที่ข่มแล้ว กิเลสทั้งหลายที่เคย
เกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน พิจารณาเห็นชันว์ทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม โดยเจโตปริยญาณ

ชันว์ทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่ภพเพณีสภา-

*นุสสติญาณ แก่ยถากัมมบุคคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ โดยอารัมมณปัจจัย .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สังกิลิฏฐธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลธรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วใน
 กาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌาน พิจารณาฌาน
 พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค ฯลฯ เป็นปัจจัย แก่อาวชชนะ
 โดยอาร์มมณปัจจัย
 จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม
 โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
 ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตตั้งสัญญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย
 อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
 คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ย่อมยินดี
 ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งขั้นทั้งหลายที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรมเพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ ฯลฯ
 โทมัส เกิดขึ้น .

[๔๒๕] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
 ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลกระทำรากะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อม
 ยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำรากะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น
 ติฎฐิเกิดขึ้น
 บุคคลกระทำติฎฐิให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง
 เพราะกระทำติฎฐินั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะเกิดขึ้น ติฎฐิ ฯลฯ .
 ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม
 ทั้งหมด โดยอริปัตติปัจจัย .
 อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัย
 แก่อสังกิลิฏฐธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .
 มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัย
 แก่อสังกิลิฏฐธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .
 อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
 ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลธรรม
 ที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌาน กระทำฌานนั้นให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น
 แล้วพิจารณา

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว
 พิจารณา ฯลฯ
 นิพพาน เป็นปัจจัยแกผล โดยอริปัตติปัจจัย .
 ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม
 และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .
 อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
 มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ
 กุศลธรรมที่สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ
 กระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วย่อมยินดี ย่อม
 เพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น
 ติฎฐิ เกิดขึ้น .

[๔๒๖] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอนันตรปัจจัย
 คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย
 ที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .
 สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอนันตรปัจจัย
 คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่วชิฐณะ โดยอนันตรปัจจัย .
 อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอนันตรปัจจัย
 คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็น
 อสังกิลิฏฐธรรม ที่เกิดหลังๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแกผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .
 อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอนันตรปัจจัย
 คือ อวชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม โดยอนันตรปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๕๒๓] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยราคะ แล้วมาสัตว์ ฯลฯ

ทำลายสงฆ์

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนา แล้วมาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์
ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา โดย

อุปนิสสยปัจจัย .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยราคะแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมภาติ

ให้เกิด

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนา แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมภาติให้เกิด
ราคะ ฯลฯ ความปรารถนาเป็นปัจจัยแก่ศรัทธา แก่ปัญญา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์

ทางกาย แก่มารค แก่ผลสมภาติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ยัง
สมภาติให้เกิด

ศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤต โภชนะ ฯลฯ บุคคลเข้าไปอาศัย
เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมภาติให้เกิด

ศรัทธา ฯลฯ สেনาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมภาติ โดยอุปนิสสย-

*ปัจจัย

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา แล้วมาสัตว์ ฯลฯ

ทำลายสงฆ์

ศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤต โภชนะ ฯลฯ บุคคลเข้าไปอาศัย

เสนาสนะแล้ว มาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ สেনาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสย-

*ปัจจัย .

[๕๒๔] อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต ฯลฯ .

อสังกิลิฏฐธรรมเป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต ฯลฯ

[๕๒๕] สังกิลิฏฐธรรมเป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย .

อสังกิลิฏฐธรรมเป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ นัย .

[๕๓๐] สังกิลิฏฐธรรมเป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยกัมม-

*ปัจจัย .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยกัมมปัจจัย มี ๒ อย่าง คือสหชาต
นานาชนิก .

เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนानาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากชั้น และ
กฐัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

พึงถามถึงมูล

เจตนาที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือสหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นอสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากชั้น และ
กฐัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

[๕๓๑] อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๔๓๒] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอาหารปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทรีปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตปัจจัย .

[๔๓๓] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยวิปปยุตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยวิปปยุตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยวิปปยุตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาติ ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐ-
*ธรรม โดยวิปปยุตปัจจัย .

[๔๓๔] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอรรถปัจจัย มี ๑ นัย เหมือน
กับปฏิจจวาร .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม โดยอรรถปัจจัย

เหมือนกับปฏิจจวาร .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรี ฯลฯ .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ฯลฯ .

สังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นที่ ๓
โดยอรรถปัจจัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

สังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่อสังกิลิฏฐธรรม โดยอรรถปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรี .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรม และกาวพิงการาหารเป็นปัจจัย
แก่กายนี้ โดยอรรถปัจจัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐธรรมและรูปชีวิตินทรี เป็นปัจจัย
แก่กฐัตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย .

[๔๓๕] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๔

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๔

ในอนันตรปัจจัย มี " ๔

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๔

ในสหชาติปัจจัย มี " ๔

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๒

ในนิสสยปัจจัย มี " ๓

ในอุปนิสสยปัจจัย มีวาระ ๔

ในปุเรชาติปัจจัย มี " ๒

ในปัจจชาติปัจจัย มี " ๒

ในอาเสวนปัจจัย มี " ๒

ในกัมมปัจจัย มี " ๔

ในวิปากปัจจัย มี " ๑

ในอาหารปัจจัย มี " ๔

ในอินทรีปัจจัย มี " ๔

ในฉานปัจจัย มี " ๔

ในมคปัจจัย มี " ๔

ในสัมปยุตปัจจัย มี " ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในวิปริตตปัจจัย	มี "	๓
ในอติปัจจัย	มี "	๓
ในนัตติปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๗.

[๔๓๖] สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแกสังกิลิฏฐธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแกสังกิลิฏฐธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

สังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแกสังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม โดยสหชาตปัจจัย .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแกสังกิลิฏฐธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

อสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแกสังกิลิฏฐธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย .

สังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแกสังกิลิฏฐธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย .

สังกิลิฏฐธรรม และอสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแกสังกิลิฏฐธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

[๔๓๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๗

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มหัคคปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปริตตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ นัตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อวิคตปัจจัย	มี "	๔.

[๔๓๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับเหตุปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปริตตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ นัตติปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ	มี "	๔.

[๔๓๙] ในอาร์มมณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่

เหตุปัจจัย	มีวาระ ๔
ในอธิปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ	มี " ๕.

พึงกระทำอนโลมมาติกา .

ในอวิคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๗.

สังกิลิฏฐทุกะ จบ

กิลิฏฐสัมปยุตตทุกะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ปฏิจจวาร

[๔๔๐] กิเลสสัมปยุตตรวม อาศัยกิเลสสัมปยุตตรวม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นกิเลสสัมปยุตตรวม ชันธ ๒ ฯลฯ .
กิเลสวิปยุตตรวม อาศัยกิเลสสัมปยุตตรวมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นกิเลสสัมปยุตตรวม .
กิเลสสัมปยุตตทุกะ เหมือนสังกิลิฐทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

กิเลสสัมปยุตตทุกะ จบ

กิเลสสังกิลิฐทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๔๑] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐกรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐ-
*สิกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ .
พึงกระทำจกัณณ .

ธรรมที่เป็นสังกิลิฐแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐกรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกิเลสธรรมทั้งหลาย .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐกรรม และธรรมที่เป็นสังกิลิฐ แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ และสัมปยุตตชันธทั้งหลาย
และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะ .

โดยนัยดังกล่าวมานี้ ปฏิจจวารกิตติ สหชาตวารกิตติ ปัจจวารกิตติ นิสสยวารกิตติ
สังกิลิฐวารกิตติ สัมปยุตตวารกิตติ เหมือนกับกิเลสทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน

หลักจำแนกหัวข้อปัจจัย ต่างกัน .

ปัญหาวาร

[๔๔๒] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลสและ
สังกิลิฐกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐกรรม เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลาย
ที่เป็นสัมปยุตตรวม โดยเหตุปัจจัย .

โดยนัยดังกล่าวมานี้ มี ๔ นัย เหมือนกับกิเลสทุกะ .

[๔๔๓] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและ
สังกิลิฐกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย ชันธทั้งหลายที่เป็นกิเลส เกิดขึ้น .

พึงกระทำมล

เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย ชันธทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฐ แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
เกิดขึ้น .

พึงกระทำมล

เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย กิเลสธรรมและสัมปยุตตชันธทั้งหลาย เกิดขึ้น .

ธรรมที่เป็นสังกิลิฐกรรม แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสังกิลิฐ
แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลธรรมที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาล
ก่อน ฯลฯ ออกจากฉาน พิจารณาฉาน ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภทาน
เป็นต้นนั้น ราคะ เกิดขึ้น อุทธัจจะ ฯลฯ

ในเมื่อฉานเสื่อมไป โทมนัส เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความเดือดร้อน

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู พิจารณาโาทาน

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ชันธทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฐ แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

ด้วยทิพพจักข ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

สองอย่างนอกนี้ เหมือนกับกิเลสทุกะ . แม้อาร์มมณปัจจัย ที่เป็นปัจจัยสงเคราะห์
ก็เหมือนกับกิเลสทุกะ .

[๔๔๔] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม ที่เป็นทั้งกิเลส
และสังกิลิฐกรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มี อย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ มี ๓ นัย .

ธรรมที่เป็นสังกิลิฐ แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นกิเลส แต่ไม่ใช่
กิเลสธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากมานั้น กระทำมานั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
แล้วพิจารณา

พระเสขบุคคลทั้งหลายกระทำโคตรภู ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา กระทำ
โวทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เพราะกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลลิก แต่ไม่ใช่
กิเลสธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลลิก แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาติปริตติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

แม้สองอย่างนอกนี้ ก็เหมือนกับกิเลสทุกะ แม้อธิปัตติปัจจัย ที่เป็นปัจจัยสงเคราะห์
ก็เหมือนกัน .

[๔๔๕] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม ที่เป็นทั้งกิเลสและ
สังกิลลิกธรรม โดยอนันตรปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับกิเลสทุกะ .

ธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่
กิเลสธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลลิก แต่ไม่ใช่กิเลสธรรมที่เกิดขึ้นก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นสังกิลลิก แต่ไม่ใช่กิเลสธรรมที่เกิดขึ้นหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่
ขั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลลิกธรรม โดยอนันตรปัจจัย .

สองอย่างนอกนี้ เหมือนกับกิเลสทุกะ ในอนันตรปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน .

แม้อนันตรปัจจัย ที่เป็นปัจจัยสงเคราะห์ ปัจจัยทั้งปวง ก็เป็นเช่นกับกิเลสทุกะ ไม่มี
แตกต่างกัน . ในอุปนิสสปัจจัย โลกุตตรธรรม ไม่มี ทุกะนี้เหมือนกับกิเลสทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

กิเลสสังกิลลิกทุกะ จบ

กิเลสสังกิลลิกทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๔๖] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิก-

* ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือโมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ .

พึงกระทำจรรย์

ธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย อาศัยกิเลสธรรมทั้งหลาย .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม และธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ และสัมปยุตตขั้นทั้งหลาย
อาศัยโลภะ .

ธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม ขั้น ๒ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ กิเลสธรรมทั้งหลาย อาศัยขั้นทั้งหลายที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม และธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ และกิเลสธรรมทั้งหลาย อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม
และธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ และสัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย .

พึงกระทำจรรย์ .

ธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม
และธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขั้น ๓ อาศัยขั้น ๑ ที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม และกิเลสธรรม
ทั้งหลาย ขั้น ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม และธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลลิกธรรม และธรรมที่เป็นสังกิลลิกแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ โมหะ ๓ ฏฐิ ถินะ อหังจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็น
สังกิลิฐฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม และโลกะ ชันธ ๒ ฯลฯ .

พึงกระทำดังนี้ .

[๔๔๓] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ ๔
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอริตปัจจัย	มี "	๔ .

[๔๔๔] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม อาคัยธรรมที่เป็นกิเลส และสังกิลิฐ-

*ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิจจนา อาคัยวิจิจจนา โมหะ ที่สหระคตด้วยอหังจะ
อาคัยอหังจะ .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม อาคัยธรรมที่เป็นสังกิลิฐฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิจจนา ที่สหระคตด้วยอหังจะ อาคัยขันธทั้งหลายที่สหระคต
ด้วยวิจิจจนา ที่สหระคตด้วยอหังจะ .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม อาคัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม
และธรรมที่เป็นสังกิลิฐฐธรรม แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิจจนา ที่สหระคตด้วยอหังจะ อาคัยขันธทั้งหลายที่สหระคต
ด้วยวิจิจจนา ที่สหระคตด้วยอหังจะ และวิจิจจนา และอหังจะ .

[๔๔๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุระชาตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๔ .

โดยนัยนี้ การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สหชาตวารกิต্ত ปัจจยวารกิต্ত นิสสยวารกิต্ত
สังสญญวารกิต্ত สัมปยุตตวารกิต্ত เหมือนกับปฏิจวาร .

ปัญหาว่า

[๔๔๖] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและ
สังกิลิฐฐธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลาย
ที่เป็นสัมปยุตตธรรม โดยเหตุปัจจัย .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสังกิลิฐฐะแต่ไม่ใช่
กิเลสธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย
โดยเหตุปัจจัย .

ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐ-

*ธรรม และธรรมที่เป็นสังกิลิฐฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
กิเลสธรรมทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

[๔๔๗] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฐฐธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและ
สังกิลิฐฐธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย กิเลสธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น .

พึงกระทำมล

เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย ชันธทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฐฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม
เกิดขึ้น .

พึงกระทำมล

เพราะปรารภกิเลสธรรมทั้งหลาย กิเลสธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย
เกิดขึ้น .

ธรรมที่เป็นสังกิลิฐฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสังกิลิฐฐะแต่ไม่ใช่
กิเลสธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม ขันธทั้งหลายที่เป็น
สังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม กิเลสธรรมทั้งหลาย
เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม กิเลสธรรมทั้งหลาย
และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย เกิดขึ้น .

แม้นอกจากนี้ ก็พึงกระทำเป็นหัวข้อปัจจัย ๓ .

[๔๕๒] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฏฐะธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและ
สังกิลิฏฐะธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ มี ๓ นัย .

ธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่
กิเลสธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลส-

* ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มี ๓ นัย

อธิปัตติปัจจัยทั้งสอง พึงทำเป็นหัวข้อปัจจัยทั้ง ๓ .

ทั้งสองอย่างนอกนี้ พึงทำเป็นหัวข้อปัจจัย ๓ .

[๔๕๓] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฏฐะธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและ
สังกิลิฏฐะธรรม โดยอนันตรปัจจัย

พึงกระทำหัวข้อปัจจัยทั้ง ๔ อาวชชนะกิตติ ฐานะกิตติ ไม่มี .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอุปนิสสยปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๔

การจำแนกรายละเอียด ไม่มี .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๔ นัย .

[๔๕๔] ธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐะ
แต่ไม่ใช่กิเลสธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและ
สังกิลิฏฐะธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่กิเลสธรรมทั้งหลาย ที่
เป็นสัมปยุตตธรรม โดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและ
สังกิลิฏฐะธรรม และธรรมที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสังกิลิฏฐะแต่ไม่ใช่กิเลสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย
และกิเลสธรรมทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมีคคปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอตัณห์ปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตถิปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย .

[๔๕๕] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๓

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๔

ในอธิปัตติปัจจัย มี " ๔

ในอนันตรปัจจัย มี " ๔

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๔

ในสหชาตปัจจัย มี " ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๓
ในอาหารปัจจัย	มี "	๓
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๓
ในฌานปัจจัย	มีวาระ	๓
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๙
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๔๔๖] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและสังกิลิฏฐธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

หัวข้อปัจจัยทั้ง ๙ ฟังกระทำเป็น ๓ บทเหมือนกัน .

[๔๔๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๔๔๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย	มีวาระ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย		
กับ ๗	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตปัจจัย		
กับ ๗	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตปัจจัย		
กับ ๗	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย		
กับ ๗	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย		
กับ ๗	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย		
กับ ๗	มีวาระ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย		
กับ ๗	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย		
กับ ๗	มี "	๓

[๔๔๙] ในอาร์มมณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙ .

ฟังกระทำอนโลมาติกา .

ในวิคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีหัวข้อปัจจัย ๙ .

กิเลสสังกิลิฏฐทุกะ จบ .

กิเลสกิเลสสัมปยุตตทุกะ

ปฎิจจวาร

[๔๖๐] ธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและกิเลสสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งกิเลสและกิเลสสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ทิฏฐิ ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อนัตตปปะ อาศัยโลภะ .

เหมือนกับกิเลสสังกิลิฏฐทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน ฟังให้พิสดารทุกวาระ .

กิเลสกิเลสสัมปยุตตทุกะ จบ .

กิเลสวิปยุตตสังกิลิฏฐทุกะ

ปฎิจจวาร

[๔๖๑] กิเลสวิปยุตตสังกิลิฏฐธรรม อาศัยกิเลสวิปยุตตสังกิลิฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่เป็นกิเลสวิปยุตตสังกิลิฏฐธรรม
ขันธ ๒ ๗ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
โลกียทุกะ จันได ทุกะนี้ ก็จันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน .

ก็เลสวิปปยัตตสังกิลลิกทุกะ จบ .

ทัสสนทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๖๒] ทัสสนเนปหาตัพพธรรม อาคัยทัสสนเนปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ

ปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม อาคัยทัสสนเนปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม .

ทัสสนเนปหาตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม อาคัยทัสสนเน-

*ปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เกิด

ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม

ชันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาคัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลายอาคัยหทัยัตถุ มหาภูต-

*รูป ๑ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม อาคัยทัสสนเนปหาตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย .

ฯลฯ

[๔๖๓] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๕

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๒
ในอริปติปัจจัย	มี "	๕
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๒
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๒
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๕
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๕
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๕ .

[๔๖๔] ทัสสนเนปหาตัพพธรรม อาคัยทัสสนเนปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา อาคัยชันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ตลอดถึงอสังญูสัตว์ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาคัยชันธทั้งหลายที่สหระคต
ด้วยอุทธัจจะ .

[๔๖๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย

มีวาระ ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย	มีวาระ ๕	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๕

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓.

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สหชาตวารกิติ ฟังกระทำอย่างนี้ .

ปัจจัยวาร

[๔๖๖] ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพ-
ขันธ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอภิมตติกมหาภูตรูป ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพ-

*ธรรม อาคัยหทัยวัตถุ .

ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยหทัยวัตถุ .

ทสสเนนปหัตตพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป
อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยทสสเนนปหัตตพพธรรม และที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพ-
*ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นทสสเนนปหัตตพพธรรม และหทัยวัตถุ ขันธ ๒
ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยทสสเนนปหัตตพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นทสสเนนปหัตตพพธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย .

ทสสเนนปหัตตพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยทสสเนน-
*ปหัตตพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นทสสเนนปหัตตพพธรรม และหทัยวัตถุ ขันธ ๒ ฯลฯ
จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยขันธทั้งหลาย ที่เป็นทสสเนนปหัตตพพธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

[๔๖๗] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในอาร์มมณปัจจัย มี "

ในอริปัตติปัจจัย มีวาระ ๙

ในอริคตปัจจัย มี "

[๔๖๘] ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา อาคัยขันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิด
ขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ ตลอดถึงอสังญูสัตว์

จักขุวิญญาณ อาคัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ

ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาคัยหทัยวัตถุ

โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาคัยขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ

โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาคัยหทัยวัตถุ .

ทสสเนนปหัตตพพธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่

Page 165

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา อาศัยหทัยวัตถุ .

ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม อาศัยทัสสนเนนปหาตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนน-

*ปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา และ
หทัยวัตถุ .

[๔๖๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มีวาระ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ติ นิสสยวารกัฏฐิ พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังฐาวาร

[๔๗๐] ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม คลุกเคล้ากับทัสสนเนนปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ .

[๔๗๑] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๒
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๒
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๒ .

[๔๗๒] ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม คลุกเคล้ากับทัสสนเนนปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา คลุกเคล้ากับชั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจณา .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ .

[๔๗๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๒ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ติ สัมปยุตตวารกัฏฐิ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๔๗๔] ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม โดยเหตุปัจจัย
มี ๓ นั้น .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพธรรม
โดยเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

[๔๓๕] ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง ซึ่งระคะที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม
เพราะปรารภระคะนั้น ระคะที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกจนา ฯลฯ
โหมนัสที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น

บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง ซึ่งเป็นทิฏฐิที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม
เพราะปรารภทิฏฐินั้น ระคะที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกจนา ฯลฯ
โหมนัสที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น

เพราะปรารภวิจิกจนา วิจิกจนา เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โหมนัส เกิดขึ้น

เพราะปรารภโหมนัสที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม โหมนัสที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพ-

*ธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น วิจิกจนา เกิดขึ้น .

ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสแล้ว ที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม ก็เลส
ทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

เห็นแจ้งซึ่งขันธทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง

รู้แจ้งซึ่งจิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม โดย

เจโตปริยญาณ

ขันธทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพ-

*นิวาสานสสติญาณ แก่ถากิมมปคญาณ แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม

โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาภคตธรรมนั้น

ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภภคตธรรมนั้น ระคะที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม
เกิดขึ้น โหมนัสที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น

ภคตธรรมที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลและ
อวิชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม พิจารณา
ภิเลสที่ขมแล้ว ก็เลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เห็นแจ้งซึ่งขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภจักขเป็นต้นนั้น
ระคะที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น อุทฺธจจะ ฯลฯ โหมนัสที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหา-

*ตพพธรรม เกิดขึ้น

ด้วยทิพยจักข ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ภคตธรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาล
ก่อน ฯลฯ จากฉาน ฯลฯ

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง ซึ่งขันธทั้งหลายที่
ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เพราะปรารภจักขเป็นต้นนั้น ระคะที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม
เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกจนา ฯลฯ โหมนัสที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น .

[๔๓๖] ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม โดยอริปัตติ-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลกระทำระคะ ที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรมให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะกระทำธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ระคะที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม ฯลฯ ทิฏฐิ เกิดขึ้น เพราะกระทำทิฏฐิให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตพพธรรม โดย
อริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นทัสสนเนนปหัตตพพธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแกทัสสนเนปหาตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม
เป็นปัจจัยแกสัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม
โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ คิล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลธรรม
ที่ได้สั่งสมไว้ในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากภวนแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง ซึ่งภวน
เพราะกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม
เกิดขึ้น ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ
เป็นปัจจัยแกผล โดยอธิปัตติปัจจัย .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก
สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแกทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดยอธิปัตติ
ปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ
หทัยวัตถุ ฯลฯ กระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
แล้วย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
รากะที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น .

[๔๓๓] ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแกทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดยอนันตร
ปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแกขั้น
ทั้งหลาย ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแกฐานะ โดยอนันตรปัจจัย
พึงกระทำมูล

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม ที่เกิดก่อนๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแกผลสมบัติ
โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

อารชชนะ เป็นปัจจัยแกขั้นทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดยอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ เนย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย .

[๔๓๔] ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแกทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยรากะที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม
แล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

บุคคลเข้าไปอาศัยโหมนัสที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม ฯลฯ โมหะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ
ความปรารถนา แล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

รากะที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแกรากะที่เป็น
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม ฯลฯ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแกธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยรากะที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม
แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิด

บุคคลเข้าไปอาศัยโหมนัสที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม ฯลฯ โมหะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ
ความปรารถนา แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิด

รากะที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแกศรัทธา ฯลฯ
แกปัญญา แก่รากะที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม แก่โหสะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ปรารภนา แก่สขทางกาย แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจฉิจ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม
โดยอุปนิสสยปัจฉิจ

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณุปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ขลข ยังสมาบัติ
ให้เกิด ก่อมานะ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ขลข ปัญญา ขลข รากะที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม โทสะ
โมหะ มานะ ความปรารภนา สขทางกาย ขลข เสนาสนะ แล้วให้ทาน ขลข ยังสมาบัติให้
เกิด ก่อมานะ

ศรัทธา ขลข ปัญญา ขลข รากะที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม ขลข ความปรารภนา ขลข
สขทางกาย ขลข เสนาสนะ เป็นปัจฉิจแก่ศรัทธา ขลข แก่ปัญญา ขลข แก่รากะที่ไม่ใช่
ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม ขลข แก่ความปรารภนา แก่สขทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดย
อุปนิสสยปัจฉิจ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม โดย
อุปนิสสยปัจฉิจ

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณุปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ขลข ถือทัญญู

เข้าไปอาศัยศีล ขลข ปัญญา ขลข เข้าไปอาศัยรากะที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม ขลข
โทสะ โมหะ มานะ ความปรารภนา สขทางกาย ขลข เสนาสนะ แล้วฆ่าสัตว์ ขลข
ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ขลข เสนาสนะ เป็นปัจฉิจแก่รากะที่เป็นทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม แก่โทสะ
แก่โมหะ แก่ทัญญู แก่ความปรารภนา โดยอุปนิสสยปัจฉิจ .

[๔๓๙] ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนน-

*ปหัตตัพพธรรม โดยปุเรชาตปัจฉิจ

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาจักขุ ขลข หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ขลข ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะปรารภความยินดีนั้น รากะที่ไม่ใช่ทัสสนเนน-

*ปหัตตัพพธรรม ขลข อุทธัจจะ ขลข โทมนัสที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เกิดขึ้น

ด้วยทัพพจักขุ ขลข โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจฉิจแก่กายวิญญาน .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจฉิจแก่จักขวิญญาน กายายตนะ ขลข
หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิจแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม โดยปุเรชาตปัจฉิจ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม โดย
ปุเรชาตปัจฉิจ

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ขลข บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง ซึ่ง
หทัยวัตถุ เพราะปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม ขลข ทัญญู ขลข
วิกิจจลา ขลข โทมนัสที่เป็นทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจฉิจแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนน-

*ปหัตตัพพธรรม โดยปุเรชาตปัจฉิจ .

[๔๔๐] ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม
โดยปัจฉาชาตปัจฉิจ ขลข .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม
โดยปัจฉาชาตปัจฉิจ ขลข .

ขลข เป็นปัจฉิจ โดยอาเสวนปัจฉิจ มี ๒ นัย .

[๔๔๑] ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม โดยกัมมปัจฉิจ
คือ เจตนาที่เป็นทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย โดย
กัมมปัจฉิจ .

ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม โดย
กัมมปัจฉิจ

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่จิตตสมุฏฐาน-

*รูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉิจ .

ที่เป็นนानาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่วิบากขันธ์
และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจฉิจ .

ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม เป็นปัจฉิจแก่ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
ทัสสนเนนปหัตตัพพธรรม โดยกัมมปัจฉิจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
คือ เจตนาที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏ-
*ฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม
โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ
และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
[๔๘๒] ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเน-
*ปหาตัพพธรรม โดยวิปากปัจจัย .
ขลข เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยอินทรีปัจจัย มี ๔ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย มี ๔ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยมีคคปัจจัย มี ๔ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ นัย .
[๔๘๓] ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปิจจชาต ขลข .
ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย
มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปิจจชาต ขลข .
ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดย
วิปยุตตปัจจัย มีอย่างเดียว
คือ ปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย .
[๔๘๔] ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
เหมือนกับปฏิจจวาร .
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดย
อตฺถิปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปิจจชาต .
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดยอตฺถิปัจจัย เหมือนกับปฏิจจวาร .
ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม
โดยอตฺถิปัจจัย
มี ๔ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปิจจชาต อาหาร อินทรี ขลข .
ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดย
อตฺถิปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ ปุเรชาต ได้แก่ จักข ขลข .
ที่ย่อไว้เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย .
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต .
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม และหทัยวัตถุ เป็น
ปัจจัยแก่ขันธ ๓ โดยอตฺถิปัจจัย ขันธ ๒ ขลข .
ทัสสนเนปหาตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม
ที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
มี ๔ อย่าง คือ สหชาต ปิจจชาต อาหาร อินทรี .
ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม และมหาภูตรูป
ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย .
ที่เป็นปิจจชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม และกาวฬิงการาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอตฺถิปัจจัย .
ที่เป็นปิจจชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพธรรม และรูปชีวิตินทรี
เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย .
ขลข เป็นปัจจัย โดยนตฺถิปัจจัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอริคตปัจจัย .

[๔๘๕] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ ๔
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๔
ในฉนปัจจัย	มี "	๔
ในมคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๓
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในอริคตปัจจัย	มี "	๓ .

[๔๘๖] ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม เป็นปัจจัยแก่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม เป็นปัจจัยแก่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม และธรรมที่ไม่ใช่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม โดยสหชาติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม เป็นปัจจัยแก่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย .

ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม และธรรมที่ไม่ใช่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺมเป็นปัจจัยแก่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย .

ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม และธรรมที่ไม่ใช่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทสฺสเนนปหาตฺตพฺพธมฺม โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

[๔๘๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อดีตปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนติปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๔ .

[๔๘๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปริตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยทั้งปวงกับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนติปัจจัย

กับ ฯลฯ มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

[๔๘๙] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในปริตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

พึงกระทำอนุโลมมาติกา .

ในวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓

ทัสสนทุกะ จบ

ภานาทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๙๐] ภานายปหาดัพพธรรม อาศัยภานายปหาดัพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย .

ทัสสนทุกะ จันใด พึงให้พิสดารฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน .

[๔๙๑] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔ ฯลฯ

ในวิคตปัจจัย มี " ๔ .

[๔๙๒] ภานายปหาดัพพธรรม อาศัยภานายปหาดัพพธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ

ปัจจัย

คือ โมะหะ ที่สหระตด้วยอุทธีจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยอุทธีจะ .

ธรรมที่ไม่ใช่ภานายปหาดัพพธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ภานายปหาดัพพธรรม เกิดขึ้น

เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๑ ที่ไม่ใช่ภานายปหาดัพพธรรม ซึ่งเป็นเหตุทะลอดถึงอสังญัสสัฏว์ โมะหะ

ที่สหระตด้วยวิกิจจนา อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยวิกิจจนา ฯลฯ .

ฯลฯ

[๔๙๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓ .

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย ในปัจจัยวารปัจจัยนี้ะ ที่สหระตด้วยอุทธีจะมี ๓ นัย พึง

ยกโมหะออกเสีย วาระแม้ทั้งปวง เหมือนกับทัสสนทุกะ ส่วนอุทธีจะปัจจัยนี้ะต่างกัน .

ปัญหาวาร

[๔๙๔] ภานายปหาดัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภานายปหาดัพพธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นภานายปหาดัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

โดยเหตุปัจจัย มี ๓ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภานายปหาดัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภานายปหาดัพพธรรม

โดยเหตุปัจจัย ฯลฯ .

[๔๙๕] ภานายปหาดัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภานายปหาดัพพธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งราคะที่เป็นภานายปหาดัพพธรรม เพราะ

ปรารถธรรมนั้น ราคะที่เป็นภานายปหาดัพพธรรม ฯลฯ อุทธีจะ ฯลฯ โหมณัสที่เป็นภานาย-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

*ปหาตัพพธรรม ฯลฯ

เพราะปรารภอุทธีจะ อุทธีจะ เกิดขึ้น โทมนัสที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม
เกิดขึ้น

เพราะปรารภโทมนัสที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม โทมนัสที่เป็นภวานายปหาตัพพ-

*ธรรม ฯลฯ อุทธีจะ เกิดขึ้น .

ภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม ฯลฯ กิเลส
ที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

พิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะปรารภขั้นนั้น รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น
ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น

รู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม โดยเจโตปริยญาณ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสา-

*นุสสติญาณ ฯลฯ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาอุทกกรรมนั้น

ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะปรารภอุทกกรรมนั้น รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม
เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น

กุตตรธรรมที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากณาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผล แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ พิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม

โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะ
ที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ใช่ภวานาย
ปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น

ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ
โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหาตัพพธรรม โดยอาร์มมณ-

*ปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ ฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี

ย่อมเพิลิดเพิลินยิง ซึ่งขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น
รากะที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น ฯลฯ อุทธีจะ ฯลฯ โทมนัสที่เป็นภวานาย-

*ปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น .

[๔๙๖] ภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหาตัพพธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลที่กระทำรากะที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรมให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะกระทำธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น รากะที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม โดยอริปัตติ-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลที่กระทำรากะที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรมให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมเพิลิดเพิลินยิง เพราะกระทำธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหาตัพพธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
ภวานายปหาตัพพธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นภวานายปหาตัพพธรรม เป็น
ปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายโดย อริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหาตัพพธรรม

โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอโบสถกรรมแล้ว
กระทำกุศลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ชั้นทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป โดยอธิปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตตพพธรรม โดยอธิปัตติ-

*ปัจจัย .

มีอย่างเดียว คือ อารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ฌาน จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ
บุคคลกระทำขึ้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว

ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยิง เพราะกระทำทานเป็นต้นนั้นให้หนักแน่น รากะที่เป็นภวานาย-

*ปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น .

[๕๙๗] ภวานายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตตพพธรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย มี ๔ นัย .

ภวานาทกะ เหมือนกับทัสสนทกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๕ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสปัจจัย มี ๗ นัย .

[๕๙๘] ภวานายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตตพพธรรม โดยอุปนิสส-

*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ รากะที่เป็นภวานายปหัตตพพธรรม ฯลฯ โสละ

โมหะ มานะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่รากะที่เป็นภวานายปหัตตพพธรรม แก่โสละ
แก่โมหะ แก่มานะ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสปัจจัย .

ภวานายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม โดยอุปนิสส-

*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าอาศัยรากะที่เป็นภวานายปหัตตพพธรรม
แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิด ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

บุคคลเข้าไปอาศัยโสละที่เป็นภวานายปหัตตพพธรรม ฯลฯ โสละ ฯลฯ มานะ ฯลฯ

ความปรารถนา แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิด ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

รากะที่เป็นภวานายปหัตตพพธรรม ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่
ปัญญา แก่รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม แก่โสละ แก่โมหะ แก่ทิฏฐิ แก่ความปรารถนา
แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่เมรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม
โดยอุปนิสสปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติ
ให้เกิด ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม โสละ

โมหะ มานะ ทิฏฐิ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ แล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ
ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่รากะที่ไม่ใช่
ภวานายปหัตตพพธรรม แก่โสละ แก่โมหะ แก่ทิฏฐิ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย

แก่ทุกข์ทางกาย แก่เมรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตตพพธรรม โดยอุปนิสส-

*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วก่อนมานะ บุคคลเข้า

ไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา รากะ ฯลฯ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ
แล้วก่อนมานะ

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่รากะที่เป็นภวานายปหัตตพพธรรม แก่โสละ
แก่โมหะ แก่มานะ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสปัจจัย .

[๕๙๙] ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภวานาย-

*ปหัตตพพธรรม โดยประเทศปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณประเทศ วัตถุประเทศ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ที่เป็นอาร์มมณเปรชาต ได้แก่ บุคคลพิจารณาจักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยัง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะที่ไม่ใช่
ภาวนายปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น วิจิกิจฉา เกิดขึ้น โทมนัสที่ไม่ใช่ภาวนาย-

*ปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น

ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน .

ที่เป็นวัตถุเปรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน กายายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาน หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ภาวนายปหัตตพพธรรม โดยเปรชาต-

*ปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภาวนายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ภาวนายปหัตตพพธรรม โดยเปรชาต-

*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณเปรชาต วัตถุเปรชาต .

ที่เป็นอาร์มมณเปรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยัง ซึ่ง
หทัยวัตถุ เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นภาวนายปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น อุทธัจจะ
เกิดขึ้น โทมนัสที่เป็นภาวนายปหัตตพพธรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นวัตถุเปรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นภาวนาย-

*ปหัตตพพธรรม โดยเปรชาตปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยปัจฉายาตปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ นัย .

[๖๐๐] ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยกัมมปัจจัย คือ เจตนาที่เป็นภาวนายปหัตตพพธรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เจตนาที่เป็นภาวนายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมม-

*ปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เจตนาที่เป็นภาวนายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายและจิตตสมุฏ-

*ฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภาวนายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภาวนายปหัตตพพธรรม
โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่ภาวนายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่ภาวนายปหัตตพพธรรม เป็นปัจจัยแก่วิปากขันธ์
และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย ฯลฯ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย .

ภาวนาทะ เหมือนกับ ทัสสนทุกะ ทุกปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน .

[๖๐๑] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในเปรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจฉายาตปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๔
ในฉานปัจจัย	มี "	๔
ในมคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๓

ในอรรถปัจจัย	มี "	๓
ในนัตปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๗

ภวนาทุกะ จบ
ทัสสเนนปหาดัพพเหตุกตุกะ
ปฏิจจวาร

ที่สสเนนปหาดัพพเหตุกรรรม อาศัยธรรมที่ไมใชที่สสเนนปหาดัพพเหตุกรรรม เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ สัมปยุตตขันธทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา .

ทัสสนเนนปหาตัพพเหตุกรรม อาศัยทัสสนเนนปหาตัพพเหตุกรรม และธรรมที่ไม่ใช่

ทัสสนเนนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจย

คือ ขันธ ๓ อาศัยขันธ ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และโมหะ ขันธ ๒ ฯลฯ .

ฯลฯ

[๖๐๔] ในเหตุปัจจย	มี "	มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจย	มี "	๖
ในอริปัตติปัจจย	มี "	๕
ในอนันตรปัจจย	มี "	๖
ในสมนันตรปัจจย	มี "	๖
ในสหชาตปัจจย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจย	มี "	๖
ในปุเรชาตปัจจย	มี "	๖
ในอาเสวนปัจจย	มี "	๖
ในกัมมปัจจย	มี "	๕
ในวิปากปัจจย	มี "	๑
ในอาหารปัจจย	มี "	๕
ในอินทริยปัจจย	มี "	๕
ในฉนปัจจย	มี "	๕
ในมคคปัจจย	มี "	๕
ในสัมปยุตตปัจจย	มี "	๖
ในวิปปยุตตปัจจย	มี "	๕
ในอตฺถิปัจจย	มีวาระ ๙	
ในนตฺถิปัจจย	มี "	๖
ในวิคตปัจจย	มี "	๖
ในอวิคตปัจจย	มี "	๙ .

[๖๐๕] ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพเหตุกรรม อาศัยทัสสนเนนปหาตัพพเหตุกรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา อาศัยขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพเหตุกรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพเหตุ-

* ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ ขันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่ทัสสนเนนปหาตัพพเหตุ-

* ธรรม ซึ่งเป็นเหตุทะลุตลอดถึงอสังขยัตถ์ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทฺธัจจะ อาศัยขันธทั้งหลาย
ที่สหระคตด้วยอุทฺธัจจะ .

[๖๐๖] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย	มี "	มีวาระ ๒
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจย	มี "	๕
ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจย	มี "	๗
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจยชาตปัจจย	มี "	๕
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย	มี "	๕
ในปัจจยที่ไม่ใช่กัมมปัจจย	มี "	๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปากปัจจย	มี "	๕
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาหารปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่ฉนปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่มคคปัจจย	มี "	๑
ในปัจจยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจย	มีวาระ ๓	
ในปัจจยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจย	มี "	๖
ในปัจจยที่ไม่ใช่ฉนตฺถิปัจจย	มี "	๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม อาศัยหทัยวัตถุ สัมปยุตตขันธ์
ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา .

ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม อาศัย
ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และโมหะ อาศัยหทัยวัตถุ .

ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม อาศัยทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม และหทัยวัตถุ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และโมหะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม อาศัยทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และ
หทัยวัตถุ .

ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม อาศัย
ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม เกิดขึ้น
เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม และหทัยวัตถุ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และหทัยวัตถุ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ .

[๖๑๑] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอริคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๖๑๒] ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม อาศัยทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม
เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุก-

*ธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม ซึ่งเป็นเหตุทะลอดถึงอสังขยัตถ์
จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคต
ด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม อาศัยทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม และ
ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนเนปหาตัพพเหตุกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา และ
หทัยวัตถุ .

[๖๑๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มีวาระ ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉินาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๓ .
 การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสยวารกิติ พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังญาวาร

[๖๑๔] ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม
 เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คฤกเกล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .
 ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพ-

* เหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๑ ที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
 ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันธทั้งหลาย คฤกเกล้ากับ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา .

ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม และธรรม
 ที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คฤกเกล้ากับชันธ ๑ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และ โมหะ ชันธ ๒ ฯลฯ .

[๖๑๕] ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม
 เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพ-

* เหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คฤกเกล้ากับชันธ ๑ ที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม และธรรม
 ที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอาร์มมณปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ฯลฯ

[๖๑๖] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๖

ในอริปัตติปัจจัย มี " ๒

ในอนันตรปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๖

ในริปากปัจจัย มี " ๑

ในอริคตปัจจัย มี " ๖ .

[๖๑๗] ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับทสสเนนปหาตัพพ-
 * เหตุกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา คฤกเกล้ากับชันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม คฤกเกล้ากับธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพ-

* เหตุกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คฤกเกล้ากับชันธ ๑ ที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม ซึ่งเป็น
 อเหตุก ชันธ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ คฤกเกล้ากับชันธทั้งหลายที่
 สหระคตด้วยอุทธีจจะ .

[๖๑๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ขริปัตติปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่คคปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย มี " ๖ .

[๖๑๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่ขริปัตติปัจจัย กับเหตุปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

[๖๒๐] ในอาร์มมณปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๒
 ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
 ในวิปากปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๑
 ในอวิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒ .
 สัมปยุตตวาร เหมือนกับสังสังสุวาร .

ปัญหาว่า

[๖๒๑] ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม
 โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
 ทั้งหมด โดยเหตุปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
 โดยเหตุปัจจัย

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และ
 จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหา-

* ตัพพเหตุกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
 และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจา เป็นปัจจัยแก่
 จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงกระทำมูล

โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

พึงกระทำมูล

โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจา เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
 โดยเหตุปัจจัย .

[๖๒๒] ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม
 โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม ขันธทั้งหลายที่เป็น
 ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
 ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม และโมหะ เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลาย ที่เป็นทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม ขันธทั้งหลายที่สหระค
 ด้วยวิจิกิจา และโมหะ เกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพ-

* เหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณากุศลกรรมนั้น ย่อม
 ยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น รากะที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม
 เกิดขึ้น อหังจะ ฯลฯ โทมนัสที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .

กุศลกรรมที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากมาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ
 โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม ก็เลส
 ที่ข่มแล้ว ฯลฯ รู้กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพ-

* เหตุกรรม และโมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะ
 ปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น อหังจะ ฯลฯ
 โทมนัสที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น

เห็นรูปด้วยทิพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่นาคตังสัญญา แก่อวัชชนะ แก่โมหะ
 โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม
 โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลิน-

* เพลินยิ่ง ซึ่งขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาตัพพเหตุกรรม และโมหะ เพราะปรารภทาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
เป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจจา ฯลฯ
โทมนัสที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม
และธรรมที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพ-

* เหตุกรรม และโมหะ ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และโมหะ เกิดขึ้น .

ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และโมหะ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และโมหะ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม และโมหะ เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา และโมหะ ขันธทั้งหลายที่สหระคต
ด้วยวิจิกิจจา และโมหะ เกิดขึ้น .

[๖๒๓] ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุ-

* ธรรม ให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น ขันธทั้งหลายที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม
เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม และธรรม
ที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพ-

* เหตุกรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว
กระทำกุตถกรรมนั้นให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง
เพราะกระทำกุตถกรรมนั้นให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น ราคะที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุ-

* ธรรม เกิดขึ้น ฯลฯ

กุตถกรรมที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากณาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น ฯลฯ เป็น
ปัจจัยแก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุ-

* ธรรม ให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น แล้วย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขเป็น
ต้นนั้นให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น ราคะที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม

ฯลฯ ฌาน ฯลฯ จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ทิสสนเนปหา-

* ตัพพเหตุกรรมให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำทาน
เป็นต้นนั้นให้เป็นอาร์มมณอย่างหนักแน่น ราคะที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น
ทิฏฐิ ฯลฯ .

[๖๒๔] ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม
โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นทิสสนเนปหาตัพพเหตุกรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ขลข ยัง
สมาบัติให้เกิด กอมนะ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ขลข ปัญญา รากะที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม โทสะ
โมหะ มานะ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ขลข เสนาสนะ แล้วให้ทาน ขลข
ยังสมาบัติให้เกิด

ศรัทธา ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา แก่ปัญญา แก่รากะที่ไม่ใช่ทสสเนน-
*ปหาดัพพเหตุกรรม ขลข แก่ความปรารถนา แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม
โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ขลข ถือทัญญู
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ขลข ปัญญา รากะที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม โทสะ
โมหะ มานะ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ขลข เสนาสนะ แล้วมาสัตว์ ขลข
ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่รากะที่เป็นทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม แก่
โทสะ แก่โมหะ แก่ทัญญู แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม
และธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ขลข ปัญญา รากะที่ไม่ใช่ทสสเนนปหา-
*ตัพพเหตุกรรม โทสะ โมหะ มานะ ความปรารถนา สุขทางกาย ขลข เสนาสนะ เป็น
ปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกจจา และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .
ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม และธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกจจา และโมหะ
เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกจจา และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

พึงกระทำมูล

ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกจจา และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่สหระคตด้วย
วิจิกจจา และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๖๒๖] ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนน-
*ปหาดัพพเหตุกรรม โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .
ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ขลข บุคคลพิจารณาเห็นหทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของ ไม่เที่ยง ขลข ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง เพราะปรารถจักขุเป็นต้นนั้น รากะที่ไม่ใช่
ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น อุทธีจจะ ขลข โทมนัสที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุ-
*ธรรม เกิดขึ้น
ด้วยทิพพจักขุ ขลข .
ที่เป็นวัตถุปุระชาต ขลข .
ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม
โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .
ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ขลข บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพิลินยัง ซึ่ง
หทัยวัตถุ เพราะปรารถจักขุเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น
ทัญญู ขลข วิจิกจจา ขลข โทมนัสที่เป็นทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .
ที่เป็นวัตถุปุระชาต ขลข .
ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม
และธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .
ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ขลข เพราะปรารถหทัยวัตถุ ขันธทั้งหลายที่
สหระคตด้วยวิจิกจจา และโมหะ เกิดขึ้น .
ที่เป็นวัตถุปุระชาต ขลข .

[๖๒๗] ทสสเนนปหาดัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทสสเนนปหาดัพพ-

*เหตุการณ์ โดยปัจจัยชาติปัจจัย ฯลฯ
 ธรรมที่ไม่ใช่ทศสเนนปหาดัพพะเหตุการณ์ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทศสเนนปหาดัพพะ-
 *เหตุการณ์ โดยปัจจัยชาติปัจจัย ฯลฯ
 ทศสเนนปหาดัพพะเหตุการณ์ และธรรมที่ไม่ใช่ทศสเนนปหาดัพพะเหตุการณ์ เป็น
 ปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทศสเนนปหาดัพพะเหตุการณ์ โดยปัจจัยชาติปัจจัย ฯลฯ
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย .

ฟังกระท่อม

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .

[๖๒๙] ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกร

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ฯลฯ

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปเรชาติ .

ขั้นที่ ๑ ที่สหราชอาณาจักรและโมหะเป็นปัจจัยแก่ขั้นที่ ๓ โดยอัติปัจจัย.

STUDY OF THE EFFECTS OF THE 2002-2003

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตติปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย .

ਮੁਕਤੀ ਲਈ

മി " ൯

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจฉิมปัจฉิม มี " ๔
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิคตปัจฉิม มี " ๔ .
[๖๓๓] ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อารัมมณปัจฉิม
กับเหตุปัจฉิม มีวาระ ๖
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ปริตปัจฉิมกับเหตุปัจฉิม มี " ๖
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อนันตรปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๖
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๖
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉิม
กับ ฯลฯ มีวาระ ๖ ฯลฯ
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๓
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่ฉนตปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๖
ในปัจฉิมที่ไม่ใช่วิคตปัจฉิม
กับ ฯลฯ มี " ๖ .
[๖๓๔] ในอารัมมณปัจฉิม กับปัจฉิม
ที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีวาระ ๔
ในปริตปัจฉิม กับ ฯลฯ มี " ๔ .
อนโลมมาติกา ฟังให้พิสดาร .
ในวิคตปัจฉิม กับปัจฉิมที่ไม่ใช่เหตุปัจฉิม มีวาระ ๔ .
ทสสเนนปหาตัพพเหตุทุกะ จบ

ภาวนายปหาตัพพเหตุทุกะ

ปฏิจจวาร

[๖๓๕] ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม อาศัยภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจฉิม

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

โดยนัยนี้ ปฏิจจวารกิตติ สหชาตวารกิตติ ปัจฉยวารกิตติ นิสสยวารกิตติ สังสัฏฐวารกิตติ
สัมปยุตตวารกิตติ เหมือนกับทสสเนนปหาตัพพเหตุทุกะ

โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ ฟังตั้งไว้ในฐานะแห่งโมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา .

ปัญหาวาร

[๖๓๖] ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจฉิมแก่ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม โดย
เหตุปัจฉิม .

มี ๖ นัย เหมือนกับทสสเนนปหาตัพพเหตุทุกะ .

[๖๓๗] ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจฉิมแก่ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม โดย
อารัมมณปัจฉิม .

มี ๓ นัย เพราะปรารภ เหมือนกับทสสเนนปหาตัพพเหตุทุกะ .

ธรรมที่ไม่ใช่ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม เป็นปัจฉิมแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภาวนายปหาตัพพ-

*เหตุกรรม โดยอารัมมณปัจฉิม

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาภคกรรมนั้น
ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภภคกรรมนั้น รากะที่ไม่ใช่ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม
เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ โทมณัสที่ไม่ใช่ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น

ภคกรรมที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจฉิมแก่ผล แก่อาวัชชนะ โดยอารัมมณปัจฉิม

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม ภิเลส
ทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ บุคคลพิจารณาเห็นขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่ภาวนายปหาตัพพเหตุ-

*ธรรม และโมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะ
ปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่ไม่ใช่ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ
โทมณัสที่ไม่ใช่ภาวนายปหาตัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสมญาณ แก่อวิชชนะ แก่โมหะ โดย
อาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม
โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ ฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี
ย่อมผลิตเฟลินยัง ซึ่งขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม และโมหะ เพราะ
ปรารภทานเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส
ที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม
และธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพ-

* เหตุกรรม และโมหะ ขั้นทั้งหลายที่สหระตด้วยอุทธัจจะและโมหะ เกิดขึ้น .

อาร์มมณปัจจัย ที่เป็นปัจจัยสงเคราะห์ ฟังกระทำทั้ง ๓ นัย .

[๖๓๘] ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม โดย
อริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลกระทำรากะที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม ให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเฟลินยัง เพราะกระทำธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น รากะที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น ฯลฯ

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม ที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลกระทำรากะที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม ให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเฟลินยัง เพราะกระทำธรรมนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม และธรรมที่
ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม
เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพ-

* เหตุกรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้ว
กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

กุศลกรรมทั้งหลายที่ได้สั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุ-

* ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วย่อมยินดี ย่อมผลิตเฟลินยัง เพราะกระทำจักขุเป็น
ต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ จากฌาน ฯลฯ จักขุ ฯลฯ

หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม ให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น แล้วย่อมยินดี ย่อมผลิตเฟลินยัง เพราะกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น รากะที่เป็นภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม เกิดขึ้น .

[๖๓๙] ในอนันตรปัจจัย เพราะเหตุแห่งธรรมที่ไม่ใช่ภวานายปหัตถัพพเหตุกรรม โมหะ
ที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา ไม่ฟังกระทำ โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะ ฟังกระทำ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๙ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔
ขลข เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

[๖๔๐] กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่อันต์ทั้งหลายที่เป็นกาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็น
ปัจจัยแก่อันต์ทั้งหลายที่เป็นกาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

อันต์ทั้งหลายที่เป็นกาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อันต์ทั้งหลายที่ไม่ใช่
กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย

ฉันทราคะ ในภักทะของตน เป็นปัจจัยแก่ฉันทราคะ ในภักทะของผู้อื่น โดย
อุปนิสสยปัจจัย

ฉันทราคะ ในของหวงแหนของตน เป็นปัจจัยแก่ฉันทราคะในของหวงแหนของ
ผู้อื่น โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

อันต์ทั้งหลายที่เป็นกาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่อันต์ทั้งหลายที่สหระค
ด้วยอุทธีจะ และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพ-

*เหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา แล้วให้ทาน ขลข ยัง
สมบัติให้เกิด ถือทัญญู

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ขลข ปัญญา รากะที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม โทสะ
โมหะ มานะ ทัญญู ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ขลข เสนาสนะ ให้ทาน ขลข
ฆาตัตว ขลข ทำลายสงฆ์

ศรัทธา ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ขลข แก่ปัญญา แก่รากะที่ไม่ใช่
กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม แก่โทสะ แก่โมหะ แก่ทัญญู แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย
ขลข แก่ผลสมบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม
โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา แล้วก่อกามานะ ขลข

ศรัทธา ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่รากะที่เป็นกาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม แก่
โทสะ แก่โมหะ แก่กามานะ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม
และธรรมที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ศรัทธา ขลข ปัญญา ขลข สุขทางกาย ขลข

เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่อันต์ทั้งหลายที่สหระคด้วยอุทธีจะ และโมหะ โดยอุปนิสสยปัจจัย
แม้อุปนิสสยปัจจัย ที่เป็นปัจจัยสงเคราะห์ ก็พึงกระทำทั้ง ๓ นัย .

[๖๔๑] ธรรมที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพเหตุกรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กาวนาย-

*ปหัตถัพพเหตุกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๓ นัย .

ขลข เป็นปัจจัย โดยปัจจุชาตปัจจัย มี ๓ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยกัมมปัจจัย

ในเหตุที่จำแนกธรรมที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพธรรม ย่อมได้นานาชนิด .

ขลข เป็นปัจจัย โดยไม่ใช่ชีวิตปัจจัย ขลข .

ทัสสนนปหัตถัพพเหตุทุกะ ฉันทไค กาวนายปหัตถัพพเหตุปัจจัยะกิตติ ปัจจนียะกิตติ
การจำแนกกิตติ การนับกิตติ ก็ฉันทนั้น ไม่มีแตกต่างกัน .

ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนนปหัตถัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ทัสสนนปหัตถัพพธรรม
ขลข พึงกระทำแม้ฉันทราคะ ในภักทะของตน โดยส่วนสุดเบื้องปลาย .

กาวนายปหัตถัพพธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กาวนายปหัตถัพพธรรม ขลข แม้ฉันทราคะ
ในภักทะของตน ก็พึงกระทำโดยส่วนสุดเบื้องปลาย .

กาวนายปหัตถัพพเหตุทุกะ จบ

สวัตถักทุกะ

ปฏิจจวาร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในอริคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๖๔๔] สวิตักกกรรม อาศัยสวิตักกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสวิตักกกรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ

อาศัยชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ .

ธรรมที่มีสวิตักกกรรมเป็นมูล ที่เหลือพึงกระทำหวัชปัจจัย ๒ อเหตุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

อวิตักกกรรม อาศัยอวิตักกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอวิตักกกรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร ๒ ฯลฯ จิตตสมภู-

*ฐานรูป อาศัยวิตก ที่เป็นเหตุกะ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ กภูตตารูป อาศัยวิตก หทัยัตถุ อาศัยวิตก วิตกอาศัยหทัยัตถุ .

สวิตักกกรรม อาศัยอวิตักกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันรทั้งหลาย อาศัยวิตก ที่เป็นเหตุกะ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชันรทั้งหลาย อาศัยวิตก โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาศัยอวิตักกกรรม .

สวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม อาศัยอวิตักกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย . ฯลฯ

เหมือนกับเหตุปัจจัย พึงกำหนดว่า เป็นเหตุกะ .

สวิตักกกรรม อาศัยสวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสวิตักกกรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และวิตก ชันร ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอวิตักกกรรมและวิตก ชันร ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสวิตักกกรรม และหทัยัตถุ และวิตก ชันร ๒ ฯลฯ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาศัยชันรทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และวิตก .

ส่วนที่เหลือ พึงกระทำหวัชปัจจัย ๒ เหมือนกับเหตุปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน พึงกำหนดว่า เป็นเหตุกะ .

[๖๔๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มีวาระ ๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

[๖๔๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย		
กับ ฯลฯ	มีวาระ ๙	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย		

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปริตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๓ .

[๖๔๗] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปุเรชาตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๖ ฯลฯ

ในอาเสวนปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ ฯลฯ

ในกัมมปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ ฯลฯ

ในมัคคปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๓ ฯลฯ

ในสัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยทั้งปวง กับ ฯลฯ มี " ๔ .

สหชาตวาท เหมือนกับปฏิจวาร .

ปัจจัยวาร

[๖๔๘] สวิตกกกรรม อาศัยสวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัยมี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

อวิตกกกรรม อาศัยอวิตกกกรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอวิตกกกรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอวิตกกกรรม

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และกฤตตารูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอวิตกกกรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ กฤตตารูป อาศัยวิตก หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลาย

อาศัยหทัยวัตถุ หทัยวัตถุ อาศัยวิตก วิตก อาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ชั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตกกกรรม อาศัยหทัยวัตถุ วิตก อาศัยหทัยวัตถุ .

สวิตกกกรรม อาศัยอวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

อาศัยวิตก ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม อาศัยหทัยวัตถุ แม้ในปฏิสนธิขณะ ก็มี ๒ นัย .

สวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม อาศัยอวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยวิตก สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย

อาศัยวิตก จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม อาศัย

หทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย วิตกและสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย อาศัย

หทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

แม้ในปฏิสนธิขณะ ก็เหมือนกับปวัตติ นั้นเทียว .

สวิตกกกรรม อาศัยสวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสวิตกกกรรม และวิตก ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๓ อาศัย

ชั้นที่ ๑ ที่เป็นสวิตกกกรรม และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฟังทำ ๒ นัย .

อวิตกกกรรม อาศัยสวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรมและวิตก จิตตสมุฏฐานรูป

อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม และวิตก และมหาภูตรูปทั้งหลาย วิตก อาศัยชั้น

ทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม และหทัยวัตถุ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ แม้ในปฏิสนธิขณะ ก็มี ๓ นัย .

สวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม อาศัยสวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสวิตกกกรรม และวิตก ชั้นที่

๒ ฯลฯ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสวิตกกกรรม และวิตกและหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม และวิตกและมหาภูตรูปทั้งหลาย ชั้นที่

๓ และอวิตกกกรรม อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นสวิตกกกรรม และหทัยวัตถุ ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ใน

ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๖๔๙] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๔

ในอธิปัตติปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๔

ในอวิคตปัจจัย มี " ๔ .

[๖๕๐] สวิตกกกรรม อาศัยสวิตกกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย .

พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๔ พึงกำหนดคำว่า เป็นเหตุกะ มี ๓ นัย เหมือนกัน พึงยก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
โมหะออกเสีย ในปฏิจจวาร จันใด หัวข้อปัจจัย จันนั้น เพิ่มปัญจวิญญาน โมหะ วิตก .

[๖๔๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตปัจจัย	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี นิสยวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังฐาวาร

[๖๔๒] สวิตกกกรรม คลุกเคล้ากับสวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นสวิตกกกรรม ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ .

ฯลฯ .

อวิตกกกรรม คลุกเคล้ากับสวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ วิตก คลุกเคล้ากับชันรทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม .

สวิตกกกรรมและอวิตกกกรรม คลุกเคล้ากับสวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ และวิตก คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นสวิตกกกรรม ชันร ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อวิตกกกรรม คลุกเคล้ากับอวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นอวิตกกกรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สวิตกกกรรม คลุกเคล้ากับอวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันรทั้งหลาย คลุกเคล้ากับวิตก ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .

สวิตกกกรรม คลุกเคล้ากับสวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ คลุกเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นสวิตกกกรรม และวิตกชันร ๒ ฯลฯ ใน

ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๖๔๓] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๖

ในอารมณ์ปัจจัย	มี "	๖
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๖
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๖ .

[๖๔๔] สวิตกกกรรม คลุกเคล้ากับสวิตกกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย .

โดยนัยนี้ พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๖ เหมือนกับอนุโลม พึงกำหนดคำว่า อเหตุกะ มี ๓

นัย เหมือนกัน พึงยกโมหะออกเสีย .

[๖๔๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี สัมปยุตตวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๖๔๖] สวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวิตักกกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่วิตก และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลายและวิตก และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวิตักกกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๖๔๗] สวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรมและวิตก เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรมและวิตก เกิดขึ้น .

อวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวิตักกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายออกจากภวนาที่เป็นอวิตักกกรรม แล้วพิจารณาที่เป็นอวิตักก-
*กรรม ออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค ออกจากผลแล้วพิจารณาผล พิจารณานิพพาน
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรคที่เป็นอวิตักกกรรม แก่ผล แก่วิตก โดยอาร์มมณปัจจัย
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม และวิตก
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น วิตก
เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอวิตักกกรรม โดยเจโตปริยญาณ

อากาศสัญญาตนะ ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาน โภภูฏัพพายตนะ ฯลฯ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่อธิวิริยญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ตาภิรมมุกตญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่วิตก โดยอาร์มมณปัจจัย
เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม และวิตก ขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม
และวิตก เกิดขึ้น .

อวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายออกจากภวนา ที่เป็นอวิตักกกรรม ฯลฯ ออกจากมรรค พิจารณา
มรรค ออกจากผล พิจารณาผล พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรคที่เป็นสวิตักกกรรม แก่ผล แก่
อาวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม และ
วิตก โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะปรารภจักขุเป็นต้น
นั้น รากะ เกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม และวิตก ขั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม
เกิดขึ้น .

อวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายออกจากภวนาที่เป็นอวิตักกกรรม ฯลฯ ออกจากมรรค พิจารณา
มรรค ออกจากผล พิจารณาผล พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรคที่เป็นสวิตักกกรรม แก่ผล แก่
อาวัชชนะ แก่วิตก โดยอาร์มมณปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม และวิตก
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพิลินยัง เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น
ขั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม และวิตก เกิดขึ้น

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตักกกรรม และวิตก ขั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม
และวิตก เกิดขึ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
อวิตกกกรรม อวิชชนะ และวิตก เป็นปัจจัยแก่ปัญจวิญญาณ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม
และวิตก เป็นปัจจัยแก่ฐฐานะที่เป็นอวิตกกกรรม โดยอนันตรปัจจัย

บริการรแห่งหุตติยฌาน และวิตก ฯลฯ

ข้อความที่เขียนไว้ข้างต้น พึงเห็นโดยเหตุนี้ .

อนโลมและวิตก เป็นปัจจัยแก่ผลสมวัตติที่เป็นอวิตกกกรรม โดยอนันตรปัจจัย .

สวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม โดย
อนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม ที่เกิดก่อนๆ และวิตก เป็นปัจจัยแก่ชั้น

ทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม ที่เกิดหลังๆ และวิตก โดยอนันตรปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย .

[๖๖๐] สวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตกกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอวิตกกกรรม และวิตก
โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม และวิตก
โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวิตกกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นอวิตกกกรรม แล้ว
ยังฌานที่เป็นอวิตกกกรรมให้เกิดขึ้น ยังมรรคให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมวัตติให้
เกิดขึ้น

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นอวิตกกกรรม ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย
ฤดู โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ วิตกแล้ว ยังฌานที่เป็นอวิตกกกรรม ฯลฯ มรรค ฯลฯ อภิญญา
ฯลฯ สมวัตติให้เกิดขึ้น

ศรัทธาที่เป็นอวิตกกกรรม ฯลฯ เสนาสนะ และวิตก เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็น
อวิตกกกรรม ฯลฯ แก่ปัญญา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรคที่เป็นอวิตกกกรรม
แก่ผลสมวัตติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตกกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย . พึงทำอุปนิสสยปัจจัย
ทั้ง ๓ นัย ในที่ทั้งปวง .

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นอวิตกกกรรม แล้วให้ทาน สมาทานศีล ทำอโบสถกรรม
ยังฌานที่เป็นสวิตกกกรรม ฯลฯ วิปัสสนา มรรค อภิญญา ฯลฯ สมวัตติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ
ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นอวิตกกกรรม ฯลฯ เสนาสนะ วิตก แล้วให้ทาน ฯลฯ
ยังสมวัตติให้เกิดขึ้น ฆาสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธาที่เป็นอวิตกกกรรม ฯลฯ เสนาสนะ และวิตก เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็น
สวิตกกกรรม ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่ความปรารถนา แก่มรรคที่เป็นสวิตกกกรรม แก่
ผลสมวัตติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตกกกรรม และแก่อวิตกกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

คือ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นอวิตกกกรรม แล้วให้ทาน ฯลฯ ในหุตติวาร พึง
ทำบทที่เขียนไว้ทั้งหมด . ยังสมวัตติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เสนาสนะ วิตก แล้วให้ทาน ฯลฯ ฆาสัตว์
ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธาที่เป็นอวิตกกกรรม ฯลฯ เสนาสนะ และวิตก เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็น
สวิตกกกรรม ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่ความปรารถนา แก่มรรคที่เป็นสวิตกกกรรม แก่
ผลสมวัตติ และแก่วิตก โดยอุปนิสสยปัจจัย .

สวิตกกกรรม และอวิตกกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตกกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวิตกกกรรม และวิตก เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น
สวิตกกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวัตติกกรรม และวิตก เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอวัตติกกรรม
และวิตก โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวัตติกกรรม และวิตก เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวัตติกกรรม
และวิตก โดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๖๖๑] อวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วิตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นหทัยวัตถุ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนาคามยินดีนั้น วิตก เกิดขึ้น
ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ ไผ่ภูฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน .

ที่เป็นวิตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขยตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน กายายตนะ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอวัตติกกรรม และวิตก โดยปุเรชาตปัจจัย .

อวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วิตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นหทัยวัตถุ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนาคามเป็นต้นนั้น ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นสวัตติกกรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นวิตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวัตติกกรรม
โดยปุเรชาตปัจจัย .

อวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม และอวัตติกกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วิตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นหทัยวัตถุ โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนาคามเป็นต้นนั้น ชั้นทั้งหลายที่
เป็นสวัตติกกรรม และวิตก เกิดขึ้น .

ที่เป็นวิตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสวัตติกกรรม
และวิตก โดยปุเรชาตปัจจัย .

[๖๖๒] สวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ นัย
เป็นปัจฉาชาตปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย .

[๖๖๓] สวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นสวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากชั้นทั้งหลายที่
เป็นสวัตติกกรรม โดยกัมมปัจจัย .

โดยนัยนี้ พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๔ ทั้งสหชาต และนานาชนิก .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมีคคปัจจัย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ นัย .

[๖๖๔] สวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต .

อวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต .

อวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต .

อวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม และอวัตติกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่วิตก และสัมปยุตต-

*ชั้นทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่วิตก และสัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดย
วิปยุตตปัจจัย .

สวัตติกกรรม และอวัตติกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวัตติกกรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต ฯลฯ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๖๖๕] สวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม โดยอัติปัจจัย มี ๑ นัย เหมือน

กับปฏิจจาร.

สวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวิตักกกรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจจชาติ ฯลฯ.

สวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม โดยอัติปัจจัย เหมือน

กับปฏิจจาร.

อวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวิตักกกรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ.

อวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ฯลฯ.

อวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ วิตกเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย

โดยอัติปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ วิตก เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และกฐัตตารูปทั้งหลาย โดย

อัติปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่วิตก และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดย

อัติปัจจัย

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นหทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่
เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนากิจเป็นต้นนั้น วิตก และสัมปยุตต-

*ขันธทั้งหลาย เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่วิตก และสัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดย
อัติปัจจัย .

สวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นสวิตักกกรรม และวิตก เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓

โดยอัติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นสวิตักกกรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓

โดยอัติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ แม้สหชาติ ก็พึงกระทำเป็น ๒ นัย .

สวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่อวิตักกกรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจจชาติ อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม และวิตก เป็นปัจจัยแก่

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่

วิตก โดยอัติปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ มี ๓ นัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายเป็นสวิตักกกรรม และวิตก เป็นปัจจัยแก่กายนี้
ที่เกิดก่อน โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม และวิตก และกาวฬิงการาหาร
เป็นปัจจัยแก่กายนี้ โดยอัติปัจจัย .

ที่เป็นปัจจชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นสวิตักกกรรม และวิตก และรูปชีวิตินทรีย์
เป็นปัจจัยแก่กฐัตตารูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

สวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม เป็นปัจจัยแก่สวิตักกกรรม และอวิตักกกรรม โดย
อัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นสวิตักกกรรม และวิตก เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓

และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นสวิตักกกรรม และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓

และวิตก โดยอัติปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ แม้ในปฏิสนธิมี ๒ นัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตติปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย .

[๖๖๖] ในเหตุปัจจัย

ในอารัมมณปัจจัย

ในอธิปัตติปัจจัย

ในอนันตรปัจจัย

ในสมนันตรปัจจัย

ในสหชาติปัจจัย

มี " ๙

มี " ๙

มี " ๙

มี " ๙

มี " ๙

มีวาระ ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๔
ในณานปัจจัย	มี "	๙
ในมัคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในอิตถิปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถิปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๖๖๗] สวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่สวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

สวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่อวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาต-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

สวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่สวิตักการณ และอวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

อวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่อวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาต-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

อวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่สวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาต-

*ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย .

อวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่สวิตักการณ และอวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย .

สวิตักการณ และอวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่สวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

สวิตักการณ และอวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่อวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย .

สวิตักการณ และอวิตักการณ เป็นปัจจัยแก่สวิตักการณ และอวิตักการณ โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๖๖๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย มี "

ในปัจจัยทั้งปวง มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี "

[๖๖๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔ ฯลฯ

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่नัตถิปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

[๖๗๐] ในอาร์มมณปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในอริปัตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี "

อนโลมมาตिकाพึงให้พิสดาร .

ในอวิคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี "

สวิตักการณ จบ

สวิจารการณ

ปฏิจวาร

Page 200

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๖๗๑] สวิจารธรรม อาศัยสวิจารธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสวิจารธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ สวิตกกฤตะ จันได พึงกระทำจันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน ในมคคปัจจัย ในที่นี้ พึงกระทำ ๔ นัย ในสวิจารทุกะ บทนี้ไม่มีแตกต่างกัน .

สวิจารทุกะ จบ

สัปตติกทุกะ

ปฏิจวาร

[๖๗๒] สัปตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสัปตติกธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อปัตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ ปิตี และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลาย ที่เป็นสัปตติกธรรม ใน ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ สัปตติกธรรม และอปัตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันร ๓ และปิตี และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสัปตติกธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อปัตติกธรรม อาศัยอปัตติกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอปัตติกธรรม จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปิตี

ในปฏิสนธิขณะ ชันร ๓ และกัญฐตารูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอปัตติกธรรม ชันร ๒ ฯลฯ กัญฐตารูป อาศัยปิตี หทัยวัตถุ อาศัยชันรทั้งหลาย ชันรทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ หทัยวัตถุ อาศัยปิตี ปิตีอาศัยหทัยวัตถุ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ .

พึงทำสัปตติกทุกะ เหมือนกับสวิตกกฤตะ ในที่ทั้งปวง

ในปัจจัยทั้งปวง ปัตติ ปฏิสนธิ

มีวาระ ๙ .

[๖๗๓] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๙

ในอาร์มมณปัจจัย

มี " ๙

ในอริปัตปัจจัย

มี " ๙ ฯลฯ

ในเปรชาตปัจจัย

มี " ๖

ในกัมมปัจจัย

มี " ๙

ในวิปากปัจจัย

มี " ๙

ในอริคตปัจจัย

มี " ๙ .

[๖๗๔] สัปตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสัปตติกธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร ๒ ฯลฯ อปัตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย คือ ปิตีและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นสัปตติกธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ . สัปตติกธรรม และอปัตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันร ๓ และปิตี และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสัปตติกธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร ๒ ฯลฯ .

อปัตติกธรรม อาศัยอปัตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอปัตติกธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปิตี

ในเหตุปฏิสนธิขณะ ชันร ๓ และกัญฐตารูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอปัตติกธรรม ชันร ๒ และกัญฐตารูป อาศัยชันร ๒ หทัยวัตถุ อาศัยชันรทั้งหลาย ชันรทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอสังขญสัตว์ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันรทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ .

สัปตติกธรรม อาศัยอปัตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นสัปตติกธรรม อาศัยปิตี ซึ่งเป็นเหตุกะ .

พึงกระทำมูล

ชันรทั้งหลายที่เป็นสัปตติกธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปิตี .

สัปตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรม และอปัตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสัปตติกธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และปิตี ชันร ๒ ฯลฯ .

อปัตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรม และอปัตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นสัปตติกธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และปิตี จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นสัปตติกธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

สัปตติกธรรม และอปัตติกธรรม อาศัยสัปตติกธรรมและอปัตติกธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัปปัตติกกรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และปิตี ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัปปัตติกกรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และปิตี ขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกกรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และปิตี และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

[๖๗๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อรปิปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนัตถปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้กิตติ สหชาตวาทกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัจจัยวาร

[๖๗๖] สัปปัตติกกรรม อาศัยสัปปัตติกกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ .

ปรัตติ ปฏิสนธิ เหมือนกับอนุโลมปัจจัยวาร ในสรวัตถกทุกะ มีหัวข้อปัจจัย ๙ บริบูรณ์ ปิตี ไม่มีแตกต่างกัน .

[๖๗๗] ในเหตุปัจจัย		มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอรปิปัจจัย	มี "	๙ ฯลฯ
ในอริคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๖๗๘] สัปปัตติกกรรม อาศัยสัปปัตติกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปัจจัยวาร .

อัปปัตติกกรรม อาศัยอัปปัตติกกรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย .

พึงทำปรัตติ ปฏิสนธิ เหมือนกับปัจจัยวาร ตลอดถึงอสังญีสัตว์ .

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกกรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ และปิตี อาศัยหทัยวัตถุ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ .

มีหัวข้อปัจจัย ๙ เหมือนกับอนุโลม เป็นปรัตติเท่านั้น ปฏิสนธิ ไม่มีโมหะ มี ๑ นัย เท่านั้น .

[๖๗๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย		มีวาระ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อรปิปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มีวาระ ๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๖

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ต้นปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัจจัย มี " ๓.
การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสยวารกิตี พึงกระทำอย่างนี้.

สังสังฐาวาร

[๖๘๐] สัมปัตติกรรม คลุกเคล้ากับสัมปัตติกรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย.

[๖๘๑] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๖

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยทั้งปวง มี " ๖

ในอริปัจจัย มี " ๖.

[๖๘๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย มี " ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย มี " ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่รปยุตตปัจจัย มี " ๖.

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปัตตตวาร์กิตี พึงกระทำอย่างนี้.

ปัญหาวาร

[๖๘๓] สัมปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตติกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัมปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สัมปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปัตติกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัมปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปัตติ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นสัมปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตตขั้นทั้งหลาย และปิตี และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

อุปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปัตติกรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

[๖๘๔] สัมปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปัตติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขั้นทั้งหลาย ที่เป็นสัมปัตติกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัมปัตติกรรม
เกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสัมปัตติกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปัตติกรรม และปิตี
เกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขั้นทั้งหลายที่เป็นสัมปัตติกรรม ขั้นทั้งหลายที่เป็นสัมปัตติกรรม และ
ปิตี เกิดขึ้น.

อุปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อุปัตติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ด้วยจิตที่เป็นอุปัตติกรรม คือ ฯลฯ กระทำอุปโบสถกรรมแล้ว

พิจารณาด้วยจิตที่เป็นอุปัตติกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น
ราคะที่เป็นอุปัตติกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น วิจิกิจฉา เกิดขึ้น อุทธัจจะ เกิดขึ้น โทมนัส
เกิดขึ้น

บุคคลออกจากภวนที่เป็นอุปัตติกรรม ฯลฯ ออกจากมรรค ฯลฯ ออกจากผล ฯลฯ แล้ว
พิจารณาด้วยจิตที่เป็นอุปัตติกรรม

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน ด้วยจิตที่เป็นอุปัตติกรรม

นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภูที่เป็นอุปัตติกรรม แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่
อาวัชชนะ และแก่อุปัตติ โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอุปัตติกรรม ก็เลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ

ภิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ด้วยจิตที่เป็นสัมปัตติกรรม

จักขุ ฯลฯ หทัยตถ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นอุปัตติกรรม และปิตี
ด้วยจิตที่เป็นอุปัตติกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
เพราะปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นอัปปัตติกรรม เกิดขึ้น โทมนัส เกิดขึ้น
ด้วยทิพพจักข ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน โดยอาร์มมณปัจจัย
ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิญญาน แก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่เอกามภุคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ และแก่ปิตี
โดยอาร์มมณปัจจัย

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกรรม และปิตี ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกรรม
และปิตี เกิดขึ้น .

อัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัตติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทานด้วยจิตที่เป็นอัปปัตติกรรม ฯลฯ สิล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว
พิจารณาด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุศลธรรมนั้น
รากะที่เป็นสัปปัตติกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น

บุคคลออกจากภวนาที่เป็นอัปปัตติกรรม ฯลฯ ออกจากมรรค ฯลฯ ออกจากผล ฯลฯ แล้ว
พิจารณาด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน ด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม

นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภูที่เป็นสัปปัตติกรรม แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล
โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอัปปัตติกรรม กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ
กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขันธทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกรรม และปิตี
ด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะ
ปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นสัปปัตติกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกรรม และปิตี ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม
เกิดขึ้น .

อัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัตติกรรม และอัปปัตติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทานด้วยจิตที่เป็นอัปปัตติกรรม สิล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณา
ด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุศลธรรมนั้น ชั้นทั้งหลาย
ที่เป็นสัปปัตติกรรม และปิตี เกิดขึ้น

บุคคลออกจากภวนาที่เป็นอัปปัตติกรรม ฯลฯ พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ออก
จากผลแล้ว พิจารณาด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพานด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม

นิพพานเป็นปัจจัยแก่โคตรภูที่เป็นสัปปัตติกรรม แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล และแก่
ปิตี โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอัปปัตติกรรม กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ
กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขันธทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกรรม และปิตี
ด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะ
ปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นสัปปัตติกรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิเกิดขึ้น

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกรรม และปิตี ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม
และปิตี เกิดขึ้น .

สัปปัตติกรรม และอัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัตติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม และปิตีชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติ-
*กรรม เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม และปิตี ชั้นทั้งหลายที่เป็นอัปปัตติกรรม
และปิตี เกิดขึ้น .

พึงกระทำมูล

เพราะปรารภขันธทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม และปิตี ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม
และปิตี เกิดขึ้น .

[๖๔๔] สัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัตติกรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ เพราะกระทำขันธทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรมให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ขันธทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติกรรมที่เป็นสัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ
ทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

สัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปัตติกรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้น
ทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอปปัตติกรรม และปติ
โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม และปติ
โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

อปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อปปัตติกรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นอปปัตติกรรมแล้ว
ให้ทาน ด้วยจิตที่เป็นอปปัตติกรรม คือ ฯลฯ อุโบสถกรรม ยังฉานที่เป็นอปปัตติกรรม วิปัสสนา
มรรค อภิญา ฯลฯ สมบัติให้เกิด ก่อมานะ ถือทัญญู

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ อภิญา รากะ โทสะ โมหะ
มานะ ทัญญู ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย กุตุ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ ปติ
แล้วให้ทาน ด้วยจิตที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิด ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธาที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ เสนาสนะ และปติ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็น
อปปัตติกรรม ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมบัติ
และแกปติ โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

อปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อปปัตติกรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ นัย เป็นอุปนิสสยะปัจจัย คือ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นอปปัตติกรรมแล้ว
ให้ทานด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม ฯลฯ จากฉานที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ ก่อมานะ ถือทัญญู

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ เสนาสนะ ปติ แล้วให้ทานด้วยจิตที่เป็น
สัปปัตติกรรม ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิด

บุคคลกระทำการฆ่าคนในนิคม ศรัทธาที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ มุสา ฯลฯ ปิสุณา ฯลฯ
สัมพะ ฯลฯ ตัดช่องย่องเบา ฯลฯ ลอบขึ้น ปลักทรัพย์ ฯลฯ ปล้นบ้านหลังหนึ่ง ฯลฯ ปล้นตามทาง
ฯลฯ ปรียาผู้อื่น ฯลฯ ฆ่าคนในหมู่บ้าน ฯลฯ ฆ่าคนในนิคม ฯลฯ

ศรัทธาที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ เสนาสนะ และปติ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นสัปปัตติ-
*กรรม ฯลฯ แก่ปัญญา แก่รากะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ทัญญู แก่ความปรารถนา แก่มรรค
แก่ผลสมบัติ โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

อปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อปปัตติกรรม และอปปัตติกรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ นัย เป็นอุปนิสสยะปัจจัย คือ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นอปปัตติกรรม แล้ว
ให้ทานด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิด ก่อมานะ ถือทัญญู ฯลฯ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ เสนาสนะ ปติ แล้วให้ทานด้วยจิตที่เป็น
สัปปัตติกรรม ฯลฯ ยังสมบัติให้เกิด ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ด้วยจิตที่เป็นสัปปัตติกรรม .

เหมือนวาระที่สอง

บุคคลกระทำการฆ่าคนในนิคม ศรัทธาที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ เสนาสนะ และปติ
เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นสัปปัตติกรรม ฯลฯ แก่ปัญญา แก่รากะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ทัญญู
แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมบัติ และแกปติ โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

สัปปัตติกรรม และอปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อปปัตติกรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย

มี ๓ นัย เป็นอุปนิสสยะปัจจัย คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม และปติ เป็น
ปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม และปติ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอปปัตติกรรม
และปติ โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม และปติ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม
และปติ โดยอุปนิสสยะปัจจัย .

[๖๘๘] อปปัตติกรรม เป็นปัจจัยแก่อปปัตติกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นซึ่งหทัยวัตถุ โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ด้วยจิตที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถจักขุ
เป็นต้นนั้น รากะที่เป็นอปปัตติกรรม ฯลฯ โทมนัส ปติ เกิดขึ้น

ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ โภกฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาณ กายายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นอปปัตติกรรม และแกปติ

โดยปุเรชาตปัจจย .

อัปปัตติกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปัตติกรรม โดยปุเรชาตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นซึ่งหทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ด้วยจิตที่เป็นอัปปัตติกรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนาจักขุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นสัปปัตติกรรม เกิดขึ้น ที่ฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ชนันท์ทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม โดยปุเรชาตปัจจย .

อัปปัตติกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปัตติกรรม และอัปปัตติกรรม โดยปุเรชาตปัจจย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นซึ่งหทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ด้วยจิตที่เป็นอัปปัตติกรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารถนาจักขุเป็นต้นนั้น ปิตีและสัมปยุตตชนันท์ทั้งหลาย เกิดขึ้น .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจยแก่ชนันท์ทั้งหลายที่เป็นสัปปัตติกรรม และปิตี โดยปุเรชาตปัจจย .

[๖๘๙] สัปปัตติกรรม เป็นปัจจยแก่อัปปัตติกรรม โดยปัจจยชาตปัจจย มี ๓ นัย .

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยอาเสวนปัจจย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยกัมมปัจจย มี ๖ นัย

สหชาตกิตติ นานาชนิกกิตติ พิงกระทำ นานาชนิก มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยวิปากปัจจย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยอาหารปัจจย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยอินทริยปัจจย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยฌานปัจจย มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยมัคคปัจจย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยสัมปยุตตปัจจย มี ๖ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยวิปยุตตปัจจย มี ๕ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยอรรถปัจจย มี ๙ นัย ฯลฯ .

พิงกระทำเหมือนกับสวัตกกทุกะ .

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยนัตถิปัจจย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยวิคตปัจจย

ฯลฯ เป็นปัจจย โดยอวิคตปัจจย มี ๙ นัย

[๖๙๐] ในเหตุปัจจย มีวาระ ๔

ในอารัมมณปัจจย มี " ๙

ในอริปัตติปัจจย มีวาระ ๙

ในอนันตรปัจจย มี " ๙

ในสมนันตรปัจจย มี " ๙

ในสหชาตปัจจย มี " ๙

ในอัญญมัญญปัจจย มี " ๙

ในนิสสยปัจจย มี " ๙

ในอุปนิสสยปัจจย มี " ๙

ในปุเรชาตปัจจย มี " ๓

ในปัจจยชาตปัจจย มี " ๓

ในอาเสวนปัจจย มี " ๙

ในกัมมปัจจย มี " ๖

ในวิปากปัจจย มี " ๙

ในอาหารปัจจย มี " ๔

ในอินทริยปัจจย มี " ๔

ในฌานปัจจย มี " ๙

ในมัคคปัจจย มี " ๔

ในสัมปยุตตปัจจย มี " ๖

ในวิปยุตตปัจจย มี " ๕

ในอรรถปัจจย มี " ๙

ในนัตถิปัจจย มี " ๙

ในวิคตปัจจย มี " ๙

ในอวิคตปัจจย มี " ๙ .

[๖๙๑] สัปปัตติกรรม เป็นปัจจยแก่สัปปัตติกรรม โดยอารัมมณปัจจย เป็นปัจจยโดย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
สหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

สัปปีติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปีติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาต
ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจจนาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

สัปปีติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปีติกรรม และอัปปีติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

อัปปีติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปีติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาต
ปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจจนาชาตปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย .

อัปปีติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปีติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
สหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย

อัปปีติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปีติกรรม และอัปปีติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย

สัปปีติกรรม และอัปปีติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปีติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย .

สัปปีติกรรม และอัปปีติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปีติกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น
ปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจจนาชาตปัจจัย .

สัปปีติกรรม และอัปปีติกรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปีติกรรมและอัปปีติกรรม โดย
อาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนัสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
ปุเรชาตปัจจัย .

แนปัจจนียวิภังค์ และการนับก็เหมือนกับสวัตติกทกะ ถ้าหากมีไม่เสมอกัน พึงพิจารณา
ทุกะนี้ ตามสมควรแล้วพึงนับ การนับทั้งสองนอกนั้นก็พึงนับ .

สัปปีติทกะ จบ

ปีติสทททกะ

ปฏิจจวาร

[๖๔๒] ปีติสททธรรม อาศัยปีติสททธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นปีติสททธรรม ชันร ๒ ฯลฯ .

ปีติสทททกะ พึงให้พิสดารโดยนัยดังกล่าวมา เหมือนกับสัปปีติทกะ ไม่มีแตกต่าง
กัน หลักจำแนกหัวข้อปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน .

ปีติสทททกะ จบ

สุขสทททกะ

ปฏิจจวาร

[๖๔๓] สุขสททธรรม อาศัยสุขสททธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๒ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสุขสททธรรม ชันร ๑ อาศัยชันร ๒ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่สุขสททธรรม อาศัยสุขสททธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สุข และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลาย ที่เป็นสุขสททธรรม .

พึงยังสุขสทททกะ ให้พิสดารเหมือนกับอนโลมปฏิจจวาร แห่งสัปปีติทกะ จะนั้น .

[๖๔๔] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๔ ฯลฯ

ในปุเรชาตปัจจัย มี " ๖

ในอาเสวนปัจจัย มี " ๖

ในกัมมปัจจัย มี " ๔

ในวิคตปัจจัย มี " ๔

[๖๔๕] สุขสททธรรม อาศัยสุขสททธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๒ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสุขสททธรรม ซึ่งเป็นเหตุทกะ ชันร ๒ ฯลฯ .

พึงกระทำมูล

สุข และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นสุขสททธรรม ซึ่งเป็น
เหตุทกะ .

สุขสททธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สุขสททธรรม อาศัยสุขสททธรรม เกิดขึ้น ไม่
ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๒ และสุข และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสุขสททธรรม ซึ่ง
เป็นเหตุทกะ ชันร ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่สุขสททธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สุขสททธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
เหตุปัจจัย .

คือ ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่ไม่ใช่สุขสททธรรม ซึ่งเป็น
เหตุทกะ ชันร ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปอาศัยสุข ซึ่งเป็นเหตุทกะ

ในเหตุทกปฏิสนธิขณะ ชันร ๓ และกฐิตารูป อาศัยชันร ๑ ที่ไม่ใช่สุขสททธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ชั้น ๒ ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ตลอด
 ถึงสัญญาสัตว์ โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคต
 ด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธีจะ .

เหมือนเหตุปัจจัยในสัปตติกทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน มีหัวข้อปัจจัย ๙ ในทุกปัจจัย
 นั้นเทียว .

[๖๙๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์มณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฆานปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓ .

แม้การนับทั้งสอง นอกจากนี้ ก็พึงกระทำอย่างนี้ . แม้สหาตวารก็เหมือนกับ
 ปฏิจวาร .

ปรตติกัตติ ปฏิสนธิกัตติ ในปัจจวาร พึงให้พิสดาร ส่วนหทัยวัตถุ พึงให้พิสดาร
 ในปรตติ เหมือนในสัปตติกทุกะ ปัจจวารปัจจนียะ โมหะ มี ๑ เนย เท่านั้น เหมือนใน
 สัปตติกทุกะ . นิสสวารกัตติ สังสัฏฐวารกัตติ สัมปยุตตวารกัตติ พึงกระทำเหมือนสัปตติกทุกะ
 ฉะนั้น .

ปัญหาวาร

[๖๙๗] สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม โดยเหตุปัจจัย มี ๔ เนย .
 ในอารมณ์มณปัจจัยกัตติ ในอริปัตติปัจจัยกัตติ เหมือนกับสัปตติกทุกะต่างกันแต่คำว่า สุข
 ดังนี้ .

[๖๙๘] สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม โดยอนันตรปัจจัย
 คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น
 สุขสหคตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สุขสหคต-
 * ธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย
 จตติจิตที่เป็นสุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปตติจิตที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม ภาวักที่เป็น
 สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ภายวิญญานที่เป็นสุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ริวก-
 * มโนธาตุ ริวกมโนวิญญานธาตุที่เป็นสุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่กิริยามโนวิญญานธาตุ
 ภาวักที่เป็นสุขสหคตธรรมเป็นปัจจัยแก่ภาวักที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม กุศล อกุศล ที่เป็น
 สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม กิริยา เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ
 ผลเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสุข
 สหคตกรรม ที่เกิดหลังๆ และสุข โดยอนันตรปัจจัย .
 ธรรมที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม โดยอนันตร-
 * ปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ ฯลฯ .

พึงกระทำมูล

ทั้งสามอย่าง เหมือนกับสัปตติกทุกะ .

สุขสหคตธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม โดย
 อนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ และสุข เป็นปัจจัยแก่ชั้น
 ทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ชั้นทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ และสุขเป็นปัจจัยแก่สุขที่เกิดหลังๆ
โดยอนันตรปัจจัย

จิตติจที่เป็นสุขสหคตธรรม และสุข เป็นปัจจัยแก่อุปัตติจิตที่มิใช่สุขสหคตธรรม
ภวังคที่เป็นสุขสหคตธรรม และสุข เป็นปัจจัยแก่อาวชชนะ กายวิญญานที่เป็นสุขสหคตธรรม
และสุขเป็นปัจจัยแก่วิบากมโนวิญญานธาตุ วิบากมโนวิญญานธาตุ ที่เป็นสุขสหคตธรรม และสุข
เป็นปัจจัยแกกิริยามโนวิญญานธาตุ ภวังคที่เป็นสุขสหคตธรรม และสุข เป็นปัจจัยแกภวังคที่
มิใช่สุขสหคตธรรม กุศล อกุศล ที่เป็นสุขสหคตธรรม และสุข เป็นปัจจัยแกภูฐานะ
ที่มิใช่สุขสหคตธรรม กิริยา เป็นปัจจัยแกภูฐานะ ผล เป็นปัจจัยแกภูฐานะ โดยอนันตร
ปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ชั้นทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ และสุขเป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น
สุขสหคตธรรม ที่เกิดหลังๆ และสุข โดยอนันตรปัจจัย .

ขลข เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย .

[๖๙๙] สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย .

ธรรมที่มิใช่สุขสหคตธรรมเป็นปัจจัยแก่ธรรมที่มิใช่สุขสหคตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่มิใช่สุขสหคตธรรม
แล้วให้ทานด้วยจิตที่มิใช่สุขสหคตธรรม คือ ขลข ยังสมมติให้เกิด กอมาณะ ถือทัญญู
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ที่มิใช่สุขสหคตธรรม ขลข ปัญญา ขลข รากะ ความปรารถนา
สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤดู โภชนะ ขลข เสนาสนะ สุข แล้วให้ทานด้วยจิตที่มิใช่
สุขสหคตธรรม ขลข ยังสมมติให้เกิด ขลข ฆ่าสัตว์ ขลข ทำลายสงฆ์

ศรัทธาที่มิใช่สุขสหคตธรรม ขลข เสนาสนะ และสุข เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่มิใช่
สุขสหคตธรรม ขลข แกปัญญา แกรากะ แกโหระ แกความปรารถนา แกสุขทางกาย แก
มรรค แกผลสมมติ และแกสุข โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่มิใช่สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่มิใช่สุขสหคตธรรม

แล้วให้ทานด้วยจิตที่เป็นสุขสหคตธรรม ขลข ยังสมมติให้เกิด กอมาณะ ถือทัญญู
บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่มิใช่สุขสหคตธรรม ขลข ปัญญา ขลข รากะ ความปรารถนา
สุขทางกาย ขลข เสนาสนะ สุข แล้วให้ทานด้วยจิตที่เป็นสุขสหคตธรรม ขลข ยังสมมติให้
เกิด ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ด้วยจิตที่เป็นสุขสหคตธรรม มลา ขลข ปัสณา ขลข สัมพะ ขลข
ตัดช่องย่องเบา ขลข ลอบขึ้น ปลักทรัพย์ ขลข ปล้นบ้านหลังหนึ่ง ขลข ปล้นตามทาง ขลข
กริยาผู้อื่น ขลข ฆ่าคนในหมู่บ้าน ขลข ฆ่าคนในนิคม ขลข

ศรัทธาที่มิใช่สุขสหคตธรรม ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นสุขสหคต-

*ธรรม ขลข แกปัญญา แกรากะ แกโหระ แกมานะ แกทัญญู แกความปรารถนา แกสุขทางกาย
แกมรรค แกผลสมมติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่มิใช่สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม และธรรมที่มิใช่สุขสหคต-

*ธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่มิใช่สุขสหคตธรรม
แล้วให้ทานด้วยจิตที่เป็นสุขสหคตธรรม . มีอธิบายเหมือนข้อความตามบาลี ตอนที่ ๒ . กอมาณะ
ถือทัญญู

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่มิใช่สุขสหคตธรรม ขลข เสนาสนะ สุข แล้วให้ทาน ขลข ยัง
สมมติให้เกิด ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ด้วยจิตที่เป็นสุขสหคตธรรม ขลข

ศรัทธาที่มิใช่สุขสหคตธรรม ขลข เสนาสนะ และสุขเป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็น
สุขสหคตธรรม ขลข แกความปรารถนา แกสุขทางกาย แกมรรค แกผลสมมติ และแกสุข
โดยอุปนิสสยปัจจัย .

สุขสหคตธรรม และธรรมที่มิใช่สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย .

[๗๐๐] ธรรมที่มิใช่สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่มิใช่สุขสหคตธรรม โดย
ปรชาติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปรชาติ วัตถุปรชาติ .

ที่เป็นอารัมมณปรชาติ ได้แก่ จักข ขลข บุคคลพิจารณาเห็นซึ่งหทัยวัตถุ โดยความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ความเป็นของไม่เที่ยง ด้วยจิตที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่ง
 เพราะปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข ฯลฯ โภฏฐิพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาน .

ที่เป็นวัตถุประสาท ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน กายายตนะ ฯลฯ
 หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม และสุข โดยประสาทปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม โดยประสาทปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณประสาท วัตถุประสาท .

ที่เป็นอารัมมณประสาท ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นซึ่งหทัยวัตถุ โดยความ
 เป็นของไม่เที่ยง ด้วยจิตที่เป็นสุขสหคตธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่ง เพราะ
 ปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นสุขสหคตธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น .

ที่เป็นวัตถุประสาท ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม
 โดยประสาทปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สุขสหคต-

* ธรรม โดยประสาทปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณประสาท วัตถุประสาท .

ที่เป็นอารัมมณประสาท ได้แก่ จักข ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นซึ่งหทัยวัตถุ โดยความ
 เป็นของไม่เที่ยง ด้วยจิตที่เป็นสุขสหคตธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่ง เพราะ
 ปรารภจักขเป็นต้นนั้น รากะที่เป็นสุขสหคตธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ .

ที่เป็นวัตถุประสาท ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสุขสหคตธรรม
 และสุข โดยประสาทปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๙ นัย .

[๓๐๑] สุขสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สุขสหคตธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก

กัมมปัจจัย แบ่งเป็น ๖ พังกระทำให้เป็นทั้งสหชาต และนานาขณิก ๔ ให้เป็น

นานาขณิก ๒ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย

มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย

มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย

มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย

มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมีคคปัจจัย

มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย

มี ๖ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๕ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัตถิปัจจัย

มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตถิปัจจัย

มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

มี ๙ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย

มี ๙ นัย .

[๓๐๒] ในเหตุปัจจัย

มีวาระ ๔

ในอารัมมณปัจจัย

มี " ๙

ในอริปัตติปัจจัย

มีวาระ ๙

ในอนันตรปัจจัย

มี " ๙

ในสมนันตรปัจจัย

มี " ๙

ในสหชาตปัจจัย

มี " ๙

ในอัญญมัญญปัจจัย

มี " ๙

ในนิสสยปัจจัย

มี " ๙

ในอุปนิสสยปัจจัย

มี " ๙

ในประสาทปัจจัย

มี " ๓

ในปัจฉาชาตปัจจัย

มี " ๓

ในอาเสวนปัจจัย

มี " ๙

ในกัมมปัจจัย

มี " ๖

ในวิปากปัจจัย

มี " ๙

ในอาหารปัจจัย

มี " ๔

ในอินทริยปัจจัย

มี " ๙

ในฉานปัจจัย

มี " ๙

ในมคคปัจจัย

มี " ๔

ในสัมปยุตตปัจจัย

มี " ๖

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในวิปปยัตตปัจจัย	มี "	๕
ในอิตถิปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถิปัจจัย	มี "	๙
ในวิคตปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

ปัจจนียวิภังค์กัถิ การนับกัถิ พึงทำเหมือนสัปตีกทุกะ ด้วยประการฉะนี้ แม้ถ้ามีความสงสัย พึงคือนโลมวาร แล้วนับ .

สุขสหคตทุกะ จบ

อุเบกขาสหคตทุกะ

ปฏิจจวาร

[๓๐๓] อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๒ อาคัยชันร์ ๑ ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ชันร์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อุเบกขา และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันร์ทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม

ปฏิสนธิ .

อุเบกขาสหคตธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๒ และอุเบกขา และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันร์ ๑ ที่เป็นอุเบกขาสหค-

* ธรรม ชันร์ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ชันร์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยอุเบกขา

ในปฏิสนธิขณะ ชันร์ ๓ และกัฏฐิตารูป อาคัยชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ชันร์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ กัฏฐิตารูป อาคัยอุเบกขา หทัยัตถุ อาคัยชันร์ทั้งหลาย ชันร์ทั้งหลาย อาคัยหทัยัตถุ หทัยัตถุอาคัยอุเบกขา อุเบกขาอาคัยหทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ .

เหมือนกับสัปตีกทุกะ ในอนุลโลม มีวาระทั้ง ๙ .

[๓๐๔] ในเหตุปัจจัย มี "

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๙
ในอริปัตตปัจจัย	มี "	๙
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๖
ในกัมมปัจจัย	มีวาระ ๙	
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๓๐๕] อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๒ อาคัยชันร์ ๑ ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ อาคัย ชันร์ทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ .

ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ อุเบกขา และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันร์ทั้งหลาย ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อุเบกขาสหคตธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขา-

* สหคตธรรม อาคัยอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๒ และอุเบกขา และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันร์ ๑ ที่เป็นอุเบกขาสหค-

* ธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ ในเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาคัยชันร์ ๑ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร์ ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาคัยอุเบกขาซึ่งเป็นเหตุกะ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ อาคัยอุเบกขา อุเบกขาอาคัยหทัยัตถุ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอสังญูสัตว์ .

อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตชันร์ทั้งหลาย อาคัยอุเบกขา ซึ่งเป็นเหตุกะ ในเหตุกปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตชันร์ทั้งหลาย อาคัยอุเบกขา

ในโอกาสปฏิสนธิ์นี้ หทัยวัตถุอาศัยอุเบกขา ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม
อาศัยหทัยวัตถุ โมะหะที่สหระคตด้วยวิกิจจนา ที่สหระคตด้วยอหัจจะ อาศัยอุเบกขา ที่สหระคตด้วย
วิกิจจนา ที่สหระคตด้วยอหัจจะ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓.

การนับทั้งสองนอกจากนี้ก็ดี สหชาตวารกิติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัจจัยวาร

[๓๐๓] อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๒ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

เหมือนกับสวิตกกฤกะ . ในปัจจัยวาร ต่างกันที่คำว่า อุเบกขา . พึงกระทำหัวข้อปัจจัย
ทั้งปวง ๙ ทั้งปฏิสนธิ ปวัตติ และหทัยวัตถุ .

[๓๐๔] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๙
ในเปรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๙
ในอริคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๓๐๕] อุเบกขาสหคตธรรม อาคัยอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๒ อาคัยชันธ ๑ ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันธ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหนคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหนคด้วยอุทริจจะ อาคัยชันธ
ทั้งหลายที่สหนคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหนคด้วยอุทริจจะ .

พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ทั้ง ๙ โดยนัยดังกล่าวมานี้ ปวัตติ และปฏิสนธิ พึงกระทำ
เหมือนกับสวิตกกฤกะ โมหะ มี ๓ นัยเหมือนกัน แม้หทัยวัตถุ ก็พึงกระทำในปวัตติ .

[๓๐๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เปรชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้นี้ก็ดี นิสสยวารกิติ พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังฐวาร

[๓๐๗] อุเบกขาสหคตธรรม คลุกเคล้ากับอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๒ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

พึงกระทำเหมือนกับ สวิตกกฤกะ .

[๓๐๘] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๖

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๖
ในอริคตปัจจัย	มี "	๖ .

[๓๐๙] อุเบกขาสหคตธรรม คลุกเคล้ากับอุเบกขาสหคตธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

เหตุปัจจัย

คือ ชันร ๒ คลงเคล้ากับชันร ๑ ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ชันร ๒ ฯลฯ ในอุเบกขปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ คลงเคล้ากับชันรทั้งหลายที่สหคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหคตด้วยอุทธัจจะ .

พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๕ ดังกล่าวมา พึงกระทำให้เหมือนในสวิตกกฤตะ .

[๓๑๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๖

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉิมชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยตตปัจจัย	มี "	๖ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหา

[๓๑๕] อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคตธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันรทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ๔ โดยนัยดังกล่าวมาแล้ว เหมือนกับสวิตกกฤตะ .

[๓๑๖] อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย .

ฯ เป็นปัจจัย โดยอธิปัตติปัจจัย .

อาร์มมณปัจจัยกิติ อธิปัตติปัจจัยกิติ พึงให้พิสดารเหมือนกับสัปปิตกกฤตะ ต่างกันแต่คำว่า อุเบกขา .

[๓๑๗] อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชันรทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาที่เกิดขึ้นหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

จตติจิต ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปัตติจิตที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ชันรทั้งหลายที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม วิบากมโนธาตุ เป็นปัจจัยแก่วิบากมโนวิญญาณธาตุ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ภวังค์ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม กุศล อกุศลที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม กิริยา เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ผล เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ แนวสัญญา นาสัญญา ตณะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอนันตรปัจจัย .

อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคตธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชันรทั้งหลายที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดหลังๆ และอุเบกขา โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อุเบกขาที่เกิดขึ้นก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาที่เกิดขึ้นหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย ชันรทั้งหลายที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชันรทั้งหลายที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคต-

* ธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

จตติจิต ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปัตติจิตที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

อุเบกขาที่เกิดขึ้นก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชันรทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

จตติจิต ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปัตติจิตที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ภวังค์ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ กายวิญญาณธาตุ เป็นปัจจัยแก่วิบากมโนธาตุ วิบากมโนวิญญาณธาตุ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่กิริยามโนวิญญาณธาตุ ภวังค์ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม กุศล อกุศลที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม กิริยา เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคตธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
อุเบกขาสหคตธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อุเบกขาที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิด
หลังๆ และอุเบกขา โดยอนันตรปัจจัย .

อุเบกขาสหคตธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคต
ธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ และอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่
ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ และอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่อุเบกขา
ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

จตุตติจ ที่อุเบกขาสหคตธรรม และอุเบกขา เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่ใช่อุเบกขา
สหคตธรรม อวิชชนะ และอุเบกขา เป็นปัจจัยแก่ขั้นทั้งหลาย ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม
วิปากมโนธาตุ และอุเบกขา เป็นปัจจัยแก่วิปากมโนวิญญาณธาตุ ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม
ภวังคที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรมและอุเบกขา เป็นปัจจัยแก่ภวังคที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม
กุศล อกุศล ที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม และอุเบกขา เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่ไม่ใช่อุเบกขา
สหคตธรรม กิริยา เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ ผลเป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ
ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมบัติที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอนันตรปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ขั้นทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดก่อนๆ และอุเบกขาเป็นปัจจัยแก่ขั้น
ทั้งหลายที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ที่เกิดหลังๆ และอุเบกขา โดยอนันตรปัจจัย .

ขลข เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย มี ๙ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๙ นัย

[๓๑๘] อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม โดย
อุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณุปนิสสยะ อนันตรุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม
แล้วให้ทานด้วยจิตที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม คือ ขลข อุโบสถกรรม ขลข ฌานที่ไม่ใช่
อุเบกขาสหคตธรรม ขลข วิปัสสนา ขลข มรรค ขลข ยังสมบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ
ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ขลข ปัญญา ขลข รากะ โทสะ
โมหะ มานะ ทิฏฐิ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤดู โภชนะ ขลข เสนาสนะ
อุเบกขา แล้วให้ทานด้วยจิตที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ขลข ยังสมบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์
ขลข ทำลายสงฆ์

ศรัทธาที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ขลข เสนาสนะ และอุเบกขา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา
ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ขลข แก่ปัญญา แก่รากะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย
แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมบัติ และแก่อุเบกขา โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคตธรรม โดยอุปนิสสย-

*ปัจจัย

มี ๓ นัย เป็นอุปนิสสยปัจจัย คือ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคต-

*ธรรม แล้วให้ทานด้วยจิตที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ขลข ยังสมบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือ
ทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ขลข เสนาสนะ อุเบกขา แล้ว
ให้ทานด้วยจิตที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ขลข ยังสมบัติให้เกิดขึ้น ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้
ด้วยจิตที่เป็นอุเบกขาสหคตธรรม ขลข กล่าวมุสา ขลข ปิสุณา ขลข ผรุสสะ ขลข สัมพะ
ขลข ตัดช่อย่องเบา ขลข ลอบขึ้น ไปลักทรัพย์ ขลข ปล้นบ้านหลังหนึ่ง ขลข ปล้นตามทาง
ขลข ฆาตกรรม ขลข ฆ่าคนในหมู่บ้าน ขลข ฆ่าคนในนิคม ขลข

ศรัทธาที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นอุเบกขา
สหคตธรรม ขลข แก่ความปรารถนา ขลข แก่มรรค แก่ผลสมบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสหคตธรรม เป็นปัจจัยแก่อุเบกขาสหคตธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
อุเบกขาสหคตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

มี ๓ นัย เป็นอุปนิสสยปัจจัย มีคำอธิบายเหมือนบาลีตอนที่สอง .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 อุเบกขาสมุทฺตวรรต และธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสมุทฺตวรรต เป็นปัจจัยแก่อุเบกขา-
 *สมุทฺตวรรต โดยอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย .

[๓๑๙] ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสมุทฺตวรรต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสมุท-
 *ธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับสัปปัตติกทุกะ .

[๓๒๐] อุเบกขาสมุทฺตวรรต เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุเบกขาสมุทฺตวรรต โดย
 ปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ นัย .

ขลข เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย	มี ๙ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยกัมมปัจจัย	มี ๖ นัย
พึงกระทำเป็นสหชาต นานาชนิก ๔ นัย และเป็นนานาชนิก ๒ นัย .	
ขลข เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย	มี ๙ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย	มี ๔ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย	มี ๔ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย	มี ๙ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย	มี ๙ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยมัคคปัจจัย	มี ๔ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย	มี ๖ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยวิปยุตตปัจจัย	มี ๕ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยอตฺถิปัจจัย	มี ๙ นัย
ขลข เป็นปัจจัย โดยนตฺถิปัจจัย	
ขลข เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย	
ขลข เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย .	

พึงจำแนกปัจจัยเหล่านี้ โดยกระทำอย่างสัปปัตติกทุกะ .

[๓๒๑] ในเหตุปัจจัย	มีวาระ ๔
ในอาร์มมณปัจจัย	มี " ๙
ในอริปัตติปัจจัย	มี " ๙
ในอนันตรปัจจัย	มี " ๙
ในสมนันตรปัจจัย	มี " ๙
ในสหชาตปัจจัย	มี " ๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี " ๙
ในนิสสยปัจจัย	มี " ๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี " ๙
ในปุเรชาตปัจจัย	มี " ๓
ในปัจฉาชาตปัจจัย	มี " ๓
ในอาเสวนปัจจัย	มี " ๙
ในกัมมปัจจัย	มี " ๖
ในวิปากปัจจัย	มี " ๙
ในอาหารปัจจัย	มี " ๔
ในอินทริยปัจจัย	มีวาระ ๔
ในฌานปัจจัย	มี " ๙
ในมัคคปัจจัย	มี " ๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี " ๖
ในวิปยุตตปัจจัย	มี " ๕
ในอตฺถิปัจจัย	มี " ๙
ในนตฺถิปัจจัย	มี " ๙
ในวิคตปัจจัย	มี " ๙
ในอวิคตปัจจัย	มี " ๙ .

ปัจจัยนี้วิภังค์กิตติ การนับสามอย่างนอกนี้กิตติ พึงกระทำเหมือนกับสัปปัตติกทุกะ โดยนับ
 ดังกล่าวมาแล้ว .

อุเบกขาสมุทฺตทุกะ จบ

กามาวจรทุกะ

ปฏิจจวาร

[๓๒๒] กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกามาวจรธรรม ปฏิสันธิ ขลข
 มหาภูตรูป ๑ ขลข .

ขลข

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .
 กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
 เหตุปัจจัย
 คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ กุฎตารูป
 อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .
 ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .
 กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
 ในปฏิสนธิขณะ กุฎตารูปอาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม .
 กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิด
 ขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ
 ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ .
 กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
 เหตุปัจจัย
 คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย
 ในปฏิสนธิขณะ กุฎตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และมหาภูตรูป
 ทั้งหมด .
 ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น
 เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และหทัยวัตถุ
 ชั้น ๒ ฯลฯ .
 กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
 กามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และหทัยวัตถุ
 ชั้น ๒ กุฎตารูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

๒๗๓	ในเหตุปัจจัย	มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๔
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มีวาระ	๔
ในฌานปัจจัย	มี "	๔
ในมัคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในอัติปัจจัย	มี "	๔
ในนัตติปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๔

[๒๗๔] กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกามาวจรธรรม ซึ่งเป็นเหตุ
 ชั้น ๒ ฯลฯ เหตุทุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยสัตถ์ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระค
 ด้วยอุทธีจะ อาศัยชั้นทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธีจะ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย .

[๗๒๕] กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย มี
 ๓ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
 อริปัตติปัจจัย

คือ อริปัตติปัจจัยที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ชั้น ๓
 อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย
 คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ใน
 ปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
 เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก
 ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
 เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และ
 มหาภูตรูปทั้งหลาย ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

สองอย่างที่เหลือนอกนี้ พึงกระทำให้ปรากฏ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปเรชาตปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาตปัจจัย .

[๗๒๖] กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย มี
 ๓ นัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
 อาเสวนปัจจัย

คือ ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ชั้น ๒ ฯลฯ
 ปฏิสนธิ .

กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ
 พึงกระทำมูล

ชั้น ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก
 ชั้น ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เหลือนอกนี้ พึงกระทำให้ปรากฏเป็น ๓ นัย .

[๗๒๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มีวาระ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับที่เหลือนอกนี้ก็ติ สหชาตวาทกิติ พึงกระทำ .

ปัจจัยวาท

[๗๒๘] กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นกามาวจรธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ
ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขัตติยกามาทรูป ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .
ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .
กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย
คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหากุต-
*รูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .
ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .
กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .
ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และหทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .
กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
กามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และหทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ
จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

ฯลฯ

[๓๒๙] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๙
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๙
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๔
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในอริกตปัจจัย	มี "	๙ .

[๓๓๐] กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
คือ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นกามาวจรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ฯลฯ เหตุปฏิสนธิ
ตลอดถึงอสังขัตติย จักขวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็น
กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วย
อุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ และหทัยวัตถุ .
ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย .

[๓๓๑] กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย
คือ ขันธ์ ๑ ตลอดถึงอสังขัตติย .
ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย
คือ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจร-
*ธรรม ซึ่งเป็นวิบาก อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยมหากุตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อริปัตติปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

กามาวจรธรรม อาศัยกามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะอริปัตติปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

พึงกระทำมูล

อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และหทัยวัตถุ
ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และหทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ
ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

พึงกระทำมูล

ชั้น ๓ อาศัยชั้น ๑ ที่เป็นกามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และหทัยวัตถุ ชั้น ๒ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และมหากุตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย

พึงกำหนดคำว่า วิบากในสุทธกนัย และในอุปนิสสกนัย ในอุปนิสสกนัย ไม่มี .

[๗๓๒] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสสยวารกดี พึงกระทำมูล .

สังสังฐาวาร

[๗๓๓] กามาวจรธรรม คลุกเคล้ากับกามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นกามาวจรธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

[๗๓๔] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในอารมณ์ปัจจัย	มี "	๒
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๒
ในวิคตปัจจัย	มี "	๒ .

[๗๓๕] กามาวจรธรรม คลุกเคล้ากับกามาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นกามาวจรธรรม ซึ่งเป็นเหตุปัจจัย ๒ ฯลฯ

ในเหตุปัจจัยอื่นขณะ ฯลฯ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ

คลุกเคล้ากับชั้นทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ .

[๗๓๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกดี พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๗๓๗] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดย
เหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดย
เหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

[๓๓๘] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุตถกรรมทั้งหลาย
ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น
ราคะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู พิจารณาโวทาน กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่ม
แล้ว ฯลฯ กุตถกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้ในกาลก่อน ฯลฯ จากมาน ฯลฯ จักข ฯลฯ
หทัยวัตถุ ฯลฯ ชั้นทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส
เกิดขึ้น

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขวิญญาน โภญฐัพพายตนะ ฯลฯ . กามาวจรธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักข พังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นกามาวจรธรรม โดยเจโตปริยญาณ
ชั้นทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน แก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค แก่ผล โดยอาร์มมณปัจจัย

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยเจโตปริยญาณ
อากาสาณัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่
เนวสัญญานาสัญญายตนะ

ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิญญาน แก่เจโตปริยญาณ แก่
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลออกจากกามานแล้ว พิจารณากามาน ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะ
ปรารภกามานนั้น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

บุคคลพิจารณาอากาสาณัญญาตนะ พิจารณาวินิญาณัญญาตนะ พิจารณาอากิญจัญญา-

*ยตนะ พิจารณาเนวสัญญานาสัญญายตนะ พิจารณาทิพพจักข พิจารณาทิพโสตธาตุ พิจารณา
อิทธิวิญญาน เจโตปริยญาณ ฯลฯ บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ฯลฯ ยถากัมมปคญาณ ฯลฯ
พิจารณาอนาคตังสญาณ ชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โทมนัส เกิดขึ้น .

[๓๓๙] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุตถกรรม
ทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน กระทำกุตถกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้ว
พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะกระทำกุตถกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น
ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น

พระเสขบุคคลทั้งหลายกระทำโคตรภูให้หนักแน่นแล้วพิจารณา กระทำโคตรภูนั้นให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา

จักข ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรมให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะกระทำจักขเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นกามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย .
ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นร
ทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อาร์มณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
ที่เป็นอาร์มณาริบัติ ได้แก่บุคคลออกจากภวนแล้ว กระทำภวนให้เป็นอารมณ์อย่าง
หนักแน่นแล้ว พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำภวนนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
ผล ฯลฯ กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรกุ แก่โวกาน โดยอริปัตติปัจจัย
บุคคลกระทำอาภาสญาณายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ญาณัญญ-
* จายตนะ ฯลฯ อากัญญัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ทิพพจักขุ ทิพพโสตราต
อิทธิวิริญาณ ฯลฯ กระทำอนาคตังสญาณให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา
บุคคลกระทำขั้นเรทั้งหลาย ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว
ย่อมยินดี ย่อมเพิลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำขั้นเรนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น
ทิฏฐิ ฯลฯ .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-
* รูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรม ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตชั้นร และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

[๓๔๐] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ ชั้นรทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นรทั้งหลายที่เกิด
หลังๆ โดยอนันตรปัจจัย อนโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรกุ อนโลมเป็นปัจจัยแก่โวกาน
อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นรทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย .
กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ จตจิตที่เป็นกามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม อาวัชชนะ
เป็นปัจจัยแก่ชั้นรทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
ชั้นรทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดย
อนันตรปัจจัย

บริกรรมแห่งปฐมฌาน เป็นปัจจัยแก่ปฐมฌาน โดยอนันตรปัจจัย ฯลฯ แห่งจตุตถฌาน
ฯลฯ บริกรรมแห่งเนวสัญญานาสัญญายตนะ ฯลฯ แห่งทิพพจักขุ ฯลฯ แห่งทิพพโสตราต แห่ง
อิทธิวิริญาณ แห่งเจโตปริยญาณ แห่งบุพเพนิวาสานุสสติญาณ แห่งธากัมมุปคญาณ ฯลฯ
บริกรรมแห่งอนาคตังสญาณ เป็นปัจจัยแก่อนาคตังสญาณ โดยอนันตรปัจจัย
โคตรกุ เป็นปัจจัยแก่มรรค โวกาน เป็นปัจจัยแก่มรรค อนโลม เป็นปัจจัยแก่ผล
สมาบัติโดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ ชั้นรทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นรทั้งหลายที่เกิด
หลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล ผลเป็นปัจจัยแก่ผล เนวสัญญานาสัญญายตนะของบุคคลผู้
ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ จตจิตที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิต ที่เป็นกามาวจรธรรม
ภวัคคที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ชั้นรทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็นกามาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๗ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ นัย
ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย .

[๓๔๑] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย
มี ๓ อย่าง คือ อาร์มณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ
ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นกามาวจรธรรม แล้ว
ให้ทาน ศีล ฯลฯ อุปโบสถกรรม ฯลฯ วิปัสสนา ฯลฯ ก่อมานะ ถึงทิฏฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นกามาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ รากะ ความปรารถนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤๅ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน วิปัสสนา ฯลฯ มาสัตว์
 ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธาที่เป็นกามาวจรธรรม ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นกามาวจรธรรม
 ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสัยปัจจัย .

กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอุปนิสัยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นกามาวจรธรรมแล้ว
 ยังฉกฉวยที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ให้เกิดขึ้น มรรค ฯลฯ อภิญา ฯลฯ ยังสมมติให้เกิดขึ้น
 บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นกามาวจรธรรม ฯลฯ เสนาสนะ แล้วยังฉกฉวยที่ไม่ใช่กามาวจร-

* ธรรมให้เกิดขึ้น มรรค ฯลฯ อภิญา ฯลฯ ยังสมมติให้เกิดขึ้น

ศรัทธาที่เป็นกามาวจรธรรม ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
 ฯลฯ แก่ปัญญา แก่มรรค แก่ผลสมมติ โดยอุปนิสัยปัจจัย

บริกรรมแห่งปฐมฌาน เป็นปัจจัยแก่ปฐมฌาน ฯลฯ แห่งจตุตถฌาน ฯลฯ แห่ง
 อาภาสญาณายตนะ ฯลฯ แห่งปฐมมรรค ฯลฯ บริกรรมแห่งจตุตถมรรค ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอุปนิสัยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
 แล้วยังฉกฉวยที่ไม่ใช่กามาวจรธรรมให้เกิดขึ้น มรรค ฯลฯ อภิญา ฯลฯ ยังสมมติให้เกิดขึ้น
 บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา แล้วยังฉกฉวยที่ไม่ใช่กามาวจร-

* ธรรมให้เกิดขึ้น มรรค ฯลฯ อภิญา ฯลฯ ยังสมมติให้เกิดขึ้น

ศรัทธาที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ฯลฯ
 แก่ปัญญา แก่มรรค แก่ผลสมมติ โดยอุปนิสัยปัจจัย

ปฐมฌาน เป็นปัจจัยแก่ทุติยฌาน โดยอุปนิสัยปัจจัย ฯลฯ ตติยฌาน ฯลฯ จตุตถฌาน
 ฯลฯ อาภาสญาณายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญานายตนะ อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่
 เนวสัญญานาสัญญานายตนะ โดยอุปนิสัยปัจจัย

ปฐมมรรค เป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรค ทุติยมรรค เป็นปัจจัยแก่ตติยมรรค ตติยมรรค
 เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค โดยอุปนิสัยปัจจัย

มรรค เป็นปัจจัยแก่ผลสมมติ โดยอุปนิสัยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอุปนิสัยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
 แล้วให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น กอมนะ คือทัญญู

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา แล้วให้ทาน ศีล ฯลฯ
 อุโบสถกรรม ฯลฯ ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น กอมนะ คือทัญญู

ศรัทธาที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นกามาวจรธรรม ฯลฯ
 แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสัยปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายเข้าไปอาศัยมรรคแล้ว พิจารณาเห็นสังขารทั้งหลายโดยความเป็นของ
 ไม่เที่ยง ฯลฯ มรรค เป็นปัจจัยแก่ตัณหาปฏิสัมภิทา แก่ธรรมปฏิสัมภิทา แก่นิรตติปฏิสัมภิทา
 แก่ปฏิภาณปฏิสัมภิทา แก่ฐานฐานโสละของพระอริยะทั้งหลาย โดยอุปนิสัยปัจจัย
 ผลสมมติ เป็นปัจจัยแก่ทุกข์ทางกาย โดยอุปนิสัยปัจจัย .

[๗๔๒] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
 โทมณัส เกิดขึ้น

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ .

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นกามาวจรธรรม โดยปุระชาตปัจจัย .

กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ .

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
 โดยปุระชาตปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยปัจจุชาตปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๓ นัย .

[๗๔๓] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิด ฯลฯ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยกัมมปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิด ฯลฯ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทรีย์ปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ นัย .

[๓๔๔] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ ฯลฯ .

กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ฯลฯ . ในปฏิสนธิขณะหทัยัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
กามาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ หทัยัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
โดยวิปยุตตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูป
ทั้งหลาย โดยวิปยุตตปัจจัย ปฏิสนธิ .

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่
เกิดก่อน โดยวิปยุตตปัจจัย .

[๓๔๕] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ ฯลฯ .

กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
กามาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย .

ที่เป็นปุเรชาติ ได้แก่ ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เหมือนกับปุเรชาติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาติ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ เหมือนกับวิปยุตตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
โดยอตฺถิปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดย
อตฺถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาติ อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย
เป็นปัจจัยแก่จิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย ปฏิสนธิ .

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และกาวฬิงการอาหาร เป็น
ปัจจัยแก่กายนี้ โดยอตฺถิปัจจัย .

ที่เป็นปัจฉาชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัย
แก่กฐิตารูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย .

กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
โดยอตฺถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาติ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม และหทัยัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓
โดยอตฺถิปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนตฺถิปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอริคตปัจจัย .

[๓๔๖] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๔
ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๗
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๗
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๓
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๔
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๔
ในณานปัจจัย	มี "	๔
ในมคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๗
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอริคตปัจจัย	มี "	๗ .

[๓๔๗] กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย
 โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 ปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริย
 ปัจจัย .

กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็น
 ปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
 เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัย
 โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 กัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
 โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กามาวจรธรรม โดย
 สหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดย
 อินทริยปัจจัย .

กามาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม
 โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย .

[๓๔๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๖ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อตฺถิปัจจัย	มี "	๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนติปัจจัย มีวาระ ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริคตปัจจัย มี " ๕ .

[๓๔๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธปติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๕ .
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๕ .

[๓๕๐] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔
ในธปติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔

พึงกระทำอนโลมมาติกา .

ในอริคตปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๓ .

กามาวจรทุกะ จบ

รูปาวจรทุกะ

ปฏิจวาร

[๓๕๑] รูปาวจรธรรม อาคัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย คือ ชันธ ๓

อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาคัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาคัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือในปฏิสนธิขณะ ชันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ กุฎตารูป อาคัยมหาภูตรูปทั้งหลาย .

รูปาวจรธรรม อาคัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม และหทัยวัตถุ

ขันธ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาคัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ในปฏิสนธิขณะ กุฎตารูป อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาคัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาคัยขันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม และหทัยวัตถุ

ขันธ ๒ ฯลฯ กุฎตารูป อาคัยขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

[๓๕๒] ในเหตุปัจจัย

ในอาร์มมณปัจจัย มี " ๔
ในธปติปัจจัย มี " ๕

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๙
ในฉนปัจจัย	มี "	๙
ในมคคปัจจัย	มี "	๙
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๔
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๙
ในอุตถปัจจัย	มี "	๙
ในนัตถปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๗๔๓] ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะชันธ ๒ ฯลฯ

ในเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยัตถ อาศัยชันธทั้งหลาย ชันธทั้งหลาย อาศัยหทัยัตถ มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอสังขญสัตว์ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันธทั้งหลาย ที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย .

[๗๔๔] รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ อริปัตติธรรมที่เป็นรูปาวจรธรรม อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม . ธรรมที่ไม่ใช่กามาวจรธรรม เหมือนกับปฏิจวาร ทั้ง ๓ นัย ไม่มีแตกต่างกัน ในทุกะนี้ ฟังกระห้ามหาภูต-
*รูปทั้งหมด .

รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรมและหทัยัตถ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรมและธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรมและหทัยัตถ ชันธ ๒ ฯลฯ กฏัตตารูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจัย .

[๗๔๕] รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔
คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ปฏิสนธิ .
รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
ปุรชาตปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และกฏิตตารูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
ปุรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตต-
*สมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ปฏิสนธิ ตลอดถึงสัญญาสัตว์ .
พึงกระทำหวัชข้อปัจจัย ๕ นอกนี้ พึงกระทำอนุโลม .
 ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจจัยชาตปัจจัย มี ๔ นัย .

[๓๕๖] รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย
คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ปฏิสนธิ .
ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย
คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ปฏิสนธิ .
รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อาเสวนปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อาเสวนปัจจัย มี ๓ นัย .

รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อาเสวนปัจจัย ฯลฯ .

พึงกระทำมูล

หวัชข้อปัจจัยแม่นอกนี้ ก็พึงกระทำ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะกัมมปัจจัย มี ๒ นัย ฯลฯ

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสัมปยุตตปัจจัย

[๓๕๗] ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะวิปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ พาหิรูป ฯลฯ
อาหารสมุฏฐานรูป ฯลฯ อุตสมุฏฐานรูป ฯลฯ ส่วนพวกสัญญาสัตว์ทั้งหลาย .

ฯลฯ

[๓๕๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มีวาระ ๑	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปยุตตปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สหชาตวาทกิตี พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัจจัยวาร

[๓๕๙] รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือน
กับปัจจัยวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ตลอดถึง
อัมมัตติกมหาภูตรูป ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูต-

*รูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม และหทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ
ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น
เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย
ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม และหทัยวัตถุ ขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตต-

*สมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

[๓๖๐] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๔
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๓๖๑] ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่
เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรมซึ่งเป็นเหตุกะ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ เหตุปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขญสัตว์

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม
ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ โมหะ ที่สหระกตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกตด้วยอหังจะ
อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหระกตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระกตด้วยอหังจะ และหทัยวัตถุ .

[๓๖๒] รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้นไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย มี ๓ นัย
เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อริปัตติปัจจัย เหมือนกับปฏิจวาร .

รูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรมเกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ อริปัตติธรรมที่เป็นรูปาวจรธรรม อาศัยหทัยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม
ซึ่งเป็นวิบาก อาศัยหทัยวัตถุ ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อริปัตติปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป
อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ
อริปัตติปัจจัย

คือ อริปัตติธรรมที่เป็นรูปาวจรธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และ
หทัยวัตถุ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และหทัยวัตถุ
ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ ภาค ๔

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรมและหทัยวัตถุ
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบากและมหาภูตรูป
ทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม อาศัยรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่
รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบากและหทัยวัตถุ
ชั้นที่ ๒ ฯลฯ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรมซึ่งเป็นวิบาก และ
มหาภูตรูปทั้งหลาย ปฏิสนธิ .

[๗๖๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔

พึงกำหนดคำว่า วิบาก ในอรูปภูมิด้วย ในภูมิที่เจือปนกันด้วย .

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี นิสสวารกัฏี พึงกระทำอย่างนี้ .

สังสังฐาวาร

[๗๖๔] รูปาวจรธรรม คลุกเคล้ากับรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ คลุกเคล้ากับชั้นที่ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะ
เหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ คลุกเคล้ากับชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

[๗๖๕] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในอารมณ์ปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๒
ในวิคตปัจจัย	มี "	๒ .

[๗๖๖] ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น
ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย .

[๗๖๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๑ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวาทกัฏี พึงกระทำ .

ปัญหาวาร

[๗๖๘] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยเหตุปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย
ปฏิสนธิ .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปขั้นทั้งหลาย โดยเหตุ
ปัจจัยปฏิสนธิ .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยเหตุปัจจัย
คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และ
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัยปฏิสนธิ .

[๓๖๙] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นรูปาวจรธรรม โดยเจโตปริยญาณ
ขั้นทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิริยญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพ-
*นิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย .

รูปาวจรธรรมเป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลพิจารณาปฐมญาณ พิจารณาจตุตถญาณ พิจารณาทิพยจักขุ พิจารณาทิพพ-

*โสธธาต ฯลฯ อิทธิวิริยญาณ เจโตปริยญาณ บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ ฯลฯ
พิจารณาอนาคตังสญาณ

ขั้นทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย .

คือ บุคคลให้ทาน ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณาซึ่งกุตลกรรมทั้งหลาย

ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ย่อมยินดี ย่อมผลิตพลินยัง เพราะปรารภกุตลกรรมนั้น
ราคะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาริขณะ

โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลาย

ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยความเป็นของ

ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสเกิดขึ้น

อากาสาัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิณญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัย

แก่นาสัญญานาสัญญาตนะ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่ จักขุวิณญาณ ใญ่รู้ทพายตนะ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสธธาต

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยเจโตปริยญาณ

ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิริยญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ โดยอาร์มมณปัจจัย

[๓๗๐] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัย

แก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย

รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลกระทำปฐมฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว

พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตพลินยัง เพราะกระทำฌานนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

จตุตถฌาน ฯลฯ ทิพพจักขุ ทิพพโสธธาต อิทธิวิริยญาณ เจโตปริยญาณ

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ ฯลฯ บุคคลกระทำอนาคตังสญาณให้เป็นอารมณ์

อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตพลินยัง เพราะกระทำฌานเป็นต้นนั้น

ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อม

ยินดี ย่อมผลิตพลินยัง เพราะกระทำขั้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะเกิดขึ้น

ทิฏฐิ ฯลฯ .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่

สัมปยุตตขันธ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .

ที่เป็นอารัมมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ คิล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ บุคคล

กระทำกุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อนให้หนักแน่นแล้ว พิจารณา ย่อมยินดี

ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น

ทิฏฐิ ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

ผล ฯลฯ นิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก้วทาน แก้วมรรค แก้วผล โดยอริปัตติปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรมเป็นอารมณ์

อย่างให้หนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์

อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ

บุคคลกระทำอาภาสญาณายตนะ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา กระทำ

เนวสัญญานาสัญญายตนะ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-

*ขันธ และจิตตสมภูฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

[๓๓๑] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น

รูปาวจรธรรม ที่เกิดก่อนหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ จตติจิตที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอนันตร

ปัจจัย ภาวักขที่ เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม

เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่

รูปาวจรธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่ผล

สมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ จตติจิตที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่เป็นรูปาวจรธรรม โดย

อนันตรปัจจัย

ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็นรูปาวจรธรรม โดย

อนันตรปัจจัย

บริการแห่งปฐมฌาน เป็นปัจจัยแก่ปฐมฌาน โดยอนันตรปัจจัย แห่งจตุตถฌาน ฯลฯ

แห่งทิพพจักขุ แห่งทิพโสตธาตุ แห่งอิทธิวิธีญาณ แห่งเจโตปริยญาณ แห่งบพเพนิวาสานุส-

*สติญาณ แห่งยถากัมมุปคญาณ ฯลฯ บริการแห่งอนาคตังสญาณ เป็นปัจจัยแก่

อนาคตังสญาณ โดยอนันตรปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๗ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย

[๓๓๒] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรอุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นรูปาวจรธรรมแล้ว ยังฌานที่เป็นรูปาวจรธรรมให้เกิดขึ้น อภิญญา ฯลฯ

ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นรูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญาแล้ว ยังฌานที่เป็นรูปาวจรธรรม

ให้เกิดขึ้น ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น

ศรัทธาที่เป็นรูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ที่เป็นรูปาวจรธรรม ฯลฯ

แก่ปัญญา โดยอุปนิสสยปัจจัย

ปฐมฌาน เป็นปัจจัยแก่ทุติยฌาน โดยอุปนิสสยปัจจัย ทุติยฌาน เป็นปัจจัยแก่ตติยฌาน

โดยอุปนิสสยปัจจัย ตติยฌาน เป็นปัจจัยแก่จตุตถฌาน โดยอุปนิสสยปัจจัย .

รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรอุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นรูปาวจรธรรมแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ให้ทาน ศีล ฯลฯ อโบลกรรม ฌานที่เป็นรูปาวจรธรรม วิปัสสนา มรรค อภิญญา ฯลฯ
ยังสมำบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิวฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นรูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา แล้วให้ทาน ฯลฯ ก่อมานะ
ถือทิวฐิ

ศรัทธาที่เป็นรูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ฯลฯ
แก้ปัญญา แก่ราคะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผล
สมำบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ทาน ฯลฯ
ศีล อโบลกรรม ฌานที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม วิปัสสนา มรรค อภิญญา ฯลฯ ยังสมำบัติให้
เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิวฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา ทาน ฯลฯ ก่อมานะ
ถือทิวฐิ

ศรัทธาที่ไม่รูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่ปัญญาที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม
แก้ราคะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมำบัติ โดย
อุปนิสสยปัจจัย

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรมแล้ว
ยังฌานที่เป็นรูปาวจรธรรม ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ ยังสมำบัติให้เกิดขึ้น

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ฯลฯ เสนาสนะ แล้วยังฌานที่เป็นรูปาวจร-

* ธรรม ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ ยังสมำบัติให้เกิดขึ้น

ศรัทธาที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นรูปาวจรธรรม ฯลฯ
แก้ปัญญา โดยอุปนิสสยปัจจัย

บริการแห่งปฐมฌาน เป็นปัจจัยแก่ปฐมฌาน โดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ แห่ง
จตุตถฌาน ฯลฯ บริการแห่งทิพพจักขุ แห่งทิพโสตธาตุ แห่งอิทธิวิริญาณ แห่งเจโตปริยญาณ
แห่งบุพเพนิวาสานุสสติญาณ แห่งยถากัมมปฏิกญาณ ฯลฯ บริการแห่งอนาคตังสญาณ เป็น
ปัจจัยแก่อนาคตังสญาณ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๓๓๓] ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดย
ปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
โหมณัส เกิดขึ้น

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิริญาณ โภการูปพายตนะ ฯลฯ .

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิริญาณ กายายตนะ ฯลฯ
หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยปุระชาตปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยปุระชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ .

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม
โดยปุระชาตปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๓ นัย .

[๓๓๔] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็น
รูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก โดยกัมมปัจจัย .

รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย ปฏิสนธิ .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
 รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยกัมมปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
 จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย ปฏิสนธิ .
 ที่ป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
 รูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
 ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยกัมมปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และ
 จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย ปฏิสนธิ .
 ที่ป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่
 รูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๔ นัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ นัย .
 [๓๓๕] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปิจฉาชาต ฯลฯ
 ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาต ปิจฉาชาต ฯลฯ .
 ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาต .
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
 รูปาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจจัย .
 ที่เป็นปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม โดย
 วิปยุตตปัจจัย .
 [๓๓๖] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย เหมือนกับปฏิจจวาร์ .
 รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
 มี ๓ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาต ปิจฉาชาต .
 รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
 เหมือนกับปฏิจจวาร์ .
 ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
 มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาต ปิจฉาชาต อาหาร อินทริย ฯลฯ .
 ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาต .
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
 รูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย .
 ที่เป็นปุเรชาต ได้แก่ บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสทรธาตุ หทัยวัตถุ
 เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย .
 รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจจัย
 มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ปุเรชาต .
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธ ๑ ที่เป็นรูปาวจรธรรม และหทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ ๓
 โดยอตฺถิปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .
 รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม
 โดยอตฺถิปัจจัย
 มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปิจฉาชาต อาหาร อินทริย .
 ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็น
 ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย ขันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .
 ที่เป็นปิจฉาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และกาวฬิงการาหารเป็นปัจจัย
 แก่กายนี้ ที่เกิดก่อน โดยอตฺถิปัจจัย .
 ที่เป็นปัจจัยฉาชาต ได้แก่ ขันธทั้งหลายที่เป็นรูปาวจรธรรม และรูปชีวิตินทริย เป็น
 ปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจจัย .
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนตฺถิปัจจัย
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอริคตปัจจัย .

[๓๓๓] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๓
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๓
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๔
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๔
ในณานปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในมคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในอตฺถิปัจจัย	มี "	๓
ในนตฺถิปัจจัย	มี "	๔
ในวิคตปัจจัย	มี "	๔
ในอริคตปัจจัย	มี "	๓ .

[๓๓๔] รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัยเป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปาวจรธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาตปัจจัย .

รูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม โดยสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

[๓๓๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๕

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัตถปัจจัย มี " ๔
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๓
 ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย มี " ๔ .

[๓๘๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย

กับ ฯลฯ มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย

กับ ฯลฯ มี " ๔ .

[๓๘๑] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในริปติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

อนโลมมาตिकाพึงให้พิสดาร .

ในวิคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๓ .

รูปาวจรทุกะ จบ

อรุปาวจรทุกะ

ปฏิจจวาร

[๓๘๒] อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรธรรม ชั้นที่ ๒ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม .

อรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้นที่ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ชั้นที่ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ชั้นที่ ๓ และกฏัตตารูป อาศัยชั้นที่ ๑ ที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ชั้นที่ ๒

ฯลฯ หทัยวัตถุ อาศัยชั้นทั้งหลาย ชั้นทั้งหลายอาศัยหทัยวัตถุ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ

[๓๘๓] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๒

ในริปติปัจจัย มี " ๔

ในอนันตรปัจจัย มี " ๒

ในสมนันตรปัจจัย มี " ๒

ในสหชาติปัจจัย มี " ๔

ในอัญญมัญญปัจจัย มี " ๒

ในนิสสปัจจัย มี " ๔

ในอุปนิสสปัจจัย มี " ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔

ในปุเรชาตปัจจย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจย	มี "	๒
ในกัมมปัจจย	มี "	๔
ในวิปากปัจจย	มี "	๔
ในอาหารปัจจย	มี "	๔
ในอโรคตปัจจย	มี "	๔ .

[๓๘๔] ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะชันร ๒ ฯลฯ เหตุทุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขญสัตว์ โมหะ ที่สหระกตด้วยวิกิจจา ที่สหระกตด้วยอุทธีจะ อาศัยชันรทั้งหลายที่สหระกตด้วยวิกิจจา ที่สหระกตด้วยอุทธีจะ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจย มี ๓ นัย .

[๓๘๕] อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปติปัจจย

คือ อริปติธรรมที่เป็นอรูปาวจรธรรม อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิปาก ชันร ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปติปัจจย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดจนถึงอสังขญสัตว์ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอุปนิสสยปัจจย .

[๓๘๖] อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ ในอรูปภูมิ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอรูปาวจรธรรม ปฏิสนธิ .

ฟังกระท่ามุล

จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ ในอรูปภูมิ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขญสัตว์ .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาตปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจจยาชาตปัจจย .

[๓๘๗] อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิปากชันร ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ชันร ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอสังขญสัตว์ .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม อาศัยอรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย .

ฯลฯ

[๓๘๘] ในปัจจยที่ไม่ใช่เหตุปัจจย มีวาระ ๑

ในปัจจยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อริปติปัจจย	มี "	๒
ในปัจจยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจย	มี "	๓
ในปัจจยที่ไม่ใช่ปัจจยาชาตปัจจย	มี "	๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจย	มี "	๔
ในปัจจยที่ไม่ใช่กัมมปัจจย	มี "	๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจฉัยที่ไม่ไช่ปากปัจฉัย	มี "	๔
ในปัจฉัยที่ไม่ไช่อาหารปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ไช่อินทรีย์ปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ไช่ฌานปัจฉัย	มี "	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ไช่สมัคปัจฉัย	มีวาระ	๑
ในปัจฉัยที่ไม่ไช่สัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ไช่รูปยุตตปัจฉัย	มี "	๒
ในปัจฉัยที่ไม่ไช่เนตติปัจฉัย	มี "	๓
ในปัจฉัยที่ไม่ไช่วิคตปัจฉัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี สหชาตวาทกิติ พึงกระทำ .

ปัจฉยวาร

[๓๘๙] อรูปาวจรธรรม อาคัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัยมี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

ธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย คือ ชันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ตลอดถึงอัสสยัตติกมहाกตรูป .

อรูปาวจรธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ .

อรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม

เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ์ทั้งหลายที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม อาคัยหทัยวัตถุ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยมหาภูต-

*รูปทั้งหลาย .

อรูปาวจรธรรม อาคัยอรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ์ ๓ อาคัยชันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ์ ๒ ฯลฯ .

ธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม อาคัยอรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาคัยชันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

อรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม อาคัยอรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ์ ๓ อาคัยชันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรธรรม และหทัยวัตถุ ชันธ์ ๒ ฯลฯ จิตตสมภู-

*ฐานรูป อาคัยชันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

[๓๙๐] ในเหตุปัจฉัย มีวาระ ๙

ในอาร์มมณปัจฉัย	มี "	๔
ในอธิปัตติปัจฉัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจฉัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจฉัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจฉัย	มี "	๔
ในอัญญมัญญปัจฉัย	มี "	๔
ในนิสสยปัจฉัย	มี "	๔
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๔
ในปุเรชาตปัจฉัย	มี "	๔
ในอาเสวนปัจฉัย	มี "	๔
ในกัมมปัจฉัย	มี "	๔
ในวิปากปัจฉัย	มี "	๒ ฯลฯ
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๔ .

[๓๙๑] ธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจฉัย

คือ ชันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่รูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ ตลอดถึงอัสสยัตต จักขวิญญาน อาคัยจักขายตนะ กายายตนะ ฯลฯ ชันธ์ทั้งหลายที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นเหตุกะ อาคัยหทัยวัตถุ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาคัยชันธ์ทั้งหลายที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ .

ฯลฯ ไม่ใช่อาร์มมณปัจฉัย มี ๓ นัย .

[๓๙๒] อรูปาวจรธรรม อาคัยอรูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอธิปัตติปัจฉัย

คือ อธิปัตติธรรมที่เป็นอรูปาวจรธรรม อาคัยชันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม ชันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปาวจรธรรม ซึ่งเป็นวิปาก ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม อาคัยธรรมที่ไม่ไช่รูปาวจรธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะ

อริปัตติปัจจัย

คือ ชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อรุปาวจรธรรม ฯลฯ ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยัตว์ .

[๓๙๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ชนตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓

การนับทั้งสอง นอกจากนี้กิตติ นิสยวารกิตติ พึงกระทำ .

สังสังวาร

[๓๙๔] อรุปาวจรธรรม คลุกเคล้ากับอรุปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่เป็นอรุปาวจรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

ธรรมที่ไม่ใช่อรุปาวจรธรรม คลุกเคล้ากับธรรมที่ไม่ใช่อรุปาวจรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ คลุกเคล้ากับชันธ ๑ ที่ไม่ใช่อรุปาวจรธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ

[๓๙๕] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในอริคตปัจจัย	มี "	๒ .
[๓๙๖] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปยุตตปัจจัย	มี "	๒ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้กิตติ สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๓๙๗] อรุปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปาวจรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรุปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันธทั้งหลาย โดยเหตุ-
*ปัจจัย ปฏิสนธิ .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นอรุปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุ-
*ปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นอรุปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันธ และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรุปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรุปาวจรธรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อรุปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชันธ และจิตตสมุฏฐาน-
*รูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

[๓๙๘] อรุปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรุปาวจรธรรม โดยอารมณ์ปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ อากาสาณัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ โดยอาร์มมณปัจจัย
อากัญญัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่อนาสัญญานาสัญญายตนะ โดยอาร์มมณปัจจัย
อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ บุคคลพิจารณาอากาสาณัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากัญญัญจายตนะ ฯลฯ
พิจารณาอานาสัญญานาสัญญายตนะ
ขั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอรูปาวจรธรรม โดยเจโตปริยญาณ
ขั้นทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติ-
*ญาณ แก่ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .
ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอาร์มมณ
ปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาซึ่งกุตลกรรมนั้น
ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะปรารภกุตลกรรมนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
กุตลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากณาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่โวกทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ โดย
อาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เกิดขึ้น
แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยความเป็นของไม่
เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต
บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยเจโตปริยญาณ
รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โผฐฐัพพายตนะ ฯลฯ
ขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อภิวินิจฉัย แก่เจโตปริยญาณ
แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ยถากัมมุปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

[๓๙๙] อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นอรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัย
แก่สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอธิปัตติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ
ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ บุคคลกระทำอากาสาณัญจายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนัก
แน่น แล้วพิจารณา ฯลฯ กระทำอานาสัญญานาสัญญายตนะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว
พิจารณา

บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อม
ยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง เพราะกระทำขั้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น
ทิฎฐิ เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่เป็นอรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-
*รูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

พึงกระทำมูล
อธิปัตติธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอธิปัตติ-
*ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว
กระทำซึ่งกุตลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยัง
เพราะกระทำกุตลธรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฎฐิ ฯลฯ
กุตลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากณาน ฯลฯ พระอริยะทั้งหลายออก
จากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา ผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่โวกทาน แก่มรรค แก่ผล โดยอธิปัตติปัจจัย
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำขั้นทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรมให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ เกิดขึ้น ทิฎฐิ เกิดขึ้น .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อธิปัตติธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอธิปัตติปัจจัย .

[๔๐๐] อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ จตฺติจิตที่เป็นอรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปตติจิตที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ภวังค์ที่เป็นอรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม แนวสัญญานาสัญญาตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอนันตร-

*ปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนฺโหลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนฺโหลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ จตฺติจิตที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปตติจิตที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะที่เป็นอรูปาวจรธรรม โดยอนันตรปัจจัย

บริการแห่งอาภาสานัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่อาภาสานัญญาตนะ โดยอนันตรปัจจัย
แห่งวิญญานัญญาตนะ ฯลฯ แห่งอากิญจัญญาตนะ ฯลฯ บริการแห่งแนวสัญญานา-

*สัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่แนวสัญญานาสัญญาตนะ โดยอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย มี ๕ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย .

[๘๐๑] อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรอุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ อาภาสานัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญานัญญาตนะ โดยอุปนิสสยปัจจัย วิญญานัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่อากิญจัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่แนวสัญญานาสัญญาตนะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรอุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นอรูปาวจรธรรม แล้วให้ทาน ศีล ฯลฯ อโบสถกรรม ฌานที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม วิปัสสนา มรรค อภิญญา ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ที่เป็นอรูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ

ศรัทธาที่เป็นอรูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอุปนิสสย-

*ปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรอุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม แล้วให้ทาน ศีล ฯลฯ อโบสถกรรม ฌานที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม วิปัสสนา มรรค อภิญญา ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ฯลฯ ปัญญา รากะ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤดู โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

ศรัทธาที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรอุปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่บริการแห่งอาภาสานัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่อภาสานัญญาตนะ โดยอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ บริการแห่งแนวสัญญานาสัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่แนวสัญญานาสัญญาตนะ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๘๐๒] ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดย

ปุระชาตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุระชาต วัตถุปุระชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุระชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

โทมนัส เกิดขึ้น

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราต

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โสตรูปพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ .

ที่เป็นวัตถุปุระชาต ได้แก่จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ กายายตนะ ฯลฯ

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยปุระชาตปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยปุระชาตปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ วัตถุปุระชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น
อรูปาวจรธรรม โดยปุระชาตปัจฉัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยปัจฉาชาตปัจฉัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจฉัย มี ๓ นัย

[๔๐๓] อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยกัมมปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิด ฯลฯ

อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยกัมมปัจฉัย

คือ เจตนาที่เป็นอรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย แก่ขันธทั้งหลาย
ที่เป็นอรูปาวจรธรรม โดยกัมมปัจฉัย .

พึงกระทำมูล

เจตนาที่เป็นอรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยกัมม-

*ปัจฉัย .

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิด .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย
โดยกัมมปัจฉัย .

ฯลฯ

[๔๐๔] อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยวิปากปัจฉัย

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยวิปาก-

*ปัจฉัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจฉัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจฉัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฌานปัจฉัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจฉัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจฉัย มี ๒ นัย .

[๔๐๕] อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มี ๓ อย่าง คือ สหชาต ปุระชาต ปัจฉาชาต .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ปุระชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจร-

*ธรรม โดยวิปยุตตปัจฉัย .

[๔๐๖] อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาต .

อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต .

อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอตฺถิ
ปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาต .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

มี ๕ อย่าง คือ สหชาต ปุระชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทริย .

ธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย

มีอย่างเดียว คือ ปุระชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็น

อรูปาวจรธรรม โดยอตฺถิปัจฉัย .

อรูปาวจรธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อรูปาวจรธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปาวจรธรรม โดยอตฺถิ-

*ปัจฉัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ ประชาต .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นที่ ๑ ที่เป็นอุปปาจารธรรม และหทัยวัตถุ เป็นปัจฉัยแก่ชั้นที่ ๓ โดยอรรถปัจฉัย ชั้นที่ ๒ ฯลฯ .

อุปปาจารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาจาร-
* ธรรม โดยอรรถปัจฉัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาติ ปัจฉาชาต อาหาร อินทรีย์ .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปปาจารธรรม และมหากุตรูปทั้งหลาย เป็น
ปัจฉัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปปาจารธรรม และกาวฬิงการาหาร
เป็นปัจฉัยแก่กายนี้ โดยอรรถปัจฉัย .

ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอุปปาจารธรรม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็น
ปัจฉัยแก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอรรถปัจฉัย .

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยนัตถปัจฉัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยวิคตปัจฉัย

ฯลฯ เป็นปัจฉัย โดยอวิคตปัจฉัย .

[๔๐๓] ในเหตุปัจฉัย

มีวาระ ๔

ในอารัมมณปัจฉัย	มี "	๓
ในอริปัตติปัจฉัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจฉัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจฉัย	มี "	๔
ในสหชาติปัจฉัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจฉัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจฉัย	มี "	๓
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี "	๔
ในประชาตปัจฉัย	มี "	๒
ในปัจฉาชาตปัจฉัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจฉัย	มี "	๓
ในกัมมปัจฉัย	มี "	๔
ในวิปากปัจฉัย	มี "	๒
ในอาหารปัจฉัย	มี "	๔
ในอินทรีย์ปัจฉัย	มี "	๔
ในฌานปัจฉัย	มี "	๔
ในมัคคปัจฉัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี "	๒
ในวิปปยุตตปัจฉัย	มี "	๓
ในอรรถปัจฉัย	มี "	๓
ในนัตถปัจฉัย	มี "	๔
ในวิคตปัจฉัย	มีวาระ ๔	
ในอวิคตปัจฉัย	มี "	๓ .

[๔๐๔] อุปปาจารธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาจารธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัย
โดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยกัมมปัจฉัย .

อุปปาจารธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย เป็นปัจฉัย
โดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย .

อุปปาจารธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาจารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม โดย
สหชาติปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม โดยอารัมมณปัจฉัย
เป็นปัจฉัยโดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยประชาตปัจฉัย เป็น
ปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยกัมมปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
อินทรีย์ปัจฉัย .

ธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาจารธรรม โดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัย
โดยประชาตปัจฉัย .

อุปปาจารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม เป็นปัจฉัยแก่อุปาจารธรรม โดย
สหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยประชาตปัจฉัย .

อุปปาจารธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม เป็นปัจฉัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อุปาจารธรรม
โดยสหชาติปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
อินทรีย์ปัจฉัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๔๐๙] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๓

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปนิสสปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มีวาระ ๓	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อดีตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อวิคตปัจจัย	มี "	๔ .

[๔๑๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์ปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปปัจจัย	
กับ ๗	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตปัจจัย	
กับ ๗	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตปัจจัย	
กับ ๗	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	
กับ ๗	มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	
กับ ๗	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตปัจจัย	
กับ ๗	มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตปัจจัย	
กับ ๗	มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	
กับ ๗	มีวาระ ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	
กับ ๗	มี " ๔ .

[๔๑๑] ในอารมณ์ปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ ๓
ในรูปปัจจัย กับ ๗	มี " ๔ .

อนโลมมาตिकाพึงให้พิสดาร .

ในวิคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๓ .

อรุปาวจรทุกะ จบ .

ปริยาป็นนทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๑๒] ปริยาป็นนธรรม อาศัยปริยาป็นนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นปริยาป็นนธรรม ชันธ ๒ ๗
ปฏิสนธิ .

พึงกระทำทุกะแม่นี้ เหมือนโลกียทุกะ ในจุฬินทรทุกะ ฉะนั้น ไม่มีแตกต่างกัน .

ปริยาป็นนทุกะ จบ .

นิยานิกทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๑๓] นิยานิกธรรม อาศัยนิยานิกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนิยานิกธรรม ชันธ ๒ ๗ .

อนนิยานิกธรรม อาศัยนิยานิกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลายที่เป็นนิยานิกธรรม .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
 นิยานิกรรรม และอนิยานิกรรรม อาศัยนิยานิกรรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนิยานิกรรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ
 อนิยานิกรรรม อาศัยอนิยานิกรรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิยานิกรรรม ขันธ์ ๒
 ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ มหาภูต-
 *รูป ๑ ฯลฯ.

อนิยานิกรรรม อาศัยนิยานิกรรรม และอนิยานิกรรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
 คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

[๔๑๔] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๒
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๕
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๒
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๒
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๒
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๕
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๕
ในอโรคตปัจจัย	มี "	๕ .

[๔๑๕] อนิยานิกรรรม อาศัยอนิยานิกรรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
 คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิยานิกรรรม ซึ่งเป็น
 อเหตุกะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ
 มหาภูตรูป ๑ ตลอดถึงอสังขยัสถ์ว โมหะที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัย
 ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย .

[๔๑๖] นิยานิกรรรม อาศัยนิยานิกรรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย
 คือ อริปัตติกรรมที่เป็นนิยานิกรรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรรม .

อนิยานิกรรรม อาศัยอนิยานิกรรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอริปัตติปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิยานิกรรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงทำปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยัสถ์ว .

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอนันตรปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ

[๔๑๗] นิยานิกรรรม อาศัยนิยานิกรรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย
 คือ ในอรุပ္ภมิ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนิยานิกรรรม ฯลฯ

อนิยานิกรรรม อาศัยนิยานิกรรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรรม .

อนิยานิกรรรม อาศัยอนิยานิกรรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติปัจจัย

คือ ในอรุပ္ภมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิยานิกรรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ จิตต-

*สมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิยานิกรรรม ปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังขยัสถ์ว .

อนิยานิกรรรม อาศัยนิยานิกรรรม และอนิยานิกรรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะปุเรชาติ-
 *ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย .

[๔๑๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มีวาระ	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉิมชาติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๓

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี สหชาตวาทกิติ ฟังกระทำ .

ปัจจัยวาร

[๔๑๙] นิยานิกรรณ อาศัยนิยานิกรรณ เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ นัย เหมือนกับปฏิจวาร .

อนิยานิกรรณ อาศัยอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอนิยานิกรรณ ตลอดถึง อัชฌัตติกมहाภูตรูป ชันรทั้งหลายที่เป็นอนิยานิกรรณ อาศัยหทัยวัตถุ .

นิยานิกรรณ อาศัยอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรณ อาศัยหทัยวัตถุ .

นิยานิกรรณ และอนิยานิกรรณ อาศัยอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันรทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรณ อาศัยหทัยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมहाภูตรูป ทั้งหลาย .

นิยานิกรรณ อาศัยนิยานิกรรณ และอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นนิยานิกรรณ และหทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ

อนิยานิกรรณ อาศัยนิยานิกรรณ และอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรณ และมहाภูตรูปทั้งหลาย .

นิยานิกรรณ และอนิยานิกรรณ อาศัยนิยานิกรรณ และอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นนิยานิกรรณ และหทัยวัตถุ ชันร ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรณ และมहाภูตรูปทั้งหลาย .

[๔๒๐] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๙

ในอาร์มมณปัจจัย	มี "	๔
ในอธิปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๔
ในสหชาตปัจจัย	มี "	๙
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๔
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๙
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๔
ในกัมมปัจจัย	มี "	๙
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑ ฯลฯ
ในอิริคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๔๒๑] อนิยานิกรรณ อาศัยอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอนิยานิกรรณ ซึ่งเป็น เหตุกะ ตลอดถึงอัสัญญัสตว์ ฯลฯ จักขวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ ชันรทั้งหลายที่เป็น อนิยานิกรรณ ซึ่งเป็นเหตุกะ อาศัยหทัยวัตถุ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคต ด้วยอุทฺธจจะ อาศัยชันรทั้งหลายที่สหระคตด้วยวิจิกิจจา ที่สหระคตด้วยอุทฺธจจะ และหทัยวัตถุ .

[๔๒๒] อนิยานิกรรณ อาศัยนิยานิกรรณ เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอาร์มมณปัจจัย มี ๓ นัย .

[๔๒๓] นิยานิกรรณ อาศัยนิยานิกรรณ เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ อธิปัตติกรรมที่เป็นนิยานิกรรณ อาศัยชันรทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรณ

อนิยานิกรรณ อาศัยอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอธิปัตติปัจจัย

คือ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นนิยานิกรรณ ฯลฯ ตลอดถึงอัสัญญัสตว์ .

นิยานิกรรณ อาศัยอนิยานิกรรณ เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอธิปัตติปัจจัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

คือ อธิปัตติธรรมที่เป็นนิยานิกรรรม อาศัยหทัยวัตถุ .

นิยานิกรรรม อาศัยนิยานิกรรรม และอนิยานิกรรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะอธิปัตติ-

*ปัจจัย

คือ อธิปัตติธรรมที่เป็นนิยานิกรรรม อาศัยชั้นทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรรมและหทัย-

*วัตถุ .

[๘๒๔] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารมณ์มณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทริยปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มีวาระ ๒	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้กิตติ นิสสวารกิตติ พึงกระทำ .

สังสังฐาวาร

[๘๒๕] นิยานิกรรรม คลุกเคล้ากับนิยานิกรรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นนิยานิกรรรม ชั้น ๒ ฯลฯ .

อนิยานิกรรรม คลุกเคล้ากับอนิยานิกรรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชั้น ๓ คลุกเคล้ากับชั้น ๑ ที่เป็นอนิยานิกรรรม ชั้น ๒ ฯลฯ ปฏิสนธิ .

[๘๒๖] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในอารมณ์มณปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๒
ในริปากปัจจัย	มี "	๑
ในอิริคตปัจจัย	มี "	๒ .

[๘๒๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๑

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อธิปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มีคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย	มี "	๒ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้กิตติ สัมปยุตตวารกิตติ พึงกระทำอย่างนี้ .

ปัญหาวาร

[๘๒๘] นิยานิกรรรม เป็นปัจจัยแก่นิยานิกรรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยเหตุ-

*ปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เหตุทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย .

อนิยานิกรรรม เป็นปัจจัยแก่นิยานิกรรรม โดยเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนิยานิกรรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้นและจิตตสมุฏฐานรูป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ทั้งหลาย โดยเหตุปัจจัย ปฏิสนธิ .

[๘๒๙] นิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค
บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนิยานิกรรม โดยเจโตปริยญาณ
ขั้นทั้งหลายที่เป็นนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพ ฯลฯ แก่
อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .
อนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณาซึ่งกุตลกรรมนั้น
ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุตลกรรมนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
กุตลกรรมที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากฉาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายพิจารณาผล พิจารณานิพพาน
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่โวกาน แก่ผล แก่อาวัชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย
พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคย
เกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิยานิกรรม โดยความเป็นของไม่
เที่ยง ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น
บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ
บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอนิยานิกรรม โดยเจโตปริยญาณ
อากาสนัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาตนะ อากิณญัญญาตนะ เป็นปัจจัยแก่
เนวสัญญานาสัญญาตนะ รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาตนะ ใญฐัพพายตนะ เป็นปัจจัย
แก่กายวิญญาตนะ
ขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อหิริวิญญาตนะ แก่เจโตปริยญาณ
แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ตักกัมมุตญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ โดย
อาร์มมณปัจจัย .

อนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค โดยอาร์มมณปัจจัย .
[๘๓๐] นิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .
นิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา .
ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแกจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

พึงกระทำมูล
อริปัตติธรรมที่เป็นนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .
อนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว
กระทำกุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง
เพราะกระทำกุตลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ ฯลฯ ทิฎฐิ เกิดขึ้น
กุตลกรรมที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฉาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายกระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา กระทำนิพพาน
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่โวกาน แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ กระทำขั้นทั้งหลายที่เป็นอนิยานิกรรมให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ เกิดขึ้น ทิฎฐิ เกิดขึ้น .
ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-
*ขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .
อนิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค โดยอริปัตติปัจจัย
[๘๓๑] นิยานิกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล โดยอนันตรปัจจัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
อนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ ชนร์ทั้งหลายที่เป็นอนิยานิกกรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชนร์ทั้งหลายที่เป็น
อนิยานิกกรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน ผล เป็นปัจจัยแก่ผล อนุโลม เป็นปัจจัย
แก่ผลสมาบัติ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ
โดยอนันตรปัจจัย .

อนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค วาทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค โดยอนันตรปัจจัย .

ขลข เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยสหชาติปัจจัย มี ๕ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย .

[๔๓๒] นิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ปฐมมรรค เป็นปัจจัย แก่ทุติยมรรค โดย
อุปนิสสยปัจจัย ขลข ตติยมรรค เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค โดยอุปนิสสยปัจจัย .

นิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายเข้าไปอาศัยมรรคแล้ว ยังสมาบัติ
ที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น เข้าสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้ว พิจารณาเห็นสังขารทั้งหลาย โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง

มรรค เป็นปัจจัยแก่อัตถปฏิสัมภิกขา แก้วมมปฏิสัมภิกขา แก่นิรตติปฏิสัมภิกขา แก่ปฏิภาณ-

*ปฏิสัมภิกขา แก่ฐานฐานโกสละ ของพระอริยะทั้งหลาย โดยอุปนิสสยปัจจัย

มรรค เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นอนิยานิกกรรมแล้ว
ให้ทาน ขลข ศีล ขลข อุโบสถกรรม ฌาน วิปัสสนา อภิปัญญา ขลข ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น
ก่อนมานะ ถือทัญญู

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นอนิยานิกกรรม ขลข ปัญญา รากะ ความปรารถนา ฤดู
โภชนะ ขลข เสนาสนะ แล้วให้ทาน ขลข ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆาตัตว์ ขลข ทำลายสงฆ์
ศรัทธาที่เป็นอนิยานิกกรรม ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นอนิยานิกกรรม
ขลข แก่ความปรารถนา ขลข แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บริกรรมแห่งปฐมมรรค เป็นปัจจัยแก่ปฐมมรรค
โดยอุปนิสสยปัจจัย ขลข บริกรรมแห่งจตุตถมรรค เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค โดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๔๓๓] อนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยปุระชาตปัจจัย มี ๒ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยปัจฉาชาติปัจจัย มี ๒ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ นัย .

[๔๓๔] นิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชนร์ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

นิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาติ ได้แก่ เจตนาที่เป็นนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่ผล โดยกัมมปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เจตนาที่เป็นนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชนร์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

อนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยานิกกรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาติ นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาติ ขลข

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นนิยานิกกรรม เป็นปัจจัยแก่ผล โดยกัมมปัจจัย .

ขลข เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย เท่านั้น

ขลข เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอินทริยปัจจัย มี ๔ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนิสสยปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปเนิสสยปัจจัย มีวาระ ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุระชาตปัจจัย มี " ๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธัตถปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริคตปัจจัย มี " ๔

[๔๓๘] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาร์มมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปเนิสสยปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

[๔๓๙] ในอาร์มมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มี " ๓
ในอริปติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

อนโลมนาตกาพึงให้พิสดาร .

ในอริคตปัจจัย กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๗ .

นียยานิกทุกะ จบ

นียตทุกะ

ปฏิจจวาร

[๔๔๐] นียตธรรม อาศัยนียตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันธ ๓ อาศัยชันธ ๑ ที่เป็นนียตธรรม ชันธ ๒ ฯลฯ .

อนียตธรรม อาศัยอนียตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมภูฐานรูป อาศัยชันธทั้งหลาย ที่เป็นนียตธรรม . พึงทำหัวข้อปัจจัยทั้ง ๔

ปฏิจจวารกิตติ สหชาตวารกิตติ ปัจจยวารกิตติ เนิสสยวารกิตติ สังสัฏฐวารกิตติ สัมปยุตต-

*วารกิตติ พึงทำเหมือนนียยานิกทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน หลักจำแนกหัวข้อปัจจัย ต่างกัน .

ปัญหาวาร

[๔๔๑] นียตธรรม เป็นปัจจัยแก่นียตธรรม โดยเหตุปัจจัย

มี ๔ นัย เหมือนกับนียยานิกทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

[๔๔๒] นียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาภิเลสทีละแล้ว ที่เป็น
นียตธรรม กิเลสทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ พิจารณาเห็นชันธทั้งหลายที่เป็นนียตธรรม
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนียตธรรม โดยเจโตปริยญาณ

ชันธทั้งหลายที่เป็นนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ
แก่ยถากัมมปตญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .

อนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วใน
กาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌาน พิจารณาฌาน ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภทาน
เป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นอนียตธรรม เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส
ที่เป็นอนียตธรรม เกิดขึ้น

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาผล พิจารณานิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาภิเลสทีละแล้ว ที่เป็นอนียตธรรม กิเลสที่ข่มแล้ว กิเลส
ทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นชันธทั้งหลาย ที่เป็นอนียตธรรมโดยความ
เป็นของไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักขุเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ต้นนั้น ราคะที่เป็นอนิยตรธรรม ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้นด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาริยชนะ
โดยอาร์มมณปัจจัย .

อนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค โดยอาร์มมณปัจจัย รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่
มาตฐาตกรรม แก่ปิตฐาตกรรม แก่อรหันตมาตฐาตกรรม แก่หิริรูปาพกรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
ชั้นทั้งหลายที่เป็นมัจฉัตตนิยตรธรรม เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ยึดถือวัตถุ ได้วัตถุนั้นเป็นปัจจัย
แก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นมัจฉัตตนิยตรธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย .

[๔๔๓] นิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้นทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย
นิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อจิตตสมุฏฐานรูป
ทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

นิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม และอนิยตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตชั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

อนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริบัติ สหชาตาริบัติ .
ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว
กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง
เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่เป็นนิยตรธรรม เกิดขึ้น ทิฐฐิ ฯลฯ
ในกาลก่อน ฯลฯ จากฉาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายกระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา กระทำนิพพานให้
เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทาน แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย
จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ เพราะกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิยตรธรรม ให้เป็น
อารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่เป็นอนิยตรธรรม เกิดขึ้น ทิฐฐิ ฯลฯ .
ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอนิยตรธรรม เป็นปัจจัย แก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

อนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอริปัตติปัจจัย
มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรค โดยอริปัตติปัจจัย .

[๔๔๔] นิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล โดยอนันตรปัจจัย ชั้นทั้งหลายที่เป็นนิยตรธรรม เป็น
ปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

อนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอนิยตรธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น
อนิยตรธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน ผล เป็นปัจจัยแก่ผล
อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็น
ปัจจัยแก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

อนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
คือ โทมนัสที่เป็นอนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่มโนทมนัสที่เป็นนิยตรธรรม มิจฉาทิฐฐิที่เป็น
อนิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่มิจฉาทิฐฐิที่เป็นอนิยตรธรรม โดยอนันตรปัจจัย
โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค โดยอนันตรปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๗ นัย .

[๔๔๕] นิยตรธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิยตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ ปกตูปนิสสยะ ได้แก่ มาตฐาตกรรม เป็นปัจจัยแก่มาทฐาตกรรม
แก่ปิตฐาตกรรม แก่อรหันตมาตฐาตกรรม แก่หิริรูปาพกรรม แก่สังฆเภทกรรม แก่มิจฉาทิฐฐิที่เป็น
นิยตรธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย .

พึงกระทำจกัณณ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ปฐมมรรค เป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรค ทุติยมรรค เป็นปัจจัยแก่ตติยมรรค ตติยมรรค
เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค โดยอุปนิสสยปัจจัย .

นียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ ปลงมารดาจากชีวิต ขลข ทำลายสงฆ์ ทาน ขลข
ศีล ขลข อุโบสถกรรม ขลข เพื่อบำบัดกตกรรมนั้น

พระอริยะทั้งหลายเข้าไปอาศัยมรรคแล้ว ยังสมภารดีที่ไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้น
แล้ว ขลข เป็นปัจจัยแกฐานาฐานโกสละ โดยอุปนิสสยปัจจัย มรรคเป็นปัจจัยแก่ผลสมภารดี
โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ที่เป็นอนียตธรรม ทาน
ขลข ศีล อุโบสถกรรม ฌาน วิปัสสนา อภิญา ขลข ยังสมภารดีให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฐิ
บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ที่เป็นอนียตธรรม ขลข ปัญญา รากะ ความปรารถนา สุขทางกาย
ทุกข์ทางกาย ขลข เสนาสนะ ทาน ขลข ยังสมภารดีให้เกิดขึ้น ฆาตว์ ขลข ฆาตคนในนิคม ขลข
ศรัทธาที่เป็นอนียตธรรม ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยที่แก่ศรัทธาเป็นอนียตธรรม ขลข
แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่ผลสมภารดี โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ขลข ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยรากะที่เป็นอนียตธรรมแล้ว ปลง
มารดาจากชีวิต ขลข ทำลายสงฆ์
บุคคลเข้าไปอาศัยโหมนัสที่เป็นอนียตธรรม ขลข เสนาสนะแล้ว ปลงมารดาจากชีวิต ขลข
ทำลายสงฆ์

รากะที่เป็นอนียตธรรม โหมนัส ขลข เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่มาตฆาตกรรม ขลข
แก่สังฆเภทกรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

บริกรรมแห่งปฐมมรรค เป็นปัจจัยแก่ปฐมมรรค ขลข บริกรรมแห่งจตุตถมรรค เป็น
ปัจจัยแก่จตุตถมรรค โดยอุปนิสสยปัจจัย .

[๔๔๖] อนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต ขลข .

อนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่มาตฆาตกรรม แก่ปิตุฆาตกรรม
แก่อหันทฆาตกรรม แก่หิริรูปปาทกรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธทั้งหลายที่เป็นนียตธรรม
โดยปุเรชาตปัจจัย มี ๒ นัย .

ขลข เป็นปัจจัย โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ นัย .

[๔๔๗] นียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

นียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยอารัมมณปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาขณิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ และ
กฐัตตารูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

พึงกระทำมูล

เจตนาที่เป็นนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

อนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่อนียตธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาขณิก ขลข .

ขลข เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยอินทรีย์ปัจจัย มี ๔ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยฌานปัจจัย มี ๔ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยมัคคปัจจัย มี ๔ นัย

ขลข เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ นัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
วลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ นัย

เหมือนกับอรุปะทุกะ .

วลฯ เป็นปัจจัย โดยอติปัจจัย มี ๗ นัย

เหมือนกับอรุปาจารย์ทุกะ .

วลฯ เป็นปัจจัย โดยนัตติปัจจัย

วลฯ เป็นปัจจัย โดยวิคตปัจจัย

วลฯ เป็นปัจจัย โดยอวิคตปัจจัย มี ๗ นัย .

[๔๔๘] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๔

ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๔
ในอนันตรปัจจัย	มีวาระ	๓
ในสมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในสหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในอัญญมัญญปัจจัย	มี "	๒
ในนิสสยปัจจัย	มี "	๗
ในอุปนิสสยปัจจัย	มี "	๔
ในปุเรชาติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๒
ในอาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในกัมมปัจจัย	มี "	๔
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอาหารปัจจัย	มี "	๔
ในอินทริยปัจจัย	มี "	๔
ในฌานปัจจัย	มี "	๔
ในมัคคปัจจัย	มี "	๔
ในสัมปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในวิปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในอติปัจจัย	มี "	๗
ในนัตติปัจจัย	มี "	๓
ในวิคตปัจจัย	มี "	๓
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๗ .

[๔๔๙] นิยตธรรม เป็นปัจจัยแก่นียตธรรม โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย .

นียตธรรม เป็นปัจจัยแก่นียตธรรม โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย .

นียตธรรม เป็นปัจจัยแก่นียตธรรม และอนียตธรรม โดยสหชาติปัจจัย .

อนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่นียตธรรม โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยกัมมปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

อนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่นียตธรรม โดยอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย .

นียตธรรม และอนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่นียตธรรม โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปุเรชาติปัจจัย .

นียตธรรม และอนียตธรรม เป็นปัจจัยแก่นียตธรรม โดยสหชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยปัจฉาชาติปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอาหารปัจจัย เป็นปัจจัยโดยอินทริยปัจจัย .

[๔๕๐] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๗

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สหชาติปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจจัย	มี "	๕
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย	มี "	๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปุเรชาติปัจจัย	มี "	๖
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๗

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัญฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ธตติปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่หนตติปัจจัย มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย มี " ๗
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริคตปัจจัย มี " ๔ .

[๔๕๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย มีวาระ ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปยุตตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่หนตติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริคตปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔ .

[๔๕๒] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๓
ในอริปติปัจจัย กับ ฯลฯ มี " ๔
อนุโลมมาติกาพึงให้พิสดาร .
ในอริคตปัจจัย
กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๗ .

นียตทุกะ จบ .

สอตุตรทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๕๓] สอตุตรธรรม อาศัยสอตุตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสอตุตรธรรม ชันร ๒ ฯลฯ
ปฏิสนธิ ตลอดถึงอวิชฌตติกมหาภูตรูป .
เหมือนโลภียทุกะ ในจุฬินทรทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน .

สอตุตรทุกะ จบ

สรณทุกะ

ปฏิจวาร

[๔๕๔] สรณธรรม อาศัยสรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสรณธรรม ชันร ๒ ฯลฯ .
มีหัวข้อปัจจัย ๕ เหมือนกับอรุปาวจรทุกะ เหมือนกับอนุโลมปฏิจวาร .

[๔๕๕] ในเหตุปัจจัย มีวาระ ๕

ในอารัมมณปัจจัย มี " ๒
ในอริปติปัจจัย มี " ๔
ในอริคตปัจจัย มี " ๔ .

[๔๕๖] สรณธรรม อาศัยสรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ อาศัยชันรทั้งหลาย
ที่สหระคด้วยวิจิกิจฉา ที่สหระคด้วยอุทธัจจะ .

อรณธรรม อาศัยอรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย

คือ ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอรณธรรม ซึ่งเป็นเหตุ
อเหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังญญสัตว์

[๔๕๗] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย มีวาระ ๒

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปติปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจจัย มี " ๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปปากปัจจัย มี " ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี สหชาตวาทกิติ ฟังกระทำ .

ปัจจัยवार

[๔๔๘] สรณธรรม อาศัยสรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย
คือ ชันร ๓ อาศัยชันร ๑ ที่เป็นสรณธรรม ชันร ๒ ฯลฯ .
แม้ปัจจัยवारแห่งอุปาวจรทุกะ ฉนั้นใด ฟังกระทำฉนั้น .

[๔๔๙] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๙
ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๔
ในอริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๙ .

[๔๖๐] สรณธรรม อาศัยสรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาศัยชันรทั้งหลายที่สหระคต
ด้วยวิจิกจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ .

อรณธรรม อาศัยอรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เหตุปัจจัย
คือ ชันร ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยชันร ๑ ที่เป็นอรณธรรม ซึ่งเป็นเหตุ
อเหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสังญีสัตว์ จักขวิญญูณ อาศัยจักขายตนะ อาศัยกายายตนะ ฯลฯ .
สรณธรรม อาศัยอรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาศัยหทัยวัตถุ .
สรณธรรม อาศัยสรณธรรม และอรณธรรม เกิดขึ้น ไม่ใช่เพราะเหตุปัจจัย
คือ โมหะ ที่สหระคตด้วยวิจิกจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ อาศัยชันรทั้งหลายที่
สหระคตด้วยวิจิกจณา ที่สหระคตด้วยอุทธีจจะ และหทัยวัตถุ .

[๔๖๑] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปเรชาตปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปากปัจจัย	มี "	๙
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาหารปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อินทรีย์ปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฌานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มัคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	มี "	๓
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	มี "	๓ .

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ตี นิสสยกิติ สังสัฏฐวาทกิติ ฟังกระทำ
ฟังทำห้าวข้อปัจจัย ๒ ในปัจจัยทั้งปวง .

[๔๖๒] ในเหตุปัจจัย	มี "	มีวาระ ๒
ในอารัมมณปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยทั้งปวง	มี "	๒
ในวิปากปัจจัย	มี "	๑
ในอวิคตปัจจัย	มี "	๒

[๔๖๓] ในปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย

มีวาระ ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปราชตปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาติปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อาเสวนปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่กัมมปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ริปากปัจจัย	มี "	๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่ฉานปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่มคคปัจจัย	มี "	๑
ในปัจจัยที่ไม่ใช่รูปยุตตปัจจัย	มี "	๒

การนับทั้งสอง นอกจากนี้ก็ดี สัมปยุตตวารกิติ พึงกระทำ .

ปัญหาว่า

[๘๖๔] สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยเหตุปัจจัย เหมือนกับอุปาทะ
มี ๔ นัย .

[๘๖๕] สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งระคะ เพราะปรารภระคะนั้น ระคะ
เกิดขึ้น ทัฏฐิ ฯลฯ วิจิจจนา ฯลฯ อุทธีจจะ ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น
บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งทัฏฐิ วิจิจจนา ฯลฯ อุทธีจจะ ฯลฯ เพราะ
ปรารภโทมนัส โทมณัส เกิดขึ้น ทัฏฐิ ฯลฯ วิจิจจนา ฯลฯ อุทธีจจะ เกิดขึ้น .
สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ พระอริยะทั้งหลาย กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่
เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ พิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นสรณธรรม โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง ฯลฯ
บุคคลรู้จักของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสรณธรรม โดยเจโตปริยญาณ
ขั้นทั้งหลายที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ
แก่ยถากัมมปคญาณ แก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .
อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาอุทกกรรมนั้น
ในกาลก่อน ฯลฯ ฉาน ฯลฯ
พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ผล พิจารณานิพพาน
นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่โวกทาน แก่มรรค แก่ผล แก่อาวชชนะ โดย
อาร์มมณปัจจัย

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นขั้นทั้งหลายที่เป็นอรณธรรม โดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
ด้วยทิพพจักขุ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่นาคตังสญาณ แก่อาวชชนะ โดยอาร์มมณปัจจัย .
อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอาร์มมณปัจจัย
คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลิน
ยิ่ง ซึ่งอุทกกรรมนั้น เพราะปรารภอุทกกรรมนั้น ระคะ เกิดขึ้น ฯลฯ
ในกาลก่อน ฯลฯ จากฉาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง ซึ่งขั้นทั้งหลายที่
เป็นอรณธรรม เพราะปรารภจักขุเป็นต้นนั้น ระคะ ฯลฯ โทมณัส เกิดขึ้น .

[๘๖๖] สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ .

ที่เป็นอาร์มมณาริปัตติ ได้แก่ บุคคลกระทำระคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อม
ยินดี ย่อมผลิตเพลินยิ่ง เพราะกระทำระคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ระคะ เกิดขึ้น
ทัฏฐิเกิดขึ้น บุคคลกระทำทัฏฐิให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมผลิตเพลิน
ยิ่ง ฯลฯ

ที่เป็นสหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขั้น
ทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่
จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม และอรณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ สหชาตาริปัตติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่
สัมปยุตตขั้น และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อาร์มมณาริปัตติ สหชาตาริปัตติ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปิฎกฐานปกรณ์ ภาค ๔
ที่เป็นอาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว
กระทำกัลลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
ในกาลก่อน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา
ผล ฯลฯ กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่วาทน แก่มรรค แก่ผล โดยอริปัตติปัจจัย .

ที่เป็นสหชาตาริบัติ ได้แก่ อริปัตติธรรมที่เป็นอรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตชั้น
และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอริปัตติปัจจัย .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอริปัตติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือ อาร์มมณาริบัติ ได้แก่ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถ-

*กรรมแล้ว กระทำกัลลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลิน
ยิ่ง เพราะกระทำกัลลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ เกิดขึ้น
กัลลกรรมทั้งหลายที่เคยสังสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ จากฌาน ฯลฯ

จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลกระทำชั้นทั้งหลายที่เป็นอรณธรรม ให้เป็นอารมณ์
อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักขุเป็นต้นนั้นให้เป็นต้นนั้น
ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น รากะ เกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ .

[๔๖๓] สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสรณธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็น
สรณธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย .

สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ภูฐานะ โดยอนันตรปัจจัย .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ ชั้นทั้งหลายที่เป็นอรณธรรมที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลาย ที่เป็น
อรณธรรม ที่เกิดหลังๆ โดยอนันตรปัจจัย

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่ผลสมาบัติ โดยอนันตรปัจจัย .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอนันตรปัจจัย

คือ อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ชั้นทั้งหลายที่เป็นสรณธรรม โดยอนันตรปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสหชาตปัจจัย มี ๕ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยนิสสยปัจจัย มี ๓ นัย .

[๔๖๔] สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยรากะแล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

รากะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่รากะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา โดย

อุปนิสสยปัจจัย .

สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยรากะแล้วให้ทาน ศีล ฯลฯ

อุโบสถกรรม ฌาน วิปัสสนา มรรค อภิญา ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น

รากะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่สุขทางกาย

แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติ
ให้เกิดขึ้น

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฤดู โภชนะ ฯลฯ

เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่สุขทางกาย แก่
ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ โดยอุปนิสสยปัจจัย .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือ อาร์มมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ ปกตูปนิสสยะ

ฯลฯ ที่เป็นปกตูปนิสสยะ ได้แก่ บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ แล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ ภาค ๔
ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา โดยอุปนิสัย-
*ปัจจัย .

[๘๖๙] อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ บุคคลพิจารณาเห็นโดย
ความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพพจักขุ ฟังเสียงด้วยทิพพโสตราตุ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ โภกขุพพาตนะ ฯลฯ .

ที่เป็นวัตถุปุเรชาต ได้แก่ จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ จักขุวิญญาณกายายตนะ เป็น
ปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรณธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ อารัมมณปุเรชาต วัตถุปุเรชาต .

ที่เป็นอารัมมณปุเรชาต ได้แก่ จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่ง
หทัยวัตถุ เพราะปรารถนจักขุเป็นต้นนั้น ราคะ เกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น . ที่เป็นวัตถุ-

*ปุเรชาต ได้แก่ หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสรณธรรม โดยปุเรชาตปัจจัย .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาเสวนปัจจัย มี ๒ นัย .

[๘๗๐] สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

พึงกระทำมูล

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย
โดยกัมมปัจจัย .

ที่เป็นนานาชนิก ได้แก่ เจตนาที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูป
ทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

พึงกระทำมูล

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ เจตนาที่เป็นสรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-

*สมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยกัมมปัจจัย .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต นานาชนิก .

ที่เป็นสหชาต ฯลฯ .

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปากปัจจัย มี ๑ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอาหารปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยอินทรีปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยฉานปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยมคคปัจจัย มี ๔ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ นัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย โดยวิปยุตตปัจจัย มี ๓ นัย

เหมือนกับอรูปทุกะ .

[๘๗๑] สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอัติปัจจัย .

สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต .

สรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม และอรณธรรม โดยอัติปัจจัย .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อรณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรี .

อรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต .

จักขุ ฯลฯ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งหทัยวัตถุ เพราะปรารถนจักขุเป็นต้น
ราคะ เกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส เกิดขึ้น หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสรณธรรม
โดยอัติปัจจัย .

สรณธรรม และอรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สรณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ สหชาต ปุเรชาต .

สรณธรรม และอรณธรรม เป็นปัจจัย แก่อรณธรรม โดยอัติปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือ สหชาต ปัจฉาชาต อาหาร อินทรี .

ที่เป็นสหชาต ได้แก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสรณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็น
ปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย โดยอัติปัจจัย .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔
ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นสราณธรรม และกาวฬิงการาหาร เป็นปัจฉัย
แก่กายนี้ โดยอตฺถิปัจฉัย .
ที่เป็นปัจฉาชาต ได้แก่ ชันธทั้งหลายที่เป็นสราณธรรม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจฉัย
แก่กฐิตตารูปทั้งหลาย โดยอตฺถิปัจฉัย .

[๔๗๒] ในเหตุปัจฉัย	มีวาระ ๔
ในอาร์มมณปัจฉัย	มี " ๔
ในอริปติปัจฉัย	มี " ๔
ในอนันตรปัจฉัย	มี " ๔
ในสมนันตรปัจฉัย	มีวาระ ๔
ในสหชาตปัจฉัย	มี " ๔
ในอัญญมัญญปัจฉัย	มี " ๒
ในนิสสยปัจฉัย	มี " ๓
ในอุปนิสสยปัจฉัย	มี " ๔
ในปุเรชาตปัจฉัย	มี " ๒
ในปัจฉาชาตปัจฉัย	มี " ๒
ในอาเสวนปัจฉัย	มี " ๒
ในกัมมปัจฉัย	มี " ๔
ในวิปากปัจฉัย	มี " ๑
ในอาหารปัจฉัย	มี " ๔
ในอินทรีย์ปัจฉัย	มี " ๔
ในณานปัจฉัย	มี " ๔
ในมคคปัจฉัย	มี " ๔
ในสัมปยุตตปัจฉัย	มี " ๒
ในวิปปยุตตปัจฉัย	มี " ๓
ในอตฺถิปัจฉัย	มี " ๓
ในนัตถิปัจฉัย	มี " ๔
ในวิคตปัจฉัย	มี " ๔
ในอวิคตปัจฉัย	มี " ๓

[๔๗๓] สราณธรรม เป็นปัจฉัยแก่สราณธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
สหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย .

สราณธรรม เป็นปัจฉัยแก่อรณธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย
เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยกัมมปัจฉัย .

สราณธรรม เป็นปัจฉัยแก่สราณธรรม และอรณธรรม โดยสหชาตปัจฉัย .

อรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่อรณธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยสหชาตปัจฉัย
เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยปัจฉาชาตปัจฉัย เป็น
ปัจฉัยโดยกัมมปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอินทรีย์ปัจฉัย .

อรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่สราณธรรม โดยอาร์มมณปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอุปนิสสยปัจฉัย
เป็นปัจฉัยโดยปุเรชาตปัจฉัย .

สราณธรรม และอรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่สราณธรรม โดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัย
โดยปุเรชาตปัจฉัย .

สราณธรรม และอรณธรรม เป็นปัจฉัยแก่อรณธรรม โดยสหชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดย
ปัจฉาชาตปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอาหารปัจฉัย เป็นปัจฉัยโดยอินทรีย์ปัจฉัย .

[๔๗๔] ในปัจฉัยที่ไม่ใช่เหตุปัจฉัย	มีวาระ ๗ ฯลฯ
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจฉัย	มี " ๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สหชาตปัจฉัย	มี " ๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจฉัย	มี " ๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่นิสสยปัจฉัย	มี " ๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อุปนิสสยปัจฉัย	มี " ๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปุเรชาตปัจฉัย	มี " ๖
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่ปัจฉาชาตปัจฉัย	มี " ๓ ฯลฯ
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจฉัย	มี " ๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจฉัย	มี " ๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อตฺถิปัจฉัย	มี " ๔
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่नัตถิปัจฉัย	มี " ๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่วิคตปัจฉัย	มี " ๓
ในปัจฉัยที่ไม่ใช่อวิคตปัจฉัย	มี " ๔ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๓ อภิธรรมปิฎกที่ ๑๐ มหาปัฏฐานปกรณ์ ภาค ๔

[๘๓๕] ในปัจจัยที่ไม่ใช่อารัมมณปัจจัย

กับเหตุปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อริปัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สมนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อัญญมัญญปัจจัย	กับ ฯลฯ	มีวาระ ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่อุปนิสสปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔ ฯลฯ
ในปัจจัยที่ไม่ใช่สัมปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิปปยุตตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๒
ในปัจจัยที่ไม่ใช่เนตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔
ในปัจจัยที่ไม่ใช่วิคตปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔ .

[๘๓๖] ในอารัมมณปัจจัย

กับปัจจัยที่ไม่ใช่เหตุปัจจัย	มีวาระ ๔	
ในอริปัตติปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔
ในอนันตรปัจจัย	กับ ฯลฯ	มี " ๔ .

พึงถือเอาอนุโลมมาติกา .

ในอริคตปัจจัย กับปัจจัย
ที่ไม่ใช่เหตุปัจจัยมี วาระ ๗ .

สรณทุกะ จบ
อนุโลมทุกปัฏฐาน จบ
